

Dil

Araştırmaları I

EDİTÖRLER

DOÇ. DR. MUHARREM KÜRŞAD YANGİL

DR. ÖĞR. ÜYESİ HALİT ÇELİK

EĞİTİM
yayınevi

DİL ARAŞTIRMALARI I

Editörler: Doç. Dr. Muharrem Kürşad Yangil, Dr. Öğr. Üyesi Halit Çelik

Genel Yayın Yönetmeni: Yusuf Ziya Aydoğan (yza@egitimyayinevi.com)

Genel Yayın Koordinatörü: Yusuf Yavuz (yusufyavuz@egitimyayinevi.com)

Sayfa Tasarımı: Kübra Konca Nam

Kapak Tasarımı: Eğitim Yayınevi Grafik Birimi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Yayıncı Sertifika No: 76780

E-ISBN: 978-625-385-044-9

1. Baskı, Aralık 2024

Kütüphane Kimlik Kartı

DİL ARAŞTIRMALARI I

Editör: Doç. Dr. Muharrem Kürşad Yangil, Dr. Öğr. Üyesi Halit Çelik

VI+136 s., 160x240 mm

Kaynakça var, dizin yok.

E-ISBN: 978-625-385-044-9

Bu kitap, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'nin "100. Yılıımızda 100 Kitap" projesinde listelenmektedir.

Copyright © Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Eğitim Yayınevi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre kitabı yayımlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik/mekanik yolla, fotokopi yoluyla ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

EĞİTİM

yayınevi

Yayınevi Türkiye Ofis: İstanbul: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Atakent mah. Yasemen sok. No: 4/B, Ümraniye, İstanbul, Türkiye

Konya: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
+90 332 351 92 85, +90 533 151 50 42, 0 332 502 50 42
bilgi@egitimyayinevi.com

Yayınevi Amerika Ofis: New York: Egitim Publishing Group, Inc. P.O. Box 768/Armonk, New York, 10504-0768, United States of America
americaoffice@egitimyayinevi.com

Lojistik ve Sevkiyat Merkezi: Kitapmatik Lojistik ve Sevkiyat Merkezi, Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
sevkiyat@egitimyayinevi.com

Kitabevi Şubesi: Eğitim Kitabevi, Şükran mah. Rampalı 121, Meram, Konya, Türkiye
+90 332 499 90 00
bilgi@egitimkitabevi.com

İnternet Satış: www.kitapmatik.com.tr
+90 537 512 43 00
bilgi@kitapmatik.com.tr

 kitapmatik
projetimizi kitapçınız

İÇİNDEKİLER

1.BÖLÜM	1
Uğur Yıldırım	
Giriş	1
1.1. Dil	2
1.2. Dilde Değişim Süreci	6
1.3. Dil ve Toplum İlişkisi	8
1.3.1 Dilin Aidiyet, Millet Olma ve Bağımsızlık Kavramlarında Anlam Bulan Rolü	8
1.3.2. Dilin Toplumsal ve Siyasal Etkileri	12
1.4. Dil ve Öğrenme ilişkisi	13
Kaynakça	17
2.BÖLÜM	18
Elif Çevik	
Giriş	18
2.1. Küreselleşmenin Dil Üzerindeki Etkileri	18
2.1.1. Küreselleşme Nedir?	18
2.1.2. Küreselleşme ve Dil İlişkisi	21
2.1.2.1. Küresel Dil Nedir?	22
2.1.2.2. Küresel Dile Neden Gereksinim Duyulur?	22
2.1.2.3. İngilizce Neden Dünya Dilidir?	23
2.1.3. Dillerin Yaygınlaşmasında Uygulanan Faaliyetler	26
2.2. Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç	27
2.2.1. Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı ve Türkçenin Rolü	30
Sonuç	35
Kaynakça	36
3.BÖLÜM	38
Uygar Solak	
Giriş	38
3.1. Dil Öğrenme Yaklaşımları ve Değişen Dinamikler	40
3.1.1. Davranışçı Dil Öğretim Yaklaşımı	41
3.1.2 Bilişsel Yaklaşım	42
3.1.3 Yapılandırmacı Yaklaşım	43

3.2. Teknolojinin Dil Öğretimine Katkısı.....	45
3.2.1. Yapay Zekâ Destekli Dil Öğretimi	49
3.3. Dil Eğitiminin Geleceği ve Sürdürülebilirlik.....	52
Sonuç	55
Kaynakça.....	57

4.BÖLÜM 59

Nazife Elif Koçer

Giriş	59
4.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminin Tarihçesi	62
4.2. Cumhuriyet Dönemi'nde Dil Reformları ve Dil Öğretimi	69
Sonuç	71
Kaynakça.....	74

5.BÖLÜM 76

Hamide Ay

Giriş	76
5.1.Türkçenin Küresel Dil Olarak Potansiyeli.....	78
5.2.Dilin Yabancı Dil Olarak Yaygınlaştırılması	80
5.3.Türkçe Öğretiminde Uluslararası İş Birliği ve Projeler.....	83
Sonuç	91
Kaynakça.....	93

6.BÖLÜM 95

Barış Zengin

Giriş	95
6.1.Türk Dilinin Kökenlerinin Kültürel Bağlamda Gelişiminin Değerlendirilmesi	96
6.2.Dil ve Kültür Arasındaki İlişki	98
6.3.Kültürel Farklılıkların Dil Öğretimine Etkisi	103
6.3.1.Dil Öğretiminde Kültürün Yeri ve Önemi	103
6.3.2.Dilin Kültürel İşlevleri ve Rolü	104
6.3.3.Kültürün Dil Üzerindeki Etkileri	105
6.3.4.Kültürel Normlar ve Dil Öğretimine Etkileri	105
6.4.Kültürel Farklılıkların Dil Öğrenimine Etkisi	106
6.4.1.Dil Öğretiminde Kültürel Farklılıkların Tanımı ve Önemi	107

6.5.Kültürel Farklılıkların Dil Öğrencilerine Etkileri.....	107
6.5.1.Dil Öğrencilerinin Kültürel Arka Planları ve Dil Öğrenme Süreci...	108
6.5.2.Dil Öğrencilerinin Kültürel Farklılıklara Uyum Sağlama Yetenekleri	109
6.5.3.Dil Öğretiminde Kültürel Farklılıkların Motivasyon ve Başarıya Etkisi	110
6.6.Kültürel Farklılıkların Dil Öğretmenlerine Etkileri.....	110
6.6.1.Dil Öğretmenlerinin Kültürel Farkındalık ve Hassasiyeti	111
6.7.Kültürel Farklılıklara Duyarlı Dil Öğretim Yöntemleri.....	112
Sonuç	112
Kaynakça.....	114
7.BÖLÜM.....	116
Ladin Şengül.....	116
7.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Geleceği ve Değişen Dinamikler.....	117
7.2. Türkçenin Küresel Ölçekte Rolü.....	121
7.3. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Geleceğini Şekillendiren Faktörler	125
Sonuç	131
Kaynakça.....	134

ÖN SÖZ

İçinde yaşadığımız dönem çok hızlı değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir dönem olarak ön plana çıkmaktadır. Bu dönüşümün en hızlı hissedildiğı alan ise toplumsal yaşantımız ve buna bağlı olarak dilimizde yaşadığımız değişim ve dönüşümdür.

Ülke olarak jeopolitik konumumuz, ekonomik ve siyasal alanda yaşanan gelişmeler, turizm açısından dünyanın önde gelen lokasyonlarına sahip olmamız, komşu ülkelerde yaşanan siyasal gelişmeler sonucunda mülteci akımına uğramamız ve en önemlisi ülkemize öğrenim görmek için gelen öğrenci sayısındaki artış Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi konusunu daha ön plana çıkarmıştır. Bu bağlamda bu çalışma bilim dünyasına bir katkı sunmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

“Dil Araştırmaları I” kitabımız Kütahya Dumlupınar Üniversitesinin “100. Yılıımızda 100 Kitap” projesinde listelenen bir çalışmanın ürünü olarak ortaya çıkması açısından da bizler için ayrı bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda kitabın ortaya çıkmasına katkı sağlayan yazar arkadaşlarımızın tümüne teşekkürü bir borç biliriz.

Aralık 2024

Editörler

Doç. Dr. M. Kürşad YANGİL

Dr. Öğr. Üyesi Halit ÇELİK

1.BÖLÜM

DİL

Uğur Yıldırım¹

Giriş

Dil, insan iletişimde kullanılan karmaşık bir sembol sistemidir. İnsanlar arasında düşüncelerin, duyguların, bilgilerin ve deneyimlerin aktarılmasını sağlamaktadır. Ancak dil sadece sözcüklerden ibaret değildir; aynı zamanda seslerin, tonların, jestlerin ve vücut dilinin de bir parçasıdır (Ergin, 1980).

Dil sürekli bir değişim içindedir. Toplumların ve kültürlerin sürekli evrim geçirmesi, dilin değişmesine ve adapte olmasına neden olmaktadır. Yeni teknolojilerin ortaya çıkması, göç hareketleri, ticaret ve kültürel etkileşim gibi faktörler, dildeki değişimin ana nedenlerindedir (Akay, 2007). Tarihsel süreçte, dilin evrimi ve değişimleri dikkat çekicidir. Dilin ilk ortaya çıkışından bu yana geçirdiği değişimler, sadece bir iletişim aracı olarak kalmadığını, aynı zamanda insanların düşünce biçimlerini, çevrelerini ve yaşam tarzlarını şekillendiren bir öge olduğunu da göstermiştir. Dilin evrimi, insan tarihindeki en önemli gelişmelerden biridir. İlk insan toplulukları, iletişim kurabilmek için basit sesler ve jestler kullanmaktadırlar. Ancak zamanla, toplumlar arası etkileşim, kültürel değişim ve teknolojik ilerlemeler dilin gelişmesine yol açmaktadır. Bu evrim, dilin karmaşıklığının artmasına, yeni sözcüklerin ve dil kurallarının oluşmasına ve farklı dillerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Ercilasun, 2016).

Dil ve toplum arasındaki ilişki, dilin toplumsal ve kültürel bağlamıyla ilgilidir. Dil, bir toplumun kimliğinin ve kültürel mirasının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Toplumların değerleri, normları, ritüelleri ve tarihleri, dilin yapıları ve kullanımları üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Aynı zamanda, dil toplumsal eşitsizlikleri ve güç ilişkilerini yansıtabilmektedir ve pekiştirebilmektedir. Toplumlar, dil aracılığıyla ortak bir tarih, kültür ve kimlik duygusu geliştirirler. Bu bağlamda dil, bireylerin yaşadıkları topluma ait hissetmelerine ve bu toplumun bir parçası olarak kimliklerini inşa etmelerine yardımcı olur. Özellikle kültürlerin ve uygarlıkların devamında dilin oynadığı rol, yadsınamayacak kadar önemlidir. Dışça görünürde farklı olan toplumların dahi ortak bir dilden kaynaklanan bir kültürel payda bulması, dilin birleştirici gücünün en somut kanıtlarından biridir (Yalçın & Şengül, 2007).

¹ ORCID ID: 0000-0002-1219-8582, uge_r@hotmail.com

Günümüzde dil, küreselleşme ve dijital iletişimin etkisiyle daha da hızlı bir evrim geçirmektedir. Ekonomik, sosyal ve kültürel etkileşimlerin yoğunlaştığı bu yeni dönemde, dil; insanlar ve toplumlar arasında köprüler kurarak, farklılıkları birleştirme potansiyeli taşıyan bir aracı çok daha merkezi bir konuma getirmiştir. Ancak dilin bu dinamik yapısı, sadece özünün korunmasını sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal farklılıkların ve çeşitliliğin birer zenginlik olarak kabul edilmesine de olanak tanır. Bu açıdan bakıldığında, dilin birey ve toplum arasındaki etkileşimde üstlendiği rolün, kültürler arası diyalogun geliştirilmesinden, ulus devletlerin kimlik politikalarına kadar geniş bir etki alanı olduğu söylenebilir (Aydın, 2013). Bu durum toplumları oluşturan bireylerin öğrenme becerileriyle de doğrudan orantılı olarak meydana gelmektedir. Bu açıdan dil ve öğrenme arasındaki ilişki de üzerinde durulması gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Dil ve öğrenme arasındaki ilişki, insanın doğal bir öğrenme mekanizması olarak dil edinimiyle ilgilidir. İnsanlar, doğduklarında dil öğrenmeye yatkındırlar ve çocuklar, çevrelerinden aldıkları dil modelleri üzerinden dil edinirler. Ancak dil öğrenme süreci yaşam boyu devam eder ve bireyler, yeni diller öğrenerek veya mevcut dil becerilerini geliştirerek iletişim becerilerini geliştirebilmektedirler (Gül & Soysal, 2009).

Sonuç olarak, dilin evrimi, değişimi, öğrenimi ve toplumla ilişkisi karmaşık ve çok yönlü bir konudur. Dilin bu yönlerini anlamak, insan iletişiminin temellerini kavramak ve kültürel çeşitliliği değerlendirmek için önemlidir.

1.1. Dil

Dilin tanımlanması basit gibi görünmesine rağmen, derinlemesine incelendiğinde oldukça karmaşık bir iş olduğu görülmektedir. Kolay kısmı, dilin belirli bir tanımının olmasıdır; ancak bu tanım, dilin kapsamını ve işlevlerini tam olarak yansıtmakta sınırlı kalabilmektedir. Dil, sadece sözcüklerin ve gramerin toplamı değil, aynı zamanda bir toplumun kültürel, tarihsel ve sosyal bağlamında da anlam kazanmaktadır. Bu nedenle, dilin tanımının, sadece dilbilimsel bir açıdan değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bağlamlar da dikkate alınarak yapılması gerekmektedir.

Dilin anlamı hususunda pek çok tanım bulunmaktadır. Kısaca; şahıslar arasında iletişim sağlamak amacıyla kurulan kompleks durumdaki sembollerin oluşturduğu bir sistem olarak tanımlanabilmektedir. TDK Sözlüğü'nde "İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan, uzlaşmaya dayalı olarak oluşturulmuş sesli ve görsel işaretler sistemi, lisan, zeban" (TDK) şeklinde tanımlanmaktadır. Dil, söz ya da yazı ile meydana getirilen semboller aracılığıyla soyut ya da somut kavramları, mesajın alıcısına tabir etmek, manayı aktarmak veya kavramak için kullanılabilir. Konu hakkında muhtelif tanımlar yapılmıştır, bu

tanımlardan birisi, alanda çalışmalarıyla önemli katkıları bulunan Muharrem Ergin'in tanımıdır:

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, doğal bir araç, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş sosyal bir kurumdur” (Ergin, 1980, s.3).

Başka bir deyişle canlı bir varlık, sosyal bir kurum ve sistem gibi tabir edilen dilin, iletişim ve etkileşimde muhakkak surette önemli olduğu belirtilmektedir. Kökenleri bilinmeyen zamanlardan beri kesin olarak ehemmiyetli bu sembolik sistemin; düşüncenin ifadesini, kişiler arasında iletişimi, bilgi paylaşımını ve aktarımını, sosyal bağlar kurmayı, kültürel olarak aktarımı ve yayılımı sağlamak gibi fonksiyonları bulunmaktadır. Aksan, dili insanlarla, toplumla ve onlardan ayrılamayan bilim, sanat, teknoloji ve benzeri alanları kapsayan, aynı zamanda bu alanları oluşturan bir kurum olarak tanımlamaktadır (Aksan, 1987). Böylelikle anlama ve anlatmayı sağlayan bir araç (Adalı, 1983, s.33) olan dil kişilerin var oldukları dünyayı anlamlandırmalarına yardımcı olurken, bireylerin duygusal olarak kendilerini ifade etme durumlarına da olanak tanımaktadır. Sorunu oluşturmakta veya çözmekte kullanılan dil, şahısların hayatlarında mutlaka ekonomik, kültürel ve sosyal anlamda etkileri bulunan, kişilerin birbirleri arasındaki etkileşimlerinde kesin tesirleri olan önemli bir iletişim aracıdır. Çelik dilin kısaca tanımını şu şekilde belirtmektedir: “Dil hakkında yapılan her tanım, dili tam olarak ifade edemez. Çünkü dil bünyesinde girift bir yapıyı barındırır. Ama basit bir ifade ile dil, bir anlaşma aracıdır. İlk olarak karşılaştığımız dil, anadilidir.” (Çelik,1999, s.42). Genel anlamda dil iletişimsel bir vasıta gibi nitelenmektedir, bu vasıtanın tesirli kullanılması ise bir iletişim becerisi olarak belirtilmektedir. Dil, kişiler arasındaki iletişimin temel aracıdır. Günümüzde, başlıca alanlardan turizm olmak kaydıyla ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda kişiler ve halklar arasında sıkı bir etkileşim görülmektedir. Bu etkileşimin etkili bir biçimde sağlanmasının yolu, en önemli araçlardan olan dil aracını etkin bir şekilde kullanmakla mümkün olan iletişim becerisini geliştirmekten geçmektedir (Göçer,2017). Bir iletişim aracı olarak dilin kullanımı hususunda: “İletişimde başarılı olmak isteyen bireylerin ikna etme tekniğini doğru ve uygun bir şekilde kullanmaları gerekmektedir. Çünkü paylaşımın önemli bir bileşeni olan iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi başarıyı beraberinde getirecektir” (Yangil & Ünal, 2019, s.323) ifadesi de bu konunun önemini arz etmektedir.

Dilin şahsi olması kadar toplumsal bir yapısının da bulunduğunu savunan (Yolcu, 2002), dilin fonksiyonlarını ele alırken, genellikle geçmiş ve gelecek bağlantısını, kültürün üretimi ve aktarımını: “Dil, şahsi olarak insanların duygularını, amaçlarını ve düşüncelerini ifade etmelerinin yanı sıra toplumsal

bir özellik de taşımaktadır. Bir yandan kişiler arasında uyum ve iletişimin ana vasıtası olmasıyla önemli bir rol oynarken, diğer yandan bir milletin bireylerini birbirine kenetleyen, geçmişleri ve gelecekleri arasında köprü kuran birleştirici bir iye olmaktadır. Buna bağlı olarak hem bireyin hem de milletin hayatında büyük bir rol oynamakta; özelliklerini gelecek kuşaklara aktarmakta, toplumun kültürel zenginliğini ve geleneğini koruyup ve yaşatmaktadır. Dilin bu büyük rolü, toplumun uygarlığını sürdürmesinde ve bağımsız kültürel kimliğini korumasında büyük bir yer tutmaktadır” (Yolcu, 2002) ifadesiyle vurgulamıştır.

Dil, anlamak ve anlatmak üzerine kurulu temel unsurları bünyesinde barındırır. Dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerileri, dilin anlaşılmasını ve iletişim kurulmasını sağlamaktadır. Anlamanın temel unsuru olan dinleme becerisi, iletişim sırasında ifadelerin anlaşılabilirliği için gereken bir beceridir. Mesajı alan tarafın, söylenenleri anlamak için dikkatli bir şekilde odaklanması ve sözcüklerin yanı sıra vurgu, tonlama ve beden dilini de dikkate alması önemli olmaktadır. Anlamayı içeren diğer unsur olan okuma becerisi, yazılı materyallerden bilgi ve anlam çıkarmayı içermektedir. Okuma becerisi, kelime dağarcığını geliştirme, cümle yapılarını anlama ve metin içeriğini analiz etme yeteneklerini gerektirmektedir.

Bir diğer temel unsur anlatma kısmını ise konuşma ve yazma becerileri oluşturmaktadır. Konuşma becerisi, düşünceleri ve duyguları ifade etmek için sözlü olarak iletişim kurmayı içermektedir. Konuşma sırasında, doğru kelime seçimi, anlaşılır bir ses tonu kullanılması ve uygun bir ifade şekli bu unsuru tamamlamaktadır. Yazma becerisi, düşünceleri sembollerle yazılı olarak ifade etmeyi içermektedir. Yazmada, dil bilgisi kurallarına uygunluk, metin organizasyonu, açık ve etkili iletişim sağlama yeteneği gerekmektedir.

Dilin farklı yönlerini kapsayan tüm bu beceriler, bireyin etkili iletişim kurmasına ve anlamayı artırmasına yardımcı olmaktadır. Dil, geçmişten bugüne kadar ulaşan bilginin, geleceğe aktarımında, yeni bilgilerin imal edilmesinde kesin bir önemi olduğu görülmektedir. Toplumsal, kişisel, siyasi ve idari tarafları bulunan dilin, kişilerden topluma birleştirme ve bütünleştirme etkisi bulunmaktadır ve bu etkiler milletlerin veya uygarlıkların devam etmesine yardımcı olmaktadır.

Dilin Gelişimi ve Tarihi

Dilin gelişimi binlerce yıldan bu tarafa karmaşıklığı ve büyüleyiciliğiyle dikkat çekici bir olgudur. İlk insanlar, temel ihtiyaçlarını yerine getirmek ve birbirleri arasında iletişimde bulunabilmek için, basit sesler ve mimiklerden oluşturdukları ilkel yöntemler kullanmışlar, dil ise bu basit başlangıcından bu yana, dikkate değer bir dönüşüme uğramıştır. Kerimoğlu'na göre dil, insana özgü bir nitelik olarak kabul edilmektedir. İnsan, biyolojik ve kültürel açılardan

karmaşık bir varlık olarak tanımlanmaktadır. Biyolojik yönden ise insanlık, biyolojik evrimin bir ürünüdür ve çevre koşulları evrim sürecini etkilemektedir. Öte yandan, kültür insan davranışını ve toplumsal yapıyı şekillendirmekte ve bu da çevre şartlarını değiştirebilmektedir. Dolayısıyla, insanlık biyolojik ve de kültürel faktörlerin etkileşimiyle şekillenen bir organizma olarak karşımıza çıkmaktadır (Kerimoğlu, 2016).

Dilin tarihi, ilk insanlar arasındaki en eski iletişim biçimlerinden günümüze kadar uzanan, binlerce yıl boyunca dokunmuş zengin bir dokuma gibi görünmektedir. İlkel insanların homurtularından ve mimiklerinden başlayarak modern insan toplumlarının kullandığı detaylı ve karmaşık dil sistemlerine kadar, dil karmaşık şekillerde evrim geçirmiştir. Bu konudaki teorik çalışmalar uzun zaman öncesinden günümüze kadar devam etmektedir. Hoşgör, dilin evrimini simbiyotik bir bakışla ele aldığı çalışmasında Chomsky'nin, insan zihninin doğuştan gelen bir dil edinim eğilimi olduğundan bahsetmektedir. Onun “evrensel gramer” teorisi, bu iddiayı desteklemektedir. Teoriye göre, insan zihni doğuştan belirli bir dil yapısını anlama ve üretme yeteneğiyle donatılmıştır. Ancak Chomsky, doğuştan gelenin sadece dil edinme mekanizması olduğunu vurgulayarak, bunun genelleştirilebilir bir gramer veya dil öğrenme sürecinin tamamıyla doğuştan geldiği anlamına gelmediğini açıklar (Hoşgör, 2016).

Dilin evrimini anlayabilmek için ilk insanın dünyasına ulaşılması gerektiğini savunan görüşler de bulunmaktadır. Buna göre; bilim, kök dili araştırmaya ve hatta mümkün olduğu derecede yeniden canlandırmaya çalışmaktadır. Kök dile ulaşmak için basamak teorisinin kullanılabilmesi düşünülmektedir. Bu teoriyi kullanarak günümüzden geriye doğru adımlar atarak, fonolojik ve anlamsal değişimleri dikkate alarak Homo Sapiens Sapiens'in dünyasına ulaşılabilmesi varsayılmaktadır. “Homo Sapiens Sapiens'in dünyası” ifadesi, onların ses ve beyin kapasiteleri, yaşadıkları coğrafya, çevresel koşullar, faaliyetleri, ürünleri ve ihtiyaçları gibi unsurları kapsamaktadır. Son araştırmalar genellikle bu konuya odaklanmaktadır (Ercilasun,2016).

Ercilasun, dilin doğuşundan sonraki aşamaların ihmal edildiği görüşünü savunarak, dilin ilk ortaya çıkışı ve doğrudan taklit aşamasından bu yana, nasıl farklı bir hale geldiği ve nasıl değişimler geçirdiği gibi aşamalar ile ilgili soruların cevapsız bulunduğunu ileri sürmekte ve bu durumu basamak teorisiyle açıklamaktadır (2021, s.2).

Ayrıca, göçlerin, kültürel etkileşimler ve teknolojinin ilerlemesi gibi çeşitli faktörlerin, dilin evrimini etkilediği ve dünya üzerinde farklı dillerin ve lehçelerin ortaya çıkmasına yol açtığı bilinmektedir. Örneğin, Sümerler ve Mısırlılar gibi eski medeniyetler tarafından kil tabletler üzerine kazınan sembollerle işaretlenen yazılı dilin ortaya çıkışının, iletişimde devrim yarattığı ve bilgi

ile kültürün aktarımı ve korunması için önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Tarih boyunca fetihler, göçler, ticari ve kültürel alışverişlerle şekillenen diller, zaman içinde inişli çıkışlı değişimler göstermektedir. Son birkaç yüzyılda ise sömürge imparatorluklarının etkileri, diller ile ilgili çeşitliliği artırmış ve bugün dünya üzerinde konuşulan birçok dilin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Dil tarihini incelemek, kültürler arasındaki bağlantıları ve iletişimin dünyamızı nasıl şekillendirdiğini göstererek insan toplumlarının evrimi hakkında bilgi vermektedir.

Tarihsel dilbilim çalışmalarının, dillerin evrimlerinin izinin sürülmesine ve görünüşte farklı olan dil sistemleri arasındaki ortak köklerin ve ortaklıkların ortaya çıkarılmasına imkân sağlamaktadır. Kerimoğlu dil kökenine ilişkin araştırmaların, 1950'lerden itibaren artan bir hızla yapıldığını, dilin karmaşık ve çok yönlü bir olgu olmasının, onu çeşitli disiplinlerin araştırma alanına soktuğunu, özellikle antropologlar, biyologlar ve dilbilim uzmanlarının katkılarıyla, dilin kökeni üzerine yoğun ve heyecanlı tartışmalar yaşandığını belirtmektedir (2016). Yaşanan bu tartışmaların, dilin evrimi ve insanlığın dil yeteneğinin nasıl şekillendiği konularında yapılacak derinlemesine araştırmaları ve teorik çatışmaları da beraberinde getirdiği söylenebilmektedir. Bu disiplinler arası işbirliği ve mücadelenin, dilin kökenine yönelik anlayışımızı derinleştirmek ve geliştirmek için önemli bir zemin oluşturduğu düşünülmektedir. Buna binaen çeşitli bilim alanlarının dil konusuna dâhil olmaları kaçınılmazdır. Bu konuda Kerimoğlu dil kökeninin disiplinler arasında çalışmayı mecburi kıldığını, zihinsel temalarla ilgili bilimlerin, dilbilimin, arkeolojinin, antropolojinin, bilgisayar modellemeleri gibi pek çok alanın verilerinin birlikte ve eşzamanlı değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunlara ek olarak, dilin biyolojik ve kültürel yönlerinin bulunduğunu tüm bunların da birbirini ötelemeyen olgular olduğunu söylemektedir (Kerimoğlu,2016).

Bugün dil, küreselleşme, dijital iletişim ve kültürel bütünleşmenin etkisiyle hızla evrim geçirmekte, dinamik ve sürekli değişen doğasını ön plana çıkarmaktadır.

1.2. Dilde Değişim Süreci

Dil, sürekli bir değişim süreci içerisinde ve kendisiyle ilgili diğer bütün değişimlere etki edebilmektedir. Kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmeler, bir dilin yapı ve kullanımını etkileyebilmektedir. Örneğin, yeni teknolojilerin ortaya çıkmasıyla beraber dilde yeni terimler ve ifadeler oluşmaktadır. Ayrıca, bir dildeki değişim, o dilin konuşan topluluğunun ihtiyaçlarına ve yaşadığı çevreye bağlı olarak da şekillenmektedir. Bir dildeki değişim, dilin iç ve dış dinamikleriyle yakından ilişkili bulunmaktadır. İç dinamikleri, dilin kendi yapısı ve kullanımıyla ilgiliyken, dış dinamikler ise dış etkenlerden kaynaklanmakta ve dilin dışarıdan edindiği etkileri içermektedir.

Dilin yüzyıllardır süregelen birikimleri koruması ve aktarımıyla ilgili olarak, toplumların tarih boyunca edindiği bilgi ve deneyimlerin en önemli aktarım aracı dildir. Sözlü kültürden yazılı kültüre kadar birçok bireysel ve toplumsal birikim, bulunduğu bağlamın bir yansıması olarak, yüzyıllar boyunca değişimlere uğrasa da varlığını koruyarak bugüne ulaşmıştır. İnsanların olduğu her yerde bir deneyim, insan topluluklarının olduğu her yerde bir kültürel olgu mevcuttur. Bu deneyim ve kültürel olguların yayılması ve gelecek nesillere aktarılmasında dili önemli bir köprü olarak görebilmekteyiz. Dil, insanlık tarihi açısından bazı öğretileri de gün yüzüne çıkarmaktadır. Böylece, gelecek kuşaklar bu öğretiler doğrultusunda yaşamlarına bireysel ve toplumsal değerler katmaktadır (Aydın, 2013).

Dil değişimine örnek olarak teknolojik aktarımı sırasında yeni kavramların ortaya çıkması ve bu kavramların dildeki terimlerle ifade edilmesi gösterilebilmektedir. Ayrıca, kültürel etkileşimler de dilde değişime yol açabilmektedir. Bunun yanı sıra, dildeki değişimi tamamen engelleyen bir sistem olmadığı görülmektedir. Bu nedenle, bir dilin diğer diller üzerinde üstünlük sağlaması, o dilin teknolojik ve kültürel alanlarda değerler üretmesine bağlı olduğu söylenebilmektedir. Bu şekilde, diğer diller üzerinde etkili olabilmesi ve yayılabilmesi mümkün olabilmektedir.

Dildeki değişim genellikle sözcük aktarımlarıyla başlamakta ve zamanla dilin diğer unsurlarını da etkileyebilmektedir. Bu süreç, dilin yaşayan ve sürekli gelişen bir yapı olduğunu göstermektedir.

Dilbilimi araştırmacıları, dilin yapısını, işleyişini ve değişimini anlamak amacıyla yaptıkları araştırmalarda dildeki değişim olgusuyla sürekli yüz yüze kalmaktadırlar. Buna bağlı olarak dilin yaşayan bir varlık olması dolayısıyla evrim geçirmesi, dildeki değişimi açıklama, planlama yapma ve dilin öğretimi konularında çalışmalarda bulunulmasına rağmen dildeki değişimi engellemenin ya da şekillendirmenin mümkün olmadığı bilinmektedir. Esasen dilin kullanımı toplumsal, kültürel, teknolojik ve daha birçok etkene paralel olarak şekillenmekte, bu durum dildeki değişim çabalarının tamamen etkili olmasını zorlaştırmaktadır. Yaşayan her dilin doğası gereği değişime ve tartışmaya açık olduğu söylenebilmektedir (Akay, 2007).

Akay'ın dildeki değişimi üç ana grupta topladığı ve bu oluşumda değişimin dilbilgisi, anlamsal ve dil-lehçe karışımı alanlarında meydana geldiğini söylemek mümkündür (Akay, 2007).

Dil değişimlerinin dilsel ve sosyal yönlerini anlayabilmek gerekmektedir. Dilsel değişim, bir dilin yapısını ve bileşenlerini etkileyen değişimlerdir. Örneğin, sesler, kelimeler, dilbilgisi kuralları veya söz dizimindeki değişiklikler dilsel değişime örnek olarak verilebilmektedir. Bu tür değişimler, genellikle

dilin iç dinamikleri tarafından yönlendirilir ve dilin kendisine özgü özelliklerini etkilemektedir.

Sosyal değişim ise bir toplumun dil kullanımını ve dildeki normları etkileyen değişimlerdir. Bu tür değişimler genellikle kültürel, sosyal veya ekonomik faktörlerden kaynaklanmaktadır. Örneğin, belirli bir kelimenin veya ifadenin toplum içindeki kullanımının değişmesi, sosyal değişimin bir örneğidir. Toplumun değişen ihtiyaçları, iletişim tarzları veya kültürel normlar dilin sosyal değişimine etki etmektedir.

Her dil değişiminde, dilsel ve sosyal yönler birbirini etkilemektedir. Dilin yapısındaki değişiklikler genel anlamda toplumun ihtiyaçlarına veya kültürel normlarına yanıt olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde, toplumsal değişimler de dilin yapısını etkileyebilmekte ve dildeki değişimleri hızlandırabilmektedir.

Sonuç olarak, dil değişimlerinin hangi şartlar altında meydana geldiğini ve toplumların bu değişimleri nasıl kabul ettiği bir araştırma konusu olarak durmaktadır.

1.3. Dil ve Toplum İlişkisi

1.3.1 Dilin Aidiyet, Millet Olma ve Bağımsızlık Kavramlarında Anlam Bulan Rolü

İletişim, bireylerin ve toplumların etkileşimde bulunarak bilgi, duygu ve düşüncelerini aktardığı, karşılıklı olarak anladığı ve anlamlandırdığı dinamik bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç, sadece sözlü ve yazılı ifadelerle sınırlı kalmamakta; beden dili, mimikler, jestler ve semboller gibi çeşitli yöntemlerle de gerçekleşmektedir. Daha kısa bir tanımla iletişim, insanın dış dünyayı simgelerle yani dil vasıtasıyla anlamlandırma ve yorumlama süreci olarak da tanımlanabilmektedir (Yalçın & Şengül, 2007).

İletişim, bireysel düzeyde insanların günlük ihtiyaçlarını ve duygusal gereksinimlerini karşılamalarına olanak tanırken, toplumsal düzeyde ise sosyal ilişkilerin kurulması, kültürel değerlerin aktarılması ve toplumsal uyumun sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır. Ayrıca, teknolojinin gelişmesiyle birlikte iletişim araçları ve yöntemleri de çeşitlenerek, insanlar arasındaki mesafeler kısalmakta ve iletişim daha hızlı ve etkili hale gelmektedir.

Bu dinamik süreç, sürekli olarak değişim ve gelişim gösterdiği için iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve doğru kullanılması, bireyler ve toplumlar arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

İletişim çok disiplinli bir kavramdır ve dil bilim, budun bilim (antropoloji), sosyoloji ve psikoloji gibi birçok bilim dalı tarafından incelenmektedir. Dil bilimi, dillerin yapısını, işlevini, anlamını ve kullanımını inceleyerek

iletişim süreçlerini anlamaya ve geliştirmeye yardımcı olurken, budun bilim kültürler arası iletişim ve sembollerin kullanımını araştırmaktadır. Sosyoloji, toplumsal yapı ve kurumların iletişim üzerindeki etkisini incelerken, psikoloji bireylerin iletişim süreçlerine nasıl katıldığını ve bu süreçlerin bireyler üzerindeki etkisini araştırmaktadır. İletişim, semboller ve dil aracılığıyla dış dünyayı yorumlamamızı ve anlamlandırmamızı sağlamakta; dil, bu süreçte merkezi bir rol oynamakta çünkü düşüncelerimizi, duygularımızı ve bilgileri paylaşmamıza olanak tanımaktadır. Dil, semboller (kelimeler, işaretler, vb.) aracılığıyla anlamların aktarılmasını mümkün kılmakta ve böylece insanlar arasında etkileşimi sağlamaktadır. Dil, iletişimdeki ana unsurlardan biridir ve etkili iletişim, dilin doğru ve uygun bir şekilde kullanılmasını gerektirmektedir; bu nedenle dilin yapısını, kullanımını ve etkisini anlamak, iletişim sürecini anlamak için kritik öneme sahiptir.

İletişimin ana unsurlarından biri olan dil, iletişimde önemli bir rol oynamaktadır. Bireylerin bilgi, düşünce ve duygularını ifade etmelerini ve iletmelerini sağlayan dil, aynı zamanda karşılıklı etkileşimi de mümkün kılmaktadır. Dil, sadece mesaj iletmekle kalmayarak, sosyal etkileşimi desteklemekte, insanların ilişki kurmasına ve kimliklerini ifade etmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, bir kavram üzerinde uzlaşma sağlanması ve toplumsal eylemlerin koordinasyonunda da dil, iletişim açısından vazgeçilmez bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Dil, sadece gerçek anlamları iletmek için bir araç olmakla kalmayıp, aynı zamanda kültürel standartları, inançları ve değerleri aktarmada da önemli bir rol oynamaktadır. Diğer yandan, dili konuşan bireyler yeni anlamlar üretmek ve karmaşık fikirleri aktarmak için dilin unsurlarını yönlendirmekte ve etkilemektedirler. Bu nedenle, dil yaratıcılığa ve ifadeye olanak tanımaktadır. Genel manada dilin, insan iletişiminin temelini oluşturduğu ve sosyal etkileşimlerden kültürel uygulamalara, bilişsel süreçlerden kişisel kimlik oluşturmaya kadar birçok yaşamsal kavramı şekillendirme gücüne sahip bulunduğu bilinmektedir. Bu nedenden dolayı dil, bireylerin ve toplumların kimliklerinin oluşturulmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Dil, bireylerin kimliklerinin ve toplumsal bağlarının önemli unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dil, insanların iletişim kurmasını sağlayan bir araç olmanın ötesinde, kültürel ve tarihsel bir mirasın taşıyıcısı konumundadır. Birinin ana dili, genellikle kişinin kendini ifade etme ve anlama yeteneği üzerinde derin bir etkiye sahip olabilmektedir. Ayrıca, dilin konuşulduğu toplumun bir parçası olduğunun işareti olarak, dil ve aidiyet arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. İnsanlar, bir dilin konuşulduğu topluluğa ait olduklarını hissettiklerinde, kendilerini daha bağlı ve kimlikleriyle daha uyumlu hissedebilmektedirler. Ancak bireylerin birden fazla dil ve kültüre ait olmaları nedeniyle dil ve aidiyet

arasındaki ilişki karmaşık olabilmektedir. Bu durumda, çok dilli veya çok kültürlü kimlikler geliştirerek, farklı topluluklara aidiyet hissedebilmektedirler. Dolayısıyla, dil ve aidiyet kavramları, insanların kimliklerini şekillendiren ve toplumsal bağlarını güçlendiren önemli unsurlar haline gelmektedir.

Dil ve millet olma bilinci, bir topluluğun ortak bir dil, kültür ve tarihe dayanan bir kimlik duygusu geliştirmesiyle yakından ilişkili bulunmaktadır. Bir dilin konuşulduğu toplum, bu dili paylaşmanın yanı sıra ortak bir geçmişi ve geleceği paylaşma duygusuyla bir araya gelmektedir. Bu durum, bir milletin birliğini ve dayanışmasını güçlendirmektedir. Dil ve millet olma bilinci, bireyleri bir araya getirerek toplumda birlik ve beraberlik duygusunu pekiştirmektedir. Aynı zamanda, dilin korunması ve geliştirilmesi, bir milletin kimliğinin ve kültürel zenginliğinin korunmasına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, dil ve millet olma bilinci, bir toplumun varlığını sürdürmesi ve gelişmesi için temel bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dilin millet olma bilincindeki yerine bağlı olarak, diller arası ilişkilerden de bahsetmek gerekmektedir. Nüfus ya da nüfuz olarak büyük toplumların sayıca daha az kabul edilebilecek toplumlara, dil egemenliği anlamında etkide bulunabilmesi daha kolay olmaktadır. Buna bağlı olarak küçük yerel grupların dillerinden bahsetmek gerekmektedir. Etnik diller olarak adlandırılan bu grup genelde etnik bir grubun kökenleriyle ilgili bulunmakta ve o grup bünyesinde nesilden nesle aktarılmaktadır. Kültürel diller genel olarak belirli coğrafi veya kültürel alanda konuşulmakta ve söz konusu bölgenin ya da kültürün özelliklerini içermektedir. Etnik ve kültürel diller, bir topluluğun kimliğinin korunmasına ve kültürel mirasının devam etmesine katkı sağlamaktadır.

Maleki (2013) dil etkileşimleri ve yerel ağızların korunması konusunda, dil ve kültür arasında etkileşim bulunduğu için, somut ve soyut açılardan dille alakalı kavramların ortaya çıkmasının toplumun kültürel yapısını da değiştirdiğini söylemektedir. Söz konusu değişim, bütünlük içerisinde meydana gelen kültürel kimlikte, dilin önemli bir bileşen olduğunu göstermekte, bazı durumlarda ise, kültürel kimliğin meydana gelmesinde dil birliğini vurgularken, diğer etnik dillerin zarar gördüğü ve hatta yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığını savunmaktadır. Bu durumun, bulunduğu toplumun kültürel ve etnik benliğini tarihi boyunca çeşitli olaylar göz önünde bulundurularak yeniden şekillendirdiğini ve etnik-kültürel etkileşimi de göz önünde bulundurduğunu söylemektedir (Maleki,2013).

Öte yandan kültürel ve etnik diller, farklı etnik ve kültürel gruplar arasında iletişimi kolaylaştırarak kültürel zenginliği artırmakta ve insanlar arasında daha derin bir anlayışı teşvik etmektedir. Bu diller, grupların kendi kimliklerini ifade etmelerine ve kültürel miraslarını korumalarına olanak tanırken, diğer gruplarla daha sağlıklı ve yapıcı ilişkiler geliştirmelerine de

yardımcı olabilmektedir. Dolayısıyla, kültürel ve etnik çeşitlilik, dilin bu tür kullanımını sayesinde toplumların daha kapsayıcı ve uyumlu bir yapıya doğru ilerlemesini sağlayabilmektedir. Dil ve bağımsızlık, bir toplumun kendi dilini koruma ve kullanma hakkıyla yakından ilişkili olduğu söylenebilmektedir. Bir dilin bağımsızlıkla ilişkilendirilmesinin temel nedeni olarak, dilin bir toplumun kültürel kimliğinin, tarihinin ve varlığının önemli bir parçası olmasıyla ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Bir toplumun kendi dilini kullanma özgürlüğü, o toplumun özgünlüğünü ve özerkliğini koruma ve ifade etme yeteneği anlamına gelmektedir. Tarih boyunca, dil bağımsızlık mücadelelerinde merkezi bir rol oynamakla beraber birçok ulusal kurtuluş hareketinin egemenliklerini ve kimliklerini güçlendirmek için kendi dil ve kültürlerini korumak amacıyla savaştıkları görülmektedir. Dil, bir toplumun duygusal bağlarını, değerlerini ve birlik duygusunu ifade etmenin yanı sıra, politik ve toplumsal taleplerini de dile getirmenin bir yolu olarak görülmektedir.

Dil, toplumsal iletişimi sağlamak için kullanılan önemli bir araç olarak kabul edilmekte, kültürel ile sosyal araştırmalarda merkezi bir rol oynamaktadır. Temel bir insan ihtiyacı olarak dil, insan topluluklarının yaşamında hayati bir öneme sahiptir. Dil, toplum üyelerinin birbirleriyle kaçınılmaz bir şekilde iletişim kurmasını ve etkileşimde bulunmasını sağlamaktadır. Ayrıca, dil aracılığıyla toplum içindeki bireyler, birbirlerinin gereksinimlerini anlamakta ve karşılamakta, böylece toplumsal uyumu ve dayanışmayı güçlendirmektedir (Maleki, 2013).

Etnik ve kültürel diller, belirli bir etnik gruba veya kültürel topluluğa özgü olan ve genellikle o topluluk tarafından kullanılan dillerdir. Bu diller, söz konusu topluluğun kimliğini, kültürel mirasını ve tarihini yansıtmaya özelliğine sahiptir. Maleki (2013), dilin, insanların deneyimlerini, tecrübelerini, düşüncelerini, alışkanlıklarını, değerlerini ve sosyal normlarını birbirleriyle küçük ölçekte (bireyler arası etkileşim) ve geniş ölçekte (kültürel aktarım) paylaşımlarını sağlayan bir sosyal alışveriş aracı olduğunu söylemektedir. Bu alışverişin, bir millet veya toplumun kültürel ve sosyal uygarlığının ana kaynağını oluşturduğunu belirtmektedir (Maleki, 2013).

Medeniyet oluşumunda büyük rolü olan dilin, medeniyetlerin son bulmasında da rolü olduğu anlaşılmaktadır. Bunun nedeni büyük toplumların görece daha az ya da küçük topluluklara uyguladıkları politikalar olabilmektedir. Asimilasyon politikalarının etkin olduğu kanısı yaygın olmakla beraber, konu hakkında dil ölümlerinden bahseden Orhan, dil kayıplarının, modern ulus-devletlerin tek dil politikalarıyla ilişkilendirilen asimilasyoncu uygulamaların bir sonucu olduğunu, bu politikaların, farklı dilleri ve kültürleri yok etme eğiliminde bulunduğunu söylemektedir (Orhan, 2017). Bunun da dil çeşitliliğinin

azalmasına ve bazı dillerin yok olmasına yol açabildiği bilinmektedir. Bazen dil birliği kültürel kimliğin şekillenmesinde önemli bir faktör olabilirken, bu durum bazı durumlarda diğer etnik dillerin zayıflatılmasına veya katledilerek yok olmasına yol açabilmektedir, bu süreçte etnik grupların özgün dilleri ve kültürel mirası koruma çabaları önem taşımaktadır. Her dil, kendi topluluğunun kimliğini, tarihini ve kültürel değerlerini yansıtmakta ve bu çeşitlilik genel anlamda zenginliğe katkıda bulunmaktadır (Maleki, 2013).

Bir dilin kullanımı ve korunması, bir toplumun bağımsızlığını ve özgürlüğünü güvence altına alırken, aynı zamanda kültürel mirasını gelecek nesillere aktarmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla, dil ve bağımsızlık, bir toplumun kendi kendine yönetimini ve kültürel kimliğini güçlendirmesi için kritik önem arz etmektedir.

1.3.2. Dilin Toplumsal ve Siyasal Etkileri

Dil, toplumsal dinamikleri ve siyasi söylemi biçimlendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Toplum içindeki ilişkilerden siyasi tartışmalara kadar geniş bir yelpazede etkili olan dil, kültürel değerleri yansıtarak ve toplumsal normları şekillendirerek güçlü bir araç olarak işlev görmektedir. Bundan dolayı dilin, sosyal ve siyasi olarak da çok önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir.

Toplumsal manada dil, kimlik, kültür ve ait olmanın simgesi olarak işlevsel bir konumdadır. Böylece aynı dili konuşanlar arasında bütüncül olarak bir topluluk duygusu meydana getirme işlevine sahiptir. Bu bağlamda “Toplumsal Tanınma” kavramı meydana gelmektedir. “Toplumsal Tanınma”nın en temel vasıtası öncelikle konuşma dili, ardından da yazı dili ve bir “Kültürel Eda”dır (Çetin, 2009, s.352). Bu durumdan anlaşıldığı gibi kültürel bir duruş, yazıya dökülebilen bir dil yapısı ve diğer bir önemli nokta olan konuşulan dil, toplumsal tanınmada mutlaka var olan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumu destekler nitelikte bir görüş olarak Anık, “Bir toplumdaki otoriter ilişkiler; sembolik düzenekler aracılığı ile işletilir, düzenlenir, korunur” (Anık, 2016) demektedir.

İleri sürülen diğer görüşler, siyasal iletişimin pragmatik boyutunu anlamak için şu aksiyomu önemli bulmaktadırlar; dil, sembolik düzenekler arasında en kritik olanıdır. Otoriter ilişkiler ise uyum ve uyumsuzluk, itaat ve başkaldırı, kabul veya reddetme, düzenlilik ve kaos gibi karşıtlıkları vurgulamaktadır. İnsanlar, sembolik düzenekler üzerinden iletişim kurarak ilişkilerini yönetmektedirler ve toplumdaki bu ilişkiler belirli bir hiyerarşi içinde, belirli bir düzene göre otoriter bir biçimde devam etmektedir. Bu süreç, toplumun sosyal yapısını ve kültürel dokusunu şekillendirirken dilin rolü büyük önem taşımaktadır (Yiğitbaşı & Soncu, 2018). Bu nedenle ideolojiler ve siyasal kültürün büyük ölçüde simgeler ve dil aracılığıyla siyasal ve toplumsal hayatta

yer bulduğunu söylemek mümkündür (Çetin,2001). Dil kavramının siyasal dönemlerle ilişkilendirildiğinde durumun daha net anlaşılacağından yola çıkarak Akay (2007), sosyal ilişkilerin dilbilgisel yapı ve dil değişimlerinin kabulü üzerinde etkili olduğunu söylemektedir. Sözcüklerin toplum tarafından kabul edilmesinin, genellikle sakin dönemlerden ziyade büyük toplumsal dönüşüm ve çalkantılar sırasında daha kolay olabildiğini ve bu tür değişimlerin genellikle toplum içinde tartışma ve eleştirilere yol açabildiğini ileri sürmektedir. Fransız dilinde yaşananların bu durumu en iyi şekilde gösterdiğini belirterek Fransız İhtilali sırasında dilde önemli değişiklikler yaşanmış olduğunu, bunun da toplumun sosyal ve politik dönüşümüyle doğrudan ilişkili olduğunu savunmaktadır (Akay,2007).

Dillerdeki farklılıklar sosyal bölünmeye ve ayrımcılığa neden olabilmektedir, çünkü bazı diller saygınlık veya güçle ilişkilendirilirken diğerleri ayrıma maruz kalarak bulunduğu toplumun çerçevesi dışına, hatta daha aykırı bir hale düşebilmektedir.

Dil, siyasi manada genellikle bir kontrol ve hükmetme vasıtası niteliğinde kullanılmaktadır. Hükümetler veya kurumlar, asimilasyon veya dışlamayı teşvik etmek için dil politikaları uygulayabilmektedirler. İnançlar ve kanaatler, siyasi kültürü hazırlayan ve toplumun davranışlarını şekillendiren en önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu inançlar ve kanaatler, dini değerler, siyasi veya ideolojik söylemler ve dil gibi birbirine içsel olarak bağlı siyasi kültür unsurlarıyla birlikte karmaşık bir yapı oluşturmaktadır (Çetin,2001).

Dil seçimi aynı zamanda siyasi katılımı ve kaynaklara erişimi de önemli ölçüde etkiler; baskın dilleri konuşan bireyler genellikle eğitim, istihdam ve siyasi temsil gibi alanlarda daha fazla fırsata sahip olabilmektedirler. Bu nedenle, dilin sosyal ve siyasi boyutlarını anlamak, toplumlarda dilsel çeşitliliği korumak, kültürel hakları savunmak ve sosyal adaleti güçlendirmek için kritik önem taşımaktadır.

1.4. Dil ve Öğrenme ilişkisi

Dil ve öğrenme arasındaki ilişki oldukça derin ve karmaşık bir konu olmakla birlikte akademik anlamda araştırılması gereken konuların başında gelmektedir. İnsanlar dil öğrenmek için çeşitli güdülenmelere sahiptirler ve bu güdülenmeler dil öğrenme sürecini büyük ölçüde etkilemektedir. Ayrıca, dil öğrenme sürecinde bireyin zihinsel yetenekleri, öğrenme tarzı ve çevresi gibi birçok faktör de rol oynamaktadır.

Dil, insan iletişiminin temel taşlarından olmakla birlikte insanlar, düşüncelerini, duygularını ve deneyimlerini ifade etmek için dilleri kullanmaktadırlar. Ancak, dil sadece iletişim aracı olmanın ötesinde, bireylerin düşünme şeklini, kültürel kimliğini ve dünya görüşünü şekillendiren bir unsur olarak belirmektedir.

Dolayısıyla, bir dilin öğrenilmesi, sadece yeni bir beceri kazanmakla kalmayıp, aynı zamanda bireyin zihinsel yapılanmasını da etkilemektedir. Dil ve öğrenme ilişkisinde temel olarak öğrenmenin zihinsel olarak gerçekleşmesi konusu önemli olmaktadır. Bu konuda düşüncenin somutlaşmasını dile bağlayan görüşe göre akıl yürütmenin gerçek gücünün, karmaşık ve derin düşünceleri sadece dilsel davranışa ve bu davranışları sergileyen canlılara yüklemekle mümkün olabileceği ileri sürülmektedir. Düşüncenin varlığına karşı genel olarak herhangi bir itiraz olmamakla birlikte, düşüncenin varlığını sürdürdürebilmesinin, gelişmesinin, sosyalleşmesinin ve somut bir biçim kazanabilmesinin yalnızca dil aracılığıyla mümkün bulunduğu savunulmaktadır. Bu bağlamda, düşüncenin varlık temelini ve konumunu sağlamlaştırabilmesinin ancak dil vasıtasıyla gerçekleşebildiği vurgulanmaktadır. Bu nedenden dolayı ise, bireyin düşünsel yetilerini kazanmasının, bu yetileri ifade etmeye yarayan dilsel yapıları öğrenme süreciyle doğrudan ilgili olmadığına altı çizilmektedir. İlgili görüşün dayandırıldığı ve koşullu önermelerin kullanımı sonucunda elde edilen sonuçlarının, çocukların dört yaşından itibaren dil yapılarını öğrenmeden kullanabildikleri gerçeğini ortaya çıkardığını, bunun da düşünsel yetilerin kazanılması ile dil yapısının öğrenilmesi arasında kesin bir bağlantı bulunmadığını gösterdiği ileri sürülmektedir (Gül & Soysal, 2009).

Dil öğrenme sürecinde güdülenme önemli bir etken olarak bulunmaktadır. Bireylerin dil öğrenme sürecine olan güdülenmeleri, öğrenme sürecinin hızı ve etkinliği üzerinde büyük bir etkiye sahip olmaktadır. Örneğin, dil öğrenen biri bir dilin kültürel mirasıyla ilgileniyorsa, öğrenme süreci daha keyifli ve dolayısıyla daha etkili olabilmektedir. Aynı şekilde, iş veya seyahat gibi pratik ihtiyaçlar da dil öğrenme güdülenmesini artırabilmektedir.

Bireyin öğrenme tarzı da dil öğrenme sürecini etkilemektedir. Öğrenme tarzları farklı olabilmektedir; bazıları görsel öğrenmeyi tercih ederken, diğerleri işitsel veya kinestetik öğrenmeyi tercih edebilmektedirler. Dil öğrenme materyallerinin çeşitliliği, farklı öğrenme tarzlarına uygun olarak sunulmakta, bu da öğrenme sürecini daha etkili hale getirebilmektedir. Bazı kaynaklarda bu durumun örneklendirilmesi görülebilmektedir. Örneğin; Sınıf içindeki bireylerin öğrenme biçimlerine uygun olarak yapılan öğretim, öğrenmeyi daha kolay ve kalıcı hale getirmektedir. Bu nedenle öğrenme biçimleri konusu, yabancı dil öğretimi alanında da son derece önemli bir yer teşkil etmektedir (Gezmiş & Sarıçoban, 2010). Dilin öğrenme kademelerinde önemli bir yeri olan yazma becerisini Özdemir;” Dilin ses, anlam, dil bilgisi, söz dizimi gibi tüm yapılarını içinde barındıran yazma becerisi, bu yapıların yazıda bir arada kullanılması sayesinde öğrenilenlerin pekiştirilmesine imkân sağlamakta ve böylelikle dinleme, konuşma, okuma becerilerinin gelişimine de katkıda bulunmaktadır” (Özdemir,2019, s.352) şeklinde ifade etmektedir.

Çevresel faktörler de dil öğrenme sürecini etkilemektedir. Kişilerin öğrenmekte olduğu dilin konuşulduğu bir çevrede bulunmaları, doğal olarak dil öğrenme sürecini hızlandırabilmektedir. Farklı görüşlerde ise, insanların sosyal varlıklar olduğu, çeşitli sosyal çevrelerde ve kültürlerde yetiştikleri göz önüne alınmaktadır. Bu durum, her bireyin fiziksel görünümü ve yaşam tarzı bakımından farklı olmasına yol açmakta ve dolayısıyla, bireylerin öğrenme tarzları da birbirinden farklılık gösterebilmektedir (Gezmiş & Sarıçoban, 2010).

Ancak, teknolojinin gelişmesi ile birlikte, dil öğrenme materyallerine ve dil pratik imkânlarına erişim artmaktadır, bu da dil öğrenme sürecini çevresel bağlamlardan bağımsız hale getirebilmektedir.

Dil ile öğrenme arasındaki ilişkiden bahsedildiğinde, dil öğrenme stratejilerinin günümüzdeki önemi ortaya çıkmaktadır. Dil öğrenme stratejileri, bireylerin yabancı bir dil öğrenme sürecini daha etkili ve verimli hale getirmek için kullandıkları teknikler ve yöntemlerdir. Bu stratejiler, dil öğrenme sürecinde karşılaşılan zorlukları aşmak, dil becerilerini geliştirmek ve hedeflenen dil seviyesine ulaşmak için önemli bir role sahip olmaktadır. İnsanların dil öğrenme stratejileri arasında farklılıklar olabilmektedir; bazıları görsel materyalleri tercih ederken, diğerleri daha fazla pratik yapmayı tercih edebilmektedirler. Ayrıca, teknolojinin gelişmesiyle birlikte çevrimiçi kaynaklardan yararlanma, dil öğrenme stratejilerinin çeşitlenmesine ve bireylerin öğrenme deneyimini kişiselleştirmesine olanak tanımaktadır. Dil öğrenme stratejileri, bireylerin dil öğrenme sürecini kişiselleştirmelerine ve başarıyla sonuçlandırmalarına yardımcı olmaktadır. Öyle ki, öğrenme planlı gerçekleştiğinde daha verimli bir süreçte ilerlemektedir. Alanda araştırmalar yapmış olan Demirel'e göre bu konuda kapsamlı çalışmaları bulunan Oxford 'un bir çalışmasında dil öğrenme stratejileri doğrudan ve dolaylı olarak iki bölüme ayrılmıştır, bu bölümlendirme kısaca şöyledir (Demirel, 2012):

Doğrudan stratejiler

Bellek stratejileri: Bilginin uzun süreli belleğe aktarılması ve gerektiğinde hatırlanarak kullanılması, öğrenme sürecinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu süreç, bireyin öğrenme tarzı ve bellek yapısıyla yakından ilişkili bulunmaktadır. Öğrenme tarzı, kişinin bilgiyi nasıl işlediği ve anladığı konusunda belirleyici bir faktör olmaktadır. Dolayısıyla, bireyin öğrenme tarzını anlamak ve ona uygun öğrenme stratejileri uygulamak, bilginin kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe aktarılmasını sağlamada önemli bir adımlardan biri olmaktadır. Bu sayede, bilgi uzun süreli bellekte daha sağlam bir şekilde depolanmakta ve ihtiyaç duyulduğunda daha kolay bir şekilde hatırlanmakta ve kullanılmaktadır.

Bilişsel stratejiler: Zihinsel şemaların ve modellerin oluşumu ve yenilenmesi aşmalarında kullanılmaktadırlar. Öğrenilmesi hedeflenen dilde mesajların alınmasına ve işlemin gerçekleşmesine imkân sağlamaktadır.

Telafi stratejileri: Bu strateji türleri, dil ile alakalı bilgi sistemi ağında varlığı tespit edilen boşlukların giderilmesi ve eksikliklerin telafi edilebilmesi ile ilgili çalışmalara yardımcı olmaktadır.

Dolaylı stratejiler: Bu stratejiler doğrudan öğrenme ile ilgili değildir, öğrenen bireyin öğrenme sürecinde durumun düzenlenmesinde yardımcı olmaktadır.

Üst-bilişsel stratejiler: Bilişsel stratejilerin yürütülmesine yardımcı olarak, öğrenmenin planlanmasına ve gelişimin izlenmesine olanak tanımaktadır.

Duyuşsal stratejiler: Bireyin öğrenmeye ilişkin tutum, davranış, duygu ve motivasyonunu kontrol etmeyi amaçlayan stratejilerdir.

Sosyal stratejiler: Öğrenme sürecinde öğrenciyi, hedef dili konuşanlarla iletişime yönlendirmektedir; soru sorma, empati kurma, iş birliği yapma, farkındalık vs. gibi argümanlar bu stratejide kullanılmaktadır.

Sonuç olarak, dil ve öğrenme birbirini karşılıklı olarak etkileyen ve şekillendiren iki unsur olarak görülebilmektedir. Dilin öğrenilmesi, bireyin düşünme biçimini, kültürel kimliğini ve iletişim becerilerini zenginleştirirken, öğrenme süreci de bireyin güdülenmesi, öğrenme tarzı ve çevresel faktörler gibi bir dizi değişkenden etkilenmektedir. Dolayısıyla, dil öğrenme sürecinde bu faktörlerin dikkate alınması daha etkili ve keyifli bir öğrenme deneyimi sağlayabilmektedir.

Kaynakça

- Adalı, O. (1983). Anadili olarak Türkçe öğretimi üstüne. *Dil Öğretimi Özel Sayı Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 47(379), 31-35.
- Akay, R. (2007). Dil değişiminin dilsel ve toplumsal nedenleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1-9.
- Aksan, D. (1987). *Her yönüyle dil* (3. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Anık, C. (2016). *Siyasal İknâ*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Aydın, S. (2013). Kültürel bir miras olarak atasözlerinin kullanımı üzerine Türkçe öğretmenlerinin görüşleri. *Folklor/Edebiyat*, 19(75), 173-192.
- Çakır, İ. (2011). Yabancı Dil Öğrenme Ortamlarında Kültürün Rolü. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(190), 248-255.
- Çelik, H. (1999). Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Türkiye’de Kültüre ve Dine Ait Algıları. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, (1), 41-52.
- Çetin, H. (2001). Devlet, ideoloji ve eğitim. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 201-211.
- Çetin, M. (2009, Haziran). Toplumsal Kimliğin Devamlılığına Dilin Etkisi ve Boşnakların Türkçe Tercih. In *1st International Symposium on Sustainable Development*, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina (10, ss. 352).
- Demirel, M. (2012). Üniversite öğrencilerinin kullandıkları dil öğrenme stratejileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(43), 141-153.
- Ercilasun, A. B. (2021). Dilin doğuşu ve evrimi: basamak teorisi. *Dil Araştırmaları*, 15(29), 1-17.
- Ergin, M. (1980). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Gezmiş, N., & Sarıçoban, A. (2010). Yabancı dil öğretiminde öğrenme biçimleri ile öğrenci başarısı arasındaki ilişki. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 261-272.
- Göçer, A. (2017). Türkçenin ikinci dil olarak öğretiminde iletişimsel yöntemin özellikleri, kullanımı ve işlevleri. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(4), 1-16.
- Gül, F., & Soysal, B. (2009). Dil ve düşünce ilişkisi üzerine. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 13, 65-76.
- Hoşgör, K. (2016). Simbiyotik bir bakışla dilin evrimi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 56(2), 332-364.
- Kerimoğlu, C. (2016). Dilin kökeni arayışları I: dilin kökeniyle ilgili akademik tartışmalar. *Dil Araştırmaları*, 10(18), 47-84.
- Maleki, E. (2013). Türk Kültür ve Dilinin Fars Kültür ve Diliyle Etkileşimi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 173(173), 129-150.
- Özdemir, B. (2019). Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Yazma Kaygılarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(2), 351-364.
- Türk Dil Kurumu. (2024). TDK. <https://sozluk.gov.tr/>
- Yalçın, S. K., & Şengül, M. (2007). Dilin İletişim Süreci İçerisindeki Rolü Ve İşlevleri. *Electronic Turkish Studies*, 2(2).
- Yangil, M. K., & Ünal, F. T. (2019). İknâ etme tekniğinin konuşma tutumu üzerindeki etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 321-336.
- Yiğitbaşı, K. G., & Soncu, A. G. (2018). Siyasal Dilin Satır Arası.
- Yolcu, M. (2002). Dil: İşlevi, çeşitleri ve alanları bağlamında kavramsal bir inceleme. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2(1), 67-96.

2.BÖLÜM

DİL VE KÜRESELLEŞME

Elif Çevik¹

Giriş

Dünya hızlı bir değişim süreci geçirmekte, insanlar her geçen gün ani ve hızlı bir değişime tanıklık etmektedir. Gelişen teknoloji ve hızlanan bilgi akışı insanlar, ülkeler hatta kıtalararası iletişimin artmasına bu da son yıllarda küreselleşme kavramıyla oldukça sık karşılaşmamıza neden olmaktadır. Ülkeler siyasi, diplomatik, ekonomik, ticari, eğitim, turizm gibi çeşitli nedenlerle birbirleriyle iletişim kurmakta ve bu iletişim sırasında da bir etkileşim gerçekleşmektedir. Bu iletişim ve etkileşim sırasında ülkeler arasında dil, kültür, bilim, teknoloji gibi alanlarda bir alışveriş meydana gelmekte; bu alışveriş sonrasında da ülkeler birbirlerine pek çok şey aktarmaktadır. Bunların başında dil ve kültür gelmektedir. Gelişmiş ülkeler sahip oldukları ekonomik, askeri, siyasi güçleri; bilim ve teknolojiadaki gelişmişlikleri sayesinde dil ve kültürleriyle de dünyaya yön vermektedir. Uzak yakın demeden ülkelerin birbirleriyle kurdukları ilişkiler sonucu dil ve kültür gibi küreselleşme unsurları birbirlerinin sosyal hayatlarına yavaş yavaş yerleşmeye başlamaktadır.

Kitabın bu bölümünde küreselleşme ve dil ilişkisine, küreselleşmenin dil üzerindeki etkilerine, dilin küresel iletişimdeki önemine, dünya dili kavramına ve Türkçenin günümüzdeki rolüne değinilmiştir.

2.1. Küreselleşmenin Dil Üzerindeki Etkileri

2.1.1. Küreselleşme Nedir?

Günlük hayatta sık duyduğumuz küresel ısınma, küresel göç, küresel ekonomi, küresel dil, küresel kültür, küreselleşen dünya gibi kavramlar üzerinden küreselleşme kavramına hepimiz aşinayız. Peki “küresel”, “küreselleşme” kavramları ne demektir? Küreselleşme, Türk Dil Kurumunun Güncel Sözlüğü’nde (2011) “küreselleşmek durumu, globalleşme” şeklinde açıklanmıştır. “Küre” dünya; “küresel” dünya ölçüsünde geniş bir bakış açısıyla benimsenen, global; “küreselleşmek” ise dünya milletlerini ekonomi, siyaset ve iletişim bakımlarından birbirine yaklaştırmaya ve bir bütün olmaya götürmek; globalleşmek” olarak tanımlanmıştır. Bir diğer ifadeyle küreselleşme ülkelerin

sahip oldukları maddi ve manevi değerlerin kendi sınırlarını aşarak tüm dünyaya yayılması olarak ifade edilebilir. Bu yayılma ise ekonomi, bilim, teknoloji, sanat, spor, dil, kültür gibi alanlarda meydana gelmektedir.

Köse (2003, s.3) küreselleşmeyi; son dönemlerde ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda yaşanan hızlı bütünleşme ve benzeşme süreci olarak tanımlamaktadır. Köse, küreselleşme tanımlarının birçoğunda ekonomik boyutun ön plana çıkarıldığını ve küreselleşmeyi dünya çapında ekonomik faaliyetlerin birbirine bağlanması, bağımlı hâle gelmesi şeklinde algılandığını ancak küreselleşmenin 3 temel boyutu olduğunu ifade etmektedir. Bunlar; ekonomik, siyasal ve sosyal-kültürel boyuttur.

Balcı ve Akbulut, küreselleşmenin daha çok ekonomik boyutuna odaklanmışlar ve küreselleşmeyi “dünyanın bütünleşmiş tek bir pazar durumuna gelmesi” şeklinde açıklamışlardır. Bu duruma gelmek için devletin ekonomiden elini çektiğini, kamusal kuruluşların özelleştirildiğini, şirketler arasında uluslararası ortaklıklar yapıldığını, bu şirketlerin işlerini zorlaştıran yasalar varsa gerekli hukuksal düzenlemelerin yapıldığını, ekonomisi zora düşen ve kalkınmaya çalışan ülkeleri ekonomik bunalımdan kurtarmak için II. Dünya Savaşı’ndan sonra kurulan IMF’nin (Uluslararası Para Fonu) bu ülkelere yardımda bulunduğunu ifade etmektedirler. Bu amaçlara bakıldığında küreselleşmenin çok masum ve iyi niyetli bir yaklaşım olarak anlaşılabilirdi ancak birçok alanda olduğu gibi bu alanda da kuram ile uygulama arasında büyük farklar olduğunu belirtmektedirler (2001, s.178).

Bakkalcı, küreselleşme sürecinin teknolojik gelişme, liberal ekonominin benimsenmesi, ülkeler üstü düzenleyici kurumların varlığı, kıtalararası iletişim olanakları, internet altyapısı sayesinde bilgilenme artışıyla hızlandığını (2023, s.206) ifade etmektedir. Bakkalcı’ya göre küreselleşmenin en önemli noktalarından birisi sınır tanımayan doğasının olmasıdır. Ülkeler arasındaki fiziki sınırlar korunmasına rağmen toplumsal ve kültürel sınırlar işlevini yitirmektedir. Toplumsal ve kültürel anlamda küreselleşme sınır tanımamaktadır. Bu açıdan bakıldığında küreselleşmenin yaşanmasında en ekili unsurlardan birisi kültürel etkileşimdir. Gelişmiş ülkeler kitle iletişim araçları yardımıyla kültürlerini yaymakta ve gelişmekte olan toplumları etkileri altına almak istemektedirler. Bakkalcı’nın da ifade ettiği gibi kültür değişime ve gelişime açık bir kavramdır. Kültürün değişmeye açık zayıf noktaları varsa değişir, bireyin aklına uymayan unsurlar gelişerek yerlerini yenilerine bırakır. Küreselleşme sadece süreci hızlandıran katalizör görevi görmektedir.

Bakkalcı’ya (2023) göre küreselleşmeye neden olan temel faktörlerden bazıları şunlardır:

- İletişim hızının mikro saniyelere kadar düşmesi,

- İletişimle birlikte ülkeler ve toplumlar arası etkileşim,
- İletişim sayesinde bilgilenme düzeyinin yükselmesi,
- Kültürel etkileşimin artmasıyla beraber toplumsal duyarlılığın yükselmesi,
- Sınırların öneminin azalması,
- Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler,
- Dünya çapında benimsenen serbest piyasa düzeni,
- Gelişmekte olan ekonomilerde uygulanan ve dünya ticaret hacmini arttıran ekonomik liberalizm,
- Ekonomi alanında arz yönlü politikaların yaygınlaşması,
- Demokratik yönetime olan gereksinimin artması (s. 209).

Kolaç (2008), küreselleşmenin ardındaki itici güçlerin teknoloji, ekonomi ve iletişim olduğunu ifade etmekte; Şahin (2006) de teknoloji, ekonomi ve iletişimdeki gelişmelerin küreselleşmeyi hızlandırdığını, küreselleşmeyle birlikte hemen her alanda tüm dünyada bazı değişimlerin yaşandığını belirtmektedir. Şahin'e (2006) göre bu değişimler kısaca şu şekildedir:

- Birçok alanda mesafe kavramının ortadan kalkması, toplumlar arası ilişkilerde ve yakınlaşmalarda artış görülmesi,
- Bilgi ve teknolojinin gücün kaynağı olarak ön plana çıkması,
- Serbest ticaretin yaygınlaşması, ülkeler arasında ekonomik alanda etkileşimin ve yakınlaşmanın artması,
- Uluslararası resmî kuruluşların, ticari şirketlerin ve sivil toplum örgütlerinin ulusal ya da uluslararası karar ve uygulamalarda daha etkin bir konuma gelmesi,
- Ülkeler arasında sosyal, siyasi ve kültürel alanlardaki benzeşmenin artması,
- Hemen her alanda hızlı ve sonu kestirilemeyen bir değişimin yaşanması, buna bağlı olarak endişenin artması (s. 10-11) şeklinde sıralamıştır.

Küreselleşme özellikle iletişim olanaklarının artmasıyla hız kazanmış ve boyut atlamıştır. Önce bireylerin sosyal farkındalıkları artmış, daha sonra bu durum toplumlara doğru evrilmiştir. Etkileşimin artmasıyla toplumlar birbirleriyle daha bütünleşik hareket etmeye, ortak düşünceler geliştirmeye başlamışlardır. Küreselleşmenin sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel olmak üzere her türlü alana yansımaları bulunmaktadır.

Küreselleşme iyi ya da kötü olarak net bir şekilde nitelendirilebilecek bir süreç değildir. Küreselleşmenin olumlu ve olumsuz her iki türlü de etkileriyle karşılaşmak mümkündür. Akbulut ve Balcı (2001) küreselleşmeye olumsuz

yönden yaklaşmış ve küreselleşmenin ülkelerin siyasal, ekonomik, kültürel ve dilsel dizgelerini alt üst ettiğini; ekonomik, kültürel ve dilsel terörün doğmasına neden olduğunu ifade etmişlerdir (s. 185). Bakkalcı (2023) küreselleşmenin olumlu ve olumsuz yönlerinin olduğunu belirtmektedir. Küreselleşmenin olumsuz yönleri arasında sömürgeciliği, savaşları, terörizmi, finansal krizleri, gelir dağılımı adaletsizliğini ve kültür emperyalizmini saymakta; küreselleşmenin olumlu yönleri arasında ise etkileşimi, iletişimi, haberleşme olanaklarını, kalkınmayı, dış ticareti, çok uluslu şirketler ve üretim yapısını, yakınlaşmayı, farkındalığı ve savaş olasılığının azalmasını saymaktadır (s. 211-212).

Küreselleşmenin olumlu yönlerine bakıldığında ülkeler arasındaki iletişim ve etkileşimin artmasıyla ülkeler birbirlerinin sorunlarına daha duyarlı hâle gelmekte, gelişen teknoloji ve haberleşme imkânlarıyla da insanların organize olup birlikte hareket etme gücü artmaktadır. Ülkeler ve bireyler arasındaki dayanışma her geçen gün daha ileri boyuta taşınmaktadır. Tüm bunlar ortak yaşantı oluşumunu sağlamakta bu da insanların hem duygusal anlamda hem de gerçek anlamda aynı dilden konuşmalarına aracı olmaktadır. Günümüzde haberleşmenin, iletişimin sınır tanımaması sebebiyle uzaklar yakın olmakta, paylaşımlar arttıkça ortak paydada buluşulmaktadır. Bu durum dil ve kültür üzerinde de kendini göstermektedir.

Ateş ve AYTEKİN’inde ifade ettiği gibi küreselleşme olumlu ve olumsuz birçok sonucu olan çok yönlü bir olgudur. Küresel dünyanın küresel vatandaşlarının, küreselleşmenin olumlu ve olumsuz etkilerinin bilincinde olması ve zamanın gerekliliklerine göre bir duruş sergilemeyi bilmesi gerekmektedir (2022, s. 24).

2.1.2. Küreselleşme ve Dil İlişkisi

Küreselleşme tanımları, küreselleşmeye neden olan faktörler, küreselleşmenin olumlu ve olumsuz özelliklerinin açıklanmasının ardından küreselleşmenin dil ile ilişkisine de bakmak gerekir. Küreselleşme ekonomi, siyaset, bilim, teknoloji, kültür gibi alanlarda kendini gösterdiği gibi dil üzerinde de etkisi göstermekte ve sınırlarını aşarak başka ülkelerin dillerine çeşitli kavramlarla yavaş yavaş sızmaktadır. Yangil’in (2021) de ifade ettiği gibi günümüzde çoğu alanda yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişime bağlı oluşan ihtiyaçları, küreselleşmeyle ortaya çıkan kültürel alandaki değişiklikler, insan gücü hareketliliğinin oldukça hızlanması, yaşanan çatışma ve savaşlar sonucunda ortaya çıkan göç sorunu gibi etkenler dil ve ana dili üzerinde yeniden ve daha hassas bir şekilde durulmasını gerekli kılmaktadır (s. 1-2). Küreselleşmenin diller üzerinde yansımaları görüldüğü gibi dillerin de küresel boyuta ulaşarak küreselleşme yönünde etkileri görülmektedir. Bu iki kavram sürekli iç içedir ve birbirini etkilemektedir.

Burada “dünya dili” kavramına; “Dünya dili olmak için ne yapmak gerekir? Türkçe bir dünya olabilir mi? Bunun için nasıl yollar izlenmektedir ve izlemek gerekir?” sorularına yanıt aramak gerekir. Bu başlık altında, bu sorulara yanıt aranmıştır.

2.1.2.1. Küresel Dil Nedir?

Türk Dil Kurumuna (TDK) göre “küresel” kavramının “dünya ölçüsünde geniş bir bakış açısıyla benimsenen” demek olduğu göz önüne alındığında “küresel dil” kavramının da “çeşitli nedenlerle dünyada geniş bir kitle tarafından kabul gören, konuşulan, konuşulmaya çalışılan dil” olduğu söylenebilir.

Kolaç (2008) yaptığı çalışmada küresel dil kavramına ilişkin algıları şu şekilde sıralamıştır: evrensel dil, dünya dili, uluslararası dil, ortak iletişim dili, kullanımı en yaygın dil, en çok gereksinim duyulan dil, İngilizce, en geçerli dil, dillerin tek çatı altında birleşmesi, ortak semboller bütünü, güçlü ülkelerin egemen dili, anadilin karşısındaki tehlike, tek tip dil ve dil emperyalizmi. Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere insanlar küresel dil kavramını genel olarak dünyaya yayılmış ve kullanımı en fazla olan dil şeklinde algılamaktadır.

Şimşek’in (2007) Crystal’den (1997) aktardığına göre herhangi bir dilin küreselleşmesi o dili konuşanların sayısı ile orantılı değildir. Bir dilin dünya dili hâline gelmesinin başlıca üç sebebi vardır: Bunlardan ilki ve en önemlisi politik sebeplerdir. Diğer ikisi ise sırasıyla askeri güç ve ekonomik güçtür. İngilizcenin dünya dili olmasını bu üç etkenle açıklamak mümkündür. İngilizce doğru zamanda ve doğru yerde sahneye çıkmıştır (s. 6).

2.1.2.2. Küresel Dile Neden Gereksinim Duyulur?

Bazı ülkeler ekonomik, siyasi, askeri gücü elinde bulundurduğu gibi bilimde, teknolojiye de baskın bir güce sahiptir. Bu nedenle bu ülkeler dillerine yeni sözcükler kazandırmada ve kazandırdıkları sözcükleri tüm dünyaya duyurup kabul ettirmede de öncü rol oynamaktadırlar. Güçlü olan daima dikkat çekmekte, merak uyandırmakta ve kendine hayran bırakmaktadır. Daha da önemlisi çoğu alanda öncü olması sebebiyle toplumlara yeni ihtiyaçlar yaratmakta ve kendisinden geri kalmış ülkelerin bu ihtiyaçlarını karşılarken de bu ülkeleri kendine çekip bağımlı hâle getirmektedir. Bu nedenle çeşitli alanlarda gücü elinde bulunduran ülkeler diğer ülkelerin ihtiyaçlarını karşılarken onlara kendi dillerini, kültürlerini de aktarmaktadır. Herhangi bir alanda lider olan bir ülkenin diğer ülkelere istediğini yaptırması, sunduğunu kabul ettirmesi ve onlara yön vermesi daha kolay olmaktadır. Çoğu zaman insanlara güçlü olanın yanında olmak daha cazip geldiğinden sunulan her türlü bilgi, kültürel ve dilsel öğeler vb. toplumlar tarafından kolayca kabul edilmektedir. Aynı dili konuşarak güçlü olanın yanında olma ve böylelikle kendini güvende hissetme isteği, bilim ve teknoloji alanındaki yenilikleri alırken ve buna yönelik ihtiyaçları giderirken

alternatif bulmak yerine var olanın kullanılmasının kolay olması, “bir taşla iki kuş vurmak” deyimindeki gibi bir dille pek çok şeyin kapısının açılması, dünya genelinde ortak bir düşünce yapısının geliştirilmesi, dünya sorunlarıyla birlikte başa çıkılmaya çalışılması ve sorunlara karşı birlikte hareket etmenin sağlanması gibi nedenlerle küresel bir dile ihtiyaç duyulmaktadır.

Kolaç (2008) çalışmasında küresel dile neden gereksinim duyulduğuna yönelik bazı görüşlere ulaşmıştır. Bu listede küresel dil sayesinde “uluslararası iletişimin kolaylaştığı ve hızlandığı, uluslararası iletişimde dilden kaynaklanan yanlış anlaşılmaların yok olduğu, uluslararası iletişimde birden fazla dil bilme zorunluluğunun ortadan kalktığı, dünya üzerindeki kültürlerin birbirlerine yaklaştığı, bilim ve teknolojiye daha hızlı ilerleme sağlandığı ve bu ilerlemelerin, yeniliklerin daha hızlı izlendiği, insanların en az bir dili her yönüyle kullanabilir duruma geldiği, her insanla iletişim kurulabildiği, bilgi alışverişi ve ticaret olanaklarının arttığı, dünyayı tehdit eden ortak sorunlarının çözümünün kolaylaştığı, turizmin canlandığı, dil öğrenmeye harcanan para ve zamandan kazanç sağlandığı, dünya üzerindeki bütün sınırların kalktığı” görüşleri yer almaktadır.

Bu görüşler de göz önüne alındığında dünyada her konuda sınırların aşılması ve dilden kaynaklanabilecek her türlü sorunun ortadan kalkması için küresel bir dile ihtiyaç duyulmaktadır. Günümüzde dünya dili olarak kabul edilen İngilizce dünyanın küresel dil ihtiyacını tek başına sırtlamaktadır.

2.1.2.3. İngilizce Neden Dünya Dilidir?

Küreselleşme süreciyle birlikte ekonomik, siyasal, kültürel anlamda milletler ve kültürler arasında kaynaşmalar yaşanmaktadır. Şimşek’in (2007) ifadelerine göre küreselleşmeyle beraber milletler, kültürler ve ırklar arasında kaynaşmanın nasıl sağlanacağı sorusu gündeme gelmiştir ve kaynaşmayı sağlayacak ya da hızlandıracak bir katalizöre ihtiyaç duyulmuştur. Uluslararası yazışma dilinin ve internet dilinin İngilizce olması, bu katalizörün İngilizce olduğunu gözler önüne sermektedir. Üstlendiği bu görev sonucunda İngilizce “küresel dil” olarak nitelendirilmektedir (s.5).

Şimşek’in ifadelerine göre İngilizcenin küresel dil olmasının sebeplerine bakıldığında şunlar söylenebilir: İngilizcenin gelişiminin temelinde siyasal gelişmeler ve bilgiye ulaşma hızı vardır. I. ve II. Dünya Savaşları’ndan sonra gücünü yitiren Britanya İmparatorluğu’nun yerini ABD almıştır ve ABD’nin dilinin de İngilizce olması İngilizcenin kullanılmasını ve yayılmasını hızlandırmıştır. İngilizcenin kullanımını arttıran diğer tarihsel olay ise Sanayi Devrimi’dir. 19. yüzyılda endüstri ve ticarete önde olan Büyük Britanya ekonomik olarak oldukça gelişmiştir. Sanayi Devrimi’yle ortaya çıkan pek çok icat İngiliz kökenlidir. 1800 yılında madencilik ve tekstil alanlarında dünyada

lider olan İngiliz firmaları dış dünyaya açılmıştır. Bu başarılar dilbilimsel olarak da kendini göstermiştir. Teknolojik ve bilimsel yeni gelişmelerin getirisi olarak yeni terimler doğmuş ve İngilizceye binlerce yeni sözcük katılmıştır. Daha da önemlisi diğer ülkelere yayılan bu gelişmelerle birlikte bu gelişmeleri yakından takip etmek isteyen yabancıların İngilizce öğrenmesi gibi bir zorunluluk ortaya çıkmıştır. Bu da İngiltere'ye gelen pek çok bilim insanının çalışmalarını İngiltere'de sürdürmesine ve onların İngilizce öğrenmelerine neden olmuştur. Daha sonra İngiltere'de yaşanan bu gelişmeler Amerika'ya da sıçramış, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yıpranmış olan İngiltere'nin yerini 20. yüzyılda Amerika almıştır. Bu şekilde İngilizce bilgiye ulaşmada vazgeçilmez dil olma özelliğini devam ettirmiştir (2007).

Bu tarihsel gelişmelerin sonucunda İngilizce; medya, radyo yayınları, reklamcılık, film, pop müzik, eğitim, iletişim, uluslararası ilişkiler, uluslararası taşımacılık, uluslararası güvenlik gibi yollarla da yayılmıştır. Uluslararası ilişkilerde İngilizce kullanılmıştır ve kullanılmaya devam etmektedir. Çünkü ortak bir "iletişim dili" gereklidir. NATO, UN ve UNESCO gibi uluslararası kurumların varlığı ortak bir iletişim dili gerektirir. Politik, sanatsal ya da bilimsel toplantılarda dünyanın farklı yerlerinden gelen katılımcılar için ortak bir dil varlığının pratikliğine ihtiyaç vardır. Son yıllarda özellikle Avrupa'da iletişim dili olarak İngilizcenin yanında diğer diller de kullanılmaya çalışılsa da bu durum İngilizcenin tüm dünyada bir iletişim dili olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Günümüzde internet ile dünyanın her yerine, dünyadaki her bilgiye anında ulaşmak mümkündür. İnternetteki kaynakların büyük çoğunluğu da İngilizcedir. Bilim ve edebiyat alanlarında da aynı durum söz konusudur. Eserlerin çoğu İngilizce yazılmakta ya da İngilizce nüshaları bulunmaktadır.

İngilizcenin kullanım alanlarının hızla yayılmasında medya kültürel bir etken olarak önemli bir araç olmuştur. Görsel medyanın alanlarından biri de sinemadır. 19. yüzyılda Amerika ve Avrupa'da gelişmeye başlayan sinema teknolojisi I. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika'ya kaymış ardından 1915 yılında Hollywood film endüstrisinin kurulmasıyla diğer devletlerin ve dillerin sinema alanındaki yolları kapanmıştır. Sinemayla beraber evlere giren bir diğer İngilizce unsur da pop müziktir. Amerika teknolojik gelişmelerin çoğuna ev sahipliği yaptığından bu teknolojiyle oluşan müzik de İngilizcedir.

Uluslararası ulaşımda ve güvenlikte kullanılan kısaltmaların kökeni de İngilizcedir. Bilimsel araştırmalar genellikle İngilizce yapıldığından veya İngilizceye çevrildiğinden eğitimde de bilgiye ulaşmak için İngilizce kullanılmaktadır. Ayrıca bilgiye ulaşmanın en kolay yolu olan ve iletişimde oldukça yaygın kullanılan internette de ortak dil yine İngilizce olarak kabul edilmektedir.

Günümüzde dünyada yaklaşık 2 milyar kişi İngilizce konuşmaktadır. Dünyada 8 milyar insan olduğu göz önüne alındığında İngilizceyi konuşan kişi sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Dünyanın çeyreği bu dili ya ana dili olarak ya resmi dil olarak ya da yabancı dil olarak konuşmaktadır.

Şimşek'in (2007) Crystal'den (1997) aktardığına göre İngilizcenin bu denli dünyaya yayılmasının ve İngilizceyi konuşan kişilerin artmasının sebebi İngilizlerin sömürge gücünün yaygınlaşması ve Birleşik Devletlerin yirminci yüzyılda önemli bir ekonomik güce sahip olmasıyla açıklanabilir.

Bunlara ek olarak İngilizcenin yaygınlaşmasındaki bir başka neden de İngilizcenin kitle iletişimine uygun ve çok etkin bir dil olmasıdır. İngilizcenin dil yapısına bakıldığında sahip olduğu basit gramer yapısı, daha kısa, somut ve kesin ifadelerin kullanımını mümkün kılmakta, böylelikle şarkı sözü, reklam sloganları, film ve televizyon diyaloglarının üretiminde kolaylık sağlamaktadır. Şimşek, İngilizcenin birçok dil gibi fonetik bir alfabe ve temel bir söz dizimine sahip olduğunu belirtmiş; İngilizcenin %80 oranında diğer dillerden gelen geniş bir kelime dağarcığına sahip olduğunu ve Avrupa'daki dillerden kelimeler aldığını vurgulamıştır. Bu gibi özelliklerle İngilizcenin tanınırlığını, kullanımını, önemini arttırmıştır ve arttırmaya devam etmektedir.

Kolaç'ın yaptığı çalışmada (2008) İngilizcenin evrensel dil olarak görülmesi "dünyada en geniş coğrafyada kullanılan dil olması, dünya üzerinde en fazla konuşulan dil olması, bütün dünyada iletişimin en kolay sağlandığı dil olması, dünya genelinde en geçerli ve kabul gören dil olması, anadilinden sonra öğretilen ikinci dil olması, bütün dünyada öğrenilmesi zorunlu olan dil olması, bilim ve teknolojinin üretildiği dil olması, kitle iletişim araçlarının ortak dili olması, bilişim sektörünün dili olması, siyasi ve ekonomik gücün dili olması, bilenin dünyanın her yerinde iş bulacağı, bilmeyenin işsiz kalacağı dil olması" gibi sebeplere bağlanmıştır.

Özetle İngilizcenin dünya dili olarak kabul görmesinde İngiltere'nin geçmişten gelen tarihsel süreçteki liderliği, ekonomik gücü, bilim ve teknolojiye olan öncülüğü, İngilizce dil yapısının kolaylığı ve çeşitli nedenlerle konuşan kişi sayısının fazlalığı İngilizcenin dünya dili olduğu yönünde hemfikir olmayı sağlamaktadır.

Küreselleşme süreciyle birlikte İngilizce tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de giderek artan bir öneme sahiptir. Dünyanın hemen her ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de İngilizce öğrenmek zorunlu hâle gelmiştir. İlkokul ikinci sınıf ile öğretilmeye başlanan İngilizce adeta anadilimiz ile yarışmakta ve neredeyse yaşamamız için gerekli olan hava, su gibi olmazsa olmaz bir ihtiyaç hâline gelmektedir. İngilizcenin bu denli hayatımıza girmesi ve bilmeyenin hayatta

çok şey kaybetmesi durumuna ne zaman ve nasıl geldik? İngiltere ve Amerika bu dilin bu kadar yayılmasını, hayatımızın her alanına girmesini ve vazgeçilmez bir parçası olarak görülmesini nasıl başardı? Hangi politikaları uyguladı? Onların üstlendiği bir rol var mı yoksa bunlar diğer ülkelerin hayranlığından mı kaynaklı? Türkçe ve diğer diller dünyaya yayılma konusunda neler yapmakta? Bu soruların cevabını vermek için ülkelerin yürüttüğü politikalara, izledikleri yollara bakmak gerekir.

2.1.3. Dillerin Yaygınlaşmasında Uygulanan Faaliyetler

Küreselleşme bir ülkenin ekonomisinin, siyasetinin, kültürünün, kabul ettiği dünya görüşünün kendi sınırlarını aşarak dünya geneline yayılması ve tüm bunların bir dünya ekonomisi, siyaseti, kültürü hâline gelmesidir. Bu yayılma bazen ülkelerin baskısı sonrası zorla ve hızla; bazen de ülkelerin yürüttüğü politikalarla sakince ve yavaş yavaş olmaktadır.

Amerika, İngiltere, Fransa gibi ekonomisi büyük; siyasi ve askeri gücü yerinde; eğitim, bilim ve teknolojiye üstün olan devletler var olan güçlerini tüm dünyaya ispat etmiş ve kabul ettirmiştir. Çeşitli nedenlerle gücünü ve büyüklüğünü bütün dünyaya duyurmuş bu devletlerin çeşitli yönlerle kendilerine göre daha zayıf buldukları devletler üzerinde uyguladıkları sömürge faaliyetleri ve baskılar sonucunda bu güçlü devletler kendi kültürlerini, benimsedikleri görüşleri onlara empoze etmişler ve hatta daha da önemlisi kendi dillerini onların da konuşmalarını sağlayarak bu ülkeleri etkileri altına almışlar sonra da kendilerine bağımlı hâle getirmişlerdir. Daha sonra dilleri üzerinden kültürlerini, kültürleri üzerinden de dillerini aktarmışlardır.

Konfüçyüs'ün "Eğer bir milleti yok etmek istiyorsanız önce dilinden başlayın." sözü ile Peyami Safa'nın "Bir milleti yok etmek isterseniz askerî istilaya lüzum yoktur. Ona tarihini unutturmak, dilini bozmak, dininden soğutmak ve dolayısıyla manevi değerlerini, ahlakını yozlaştırmak kâfidir." sözü göz önüne alındığında bazı güçlü devletlerin gücüne güç katmak için bunu çok iyi kullandığı, kendi dillerini başka ülkelere de konuşturdukları, kendi kültürlerini başkalarına da benimsettikleri görülmüştür. Bunu bazen sert güçle bazen de yumuşak güçle yapmışlardır. Geçmişte bu durum daha çok sert güç ile büyük bir gürültüyle gerçekleştirilirken günümüzde bu durum yumuşak güç ile sessizce gerçekleştirilmektedir. Bu durum önceden baskıyla, doğrudan gerçekleştirilirken şimdilerde dolaylı yolla dikkat çekerek, merak ve ilgi uyandırarak, kendine hayran bırakarak yapılmaktadır. Çünkü güçlü ülkeler sahip oldukları gücü kullanarak kendilerinden zayıf durumdaki ülkeleri etkileri altına kolayca alabilirler ancak kendileriyle denk olan ve çeşitli yönlerden daha üstün olan ülkeleri etki altına almak için ellerindeki güç yeterli olmayabilir. Bu sebeple dolaylı bir yol kullanmak; barış dolu ve etkili yollarla yavaşça dünyaya

yayılmak gerekmektedir. Burada ülkelerin uyguladığı kamu diplomasisi, yumuşak güç kavramlarına değinmek yerinde olacaktır.

2.2. Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç

Kömür (2020), kamu diplomasisi kavramını “Ülkelerin tehdit, çıkar, fırsat ve olası tehdit merkezli değerlendirmelerine karşı oluşturdukları ve başka devletlerin kamuoylarını etkileme amacıyla yürütmüş oldukları faaliyetler toplamıdır.” şeklinde ifade etmektedir. Kamu diplomasisi, devletler ve devlet adına hareket eden kurumlar, aktörler vasıtasıyla yürütülür. Kamu diplomasisinin geleneksel diplomasiden farkı, diğer devletlerin hükümetlerine değil hükümet dışı aktörlerine ve halklarına karşı kullanılmasıdır.

Kamu diplomasisi, Kömür’ün de ifadelerindeki gibi hükümetlere değil daha büyük kitleler olan halklara odaklanır. Kamu diplomasisiyle ülkeler sert güç kullanmadan daha barışçıl hareketlerle diğer toplumları çeşitli yönlerden kendine hayran bırakmayı, etkilemeyi ve bu şekilde adını tüm dünyaya duyurmayı hedefler. Burada Joseph Nye’nin ortaya attığı “yumuşak güç” kavramından bahsetmek gerekir. Akhundova’nın (2015) Joseph Nye’den aktardığına göre yumuşak güç; kültür, siyasi değerler, kurumlar, iç ve dış politikada belli normları esas alan politikalar üzerinden çekici bir imaj oluşturarak ve başkalarının beğenisini kazanarak onların tercihlerini etkileyebilmektir (s. 16).

Çavuş’un (2012), Kalathıl’dan (2011) aktardığına göre tarih, kültür, değerler, devletlerin izlediği iç ve dış politikalar, kurumlar, ekonomik gelişmişlik, bilim, edebiyat ve sanatta ilerlemişlik gibi öğeleri yumuşak gücün önemli kaynakları arasında saymak mümkündür. Dış politikada bu kaynakları kullanarak yumuşak güç stratejisi uygulamanın belli yolları vardır. Çavuş’un Lee’den (2011) aktardığına göre ise bu yollardan bazıları; küresel veya bölgesel statüde değerlere sahip olmak ve bunları tanınmış kişiler, kahramanlar aracılığıyla yaymak, mesajlar iletmek, ulusal ya da küresel olmak üzere çekiciliği olan söylemlerde bulunmak bunların sadece birkaçıdır.

Son yıllarda dünyanın hızla değişmesinin ve küreselleşmesinin ardında yatan nedenlerden biri de ülkelerin birbirlerine uyguladıkları gücün de değişip başka bir şekle dönüşmesidir. Çeşitli nedenlerle güç kavramı değişmiş ve bu kavrama ilişkin çeşitli anlayış biçimleri ortaya konmuştur. Başar’a (2022) göre Soğuk Savaş’tan sonra dünya içinde bulunduğu durumun değişmesiyle birlikte güç kavramının da tanımı değişmiş bu kavrama karşı farklı bakış açıları gelişmiştir. Uluslararası siyasette iktisadi ve askerî yöntemlere dayalı olan sert güç (hard power), masraflı bir seçenek olmasından dolayı yerini yumuşak güce (soft power) bırakmaya başlamıştır. Yumuşak gücün benimsenmesiyle birlikte yeni siyasi düzende hükümet dışı aktörler de (halk, aydınlar, akademisyenler, öğrenciler, sanatçılar, sivil toplum kuruluşları vb.) etkili olmaya başlamış ve

yumuşak güç geliştirmekte olan devletlere karşı politikalar geliştirmeyi sağlayan bir unsur hâline gelmiştir (s. 31).

Özdemir'in (2008) sert ve yumuşak güç ayrımı yapan Nye'den (1990) aktardığına göre uluslararası politikada somut kaynakların kontrolüyle gerçekleştirilen sert güç, başkalarının davranışlarını şekillendirmeye yaramaktadır. Yumuşak güç ise başkalarının davranışlarından önce isteklerini şekillendirmek için kullanılmaktadır. Bu da gücün ikinci ve üçüncü boyutları olan gündemin kontrol edilmesi, ilişkilerin yapılandırılması ve kurumsal çerçevenin belirlenmesi ile ilişkilidir. Başkalarının isteklerini şekillendirmek davranışlarını şekillendirmekten daha zordur ancak daha etkilidir. Yumuşak güç kullanımı, maddi kaynaklardan çok sahip olunan kültür veya ideolojinin çekiciliği ile mümkündür (s. 139).

Tablo 1. Güç Çeşitleri (Nye, 2004).

		Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
SERT GÜÇ	Askeri Güç	<ul style="list-style-type: none"> Zorlama Caydırma Koruma 	<ul style="list-style-type: none"> Tehdit Kuvvet 	<ul style="list-style-type: none"> Zorlayıcı diplomasi Savaş İttifak
	Ekonomik Güç	<ul style="list-style-type: none"> Teşvik Zorlama 	<ul style="list-style-type: none"> Para verme Yatırım 	<ul style="list-style-type: none"> Yardım Rüşvet
	YUMUŞAK GÜÇ	<ul style="list-style-type: none"> Hayranlık uyandırma Gündem yaratma 	<ul style="list-style-type: none"> Değerler Kültür Politikalar Kurumlar 	<ul style="list-style-type: none"> Kamu Diplomasisi İki taraflı ve çok taraflı diplomasi

Tabloya bakıldığında gücün sert ve yumuşak olarak ikiye ayrıldığı; sert gücün de kendi içinde askeri ve ekonomik güç olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Askeri ve maddi yaptırımların, baskıcı yolların sert güce ait unsurlar olduğu; dikkat çekme, etkileme gibi zorlayıcı olmayan yolların ise yumuşak güce ait unsurlar olduğu görülmektedir. Tablodan da anlaşıldığı üzere sert güç toplumlara doğrudan, zorla, onların rızaları olmadan uygulanırken; yumuşak güç toplumlara dolaylı yollarla etkileyerek, onların isteklerini istedik yönde şekillendirerek herhangi bir zorlayıcı unsur kullanmadan uygulanır.

	Sert Güç	Yumuşak Güç
Davranış Spektrumu	Zorlama İkna etme	Gündem yaratma Cazibe
En Uygun Kaynaklar	Baskı Ödemeler Yaptırımlar Rüşvet	Kurumlar Kültür Değerler Politikalar

Tablo 2. Sert Güç ve Yumuşak Güç Davranış Çeşitleri (Nye, 2004).

Tabloya bakıldığında sert güç ve yumuşak gücün kaynakları ve davranış biçimleri görülmektedir. Güç sadece maddi ve fiziksel olarak algılanmamalıdır. Günümüzde bu algı değişmiş, gücün sadece maddi ve fiziksel şekillerde zor kullanarak gerçekleşmeyeceği kabul edilmiştir. Topluları etkileyerek onlara fiziksel ve maddi güç uygulamadan onların içine işleyebilmek, onları etkileyebilmek, algılarını değiştirebilmek, onların üzerlerinde hayranlık uyandırabilmek ve dolayısıyla da ülkelerin planladığı algılara yönelik ikna kabiliyetini kullanabilmek yumuşak güçle mümkündür.

Walman Hutasoit ve Dermawan'a göre (2019) bir devletin yumuşak güç kullanmasının amacı zorlama olmaksızın başkalarının ihtiyaçlarının devletin ihtiyaçları ile uyumlu olacağı bir durum elde etmek veya yaratmaktır. Zorlamaya dayalı değildir. Bu nedenle yumuşak güç, bir ülkede kamu diplomasisi yoluyla uygulanabilir (s. 59).

Başar (2022), yumuşak gücün kamu diplomasisi ve kültür diplomasisi yoluyla hedef kitleyi etkilemede ve isteklerini meşru bir şekilde karşı tarafa kabul ettirmede etkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu sebeple yumuşak gücün aslında hedef kitleyi ikna edebilmekten geçtiğini belirtmektedir. Başar, ikna mekanizmasının ülkeler arası politikada oldukça yavaş işlemesine rağmen etkilerinin uzun süreli ve kalıcı olmasından dolayı pek çok ülkenin uzun vadeli küresel hedeflerine ulaşabilmek adına yumuşak güce yatırım yaptığını ve bu doğrultuda kurumsallaştığını ifade etmektedir.

Yumuşak güç toplumlar üzerinde etki yaratarak onlar üzerinde söz sahibi olma ve istediğini yaptırma yeteneğidir. Sert güçten farklı olarak yumuşak güçte, dış politikadaki hedeflere ulaşmak için toplumları zorlayıcı unsurlarla değil toplumların isteği, rızasıyla etkileme yoluna gidilir. Daha çok kültürel alanda ön plana çıkmaktadır. Her ülke birtakım yumuşak güç kaynaklarına sahiptir ve ülkeler bu kaynakları aracılığıyla kendilerine uygun yumuşak güç stratejileri geliştirmektedirler.

Devletlerin uyguladığı stratejilerin, politikaların dile ve kültüre yansımaları oldukça büyüktür. Yarımsakal'ın (2019) ifadelerine göre kültür hayatın her yerindedir ve insanoğlunun yaptığı her şeyi etkiler. Bu yönüyle kültür, reklamcılık alanında da çok önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Reklamlar tüketimi kolaylaştıran, yaygınlaştıran ve küreselleştiren önemli araçlardır. Ülkeler medyayı ve reklamları kullanarak kendi dil ve kültürlerini alttan alta insanlara aşılamaktadır.

Amerikan markaları ile başlayan küreselleşmenin sonucunda dünyanın her yerinde bugün aynı diziler izlenmekte; aynı marka kıyafetler, ayakkabılar giyilmekte; aynı marka teknolojik ürünler kullanılmakta; aynı marka yiyecekler, içecekler tüketilmektedir. Örneğin McDonalds dünyada fast food sektöründe

oldukça baskın olan bir restoran zinciridir. Starbucks, Apple, Nike gibi meşhur markalar da yine dünyayı etkisine almış markalardandır. Teknolojide, teknolojik ürünlerde, yiyecek-ıçecek, giyecek, kozmetik, sinema, müzik sektörlerinde adını dünyaya duyurmuş olan Amerika; diliyle, kültürüyle, önde gelen markalarıyla bölgesel ve küresel boyutta diğer toplumların günlük hayatından iş hayatına her türlü alanda kendine yer bulmaktadır. Eğitim ve iş imkânları, daha konforlu bir hayatın sunulması gibi gerekçelerle de insanları kendine çekmekte, akıllarda bu şekilde yer etmektedir. Bunlar gibi çeşitli nedenlerle ülkeler diğer toplumlar üzerinde hayranlık uyandırarak onların kültürlerinde, dillerinde kendilerine yer bulmakta bu da kamu diplomasisinde yumuşak gücü oldukça etkin kullandıklarını bize göstermektedir.

Toplumlar arasında farklılıkların zamanla azalması, buna karşın benzerliklerin artması kültürel küreselleşmenin temelini oluşturmaktadır. Kültürel küreselleşmenin bir yansıması da diller üzerinde görülmektedir. Kişiler ve toplumlar arasındaki etkileşimin, iletişimin artması sebebiyle ortak ilgi alanları oluşmakta, böylelikle bize yabancı olan kültürel ve dilsel öğeler hayatımıza girmektedir. Bir şekilde çeşitli ülkelerin bazı kültürel ve dilsel öğelerini hayatımıza dahil ettiğimiz gibi başka ülkeler de bizim kültürel ve dilsel öğelerimizden bazılarını kendi hayatlarına dahil etmektedir. Burada ülkelerin uyguladığı yumuşak güç stratejileri devreye girmektedir. Türkiye de küreselleşen dünyaya ayak uydurmak adına çeşitli yumuşak güç unsurları uygulamaktadır.

Çavuş'un (2012) ifadelerine göre devletler diğer ülkelerin gözünde iyi bir imaj yaratmak için ekonomik kalkınmaya destek olacak programlar düzenlemekte, dış politikada yapıcı, aktif bir strateji izlemekte; eğitim, sanat, edebiyat konusunda harcamalar yapmaktadır (s. 27). Yaptıklarıyla da dünyaya kendini iyi bir şekilde tanıtarak yumuşak güç stratejisini kullanmaktadır. Bunların yanında devletler dış politikada barışçıl faaliyetler, insani yardımlar, değişim programları, spor etkinlikleri yapmakta; yurt içinden yurt dışına açılan çeşitli görevlere sahip merkezler, kurumlar, kuruluşlar açmakta; dünyaya hitap edecek markalar yaratmaktadır. Türkiye de sahip olduğu güç ile bunları gerçekleştirilmekte; dünyada tanınırlığını arttırmaktadır.

2.2.1. Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı ve Türkçenin Rolü

Her ülkenin dış politikada ekonomi, askeri, sosyal, kültürel, bilim, teknoloji, eğitim, dil, din gibi alanlarda uyguladığı yumuşak güç kaynakları olduğu gibi Türkiye'nin de sahip olduğu yumuşak güç unsurları vardır. Türkiye jeopolitik konumu, ekonomik durumu, askeri gücü, tarihi, kültürel ve dinî değerleri dolayısıyla dış politikada oldukça iyi bir imaj çizmekte ve adından sıkça bahsettirmektedir. Elinde bulundurduğu bu yumuşak güç unsurlarıyla

Türkçenin öğrenilme isteğini arttırmaktadır. Çelik ve Genç'in (2019) de ifade ettiği gibi yabancı bir dil öğrenme günümüzde, ülkeler arasında ekonomik, politik, sosyal vb. alanlarda gelişen hızlı ve etkili iletişim ihtiyaçlarından kaynaklanmaktadır (s. 43). Türkiye de bu alandaki ihtiyaçları gidermek adına çalışmalarını sürdürmektedir.

Türkiye bulunduğu coğrafya ile geçmişten günümüze pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Verimli topraklara ve ılıman bir iklime sahiptir. Üç kıtayı birbirine bağlayan bir köprü görevi görmesi; etrafının denizlerle çevrili olması; tarım ürünleri, hayvancılık, madenler gibi çeşitli ekonomik kaynaklara ve birbirinden eşsiz güzellikte turistik mekânlara sahip olması, ülke içinde ve dışından ulaşımın kolay olması gibi nedenlerle eskiden beri diğer ülkelerin dikkatini çekmiş, çekmeye de devam etmektedir. Son zamanlarda Göbeklitepe'nin dünyada şu ana kadar bilinen en eski tarihî yapı olarak kayıtlara geçmesi de Türkiye'nin dünyaya adını duyurmasına katkı sağlamıştır. Yağmurlu'ya (2020) göre UNESCO'nun Dünya Mirası kabul edilen öge sayısı, o ülkenin yumuşak gücüne etki eden ögeler arasındadır. Türkiye'ye ait 18 adet Dünya Mirası kabul edilen öge vardır. Bunlardan sonuncusu da Göbeklitepe'dir. Göbeklitepe de bir kültürel öge olarak Türkiye'nin tanıtımında kullanılmaktadır. Yağmurlu, arkeolojik kazıların ve bilimsel çalışmaların, Dünya Mirası listesine kabul edilmenin önemli bir değer olduğunu ve ulusal değeri arttırdığını ifade etmektedir.

Jeopolitik konumun yanında ülkelerin buldukları coğrafyada kabul ettikleri dinler de dış politikada göz ardı edilemeyecek bir yumuşak güç unsuru olarak kullanılabilir. Çavuş'un (2012) da ifade ettiği gibi Türkiye'nin dininin İslam olması, yumuşak gücünü arttıran önemli faktörlerdendir (s. 29). Türkiye'nin İslam dinini benimseyen Müslüman ülkeler arasında önde gelmesi ve söz sahibi olması dış politikada olumlu imaj çizmesine yardım etmektedir. Türkiye, İslam ülkeleriyle yaptığı iş birliği ve insani yardımlarla; hoşgörülü, yardımsever, barışçıl yaklaşımlarıyla çevresine, Müslüman ülkelere ve diğer dünya ülkelerine karşı olumlu bir etki yaratacak tavırlar sergilemektedir.

Türkiye'nin yumuşak güç kaynaklarından sayılabilecek bir diğer unsur ise ekonomik durumudur. Türkiye yaptığı ihracatlarla, yurt dışına sattığı Türk mallarıyla kendini tanıtmakta; Türklere özgü markalarla dünyaya adından bahsettirmektedir. Göksu (2023) Türkiye'nin jeopolitik konumu ve ekonomik büyüklüğü sebebiyle önemli bir misyon üstlendiğini ifade etmektedir (s. 847). Çavuş (2012) Türkiye'nin dış ticaret hacminin artmasından, komşu ülkelerle ticaretinin gelişmesinden, Balkanlar ve Ortadoğu bölgesindeki dış ticaretin yükselmesinden bahsetmekte bunun da Türkiye'nin yumuşak gücünün yükselmesine katkıda bulunduğunu ifade etmektedir (s. 30).

Bir ülkenin siyasi değerleri de o ülkenin imajını dış politikada oldukça etkileyen unsurlardan birdir. Gültekin(2015) bu konuda bir ülkenin demokrasiyle idare edilen bir hukuk devleti olmasının, kişilerin hak ve özgürlüklerine değer verilmesinin, adının insani yardımlarla anılmasının, çevresi konusunda hassas olmasının o ülkenin itibarını dolayısıyla da yumuşak gücünü arttıran unsurlar olduğunu belirtmektedir. Otoriter ve totaliter yönetimlerin, hukuk devleti olmayan, insan haklarına değer vermeyen ülkelerin ise askerî ve iktisadi açılardan güçlü olsalar bile diğer ülkelerin gözünde itibarlarının ve buna bağlı olarak da yumuşak güçlerinin zayıf olacağını vurgulamaktadır (s. 25). Bu açılardan bakıldığında Türkiye de demokrasiyle yönetilen bir hukuk devleti olması yönüyle hem iç hem de dış politikada bunun etkilerini olumlu anlamda görmektedir.

Bir ülkenin askerî gücü her ne kadar sert güç unsuru gibi görünse de bir yönüyle de yumuşak güç unsuru olarak kabul edilebilmektedir. Türkiye'nin askerî gücü, askerî alanda yaptığı yenilikler de diğer ülkeleri etkilemesi açısından yumuşak güç kaynağı olarak sayılabilmektedir. Türkiye son dönemde askerî alanda yaptığı İHA, SİHA gibi teknolojik araçlarla dikkatleri üzerine çekmektedir.

Bir başka yumuşak güç kaynağı ise kültürdür. Kültürel öğeler de dış politikada oldukça etkin kullanılan yumuşak güç unsurları olarak kabul edilmektedir. Kültür, içinde çeşitli öğeleri barındırmaktadır. Bunlar yiyecek, içecek, giyim kuşam, şarkı, müzik, dans, dizi, film, eğitim, sanat, edebiyat, spor, bilim, dil gibi öğelerdir. Bu kültürel öğelerin sınırları aşarak tüm dünyaya yayılması hedeflenmektedir. Kültürü yayma faaliyetleri çeşitli şekillerde gerçekleşmektedir. Örneğin Türk dizileri, günümüzde dünyanın dört bir yanına, çok geniş bir kitleye hitap eden bir medya ürünüdür. Türk kültürünün dünyaya yayılmasında Türk dizileri önemli bir rol oynamaktadır. Hancıgaz ve Hülür (2024), 2008'den bu yana ihracatı yapılan Türk dizilerinin Balkanlar'dan Orta Doğu'ya, Latin Amerika'dan Asya'ya ve Avrupa'ya kadar dünyanın farklı yerlerinden 150 ülkeye ulaştığını ifade etmektedirler. Bu bilginin yanı sıra Türk dizilerinin 2019'daki ihracat rakamının yaklaşık 350 milyon dolara ulaştığını, 2023'teki ihracat hacminin ise 1 milyar dolara ulaşabileceğini belirtmektedirler (s. 155). Göksu (2023) ise 170'ten fazla Türk dizisinin 155 ülkeye ihraç edildiğini ve bu dizilerin küresel çapta 700 milyondan fazla izleyiciye ulaştığını söylemektedir. Türkiye'nin ABD'den sonra en fazla dizi ihraç eden ülke olduğunu da ifadelerine eklemektedir (s. 850). Türk dizileri izleyen kişilerin Türkiye'ye, Türk kültürüne, Türkçeye olan merakı artmakta bu da Türkiye'deki turizmin canlanmasını, Türkçeyi öğrenmek isteyen yabancıların sayısının artmasını sağlamakta; Türkiye'nin yabancılar tarafından odak noktası hâline gelmesine yardımcı olmaktadır.

Diziler gibi ülkeleri geniş kitlelere tanıtan bir diğer yumuşak güç unsuru ise sportif faaliyetlerdir. Spor dallarının her alanına dünyanın her yerinden yoğun ilgi gösterilmektedir. Spor alanında elde edilen başarılar ise ülkenin imajına pozitif olarak yansımaktadır. Son zamanlarda Türkiye çeşitli müsabakalarda, sporun farklı branşlarında büyük başarılar elde etmektedir. Yaşanan şampiyonluklar, elde edilen dereceler, kazanılan madalyalar ve gerçekleştirilen büyük transferlerle Türkiye spor alanında da adını dünyaya duyurmaya devam etmektedir. Tüm bunların yanında Göksu (2023) sporun ülke ve şehrin tanınırlığını arttırdığını ve turizm fırsatlarını da çeşitlendirdiğini dile getirmektedir. Uluslararası spor organizasyonlarına ev sahipliği yapmanın yabancı kamuoylarını etkilemenin yollarından biri olduğunu ifade etmektedir. Örneğin 2023'te İstanbul'da düzenlenen UEFA Şampiyonlar Ligi finalinin Türkiye'de oynanması ülkemiz için pek çok açıdan yararlı olmuştur.

Devletler uyguladıkları stratejik faaliyetlerin yanında bazı kurum ve kuruluşlar aracılığıyla da diğer toplumlara etkileme yoluna gitmekte ve dünyaya açılmayı hedeflemektedir. Bunu da yurt içi ve yurt dışında görev alanı bulunan kurum ve kuruluşlar üzerinden gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Türkiye de bu bağlamda diğer ülkelerle etkileşim içinde olabileceği kuruluşların bünyesinde üye olarak bulunmakta; yurt içi ve yurt dışında kendi kurduğu kurum ve kuruluşlarla da Türkiye'yi, Türk kültürünü tanıtmayı; Türkçeyi öğretmeyi hedeflemektedir. Bu amaçlarla kurulan ve günümüzde faaliyetlerine devam eden kurum ve kuruluşlardan bazıları şunlardır: KDK (Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü) kamu diplomasisi alanında Dışişleri Bakanlığı bünyesinde atılan adımları takip etmek ve alanda kurumsallaşmayı sağlayabilmek amacıyla 2010 yılında kurulmuştur. TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı) Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı sağlayan başlıca kurumlardandır. Orta Asya'da yeni kurulan Türk Devletlerindeki soydaşlarımız için sosyal, ekonomik ve kültürel alanda yapılacak faaliyetleri yürütmek ve koordine etmek için 1992'de kurulmuştur. YEE (Yunus Emre Enstitüsü) Türkiye'yi, Türkçeyi, Türk tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; yurt dışında Türkçeyi, Türk kültürünü ve sanatını öğrenmek isteyenlere hizmet vermek; kültürel alışverişi artırarak Türkiye'nin diğer ülkelerle dostluğunu geliştirmek amacıyla 2007'de kurulmuştur. Türkiye Maarif Vakfı, yurt dışında okul öncesinden yükseköğretime, örgün öğretimden yaygın eğitime her türlü nitelikli eğitim faaliyetleriyle Türkçeyi öğretmek amacıyla 2016 yılında kurulmuştur. YTB (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı) yurt dışında yaşayan Türkler, soydaş ve akraba toplulukları ile Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilere yönelik faaliyetleri düzenlemektedir. YTB tarafından 2010 yılından beri yurt dışındaki Türkler, soydaş ve akraba topluluklarıyla iletişim ve kültürel bağlar güçlendirilmekte bunun yanında ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Türk dilini, tarihini, kültürünü yayma amacı güden bu kurum ve kuruluşların yanı sıra AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) ve Kızılay gibi Türkiye'nin yardım eli olarak yurt içi ve yurt dışında faaliyet gösteren insani yardım kuruluşları da bulunmaktadır. Koyuncu'ya (2021) göre çok sayıda insanın etkilendiği doğal afetler, pandemiler ve kazalar ülkelerin iş birliği yapmasını gerekli kılan zorunlu ve olağandışı durumlardandır. Bu olağandışı durumlardaki ilişkiler ülkeler arasındaki iletişimi yoğunlaştırmaktadır. Böyle durumlarda ülkeler arasında yaşanan bu ilişki şekli diplomasiden çok "kamu diplomasisi" niteliği taşımaktadır. Ülkeler arasında olağan dönemlerde diplomasinin yoğun olduğu bir ilişkiden söz edilirken olağandışı dönemlerde "kamu diplomasisi"nin yoğun olduğu bir ilişkiden söz edilebilir (s. 929). Bu kuruluşların yurt dışında da harekete geçmesi Türkiye'nin insani değerler anlamında da gücünü tüm dünyaya göstermektedir.

Bu kuruluşların yanında medya unsuru olarak görev alan kuruluşların da Türkiye'nin kamu diplomasisi politikalarına etkin bir şekilde katkı sağladığı görülmektedir. Göksu'ya (2023) göre Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) ve AA (Anadolu Ajansı) kitle iletişimi bağlamında Türkiye adına kamu diplomasisinde önemli görevlere sahip aktörlerdir. Medyada yer alan bilgiler, görseller ve haberler diğer ülkeler hakkında fikir sahibi olmak için genel bir çerçeve sunmaktadır. Medya üzerinden sunulan bilgiler, görseller, haberler, iletiler söz konusu ülkeyi ziyaret etmemiş; o ülke hakkında bilgi sahibi olmayan kişileri daha fazla etkileme gücüne sahiptir (857).

Türkçenin öğretimi, Türk kültürünün yayılması, Türkiye'nin tanıtılması için çalışmalar yapan bu kurum ve kuruluşların yanı sıra Büyükgöze'nin (2016) de vurguladığı gibi Türkiye'nin yumuşak güç potansiyelinin kuvvetlendirilmesi için daha fazla uluslararası öğrencilerin ülkemize çekilmesi ve öğrencilerin deneyimleri ve memnuniyetlerinin artırılması gerekmektedir (s. 47). Öztürk (2018), küreselleşmenin ve yükseköğretimde uluslararasılaşmanın günümüzde en önemli göstergelerinden birinin uluslararası öğrenci hareketliliği olduğunu ifade etmektedir. Dünyanın çeşitli yerlerinde eğitim almak ve deneyim kazanmak isteyen öğrenciler ile bu hareketlilikten kültürel, ekonomik ve akademik anlamda faydalanmak isteyen ülkelerin amaçlarının birbiriyle örtüşmesi uluslararası öğrenci sayısının artmasını sağlamaktadır (s. 1097). Uluslararası öğrencilerin sayısını arttırmanın ve Türk dilini, tarihini, kültürünü, değerlerini yabancılara aktarmanın bir yolu da değişim programlarıdır. Güneş-Gülal ve Akgül-Durakçay'ın (2023) ifade ettiği gibi Türkiye, 2004 yılı itibarıyla AB (Avrupa Birliği) ülkelerini kapsayan Erasmus öğrenci ve akademisyen değişimi programına dâhil olmuş; Türkiye de 2011 yılında Mevlana Değişim Programı'nı başlatmıştır. Türkiye aynı zamanda Türk Devletleri arasındaki

Orhun Değişim Programı'na da dâhil olmuştur (s. 529-530). Bu değişim programlarıyla öğrenciler ve akademisyenler aracılığıyla Türkiye'ye, Türkçeye ve Türk kültürüne olan ilgi arttırılmaya çalışılmaktadır. Türkçe öğrenmeye gelen yabancı öğrencilere pozitif yaklaşımlar uygulanması, kültürümüzün iyi tanıtılması ve sevdirmesi onların Türklere saygı duymalarını, öğrendikleri Türkçeye değer vermelerini ve ülkelerine döndüklerinde Türkiye'yi güzel anlatmalarını sağlamaktadır. Gönül elçisi dediğimiz bu yabancı öğrenciler sayesinde Türkiye'ye duyulan ilgi ve Türkçe öğrenme isteği her geçen gün bir çığ gibi büyümektedir.

Sonuç

Küreselleşme çağımızın kaçınılmaz öğelerinden biridir. Günümüzde küreselleşmenin bir sonucu olarak kültürel ve dilsel etkileşimde bulunmak neredeyse zorunlu bir hâle gelmiştir. Türkiye'nin bölgesel ve küresel bir güç olma hedefini gerçekleştirebilmesi için kamu diplomasisini etkin bir şekilde kullanması gerekmektedir. Sahip olduğu jeopolitik konumunu, tarihini, kültürünü ve dilini iyi tanıtmalı; ekonomisini, askeri gücünü, diplomatik ilişkilerini büyütmeli; eğitim, sanat, edebiyat, spor, bilim ve teknolojiye ise kendini geliştirmelidir. Türkiye mevcut durumuyla da bunu iyi bir şekilde gerçekleştirmektedir. Türkiye kamu diplomasisinde uyguladığı yumuşak güç unsurlarıyla dikkatleri üzerine çekmekte, Türk kültürüne ve Türkçeye olan merakı her geçen gün arttırmaktadır. Türkiye'nin dünya çapında yarattığı olumlu izlenim; medya unsurları, diziler, filmler, şarkılar, müzikler, sportif başarılar, teknolojik gelişmeler, yurt içi ve yurt dışında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar, yaşanan felaketler sonucunda yapılan insani yardımlar; Türkiye'nin İslam ülkeleri arasında önemli bir söz sahibi olması Türkiye'yi, Türk kültürünü ve Türkçeyi ilgi odağı hâline getirmektedir. Tüm bunlar Türk kültürünün ve Türkçenin küreselleşmesinde büyük rol oynamaktadır.

Kaynakça

- Akhundova, J. (Ed.). (2015). *Rusya'nın "yumuşak güç" politikaları. Mevzuat, kurumlar, politikalar.* (1. baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Ateş, E. ve Aytekin, H. (2022). Küreselleşme ekseninde kültür ve dil olgusu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(129), 14-26. doi: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.61949>
- Bakkalcı, A.C. (2023). Küreselleşme ve modern dış ticaret. *Uluslararası İktisat Teorisi Küreselleşme ve Yeni Yeni Ticaret Teorileri* (1. baskı) içinde (206-216). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Balcı, T. ve Akbulut, N. (2001). Küreselleşme ve dil. Ö. Demircan ve A. Erözden (Ed.), *XV. Dilbilim Kurultayı Bildiriler Kitabı*, 177-186. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi.
- Başar, U. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi politikası nasıl olmalıdır?. E. Boylu ve L. İltar (Ed.), *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi politika, program, yöntem ve öğretim* (6. baskı) içinde (29-61). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyükgöze, H. (2016). Bir etki aracı olarak Türk yükseköğretiminin 'yumuşak güç' bağlamında incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(1), 41-49.
- Çavuş, T. (2012). Dış politikada yumuşak güç kavramı ve Türkiye'nin yumuşak güç kullanımı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 23-37.
- Çelik, H. ve Genç, A. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bir motivasyon ve kültür aktarım aracı: Gezi-gözlem etkinlikleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi ESTÜDAM Eğitim Dergisi*, 4(1), 42-53.
- Göksu, O. (2023). 21. yüzyılda Türkiye'nin kamu diplomasisi ve yumuşak gücü: yapısı, araçları ve mesajları. *Erciyes İletişim Dergisi*, 10(2), 845-870. doi: <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1273435>
- Gültekin, H. (2015). *Türk dış politikasında kamu diplomasisi ve yumuşak güç kavramı.* [Yüksek Lisans Tezi]. Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Güneş-Gülal, A. G. ve Akgül-Durakçay, F. (2023). Türkiye Cumhuriyeti'nin yüzüncü yılında kamu diplomasisi ve iletişim stratejisi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, special issue, 519-544. doi: <https://doi.org/10.21547/jss.1357417>
- Hancığaz, E. ve Hülür, H. (2024). Türk dizileri üzerinden Türkiye'de toplumsal ve kültürel yaşama yönelik algılar (Bosna Hersek, Ürdün ve Kırgızistan örnekleri). *Turcology Research*, 79, 152-166. doi: <https://doi.org/10.5152/JTRI.2024.23276>
- Kolaç, E. (2008). Küresel dil kavramının düşündürdükleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 61-82.
- Koyuncu, S. (2021). Olağandışı süreçlerde kamu diplomasisi: Covid-19 pandemisi ve Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri. *Selçuk İletişim Dergisi*, 14(2), 927-951. doi: <https://doi.org/10.18094/josc.865448>
- Kömür, G. (2020). Yumuşak güç unsuru olarak kamu diplomasisi. *International Journal of Politics and Security (IJPS)*, 2(3), 89-115.
- Köse, Ö. (2003). Küreselleşme sürecinde devletin yapısal ve işlevsel dönüşümü. *Sayıştay Dergisi*, 49, 1-44.
- Nye, J. S. (2004). *Soft power the means to succes in world politics*. New York: Public Affairs.
- Özdemir, H. (2008). Uluslararası ilişkilerde güç: çok boyutlu bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 63(3), 113-144. doi: https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002075
- Öztürk, M. (2018). Bir kamu diplomasisi uygulaması olarak Aksaray Üniversitesi örneğinde Türkiye'nin uluslararası öğrenci kabulü. *BAİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(4), 1097-1121. doi: <https://doi.org/10.11616/basbed.v19i51339.580529>
- Şahin, K. (2006). *Türkiye'de küreselleşme tartışmaları ışığında ulus devlete bakış* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Şimşek, R. (2007). *Küreselleşme sürecinde İngilizcenin artan önemi ve oluşturmacılık yaklaşımının İngilizce öğretiminde kullanılabilirliğinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Walman Hutasoit, D. ve Dermawan, W. (2019). Diplomasi Publik Pemerintah Kabupaten Samosir melalui Festival Samosir Music International 2018. *Padjajaran Journal of International Relations*. Universitas Padjadjaran. doi: <https://doi.org/10.24198/padjir.v1i1.21592>
- Yağmurlu, A. (2020). Dünya mirası ve kamu diplomasisi: Göbekli tepe örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 49, 46-64.
- Yangil, M. K. (2021). Türkçe öğrenmenin ve öğretmenin anlamı. F. Topçuoğlu Ünal (Ed.), *Türkçe öğrenme ve öğretim yaklaşımları* (2. baskı) içinde (s. 1-19). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yarımsakal, G. (2019). Küreselleşme, reklamlar ve kültürel emperyalizmin etkileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 101-118.

3.BÖLÜM

21. YÜZYILDA DİL ÖĞRETİMİ

Uygar Solak¹

Giriş

Dil, insanlar arasında iletişim kurmak, düşünce ve duyguları ifade etmek için kullanılan, kuralları ve yapısı olan bir sistemdir. Dil, bireylerin ve toplumların kimliklerini, kültürlerini ve tarihlerini yansıtan önemli bir araçtır. Dil, sadece kelimelerden oluşmaz, aynı zamanda jest, mimik ve tonlamaları da içermektedir. Dilin işlevsel kullanımı, insanların birbirleriyle etkileşime girmesini, düşüncelerini paylaşmasını ve anlaşmasını sağlayan bir unsurdur. Dilin en temel işlevi iletişimdir. Dil, insanların fikirlerini, duygularını ve bilgilerini birbirleriyle paylaşmasını ve anlaşmasını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, dil düşünmeyi, öğrenmeyi, sosyalleşmeyi, kimlik oluşturmayı ve kültürü aktarmayı mümkün kılmaktadır. Dil, bireylerin dünyanın ve gerçekliğin farkında olmasına yardımcı olmaktadır ve onlara kişisel, toplumsal ve kültürel anlamda kendilerini ifade etme olanağı sunmaktadır. Ayrıca dil, insanların ilişkilerini, sosyal statülerini ve rollerini belirlemede de önemli bir araç olmaktadır.

Önemli ve etkili bir iletişim aracı olan dil, alt ögeler ve bu alt ögelerin ilişkisi içerisinde kendine ait kurallar sistemine sahip, bulunduğu kültürü etkileyip ve etkilenip ondan izler taşıyan, zamana göre değişen ve gelişen bir kavramdır. İnsanların duygu, düşünce ve gözlemleri işaretlerle veya kelimelerle paylaştıkları dil, kuralları, yöntem-teknikleri olan ses, kelime, cümle gibi çeşitli ögelere sahip bir sistemdir (Güneş, 2017). Dil aynı zamanda sosyal bir tesisin oluşmasını sağlar, Ergin'e göre (2013, s.3) dil insanlar arasındaki anlaşmayı sağlayan bir vasıta; kendi kuralları olan ve gelişen canlı bir varlık; milletleri bir araya getiren ve koruyan, milletlerin ortak ürünü sosyal bir kuruluş; seslerden oluşan bir yapı, bilinmeyen zamanlara ait gizli sözleşmeler sistemidir.

Günümüzde dil öğretimi, küreselleşen dünyada iletişim kurma ve kültürler arası anlayışı geliştirme açısından kritik bir öneme sahiptir. Etkili dil öğrenimi, öğrencilere kariyer fırsatları sunarken aynı zamanda kişisel gelişimlerine de katkıda bulunmaktadır. 21.yüzyılda eğitim, toplumun ihtiyaçlarını gidermek adına vazgeçilemez bir gereksinim haline gelmektedir. İnsanlar günümüzde bu ihtiyacı karşılayarak kaliteli bir yaşam sürmeye çalışmakta, aynı zamanda

¹ ORCID ID: 0009-0009-6924-6571, uygars1010@gmail.com

bilgi, değerler, yeni beceriler, inançlar ve ahlaki davranışlar kazanmaya çalışmaktadırlar. Bu durumda eğitim, genel olarak hayatta önemli bir yere sahip olduğu için insanların güvenli bir şekilde yaşamalarını sağlamakta, kültürel gelişimlerini gerçekleştirmekte, toplum içerisinde faydalı bir insan olmalarına katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra eğitim ülke içerisindeki insanların okuryazarlık oranlarıyla bağlantılı olarak gelişmişlik düzeylerini arttırarak ülke kalkınmasına destek olmaktadır.

Bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, geçmişten günümüze değin bireyleri ve toplumları doğrudan etkileyen önemli bir unsur olmaktadır. Bu ilerlemelerle insanların bilgiye erişimi kolaylaşmış böylelikle birey ve toplum yaşamında önemli siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik değişimler meydana gelmektedir. Tarihsel süreçte içinde yaşadığımız 21. yy. bilgi alışverişinin en hızlı olduğu dönemdir. Bu dönemde meydana gelen hızlı değişimler ve dönüşümler ihtiyaç duyulan bilgi, beceri ve yetkinliklerin de artmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle içinde yaşanan çağın gereksinimlerine uygun bireylerin yetiştirilmesi önem kazanmış ve bu yeterlikleri kapsayan 21. yy. becerileri ortaya çıkmıştır.

Yaşadığımız yüzyılın becerileri; iş birliği, dijital okuryazarlık, eleştirel ve yaratıcı düşünme, problem çözme gibi öğrencilerin günümüz dünyasında başarılı olmalarına destek olmak için okulların öğretmeleri gerektiğine inanılan belli başlı yeterlikler olarak açıklamaktadır (Motallebzadeh, vd., 2018). İki binli yıllardan önce okuma, yazma ve aritmetik gibi alanlar eğitimde önem verilen alanlar görülmekte, öğrencilerin sadece bilişsel açıdan geliştirilmesi hedeflenmekteydi. Ancak sürekli değişen günümüzde öğrenciler, artık bilgi için edilgin bir kap olarak görülmeyip bilginin inşasında etkin bir katılımcı olarak kabul edilmektedir (Nissim, vd., 2016). Ayrıca öğrencilerin bir bütün olarak geliştirilmesi temel alınmaktadır. Bu sebeple 21. yy. da eğitimciler, öğrencilerin başarılı olmaları için daha farklı bilgi, beceri ve eğilimlere ihtiyaç duyulduğunu ve bu becerilerin öğrencilere kazandırılabilmesi için tüm eğitim sistemi içinde zihinsel bir dönüşümün gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır (Smith & Hu 2013; Bedir 2019; Cansoy 2018). Bu bağlamda çeşitli araştırma ve çalışmalarla 21. yy. öğrencisinde bulunması gereken ortak beceriler belirlenmeye çalışılmaktadır.

Eğitime günümüzde en fazla fayda sağlayan yeniliklerden biri teknolojinin gelişimidir. Peki teknoloji tam olarak nedir? Alan yazın incelendiğinde, teknolojinin kısaca bilimin uygulanabilir hâle dönüşmesi olarak tanımlanabilmektedir (Carroll, 2017). Teknoloji bir işlevi veya amacı yerine getirecek kadar akıllı olan bir varlık tarafından kullanılan bir kavramdır. Bununla birlikte, teknolojinin insan hayatında önemli bir yer tuttuğu, vazgeçilmez bir gerçek olduğu söylenebilmektedir. İnsan hayatında teknolojinin yeri ve konumu

gelecekte daha da farklı olabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla teknolojinin öğretimde yardımcı bir rol üstleneceğini teknolojinin sadece bilgi edinme değil aynı zamanda değerler eğitimi, kültürel aktarım ve yetenek eğitimleri içinde kullanılabilmesi öngörülmektedir (Tarman & Baytak, 2011). Zengin materyal kullanımının gerekli olduğu dil öğretiminde teknolojik gelişmelerden faydalanmak artık bir seçenek değil de zorunluluk hâline gelmiş bulunmaktadır. Teknolojik araçların insan hayatındaki yeri ve kullanışı bu derecede hızlı bir şekilde artarken, dil öğretim faaliyetlerinin bu araçlardan etkili bir biçimde faydalanılmamasının söz konusu değildir. Günlük hayatlarında teknolojiden her alanda yararlanan insanların dil öğrenirken bu teknolojilerden yararlanmasına imkân sağlamak hem öğrencilerin öğrenmeleri üzerinde olumlu sonuçlar ortaya çıkaracak hem de öğrenmeye motive olmalarına olanak sunacaktır. Yabancı dil öğretiminde bilişim teknolojilerinden yararlanmanın yalnızca öğrenciler için değil öğretmenler için de birçok yararı bulunmaktadır. Dolayısıyla bu durum, öğretim ortamının daha etkin hâle getirilmesine olanak sağlamaktadır.

Bu nedenle bu bölümde “Dil Öğretim Yaklaşımları ve Değişen Dinamikler”, “Teknolojinin Dil Öğretimine Katkısı” ve “Dil Eğitiminin Geleceği ve Sürdürülebilirlik” konuları incelenecektir.

3.1. Dil Öğrenme Yaklaşımları ve Değişen Dinamikler

Dil öğretimi, öğrencilerin hedef dili etkin bir şekilde öğrenmesini sağlayan çeşitli yaklaşımlara dayanmaktadır. Bu yaklaşımlar, dil öğrenme sürecini etkili kılmak ve öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmek için farklı yöntemler sunmaktadır. Dünyamızda uygulanan dil öğretim yaklaşımları incelendiğinde, günümüze kadar önemli değişimlerin olduğu görülmektedir. Geçmiş zamanlarda dil öğretiminde dil bilgisi yaklaşımı, kelime yaklaşımı, kültür yaklaşımı gibi yaklaşımlar uygulanmaktaydı. 1900’lü yıllardan günümüze kadar öğrenme ve öğretme konusunda çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlar “davranışçı, bilişsel ve yapılandırmacı” olmak üzere temel olarak üç grupta ele alınmaktadır. Bu yaklaşımların öğrenme kavramına bakış açıları birbirinden farklılık göstermektedir. Davranışçı yaklaşıma göre öğrenme, çevreden gelen uyarıcılara tepki göstererek gerçekleşmektedir (Skinner, 1963). Bilişsel yaklaşımda ise öğrenme, zihinsel bir süreç olmakla birlikte doğrudan gözlemlenemeyen bir süreç olarak ele alınmaktadır (Ertmer & Newby, 2013). Bugün bile güncelliğini koruyan yapılandırmacı yaklaşıma göre, öğrenme zihinde bir yapılandırma sonucunda ve bireyin tecrübelerinden yola çıkarak oluşum göstermektedir (Ertmer & Newby, 2013). Geleneksel yaklaşımlarda öğretim sürecinde dil bilgisi kuralları, atasözleri, edebiyat, tarih, coğrafya, genel kültür gibi konulara ağırlık verilmekte dilin özünü öğretmekten ziyade dilin kurallarının öğretilmesine bağlı kalınmaktaydı. Dil bilgisi öncelik olarak görülmekte öğrencilerin dili günlük hayatta kullanmalarına yönelik iletişimsel

işlevler geri planda bırakılmaktaydı.

Davranışçı yaklaşımda dil bir davranış olarak ele alınmaktadır, diğer davranışlar gibi uyarıcı-tepki bağlamında çeşitli tekrar, taklit, ezberleme ve şartlandırma yoluyla öğretmek tercih edilmekteydi. Bu anlayış ve uygulamaların 1950'li yıllara doğru değişmeye başladığı görülmektedir. Dil öğretiminde iletişim kurma amacı ön plana çıkmaktadır ve dilin günlük yaşamda kullanılması önemli bir hale gelmektedir. Bu noktada yalnızca dil kurallarını öğretme ve davranış değişikliği yaratmaktan çok etkili iletişim becerilerinin geliştirilmesine yönelik araştırmalara odaklanılmaktadır. Kültürlerarası etkileşimlerin artması ve küreselleşmeyle beraber insanlar hiç olmadıkları kadar bir arada bulunmakta ve iş birliği yapmaktadır. Bu nedenle günümüzde bireyleri toplum tarafından kendilerine verilen rol ve görevlere sahip sosyal aktörler, dili ise sosyal etkileşim aracı olarak gören görüşler gündeme gelmektedir. İnsanlar sosyal aktörler olarak görevlerini gerçekleştirirken dili çeşitli alanlarda ve amaçlarla kullanmaktadırlar. Bu durum göre dil öğretimi dört temel dil becerisiyle birlikte zihinsel, duygusal ve sosyal becerilerin geliştirilmesine yönelik çeşitli etkinliklerle dil öğretimi yapılarak sadece dil bilgisi kurallarını, kelimeleri veya kültür gibi öğelerini aktarmak yerine etkinlik, görev ve proje gibi faaliyetlerle birlikte yürütülmektedir (Güneş, 2011). Değişen dinamikler ve yeni eğilimlerle dil öğretim yaklaşımları sürekli gelişim ve değişim göstermekte ve yeni eğilimler ortaya çıkmaktadır. Günümüzde teknoloji ve küreselleşmenin etkisiyle öğrenci merkezli, çok dilli ve kültürlerarası yaklaşımların öne çıktığı görülmektedir. Yapay zekâ destekli uyarlanabilir öğrenme sistemleri, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına göre öğrenme tecrübelerini öznelletirmektedir. Sanal ve artırılmış gerçeklik teknolojileri, dil öğrenimini gerçekçi ve etkileşimli hale getirmektedir. Proje tabanlı öğrenme, görev temelli yaklaşımlar ve oyunlaştırma gibi yenilikçi teknikler öğrencinin motivasyonunu arttırmaktadır. Çok dilli ve kültürlerarası beceriler, geleceğin küresel toplumunda başarı için önem kazandığı görülmektedir.

3.1.1. Davranışçı Dil Öğretim Yaklaşımı

Davranışçı yaklaşım, 20. yüzyılın ilk yıllarında J. B. Watson tarafından geliştirilmiş ve 1950'li yıllarda eğitim dünyasında büyük bir ilgi ile karşılıklı bulunduğu söylenebilmektedir. Davranışçı öğrenme yaklaşımının temel görüşü, öğrenmenin sadece bir davranış değişimi olarak görülmesine dayanmaktadır. Sadece gözlemlenebilen ve ölçülebilen davranışları inceleyen davranışçı yaklaşım, canlının davranışında bir değişiklik gerçekleştiğinde öğrenmenin söz konusu olduğunu savunmaktadır (Skinner, 1948). Davranışçı yaklaşım ilkeleri, çeşitli hayvan deneylerinden elde edilmiş olup hayvanlardan elde edilen bulgularla insanlardaki öğrenme süreci açıklanarak uyarıcı-tepki bağlamında öğrenme ele alınmıştır. Bu yaklaşımda, verilen bir uyarıcıya

öğrencinin istenilen tepkiyi göstermesi öğrenme olarak kabul edilerek davranış değişikliği ve istedik davranış öğretimi hedeflenmektedir. Öğretilecek bilgi ve davranışlar önceden belirlenmekte, uyarıcı-tepki bağlamında tekrarlar ve şartlandırmalarla öğrenme gerçekleştirilirken olumlu davranışlar pekiştirilerek alışkanlık oluşturulmaktadır. (Güneş, 2011, s.129). Bu yaklaşımın önemli temsilcilerinden Skinner, yapmış olduğu hayvan deneylerinden yola çıkarak sözel davranış üzerinde birtakım sonuçlara varmaktadır. Skinner'e göre insan, geniş bir davranış listelerine sahip organizmadır. Söz konusu davranışların ortaya çıkmasında uyarıcı, yanıt ve pekiştirme olmak üzere üç öge belirleyicidir (Skinner, 1948, s.164). Öğrenme sürecinde pekiştirmenin çok önemli olduğunu ileri süren Skinner, ancak bu yolla davranışın tekrar ortaya çıkacağını ve böylece bir alışkanlık haline gelebileceğini ifade etmektedir (Skinner, 1963, s. 953-955). Ancak bu yaklaşımın öne sürdüğü şekilde edinilen bilginin yeni durumlara uygulanmasında zorluk olması, Skinner'in birçok araştırmacı tarafından eleştirilmesine sebep olmuştur. Eleştirilenler arasında özellikle dilbilimci Noam Chomsky dikkat çekmektedir. Bu yöntemi Chomsky "Dil öğretimini mekanik hale getiriyor." diyerek sert bir şekilde eleştirip karşı çıkmaktadır (Güneş, 2013). İlerleyen vakit içerisinde dil öğrenimi gibi karmaşık becerilerin ediniminin açıklanmasında daha farklı ve ihtiyaçları doğru bir şekilde karşılayan yaklaşıma ihtiyaç duyulduğu kabul edilmiştir.

Davranışçı yaklaşımdan yola çıkarak ana dil ve ikinci dil öğretiminde uygulanan birbirinden farklı yöntemler geliştirilmiştir.

3.1.2 Bilişsel Yaklaşım

1950'li yılların sonuna doğru davranışçı yaklaşımın öğretim ilkelerini açıklamada yetersiz kaldığı sonucuna varılmakta ve bu yaklaşımdan uzaklaşarak bilişsel yaklaşıma geçilmesi tercih edilmektedir. Zihinsel dinamikleri ele alan bilişsel yaklaşım kuramı, davranışçı yaklaşıma göre problem çözme, akıl yürütme gibi üst bilişsel becerileri açıklamada daha yeterli olduğu görülmektedir (Ertmer & Newby, 2013, s.50-51). Davranışçı yaklaşım gözlemlenen davranış değişikliklerine dayanırken, bilişselcilikte öğrenmenin zihinsel bir süreç olduğuna ve gözlemlenemeyen bir olgu olduğu kabul edilmektedir.

Davranışçı ve bilişsel kuramların ortak noktası; öğrenme sürecinde çevresel koşulları kolaylaştırıcı bir faktör olarak değerlendirilmesidir. Davranışçı yaklaşıma göre öğrenme sürecini etkilemek için çevresel koşulların farklılaşması üzerine düşünülürken bilişsel yaklaşım öğreneni değiştirme üzerine odaklanmaktadır. Bu iki yaklaşım arasındaki fark bilişsel yaklaşımın öğrenende reaksiyona yol açan zihinsel faaliyetlere odaklanması ve zihinsel planlamayı, hedef belirleme süreçlerini kabul etmesi olduğu söylenilebilmektedir.

Bilişsel yaklaşımın özellikleri

- ❖ Ezbere değil anlamlı öğrenmeye öncelik verilmesi tercih edilmektedir.
- ❖ Dil bilgisi kuralları tümevarım ve tümdengelim yolları ile öğrenilmektedir.
- ❖ Konuşma, dinleme, yazma ve okumadan oluşan dört temel dil becerisine önem verildiği görülmektedir.
- ❖ Ana dilin aktif bir şekilde kullanıldığı ve çevirilerin yapıldığı söylenilebilmektedir. Eski bilgiler güncel bilgiler ile harmanlanıp bir uyum içinde öğrenilmektedir.
- ❖ İşitsel ve görsel unsurlardan ve eğitim ile ilgili diğer imkanlardan faydalanılmaktadır.

3.1.3 Yapılandırmacı Yaklaşım

Dil öğretiminde yapılandırmacı yaklaşımın yansımalarını ele almadan önce yapılandırmacılığın kuramsal temellerini gözden geçirmekte yarar olduğu düşünülmektedir. Yapılandırmacı yaklaşımın ortaya çıkışı, bilgi ve öğrenmenin tabiatı üzerine yapılan fikirlere dayanmaktadır. Nasıl ki yapılandırmacı yaklaşım birçok alan tarafından ele alınıyorsa, temeli de birden fazla alanın çalışmalarından yola çıkarak geliştirilmiştir. Bu yaklaşımın temeli psikoloji ve felsefe alanına dayanmaktadır (Perkins, 1991, s. 20). Piaget'in bilişsel ve gelişimsel yaklaşımı, Vygotsky ve Bruner'in etkileşimi ve kültürel vurgusu, öğrenmenin bağlamsal doğası, Dewey'in aktif öğrenimi, Von Glasersfeld'in epistemolojik tartışmaları, postmodernist yaklaşımı, Thomas Kuhn'un paradigması ve bilimsel devrimleri yapılandırmacı yaklaşımının temelini oluşturmaktadır (Driscoll, 2000, s. 387). Yapılandırmacıda, öğrenme sürecinin sistematik olmadığı düşünülmektedir. Böylece olgucu paradigmaya dayanan genel bakış açısını kabul etmeyip bilgi ve öğrenmeyi özneler arası olarak benimsemektedir.

Bu yaklaşımın temsilcilerinden Piaget'e göre öğrenme, birey ve çevresi arasındaki etkileşimler sonucunda gerçekleşmekte, birey çevresiyle etkileşime girerek yeni bilgileri öğrenmekte ve zihnini geliştirmektedir (Güneş, 2011). Zekâyı, çevreye uyum sağlama gücü olarak gören Piaget, (Güneş, 2011) uyumu bireyin çevresiyle etkileşimi neticesinde etrafındaki değişiklikleri ve bilgileri öğrenmesi olarak tanımlayıp uyum sürecinde özümleme ve alışma olmak üzere iki önemli zihinsel işlemi ele almaktadır. Bireyin çevresiyle etkileşimi sonucu yeni edindiği bilgileri ve durumları zihinde yapılandırması ise alışma ön öğrenmelerde oluşturulan zihinsel şemaları ve yapıları yeni bilgiyle karşılaştığında düzenleyerek veya değiştirerek yeni öğrenme şeması elde etmesidir. Yapılandırmacı yaklaşım, bireyin öğrenme ve zihin becerilerini geliştirmeye odaklanmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşımın yararlı öğrenmeye ilişkin sunduğu inanışların eğitimde uygulanması üzerine birbirinden farklı

modeller ve yöntemler sunulmaktadır. Özellikle teknolojinin gelişmesi ile teknoloji içerikli yöntemler söz konusu olmaktadır.

Dil, edinilmez öğrenilir anlayışını ele alan yapılandırmacı yaklaşımda dil öğrenme sürecinin bireyin aktif çabalarıyla gerçekleşerek zihinsel ve sosyal gelişmelere bağlı olduğu ve dilin sosyal ortamlarda ve sosyal etkileşimlerle öğrenileceği anlayışı esas alınmaktadır. Yeni bilgilerin yapılandırılması yazılı veya sözlü dil ile gerçekleşmektedir. Dil ise belirli bir süreçte sistematik bir şekilde formal ve informal olarak öğrenilmektedir. Bu noktada dil ile öğrenmenin birbirlerine bağlı iki kavram olarak birbirlerini etkiledikleri görülmekte ve öğretim sürecinde hem dil hem de zihinsel becerilerin geliştirilmesine odaklanılmaktadır. Öğrenme süreci içerisinde dil ve zihinsel becerilerin geliştirilmesi işbirlikli öğrenme etkinlikleriyle desteklenmelidir. Bu nedenle öğrenme sürecinde öğrenciler kademeli olarak karmaşık etkinliklere ve görevlere yönlendirilmelidir (Güneş, 2011, s.138).

Türkçe öğretim sürecinde birbirinden farklı yaklaşımlar ve bu yaklaşımlara uygun yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler değişen zaman ve ihtiyaçlar doğrultusunda yenilenip kendisinden önceki yaklaşım ve yöntemleri eleştirmektedir. Günümüzde Türkçe öğretiminde 21.yüzyıl becerileri ile uyumlu ve yeniliklere açık yöntem sonrası yaklaşım esas alınmaktadır. Bu yaklaşım Türkçe öğretiminde tek bir yöntem ve tekniğin uygulanamayacağını öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve öğrenme düzeyleri gibi bireysel farklılıklarına duyarlı sınıf ortamı ve donanımı göz önünde bulundurularak birden fazla yöntem ve tekniğin uygulanmasına imkân tanıyarak öğrenciye ve öğreticiye öğretim sürecinde özgürlük ve çeşitlilik olanakları sunmaktadır.

Türkçe öğretiminde yaygın olarak tercih edilen yaklaşımları benimseyen yöntemler şu şekilde sıralanabilmektedir: Dil bilgisi-çeviri yöntemi, doğrudan yöntem, okuma yöntemi, sözel yaklaşımı, durumsal dil öğretimi yöntemi, işitsel-dilsel yöntem, işitsel-görsel yöntem, doğal yaklaşım yöntem, bilişsel yöntem, iletişimsel dil öğretim yöntemi, seçmeci yöntem, sessiz yol yöntem, toplu fiziksel tepki yöntemi, telkin yöntemi, topluluk ile dil öğretim yöntemi. Türkçe öğretiminde kullanılan teknikler ise şu şekilde sıralanabilmektedir: Gösteri tekniği, soru-cevap tekniği, rol yapma tekniği, drama tekniği, benzetim tekniği, ikili ve grup çalışmaları, eğitsel oyunlar, bireyselleştirilmiş öğretim, programlı öğretim, bilgisayar destekli öğretim, mikro öğretim.

Türkçe öğretiminde benimsenen yaklaşımlar döneminin ilgi ve ihtiyaçlarına, bilimsel ve teknolojik yeniliklerine göre değişmekte ve yenilenmektedir. Bu noktadabilim veteknolojideki gelişmeler öğretim yaklaşımları ve bu yaklaşımlara bağlı olarak kullanılan yöntem ve tekniklerin değişmesine de sebep olmaktadır. Özellikle teknolojik gelişmelerin hızlı ve hatta anlık değişimi dil öğretiminde

büyük ve önemli yenilikleri ve imkanları sağladığı gibi bu teknolojiyi takip etme ve kullanma konusunda zorluklarla karşılaşabilmektedir. Öte yandan teknolojik imkânlar olmadan yaşam düşünülemezdir. Bu nedenle teknoloji ile dil öğretimini birleştirmek gerekliliğin ötesinde bir zorunluluk olarak kabul edilmektedir.

3.2. Teknolojinin Dil Öğretimine Katkısı

Teknoloji tartışmasız 21. yüzyılın en büyük faktörlerinden biri olduğunu söyleyebilmekteyiz. Çağımızda bilgi ve iletişim teknolojilerinin her geçen gün çok hızlı bir şekilde geliştiği ve her alanda tesirini gösterdiği dikkatlerden kaçmamaktadır. Küreselleşen dünyada teknolojinin önemi sadece kitlelerin gereklilikleri doğrultusunda değil, bilgi ve sonsuz hayal gücü ne kadar ileriye düşünebilir, neyi daha iyi yapılarak geliştirebilir gibi rekabet ortamının olduğu birçok sektörde de ortaya çıktığı görülmektedir. Bu sektörlerden biri de eğitim alanıdır. Her alanda olduğu gibi eğitim alanında da yeni keşifler doğrultusunda teknolojinin işe koşulduğu araç ve yöntemlerle derslerin işlenebilmesi eğitimin kalitesini artırmaya yönelik uğraşlar olarak dikkat çekmektedir. Günümüzde eğitimin yenilikçi teknolojilerle bütünleştirilmesi oldukça önem arz etmektedir.

Teknoloji, dil öğrenme ve öğretme süreçlerini dönüştüren önemli bir etken haline gelmektedir. Dijital araç ve uygulamalar, zengin içerikler, yapay zekâ teknolojileri ve interaktif öğrenme deneyimleri, geleneksel dil öğretim yöntemlerini tamamlayarak daha etkili, ilgi çekici ve kişiselleştirilmiş bir öğrenme ortamı sağlamaktadır. Teknoloji, dil öğrencilerinin dil bilgisi, sözcük dağarcığı, konuşma, dinleme ve yazma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, çevrimiçi dil öğrenme ortamları ve mobil uygulamalar, zamandan ve mekândan bağımsız olarak dil öğrenimini kolaylaştırmaktadır. Teknoloji aracılığıyla, dil öğretiminde daha interaktif, eğlenceli ve kişiselleştirilmiş deneyimler yaratmanın mümkün olduğu söylenebilmektedir.

İnsan hayatının teknolojiyle iç içe girdiği günümüzde, teknoloji eğitim alanında bizlere katkı ve kolaylık sağlamaktadır. Öğrenme-öğretme kuram ve yaklaşımlarındaki birtakım gelişmeler ve ihtiyaçlar eğitimde teknoloji kullanımının gerekliliğini göstermektedir. Eğitimde teknoloji kullanımının önemi ve faydası bulunmaktadır. Eğitimde teknoloji kullanımı öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif olmalarını sağlamakta, farklı materyaller kullanımına imkân tanıdığı için öğretimde çeşitliliği arttırmakta, öğrencilerin kendi hızlarına göre ve istedikleri kadar tekrar yapma imkânı sağlayarak kişiselleştirilmiş eğitime olanak sağlamakta, planlama esnekliği ve anında dönüt imkânı vererek öğretim sürecinin kalitesini arttırmaktadır. Zaman tasarrufu sağlayarak sadece belirli kavramların veya konuların öğretimini yanı sıra dijital okuryazarlığa olanak tanımakta, ilgi çekici içeriklerle öğrencinin dikkatini ve ilgisini

çekerek verimli ve anlamlı bir öğrenme sürecine katkı sağlamaktadır. Eğitim alanındaki teknolojiler, öğretim sürecine birçok açıdan katkı sağlamakta olduğu; öğrenciler, öğreticiler ve öğretimin kalitesi gibi birçok konuda olumlu etkilere sahip olduğu görülmektedir. Teknolojinin eğitimde kullanımının gerek ülkemizde gerekse diğer ülkelerde hızla yaygınlaşması bu durumun bir göstergesidir.

Web 2.0 araçları olarak tanımlanan ve çevrimiçi olarak tasarlanan araçların eğitim ve öğretime yönelik süreçlerde kullanılması zaman ilerledikçe gelişme göstermektedir. Dil öğretimi açısından dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi dört temel dil becerisine yönelik çevrimiçi geliştirilmiş eğitim ortamları, Web 2.0 araçları ile oluşturulmaktadır. Öğrencilerin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenme ortamlarında da Web 2.0 araçlarını kullanmaları ve öğreticilerin bu araçlarla eğitim ortamları hazırlamaları; öğrencilerin dili öğrenmeye yönelik olarak motivasyon kazanmaları ve öğrendikleri dili alıcı ve üretici yönde kullanmaları sürecinde yaratıcılıklarını ortaya koymaları açısından oldukça önem arz etmektedir (Baş & Yıldırım, 2018). Yeşilyurt (2019) Web 2.0 teknolojileri içinde genel olarak birçok farklı uygulamanın mevcut olduğunu belirterek bu uygulamalardan en çok kullanılanları şu şekilde sıralamıştır: Facebook, YouTube, MySpace, LinkedIn, Twitter, Google, Wikipedia, blog sayfalarıdır. Web 2.0 araçları arasında Prezi Pawtoon ve Slideshare ise interaktif sunum araçları olarak kullanılabilirlerdir.

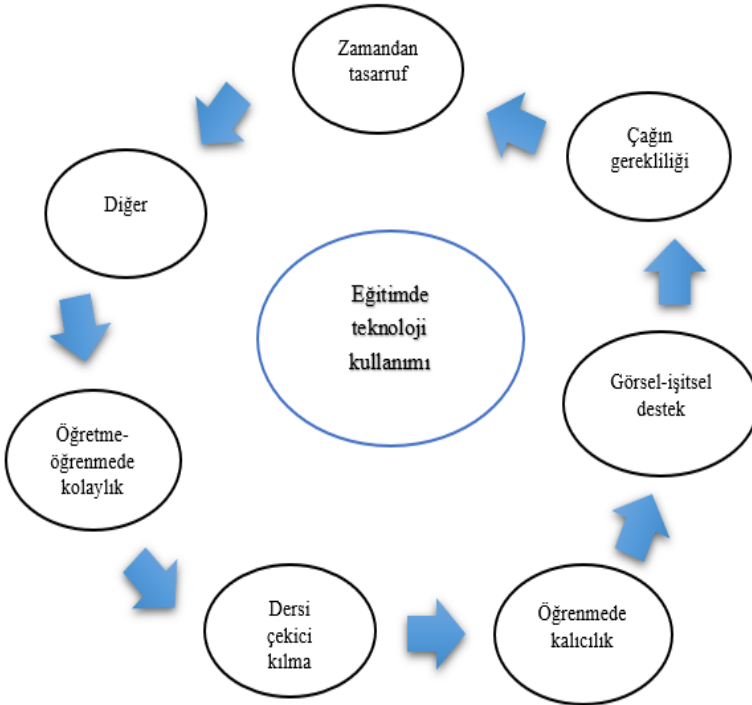
Teknoloji, dil öğrenme sürecinde çeşitli yöntemler ve araçlar sunarak geleneksel sınıf ortamını dönüştürmektedir. Akıllı tahta, projeksiyon, web tabanlı platformlar ve çevrimiçi içerikler, dersleri daha interaktif ve görsel hale getirdiği görülmektedir. Ayrıca mobil uygulamalar hem sınıf içi hem de sınıf dışı öğrenmeyi destekleyerek dil becerilerinin geliştirilmesini kolaylaştırmada yardımcı olmaktadır. Örneğin, konuşma ve dinleme alıştırmalarında ses teknolojileri kullanılabilirlerdir, sözcük öğreniminde kelime oyunları ve bulmacalardan yararlanılabilirlerdir. Sanal ve artırılmış gerçeklik uygulamaları ise dil öğrencilerine gerçek yaşam senaryolarını deneyimleme fırsatı sunmaktadır. Tüm bu teknolojik yenilikler, öğrencilerin dile olan ilgisini ve motivasyonunu artırarak öğrenme sürecini daha keyifli ve verimli hale getirmektedir. Teknolojinin dil öğretimine en önemli katkılarından biri de dijital içerik ve uygulamaların sunduğu zengin öğrenme tecrübeleridir. Çeşitli web siteleri, mobil uygulamalar ve eğitim platformları, dil öğrencilerine etkileşimli, çoklu ortam destekli içerikler sunarak öğrenmeyi faydalı bir hale getirmektedir. Örneğin, dil öğrenen öğrenciler için hazırlanan videolar, sesli dokümanlar, diyaloglar, oyunlar ve çevrimiçi testler, dil becerilerinin geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Ayrıca, uygulamalar aracılığıyla kullanıcılar günlük konuşma kalıpları, dil bilgisi kuralları gibi dil öğreniminin temel unsurlarını

etkili bir şekilde pekiştirebilmektedir. Böylece teknoloji, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor öğrenim süreçlerini destekleyerek dil öğrenimini daha erişilebilir ve faydalı hale getirdiğini söyleyebilmekteyiz.

Teknolojinin eğitime birçok önemli katkısı olduğunu düşünülmektedir. Bunlardan birkaçı şunlardır:

- **Erişilebilirliği Artırır:** Teknoloji, geleneksel yöntemlerle ulaşılması zor veya imkânsız olan öğrenme fırsatlarına kolay bir şekilde erişim sağlayarak eğitimi daha kapsayıcı ve ulaşılabilir hale getirmektedir. Örneğin, çevrimiçi kurslar ve uzaktan eğitim programları, coğrafi konum veya fiziksel engellerden bağımsız olarak öğrencilerin farklı eğitim seviyelerine ve konularına ulaşmasına olanak sağlamaktadır.
- **Kişiselleştirilmiş Öğrenmeyi Destekler:** Teknoloji, öğrencilerin kişisel gereksinimlerine ve öğrenme biçimlerine göre tasarlanmış özelleştirilmiş öğrenme deneyimleri oluşturmak için kullanılabilir. Örneğin, uyarlanabilir öğrenme yazılımı, her öğrencinin gelişimine göre zorluk seviyesini ve içeriği otomatik olarak ayarlayabilmektedir. Bu da her öğrencinin kendi hızında ve kendi tarzında öğrenmesine imkân tanımaktadır.
- **Etkin Katılımı Artırır:** Teknoloji, oyunlar, benzetimler ve etkileşimli alıştırmalar gibi çeşitli araçlar kullanarak öğrencilerin derse daha aktif katılımını özendirilebilmektedir. Bu etkileşimli öğretim yöntemleri, öğrencilerin motivasyonunu ve ilgisini artırabilmekte ve daha derin ve etkili bir kavrayışa yol açabilmektedir.
- **İşbirliğini Kolaylaştırır:** Teknoloji, öğrencilerin çevrimiçi forumlar, tartışma grupları ve proje yönetimi vasıtaları aracılığıyla birbirleriyle kolayca iş birliği yapmasına olanak sağlayarak işbirlikçi öğrenmeye isteklendirebilmektedir. Bu, öğrencilerin iletişim, takım çalışması ve problem çözüme yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olabilmektedirler.
- **Veriye Dayalı Karar Vermeyi Destekler:** Teknoloji, öğreticilerin öğrenci performansı hakkında veri toplayarak ve analiz ederek daha şuurulu kararlar vermelerine yardımcı olabilmektedir. Bu veriler, öğreticilerin güçlü ve zayıf taraflarını belirlemelerine, öğretim yöntemlerini geliştirmelerine ve her öğrenciye ihtiyaç duyduğu desteği sağlamalarına yardımcı olabilmektedir.
- **Eğitimi Daha Eğlenceli Hale Getirir:** Teknoloji, oyunlaştırma ve sanal gerçeklik gibi unsurlar kullanarak öğrenmeyi daha ilgi çekici ve eğlenceli hale getirebilmektedir. Bu, öğrencilerin motivasyonunu ve katılımını artırabilir ve öğrenmeyi daha güzel bir deneyim haline getirebilmektedir.

Teknoloji eğitime birçok alanda imkanlar ve yenilikler sunarak kolaylık sağlasa da gözden kaçırılmaması gereken bazı zorlukları bulunmaktadır. Bireyler teknolojik araç gereçlere erişimde ve internete erişimde sorunlar yaşamakta ve bu dijital eşitsizlik kavramını doğurmaktadır. Bu noktada teknolojinin her bireye ulaşamaması eğitimde eşitsizliği oluşturmaktadır. Teknolojiye erişim sıkıntısının yanı sıra teknolojiye çok fazla erişilmesi de bir diğer sorun olarak karışımıza çıkmaktadır. Teknolojinin aşırı kullanımı dikkat dağınıklığına, sosyal izolasyona yol açarak bireyleri yalnızlaştırmakta ve sosyal becerileri etkilemekte, odak süresini azalttığı için akademik başarıya engel olabilmektedir. Teknolojinin iyi niyetli olmayan kişi ve kurumlarca kullanımı kişisel verilerin ihlali gibi birçok etik soruna da yol açmaktadır. Bu nedenle teknolojik imkânlardan eğitimde yararlanabilmek için etik ve hukuk kurallarına göre denetlenebilmesi, öğrenci, öğretmen ve velilerin aşırı teknoloji kullanımı konusunda iş birliği yaparak öğrencileri yönlendirebilmesi önem arz etmektedir. Sonuç olarak, teknolojinin eğitime birçok önemli katkısı olduğuna ve doğru kullanıldığında öğrenmeyi daha erişilebilir, ilgi çekici ve etkili hale getirebileceği düşünülmektedir. Teknolojinin eğitimdeki gerekliliği ve faydası şu şekilde gösterilebilmektedir:

Şekil 1. Eğitimde teknoloji kullanımı (Kurtoğlu Erten & Uslupehlivan, 2020, s.116)

Günümüzde hayatın genellikle her alanında etkin olan ve eğitimde de yaygınlaşan mobil teknolojiler dil öğrencilerinin öğrenmelerine tavassut

edecek vazgeçilmez bir unsur haline gelmektedir. Öğrenenlerin yaşam alanlarına ve zamanlarına dokunan mobil teknolojiler görmezden gelinemez (Kukulka-Hulme, 2012). Mobil teknolojilerin ayrılmaz bir parçası olan sosyal medya teknolojileri de insan yaşamının vazgeçilmez bir parçası haline gelmekte ve yeni nesiller, özellikle de üniversite öğrencileri arasında yaygın olarak kullanılmaktadır. Sosyal medya teknolojilerinin bu kadar yaygın olması, insanlar arasında ortak öğrenim kitlelerinin ortaya çıkmasına ve onların birbirleriyle etkileşime geçmelerine sebep olmaktadır. Sosyal medyanın dil öğrenenler için önemi; Facebook, Twitter, Instagram, e-posta, SMS, Google+, Ning, Skype, MySpace, WhatsApp, Flickr, WeChat, Dropbox gibi sosyal medya araçlarının öğrenme topluluklarının oluşturulmasında nasıl yardımcı oldukları ile ilgilidir. Bu öğrenme toplulukları, yeni üyelere destek ve rehberlik sağlayabilirler ve dahası, öğrencilere kişisel büyümeleri ve gelişmeleri için kullanabilecekleri bilgi ve fırsatları sunmak için birlikte çaba göstermektedirler (Martínez, vd., 2009). Bu yüzden sosyal medya, kurslarda ve okullarda öğretmenler tarafından, öğrencilere mentorluk, özel ders ve geribildirim gibi akademik destek hizmetleri sağlayarak öğretme ve öğrenmeyi geliştirmek için kullanılmaktadır.

3.2.1. Yapay Zekâ Destekli Dil Öğretimi

Dünyadaki tüm değişim ve dönüm noktası olan yenilikler insanoğlunun zekâsı ve bu zekâyı kullanabilme kapasitesiyle doğrudan orantılıdır. İnsanoğlu ilkel dönemlerden modern dünyaya kadar devamlı bir gelişim ve değişim içerisinde olan zekâsının yaratımlarıyla gelişerek bir önceki yaratımının üstüne çıkmaktadır. İnsan beynin ve insan zekâsının işleyişi bu nedenle birçok araştırmanın konusu olmuş ve insan zekâsına benzer bir zekâ yaratma düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. İnsan beyninin işleyişinden ilham alınan bilgisayarlarla başlayan süreç, gelişerek yapay zekâların günlük yaşantımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmesiyle devam etmektedir (Akkaya & Şengül, 2023, s.2989).

Yaşamın her alanında etki eden yapay zekâ uygulamalarının eğitime yansması kaçınılmaz bir gerçektir. Kişiselleştirilmiş eğitim veya diyalog eğitim sistemleri, keşfedici eğitim, eğitimde veri madenciliği, öğrencilerin makale analizleri, sanal etkileşimli öğretmenler, sohbet robotları, özel ihtiyaçlı çocuklar için eğitim, çocuk-robot etkileşimi, ödev ve sınavların değerlendirilmesi, çeşitli teknolojilere sahip akıllı okul, çevrim içi ve uzaktan mobil eğitim uygulamalarıyla eğitimde yapay zekâlardan yararlanılmaktadır (Arslan, 2020; Çetin & Aktaş, 2021). “Dünya, değişimler ve bu değişimlerin oluşturdukları yeni dönemlerden oluşup kendisini sürekli olarak yenilemektedir. Dünya, bilgi birikimi ve buna bağlı olarak bilgiyi kullanma teknolojilerinin artmasıyla tüm tarihi etkileyecek ve değiştirecek dönemlere tanıklık etmiştir. Ateşin bulunması,

tekerliğin icadı, yazının icadı, buharlı makinelerin ardından elektrikli araçların kullanımını derken İnternet teknolojileri ve yapay zekâlar, arttırılmış gerçeklik ile bambaşka bir döneme geçiş yapılmaktadır.” (Akkaya & Şengül, 2022, s.315)

Yapay zekâ teknolojileri, eğitim alanında devrim yaratma potansiyeline sahiptir. Sınıf içi öğretim yöntemlerinden, ölçme ve değerlendirmeye, kişiselleştirilmiş öğrenme deneyimlerinden, yönetsel işlemlere kadar pek çok alanda yapay zekâ çözümleri hayata geçirilmektedir. Bu teknolojiler, öğretmenler ve öğrencilerin ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilen, verimli ve yenilikçi bir eğitim sistemi oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Yapay zekâ, öğrencilerin öğrenme süreçlerini kişiselleştirerek eğitime önemli katkılar sağlamaktadır. Yapay zekâ tabanlı uygulamalar, her öğrencinin kişisel öğrenme biçimleri, ilgi alanlarını ve yeterliliklerini analiz ederek, onlara özel içerikler ve etkinlikler sunabilmektedir. Bu sayede öğrenciler, kendi seviyelerine ve ihtiyaçlarına uygun bir öğrenme deneyimi yaşayabilmektedir. Örneğin, yapay zekâ destekli bir öğrenme yönetim sistemi, öğrencilerin geçmiş performanslarına göre, onlara uygun zorluk seviyesinde alıştırmalar, videolar ve oyunlar önerebilmektedir. Böylece her öğrenci, kendi seviyesine uygun bir biçimde ilerleme kaydedebilir ve sıkılmadan veya zorluk çekmeden öğrenme sürecini tamamlayabilmektedir.

Yapay zekâ teknolojileri, öğrenci performansını yakından takip etme ve detaylı bir şekilde analiz etme imkânı sağlamaktadır. Yapay zekâ destekli çözümler, her bir öğrencinin öğrenme eğrisi, öğrenme hızı, güçlü ve zayıf yönleri gibi birçok değerli bilgiyi toplamaktadır. Bu veriler ışığında, öğretmenler öğrencilerinin ihtiyaçlarına daha etkili bir şekilde cevap verebilir ve bireysel öğrenme planları oluşturabilme olanakları sunmaktadır. Örneğin, yapay zekâ destekli analizler sayesinde öğretmenler, hangi öğrencilerin belirli konularda daha fazla desteğe ihtiyaç duyduğunu hızlı bir şekilde tespit edebilir ve gerekli hamleleri gerçekleştirebilmektedir. Aynı zamanda, bu veriler eğitim sisteminin geneline yol göstererek, hangi alanların daha fazla geliştirmeye ihtiyacı olduğunu, hangi metotların daha etkili olduğunu ortaya çıkarabilmektedir. Böylece, okullar ve eğitim kurumları, öğrenci başarısını arttırmak için daha bilinçli ve verimli kararlar alabilmektedir.

Yapay zekâ teknolojileri, dil öğrenme sürecini önemli ölçüde geliştirme potansiyeline sahiptir. Özellikle konuşma tanıma, doğal dil işleme ve kişiselleştirilmiş öğrenme deneyimleri alanlarında yapay zekâ uygulamaları büyük faydalar sağlayabilmektedir. Yapay zekâ destekli sanal asistanlar, kullanıcılara özelleştirilmiş geri bildirim ve rehberlik sağlayarak dil öğrenme yolculuklarını kişiselleştirebilir ve öğrenim sürecini daha verimli hale getirebilmektedir. Ayrıca yapay zekâ tabanlı dil öğrenme oyunları ve uygulamaları, eğlenceli ve interaktif bir öğrenme ortamı sunarak motivasyonu

artırabilir. Gelecekte, yapay zekanın dil öğretiminde daha da geniş kullanım alanları bulması ve öğrenme deneyimini önemli ölçüde iyileştirmesi beklenmektedir. Yapay zekâ teknolojileri, dil öğreniminin kilit bileşeni olan konuşma tanıma ve üretiminde önemli bir rol oynamaktadır. Konuşma tanıma, bir kişinin sesini dijital verilere dönüştürmeyi ve bu verileri anlam ve anlam çıkarmak için işlemeyi içermektedir. Yapay zekâ algoritmaları, konuşma girdilerini analiz ederek kelimeleri ve cümleleri tanımak ve bunları yazılı metne dönüştürmek için kullanılabilir. Konuşma üretimi ise, bilgisayarın veya dijital asistanın doğal, insan benzeri bir sesle yanıt vermesini sağlayan bir süreçtir. Doğal dil işleme ve metin özetleme yöntemleri kullanılarak yapay zekâ, öğrencilerin konuşma becerileri üzerinde etkili bir şekilde geribildirim verebilir ve hatta kendi kendine konuşma üretebilmektedir. Bu, dil öğrencilerinin telaffuz, akıcılık ve iletişim yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olduğu söylenebilir. Yabancı dil öğretiminde sosyal etkileşim, sanal dünyaların kullanılmasıyla yeni bir boyut kazandığı görülmektedir. Sanal dünyaların eğitimsel gayeleri arasında; iş birliğine dayanan öğretim ortamları oluşturmak, öğrenciler arasındaki sosyal etkileşimi artırmak, öğrenen özerkliğini sağlamak ve eğitim kalitesini yükseltmek yer almaktadır.

Yapay zekâ destekli dil öğretimi, öğrencilerin dil öğrenimini kültürel bağlam içinde deneyimlemelerini sağlamaktadır. Öğrenciler, hedef dilin konuşulduğu ülkelerin kültürel özellikleri, gelenekleri, adetleri hakkında bilgi edinmektedirler. Böylece dili daha anlamlı ve bağlamsal olarak öğrenebilmektedirler. Örneğin, Türkçe öğrenen bir öğrenci, Türk kültürünün nezaket ve bağlı olunan davranışların önemli olduğu yönlerini keşfetmektedir. Bu bilgiler, öğrencilerin sözcük hazinesini ve dil kullanımlarını zenginleştirmektedir. Ayrıca yapay zekâ, dil öğretimi sırasında gerçeğe uygun görsel ve işitsel materyaller sunarak kültürel bağlamı pekiştirmektedir. Örneğin, Türkçe dersi sırasında Türk mutfağına, müziğine veya mimarisine dair örnekler sunulabilmektedir. Bu sayede öğrenciler, dili yalnızca dil bilgisi kuralları çerçevesinde değil, gerçek yaşam bağlamında da görme fırsatı bulmaktadırlar. Sonuç olarak, yapay zekâ teknolojisinin dil öğretiminde kültürel içeriği entegre etmesi, öğrencilerin dili daha derin ve kapsamlı öğrenmelerine katkı sağlar. Bu da hedef dilin kullanımında daha başarılı olmalarına ve kültürlerarası iletişim becerilerini geliştirmelerine olanak tanımaktadır.

GPT (Generative Pre-trained Transformer) teknolojisi, dil öğretimi gibi alanlarda dil öğrenme sürecini iyileştirmek ve öğrencilerin dil becerilerini geliştirmek için kullanılacak birçok fırsat sunmaktadır. Bu teknoloji yeni olmakla birlikte eğitim sektöründe hızla kullanılmaya başlanmıştır (Çelik, 2023, s.251). Yapay zekâ uygulamalarından olan sohbet robotları ve artırılmış ve sanal gerçeklik uygulamalarının dil eğitiminde oldukça faydalı olduğunu

söyleyebilmekteyiz. Sohbet robotları doğal dili işleme yazılımları sayesinde orijinal cevaplar verebilmeleri özellikle yabancı dil eğitiminde kullanımlarının yolunu açmıştır. Sohbet robotları yabancı dil öğrenen öğrencilere istedikleri zaman ve istedikleri yerde hedef dilde uygulama yapma imkânı sunmaktadır. Yapay iletişim sistemleri, etkileşim yoluyla öğrenmenin alternatif bir yolunu sunmakta, öğrenciler bir öğreticiye gereksinim duymadan hedef dillerinde istedikleri zaman sohbet edebilmektedir (Tyen vd., 2022). Sohbet robotları tasarlanırken, dil yeterliliği, yaş, öğrenme biçimi ve kişisel farklılıklar göz önünde bulundurulurken öğrenciye elverişli olarak tasarlanmalı; bilgi alışverişi, problem çözme gibi sosyal gayeye yönelik görevleri gerçekleştirmeye odaklanacak şekilde düzenlenmeli ve öğrencilerin sınıf dışında günlük yaşamda karşılaşılabilecekleri durumlara benzer örnekler karşımıza getirebilmektedir (Kim vd., 2022).

İleri teknolojik araçların eğitimle harmanlanmasına yönelik çalışmaların olduğu bilinmektedir. Değişen ve gelişen teknolojiyle eğitimi buluşturmak yeni ve gelecek nesil ile uyum sağlayabilmek ve eğitimin kalitesini arttırabilmek adına önem arz etmektedir. Günümüzde yeni nesil teknolojilerin başında sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik teknolojisi gelmektedir. Kesim ve Özarslan (2012, s. 298) araştırmalarında sanal gerçekliğin ve artırılmış gerçekliğin aynı donanım teknolojilerini kullandığını ve bilgisayar tarafından oluşturulan sanal sahneleri, üç boyutlu nesnelere ve etkileşimi paylaştığını; aralarındaki temel farkın sanal gerçekliğin gerçek dünyayı değiştirmeyi amaçladığını, artırılmış gerçekliğin ise gerçek dünyayı tamamiyle desteklediğini ifade etmektedirler.

3.3. Dil Eğitiminin Geleceği ve Sürdürülebilirlik

Dil eğitiminin geleceği ve sürdürülebilirliği, küreselleşmenin ve teknolojik gelişmelerin hızla arttığı günümüzde oldukça önem arz etmektedir. Teknoloji ve yeni öğretim yaklaşımlarıyla dil eğitiminin hızla değiştiği görülmektedir. Dijital araçlar, kişiselleştirilmiş öğrenme, sanal gerçeklik ve yapay zekâ, dil öğrenimini daha verimli ve etkili bir hale getirmektedir. Bu gelişmeler, dil eğitiminin geleceğini şekillendirmekte ve öğrencilerin dil becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte iletişim kurma, iş bulma ve farklı kültürleri anlama becerilerine olan talep artmaktadır. Bu nedenle, dil eğitiminin geleceği, bu değişen ihtiyaçları karşılamak için nasıl gelişeceği ve uyum sağlayacağı sorusuyla yakından bağlantılıdır. Gelecekte dil eğitimi etkileyecek bazı önemli eğilimler şunlardır:

Kişiselleştirilmiş Öğrenme: Öğrencilerin gereksinimlerine ve becerilerine uygun özel öğrenme yöntemlerini barındıran bir öğretim yaklaşımıdır. Her bir bireyin öğrenme alanları, hızları, motivasyon kaynakları birbirinden farklıdır. Bu nedenle bireylerin kişisel farklılıklarına duyarlı ve uygun bir öğretimin sağlanması anlamlı ve verimli bir öğretim süreci anlamına gelmektedir.

Kişiselleştirilmiş öğrenmenin anahtarı bireyselliktir (Peng, vd., 2019). Farklı yerlerde öğrenmenin deneyimlenmesine, öğrenmelerin gözden geçirilmesine, beceri ve kabiliyetlere yönelik eğitim kaynaklarına erişebilmesine imkân sağlayan (Petersen, vd., 2009) kişiselleştirilmiş öğrenme günümüz teknolojiyle etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Teknoloji sayesinde bireyler kişisel asistanlar, öğretmenler ve eğitici içeriklerle kendi öğrenme hızlarında, istedikleri zaman, ihtiyaç duydukları konularda eğitim alabilmektedir. Bu bağlamda gelişen teknoloji kişiselleştirilmiş öğrenme ortamlarının gelişmesine olanak sağlayarak geleneksel sınıf ortamına bağlı kalmadan her öğrencinin kendine özgü öğrencinin kendine özgü öğrenme tarzına uygun bir şekilde dil öğrenmesine imkân sağlamaktadır.

Uzaktan Eğitim: Öğrencilerin vakit ve ortam bağlamında birbirlerinden ve öğrenme kaynaklarından uzak bulunduğu eğitim modelidir. Dünyada öngörülemeyen hastalıklar, savaşlar ve doğal afetler gibi gelişmeler bireyleri uzaktan eğitime yönlendirmiştir. Bu noktada alternatif bir öğrenme ortamı sunan uzaktan eğitim günümüzde bireylerin birinci tercihlerinden biri olmaktadır. Uzaktan eğitim çalışmaları kuşkusuz öğretmenlerin ve öğrencilerin kendilerini yeniden değerlendirmelerini gerektirmiştir. Tüm öğretmenler uzaktan eğitim çerçevesinde kendilerini sisteme adapte etmelerinin yanında öğrencilerini de sistem üzerinden güdülemek ve onları yeni bir sisteme sağlıklı bir şekilde entegre etmek zorunda kalmışlardır (Yangil & Özdoğan, 2022, s.3). Her birey hedef dilin ana dil olduğu ülkelerde dil öğrenememektedir. Çoğu zaman buldukları konumdan çok uzakta olan bir ülkenin dilini öğrenen ve o ülkede dil eğitimi alma imkânı olmayan bireyler uzaktan eğitimi tercih etmektedir. Uzaktan eğitim sağladığı erişilebilirlik ve esneklik her yerde ve her zaman dil öğretimine imkân tanıyarak bireylerin öncelikli tercihlerini oluşturmaktadır. Sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik ve sanal dünyalar ile uzaktan eğitim süreci zengin içeriklerle geliştirilmekte ve etkililiği artmaktadır.

Erişilebilirlik ve Esneklik: Eğitimin en önemli ilkelerinden biri eğitim eşitliğidir. Herkes için her zaman eğitim anlayışı erişilebilirlik; istenilen yer ve zamanda, çeşitli yöntem ve teknikleri kullanarak eğitim alabilmek esneklik kavramıyla ilgilidir. Erişilebilirlik öğrencilerin fiziksel, sosyal, ekonomik ve teknolojik engellere engel olmadan bağımsız olarak dil öğrenme fırsatına erişebilmeleridir. Engelli bireylerin dil öğretiminde yaşadığı zorlukları giderebilmek ve dil eğitimine katılımlarını sağlamak erişilebilirlik kavramıyla ilgilidir. Ekonomik durumu iyi olmayan bireyler, bu tür eğitim imkânlarına erişimde zorluklar yaşamaktadır (Garcia & Weiss, 2019); İnternet ve teknolojik aletlere erişemeyen bireyler dijital dil öğrenme materyallerine ulaşmakta zorluk çekmektedir (Selwyn, 2011). Yabancı dil öğretimine yönelik artan ilgi ve önem teknolojik, ekonomik politikalarla her anlamda erişilebilen sınıflar

oluşturmaya yönelik faaliyet çoğalmakta ve dil öğretimi hayat boyu öğrenme sürecine dâhil edilmektedir. Esneklik öğrencilerin bireysel farklılıklarına ve bu bireysel farklılıkların göstergesi olan öğrenme stilleri, öğrenme hızları, öğrenme motivasyonları gibi çeşitli değişkenlere dikkat edilerek öğrencilerin verimli öğretim sürecini geçirmelerine olanak tanınmasıdır. Esneklik öğrenme sürecinde çeşitli öğrenme materyalleri ve yöntemleriyle öğrencilerin farklı becerilerini geliştirmeye yardımcı olurken (Darling-Hammond vd., 2008) gelişen teknoloji ve imkanlarla dil öğretim sürecinin verimliliği artırılabilir. Teknolojinin yayılması ve dil öğretimiyle ilgili teknolojik ürünlerin artması bu alanda her bütçeye uygun modellerin oluşturulabilmesine ve böylelikle çevrimiçi platformlarla, mobil uygulamalarla dil öğrenmeyi daha kolay ve erişilebilir olmasına yardımcı olmaktadır.

Çok Dillilik: Bireyler ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte farklı kültürlerle etkileşime girmektedirler. Küreselleşmenin de etkisiyle gerek ekonomik gerek kültürel birçok alanda diller birbirine yaklaşmış, 21.yüzyıl insanın sahip olması gereken yetkinlikler arasında çok dillilik yer almaktadır. Çok kültürlü ve çok dilli bireyler kültürlerarası bir köprü vazifesi kurmaktadır. Çok dilli bireyler çok kültürlü bireyler olmalarından dolayı diğer kültürü öğrenmeye daha açık ve hoşgörülü bir tutum içerisinde olabilmektedir. Bu durum evrensel değerlere sahip bireylerin yetişebilmesi için önem arz ederken çok dilliliğin sunduğu iş ve istihdam olanakları bireysel olarak da çok dilliliğin avantajları olarak gösterilebilmektedir. Farklı dilleri konuşabilme ve anlayabilme becerisi iş dünyası, akademi, eğitim vb. birçok alanda birden fazla dil bilen kişilere olan talebi artırması, dil eğitimi programlarını öğrencilere sadece tek bir dilden ziyade birden fazla dilde yeterlilik kazandırmaya yönelik geliştirilmesine neden olmaktadır.

Dil öğretiminin geleceği dünyadaki teknolojik gelişmeler başta olmak üzere birçok değişken unsurdan etkilenmektedir. Teknolojinin hızla artması, yapay zekâların gün geçtikçe gelişmesi, sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik gibi fiziksel gerçekliğe alternatif gelişmeler dil eğitiminin geleceği için önemli gelişmelerdir. Küreselleşmenin etkisiyle birlikte dil öğretimine yönelik ilgi artmaktadır. Bu durum beraberinde dil öğretiminin kolay ve erişilebilir olmasını gerekli kılmakta ve bu nedenle sürdürülebilir dil öğretimine yönelik faaliyetler önem arz etmektedir. Her bir birey eğitimde eşit haklara sahiptir. Başka bir deyişle eğitim herkesin hakkıdır. Bu durum yabancı dil öğretimi için de geçerlidir. Bu noktada yabancı dil öğretiminin geleceği fırsat ve imkân eşitliğinin teknolojik gelişmelerle harmanlanması ve çok dilli bireyler yetiştirilmesi yönünde gerçekleşeceği tahmin edilebilmektedir.

Dil öğretimi uzun bir süreç içermektedir. Etkili ve verimli bir dil öğretiminin gerçekleşebilmesi ve dil öğretiminde kullanılacak ekonomik, kültürel

ve çevresel kaynakların uzun solukta verimli kullanılması sürdürülebilirlik kavramıyla ilgilidir. Sürdürülebilirlik olmadan uzun vadede değerli hiçbir şey olmayacağı düşünülmektedir (Allwright, 1997). Bu bağlamda sürdürülebilirlik başarılı olma ve önem kazanma ile ilgilidir. Bu noktada dil öğretiminde sürdürülebilirlik uzun bir zaman diliminde kalitenin sağlanabilmesi ve verimliliğin sonuçlanabilmesidir. Yabancı dil öğretiminde sürdürülebilirlik kavramı sürekli kaliteli bir eğitimin sunularak bireylerdeki ve toplumdaki olumlu etkilerin arttırılmasıdır (Coyle vd., 2010). Yabancı dil öğretimindeki sürdürülebilirlik sadece bireysel olarak değil hedef dilin toplumunda da başarıya ulaşabilmenin anahtarı olduğu söylenebilmektedir. Sürdürülebilirlik öğretim süreci boyunca kaynakların verimli kullanılması anlamına geliyorsa bu demektir ki dil öğretimi sürecinde öğreticilerden, materyal kullanımından, teknolojik donanıma; kapsayıcı eğitim programlarından, disiplinler arası çalışmalardan, toplum-aile-okul iş birliğine kadar birçok alandaki kaynakların verimli ve etkili kullanılmasını içermektedir. Bu noktada sürdürülebilir öğretim, yabancı dil öğretiminin geleceğini belirlemektedir. Dil öğretiminin kalitesine yönelik sürdürülebilir çalışmalar ve araştırmalar sadece dil öğretiminin değil bireysel ve toplumsal boyutta da sürdürülebilir bir kalite ve gelecek anlamına geldiği söylenebilmektedir.

Sonuç

Dünyanın sahip olduğu çeşitli dinamikler sürekli olarak bir değişim içerisinde olup birçok alanı da etkilemekte ve değişime zorlamaktadır. Toplumsal, ekonomik, bilimsel ve teknolojik yeniliklerin birinde olan değişim diğer alanları da değiştirmekte ve böylelikle her dinamiğin birbirine olan bağlantısını göstermektedir. Eğitimin dünyadaki değişimlerden yakından bağlantılı olduğu bilinmektedir. Dönemin ihtiyaç ve yeniliklerine göre değişmekte olan eğitim bu değişimi öğretim yaklaşımları ile gerçekleştirmektedir.

Yabancı dil öğretiminin tarihi insanlık tarihi ile bir olsa da kültürlerarası etkileşimlerin arttığı, çeşitli disiplinlerle bağlantıların kurulduğu bu dönemde yabancı dil öğretiminin kültür aktarımında, diplomatik bağlantılarda ve ekonomik faydalardaki öneminin farkına varılması bu alana yönelik ilgi ve dikkatleri arttırmaktadır. Bir ülkenin dilinin yabancı dil olarak öğretilmesi o ülkenin ve kültürün geleceği ile yakından ilgilidir. Bu nedenle yabancı dil öğretimi üzerine çeşitli yaklaşımlar ele alınmış ve alınmaya da devam etmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde esas alınan yaklaşımlar dönemin ihtiyaçlarına ve küresel olarak kabul edilen yaklaşımlara göre değişmektedir. Her bir yaklaşım döneminin ihtiyaçlarına, düşünce yapısına, siyasi yaklaşımlarına, bilimsel ve teknolojik yeniliklere göre değişmektedir. Her bir yaklaşım

kendinden önce gelen yaklaşımı eleştirmekte bir önceki yaklaşıma göre sahip olduğu farklılıklara vurgu yapmaktadır. Geleneksel anlayışla başlayan dil öğretimi günümüzde yapılandırmacı ve etkileşimi esas alan anlayışa evrilmiş ve bu değişim yaklaşımlara yenilikler ve düzenlemeler yaparak devam etmektedir. Günümüzde bireysel farklılıklara olan duyarlılık arttıkça bireysel öğrenme ve öğrencileri merkeze alan öğrenme yaklaşımları önem kazanmaktadır. Sosyal bir varlık olan insan öğrendiği dilde iletişim kurmakta ve diğer bireylerle etkileşime girmektedir. Bu nedenle yeni dil öğretim yaklaşımları öğrencilerin iletişimsel becerilerini geliştirmeye ve hedef dilde iletişimsel yetiyi kazandırmaya yönelik anlayışları esas almaktadır. Tek bir öğrenci, tek bir sınıf ve tek bir öğretici yoktur. Bu nedenle dil öğretiminde tek bir anlayışın veya yöntem-tekniğin uygulanabilir olması mümkün değildir. Bu amaçla günümüzde yöntem sonrası anlayış esas alınmaktadır. Bu anlayışa göre öğrenciler, sınıf atmosferi, konu vb. çeşitli değişkenler esas alınarak tek bir yöntem-tekniğin uygulanmasından çok farklı ve çeşitli yöntem ve tekniğin uygulanabilirliğine vurgu yapılmaktadır. Bu durum dil öğretim sürecindeki esneklik kavramını desteklemektedir.

Günümüzde hızlı değişen teknolojik yenilikler diğer alanlarda olduğu gibi dil öğretim alanında da öneme sahiptir. Günümüzde gelişen teknoloji dil öğrenme sürecini ve geleceğini etkileyerek değiştirmektedir. Web araçları, internet destekli dil uygulamaları, sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik ve sanal dünyalar, yapay zekâlar giderek insan yaşamının bir parçasını oluşturmaktadır. Dijital çağda doğan dijital nesillere uyum sağlayabilmek adına dil öğretimi teknolojiyle uyumlu hale getirmek önem arz etmektedir. Bireyler küreselleşmenin de etkisiyle bireyselliğe ve bireysel öğrenmeye yönelik tercihleri artmaktadır. Her birey hedef dilin konuşurları ile sohbet etme veya o ülkede dil öğretimi alma şansına sahip değildir. Bu noktada uzaktan eğitim araçları, sohbet robotları, web araçları öğrencilerin dil öğrenmelerine kolaylık sağlamaktadır. Dil öğretiminde teknoloji kullanımı her yerde ve her zaman eğitim anlayışını desteklemekte ve bu durum bireylerin yabancı dile yönelik erişilebilirliklerini arttırmaktadır. Teknolojik uygulamaların birden fazla duyuya hitap etmesi, bireysel öğrenme hızına göre uygulanabilir olması, tekrar ve alıştırma örneklerine sahip olması, kolay erişilebilirliği anlamlı ve kalıcı bir öğrenme sürecini içermekte, yabancı dildeki çekimsizliği gidermede ve anında geri dönütlerle ölçme ve değerlendirmede kolaylıklar sunmaktadır. Bu noktada teknoloji kullanımı öğretim sürecinin kalitesini arttırarak sürdürülebilir öğretimin önemli bir unsuru olduğu söylenebilmektedir.

Kaynakça

- Ağca, S. (2022). *Akademik çeviri eğitiminde yazılı dil edincinin geliştirilmesi açısından yabancı dil öğretim yaklaşımlarının olası katkıları: İstanbul Üniversitesi Almanca Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı örneği* (Doktora tezi) İstanbul Üniversitesi.
- Akkaya, N., Şengül, L. (2022). Metaverse ve Dil Eğitimi. *Journal of Education and New Approaches*, 5(2), 314-326.
- Akkaya, N., Şengül, L. (2023). Sohbet Robotları (Chatbots) ve Yabancı Dil Eğitimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* (58), 2988-2999.
- Allwright, D. 1997. 'Quality and sustainability in teacher-research'. *TESOL Quarterly* 31(2), 368-70.
- Arslan, K. (2020). Eğitimde yapay zekâ ve uygulamaları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 71-88.
- Baş, B., Yıldırım, T. (2018). Yabancılar Türkçe öğretiminde teknoloji entegrasyonu. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(3), 827-839.
- Bedir, H. (2019). Pre-Service ELT Teachers' Beliefs and Perceptions on 21st Century Learning and Innovation Skills (4Cs). *Journal of Language and Linguistic Studies*, 15(1), 231-246.
- Behbudova, A., Günday, R. (2022). Yabancı dil öğretiminde akıllı teknolojiler. *International Journal of Language Academy*, 10(2), 174-193.
- Birinci, F. G. (2020). A Review on Information Technologies Used in Teaching Turkish as a Foreign Language. *Sakarya University Journal of Education*, 10(2), 350-371.
- Cansoy, R. (2018). Uluslararası Çerçvelere Göre 21. Yüzyıl Becerileri ve Eğitim Sisteminde Kazandırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 3112-3134
- Carroll, L. S. L. (2017). A comprehensive definition of technology from an ethological perspective. *Social Sciences*, 6(4), 126. <https://doi.org/10.3390/socsci6040126>
- Coyle, D., Hood, P., Marsh, D. (2010). *CLIL: Content and Language Integrated Learning*. Cambridge University Press.
- Çelik, H. (2023). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine teknolojik yansımalar ve CHATGPT. *Solak, İ. & Coşkun, İ. (Ed.) İçinde. Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında Türkçemiz (ss.249-262)*. Çanakakale: Paradigma Akademi.
- Çetin, M., Aktaş, A. (2021). Yapay zekâ ve eğitimde gelecek senaryoları. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(özel sayı), 4225-4268.
- Darling-Hammond, L., Barron, B., Pearson, P. D., Schoenfeld, A. H., Stage, E. K., Zimmerman, T. D., Cervetti, G. N., Tilson, J. L. (2008). *Powerful learning: What we know about teaching for understanding*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Driscoll, M. P. (2000). *Psychology of Learning for Instruction*. Pearson Education Limited.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım.
- Ertmer, P. A., Newby, T. J. (1993). Behaviorism, Cognitivism, Constructivism: Comparing Critical Features from an Instructional Design Perspective. *Performance Improvement Quarterly*, 6(4), 50-72.
- Garcia, E., Weiss, E. (2019). The Teacher Shortage Is Real, Large and Growing, and Worse than We Thought. Economic Policy Institute.
- Güneş, F. (2014). Dil Öğretim Yaklaşımları ve Türkçe Öğretimindeki Uygulamalar/Language Teaching Approaches And Their Applications In Teaching Turkish. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 123-148.
- Güneş, F. (2017). *Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar ve Modeller*. Ankara: Pegem Akademi
- Kesim, M., Özarslan, Y. (2012). Augmented Reality in Education: Current Technologies and the Potential for Education. *Science Direct*, 47, 297-302. doi: 10.1016/j.sbspro.2012.06.654
- Kim, H., Yang, H., Shin, D., Lee, J. H. (2022). Design principles and architecture of a second language learning chatbot. *Language Learning & Technology*, 26(1), 1-18.
- Kukulska-Hulme, A. (2012). Language learning defined by time and place: A framework for next generation designs. In *J. E. D'iaz-Vera (Ed.), Left to my own devices: Learner autonomy and mobile assisted language learning. Vol. 6: Innovation and leadership in English language teaching (ss. 1-13)*. Bingley: Emerald Group.

- Kurtoğlu Erden, M., Uslupehlivan, E. (2020). Eğitimde teknoloji kullanımının bugünü ve geleceğine ilişkin öğretmen adaylarının düşüncelerinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XIII (1), 109-126.
- Motallebzadeh, KH. , Kafi, Z. (2015). Place-based education: Does it improve 21st century skills?. *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*, 4(1), 89-94.
- Nissim, Y., Weissbluth, E., Scott-Webber, L., & Amar, S. (2016). The Effect of a Stimulating Learning Environment on Pre-Service Teachers' Motivation and 21st Century Skills. *Journal of Education and Learning*, 5(3), 29-39.
- Peng, H., Ma, S., Spector, J. M. (2019). Personalized adaptive learning: An emerging pedagogical approach enabled by a smart learning environment. *Smart Learning Environments*, 6(1), 9. <https://doi.org/10.1186/s40561-019-0089-y>
- Perkins, D. N. (1991). What Constructivism Demands on the Learner. *Educational Technology*, 31(9), 19-21.
- Petersen, S. A., Markiewicz, J.-K., Bjørnebekk, S. S. (2009). Personalized and contextualized language learning: Choose when, where and what. *Research and Practice in Technology Enhanced Learning*, 04(01), 33-60. <https://doi.org/10.1142/S1793206809000635>
- Selwyn, N. (2011). *Education and Technology: Key Issues and Debates*. London: Continuum.
- Skinner, B. F. (1948). *Verbal behavior*. Harvard University Press.
- Skinner, B. F. (1963). Behaviorism at fifty. *Science*, 140(3563), 951-958.
- Smith, J., Hu, R. (2013). Rethinking Teacher Education: Synchronizing Eastern and Western Views of Teaching and Learning to Promote 21st Century Skills and Global Perspectives. *Education Research and Perspectives: An International Journal*, 40, 86-108.
- Tarman, B., Baytak, A. (2011). Teknolojinin Eğitimdeki Yeni Rolü: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bakış Açılı. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 10(2), 891-908.
- Taş, S., Uğurlu, M. (2019). Dil eğitiminde teknoloji ve sosyal medya etkisi. *Gece Akademi*, 2, 1-13.
- Tyen, G., Brenchley, M., Caines, A., Buttery, P. (2022). Towards an open-domain chatbot for language practice. In *Proceedings of the 17th Workshop on Innovative Use of NLP For Building Educational Applications (pp. 234-249)*. Association for Computational Linguistics.
- Yangil, M. K., & Özdoğan, Ü. (2022). Uzaktan eğitim sürecinde Türkçe öğretmenlerinin EBA platformunu kullanım durumları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 1-16.
- Yeşilyurt, Ş. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde web 2.0 araçları. *XI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, 2053-2067.

4.BÖLÜM

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNİN TARİHSEL ARKA PLANI

Nazife Elif Koçer¹

Giriş

Tarih boyunca milletler siyasi, dinî, ticari ve ekonomik sebepler başta olmak üzere çeşitli amaçlar doğrultusunda birbirleriyle ilişki kurarak etkileşim içerisinde olmuşlardır. Bu süreçte farklı milletten kişilerle iletişim sağlayabilmek adına o millet tarafından konuşulan dili öğrenmişlerdir. Açık (2013) bir millete ait dilin başka milletlerce öğrenilmesinin, o ülkenin prestiji olduğunu ifade etmiştir. Bu durum; bir dilin kendi coğrafyası dışındaki alanlarda bilinmesi ve yaygınlaşması hâlinde ait olduğu ülkenin tarihini, inanç sistemini, kültürünü, gelenek ve göreneklerini, sanatını, edebiyatını, felsefesini ve orada hüküm süren düşünce sistemini de beraberinde taşıması ile açıklanabilir. Mutlu ve Bağcı Ayrancı'ya göre (2017) dil hem bir toplumun hem de o toplumun meydana getirdiği devletin aynası niteliğinde olduğundan bu ayna toplum ile devletin kültürel açıdan gelişmişliğini; siyasi, ekonomik anlamda uluslararası arenadaki konumunu göstermektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak bir dilin tanınırlığı, yayılma alanı ile o dile gösterilen ilgi ve talep aynı zamanda ülkenin uluslararası konumunu ve gücünü de yansıtmaktadır.

Hızla değişen ve küreselleşen dünyada, ülkeler arasındaki etkileşimin artması neticesinde yabancı dil öğretimi her geçen gün daha da fazla önem kazanmaktadır (İşcan, 2018). Gelişmiş bir toplumun bireylerine sunabileceği en büyük hizmetlerden biri, onların etkili iletişim becerisi sergilemelerini sağlamaktır. Bunun gerçekleşebilmesi için ise toplumu meydana getiren bireylerin duygu ve düşüncelerini özgür bir biçimde aktarabilmesi, okuduklarını ve duyduklarını doğru anlayabilmesi gerekirken başkaları tarafından konuşmalarının ve yazılarının açıkça anlaşılması gerekmektedir. İnsanların daha kapsamlı bir iletişim ağı içerisinde bulunabilmeleri için yalnızca kendi dillerini bilmeleri artık yeterli olmadığından dolayı ana dilleri dışında yabancı dilleri de öğrenmeleri büyük önem arz etmektedir (Büyükkiz, 2011). Yabancı dil; bireyin kullandığı kendi ana dilinden farklı olarak daha sonradan çeşitli nedenlerle planlı ve bilinçli şekilde öğrenmiş olduğu dildir. Bireysel açıdan böyle

¹ ORCID ID: 0000-0001-5993-8683, nazifeelifkocer@gmail.com

olmakla birlikte tarihsel süreç içerisinde bir devlet politikası olarak da yabancı dil öğretiminin yapıldığı görülmektedir. Bu doğrultuda bireyler ve toplumlar tarih boyunca kendi dillerinin başka coğrafyalarda konuşulmasını sağlamak ve bu kapsamda dillerini başkalarına öğretmek adına çaba göstermişlerdir (Acemoğlu, 2023).

Çok eski bir tarihî derinliğe sahip olması nedeniyle Türkçe, diğer önemli dillerle mukayese edildiğinde büyük bir zenginliğe sahiptir (Korkmaz, 2010). Türkçenin yabancı dil olarak öğrenilmesi ya da öğretilmesi ile Türklerin tarihî, kültürü ve gelişmişliği arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu görülmektedir zira tarihi seyri boyunca gelişmiş medeniyetlerin dilini öğrenme hususunda sakınca görmeyen Türkler, süreç içerisinde kendi dilini başka milletlere öğretmek suretiyle Türkçenin yabancı dil olarak öğrenilmesini sağlamıştır (Kardaş & Kaya, 2019). Siyasî ve sosyal gelişmeler neticesinde Türkçe, tarihi seyri boyunca farklı coğrafyalarda ilgi ile karşılanmış ve böylece dilimizi öğrenmek isteyenlerin gösterdiği talep git gide artmıştır. Efe ve Yangil (2024) bilhassa 2001 senesinden itibaren Avrupa Konseyi'nin eylem planları sonrasında, Türkçenin yabancı dil olarak eğitim-öğretim faaliyetlerinin epey artış gösterdiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda Türkçe öğretimi açısından güçlü adımlar atılarak Türkçenin çağdaş diller arasında yer alması, yurt içinde ve yurt dışında yabancıların öğrenmeye çalıştığı dünya dillerinden biri hâline gelmesi sağlanmıştır. Bunun sonucu olarak da günümüzde Türkçe öğrenme amacıyla dünyanın farklı yerlerinden ülkemize gelen yabancıların sayısı artmakta ve böylece dilimizi başka ülkelere tanıtmaya imkân elde edilmektedir (Kahriman vd., 2013).

Türkiye'de, Cumhuriyet'in ilk senelerinden bu yana Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi önemli bir husus hâlini almıştır (Ülbeği & Çiftçi, 2023). Bu sebeple, dilde yapısal değişiklik meydana getirmek, dilin mevcut kullanımında düzenleme yapmak veyahut dili modernleştirmek gayesiyle gerçekleştirilen Cumhuriyet Dönemi dil reformları büyük öneme sahiptir zira söz konusu reformlar ile Türkçenin daha fazla kişi tarafından anlaşılması amaçlanmıştır. Cumhuriyet Dönemi dil reformları, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu sonrasında Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Türk dilinin çağdaşlaştırılması ve halkın anlayabileceği bir düzeye getirilmesi gayesiyle yapılan çok yönlü, geniş kapsamlı değişiklik ve yeniliklerdir. Bu reformlar; Türkçenin sadeleşmesi, modernleşmesi ve bilimsel bir zemine oturtulması adına gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda yapılan çalışmaları Bayraktar (2003) şu şekilde açıklamıştır: 1 Kasım 1928 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk öncülüğünde Harf Devrimi başlatılmış ve 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuştur hemen sonrasında 26 Eylül 1932'de ise I. Türk Dil Kurultayı düzenlenerek Atatürk'ün isteği ile Türkçenin saf bir hâle

getirilip özleşmesine yönelik çalışmalara başlanmıştır hatta 26 Eylül günü hâlâ Dil Bayramı adı ile kutlanmaktadır. Daha sonra 1936 yılında gerçekleştirilen III. Türk Dil Kurultayı'nda, hayli önemli gelişmeler sergileyen Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin ismi Türk Dil Kurumu olarak değiştirilmiştir. Atatürk'ün şahsi mirasını bıraktığı Türk Dil Kurumu günümüzde hâlâ çalışmalarını sürdürmektedir.

Günümüze gelindiğinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ve Türkçe öğretiminin etki alanının genişletilmesi için devletimiz ve akademik mecralar başta olmak üzere birçok alanda büyük gayretlerin gösterildiği bilinmektedir. Bilhassa dış politikadaki değişen anlayış, kültürel diplomasi ve kamu diplomasisi, yumuşak güç gibi yeni kavramlar kültür taşıyıcısı niteliğine sahip olan ana dilin yabancı dil olarak öğretiminin etkin bir şekilde sürdürülmesini gerekli kılmaktadır (Balcı, 2017). Hem yurt içinde hem de yurt dışında Türkçe öğrenmeye duyulan istek neticesinde Millî Eğitim Bakanlığı, üniversitelerin bünyesinde yer alan Türkçe Öğretim Merkezleri (TÖMER'ler), Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye Maarif Vakfı, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye Diyanet Vakfı gibi çeşitli kurum ve kuruluşlar; Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde sorumluluk üstlenmektedir (Balcı & Melanlıoğlu, 2020). Söz konusu kurum ve kuruluşlar Türkçe öğretimi sürecinin sistemli, etkin ve sürdürülebilir bir biçimde gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.

Türkçe binlerce yıldan beri kullanılan ve pek çok eserde can bulan muazzam bir dil olduğu için Türkçenin tarihi süreç içerisindeki gelişiminin, kuşaktan kuşağa nasıl aktarıldığının incelenmesi önemli bir husustur (Maden & Kızıldaş, 2019). Günümüzde ülkeler arası artan uluslararası ilişkiler; bireylerin eğitim, iş, seyahat, göç gibi nedenlerle başka ülkelere gitmeleri ya da salt ilgi ve merakları doğrultusunda farklı bir dil öğrenmek istemeleri sebebiyle yabancı dil öğrenmenin ve öğretmenin önemi gün geçtikçe daha da artmaktadır. Hâlihazırda olduğu gibi geçmişte de çok geniş bir coğrafyada konuşulan Türkçe, her dönemde yabancılar tarafından büyük rağbet gördüğünden dolayı Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi hususunun bugününü anlayabilmek adına öncelikle tarihi arka planını bilmek gerekmektedir. Bu kısımda ilk önce Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, dönemlere göre tasniflendirilmiştir. Sonrasında hem ana dil öğretimi sürecinde hem de Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleştirilen dil reformları büyük bir öneme sahip olduğu için bu kapsamda yapılan çalışmalara yer verilmiştir zira dil reformları eğitim-öğretim faaliyetlerini ve dil öğretimi metodolojisini şekillendiren başat unsurlardan biridir. Konuya ilişkin literatür taraması yapılarak Türkçe öğretiminin tarihsel arka planına ilişkin bütüncül bir bakış açısı sunulmuştur.

4.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminin Tarihçesi

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine dair geçmişten günümüze pek çok eser yazılmış ve bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Balcı'ya göre (2016) Türklerin tarih sahnesindeki belirleyici özelliklerinden ve farklı coğrafyalarda yönetici olarak bulunmalarından dolayı Türkçe öğrenimi ve Türkçe öğretimi tarih boyunca varlığını sürdürerek büyük bir ilgi görmüştür ayrıca Türklerle ilgili farklı dillerde yazılmış metinlerdeki bilgiler de ana dili Türkçe olmayan kişilerin Türkçeyi bildiğine dair gösterge olarak kabul edilebilir ancak burada bir "öğretme"nin varlığını ileri sürmek ilmî açıdan zordur.

Sözlü kültüre ait dönemlerde Türkçenin yabancı dil olarak öğrenildiğine veyahut öğretildiğine dair bilgi bulunmasa da dönemin kaynaklarından elde edilen bazı ipuçları doğal yöntemle Türkçenin yabancılar tarafından öğrenildiğini göstermektedir (Kardaş & Kaya, 2019). Asırlar boyunca insanların büyük bir kısmı herhangi bir örgün eğitim almadan ve hâliyle örgün eğitimdeki sınıflar ile bu sınıflarda kullanılan araç gereçler, sözlükler olmadan kolaylıkla yabancı dil öğrenmişlerdir zira insanların seyahat etmek, ticari faaliyetlerde bulunmak, evlilik yapmak gibi çeşitli nedenlerle veyahut başkaları ile iletişim sağlamak için çoğunlukla ciddi ve bilimsel temellere dayalı bir öğretim olmasa bile doğal ortamda yabancı dil öğrendikleri bilinmektedir (Meskill, 2002; Akt: Biçer, 2012).

Hun Türkleri Dönemi'nde Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Hun Türkleri Dönemi'nde Türkler ile Çinliler yoğun bir etkileşimde bulunmuştur ve bu etkileşim bilhassa askerî sebepler, inanç sistemi, dil ve kültür bağlamında gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda Çince Türkçeyi etkilediği gibi Türkçe de Çinceyi etkilemiştir ancak söz konusu bu etkilerin niteliği daha çok kelime transferi yoluyla gerçekleşmiştir (Kardaş & Kaya, 2019).

Köktürkler Dönemi'nde Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Köktürkler, var oldukları dönemde pek çok devlet ile diplomatik ilişki kurduklarından dolayı o dönemde Türkçe öğrenen kişilerin olması doğaldır. Nitekim Köktürlere ait Orhun Yazıtları'nda yer alan bilgiler ışığında Çinli elçilerin sıkça Türk ülkesine gelmeleri ve Çin'in siyasi, ticari ve ekonomik açıdan Türklerle yakın ilişkiler kurması; Çin'de Türkçeyi bilen insanların mevcut olabileceğini gösterir niteliktedir (Biçer, 2012).

Uygurlar Dönemi'nde Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Uygurlar Dönemi'nde bilimsel ve kültürel faaliyetler oldukça ileri bir düzeye ulaşmıştır. Ulaşılan bu düzey Uygurlarda işlek ve yaygın bir alfabenin kullanılmasının yanı sıra çeviri çalışmaların yapılması ve eser telifleri ile de kendini göstermektedir. Esasen yazılı belgelere ulaşılmamasına rağmen Uygurlar Dönemi'nde Türkçe bilen yabancıların var olduğu tahmin edilmektedir (Biçer, 2012).

Hun, Köktürk ve Uygurların dönemlerinde Türkler tarafından sistemli bir şekilde yabancılara Türkçe öğretme gayesi taşındığını söylemek güçtür ancak yabancılardan çeşitli sebepler doğrultusunda kendi iradeleriyle Türkçe öğrendikleri ve bu sayede Türklerle yakın etkileşim kurma imkânı elde ettikleri söylenebilir (Kardaş & Kaya, 2019).

Karahanlılar Dönemi'nde Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Dil öğretimine yönelik çalışmalar incelendiğinde Türk kaynakları arasında Dîvânü Lugâti't-Türk'ten daha evvel Türkçenin öğretimi amacı ile yazılmış müstakil bir eserin mevcut olmadığı görülmektedir (Özbay ve Melanlıoğlu, 2008). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, epey eskilere uzanan bir tarihe sahiptir ve Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânü Lugâti't-Türk adlı eseri ile başlamaktadır (Mete, 2015). Karahanlılar Dönemi'nde Kaşgarlı Mahmud'un yazdığı bu eser bir sözlük niteliğinde olup Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmıştır. Bu yönüyle Türkçenin yabancılara öğretimine dair bilinen ilk yazılı eserdir ve Türkçenin Arapça ile eşit olduğunu, kullanım ve zenginlik yönünden Arapçanın gerisinde kalmadığını ortaya koymuştur (Biçer, 2012). Söz konusu eser, Türk dilinin öğretimi açısından mihenk taşı sayılabilecek bir niteliğe sahiptir (Erdem & Çelik, 2024). Kaşgarlı Mahmud'un eserinde kullanmış olduğu yabancı dil öğretim yöntemleri şu şekilde açıklanabilir (Akyüz, 2021):

- Eserinde, medreselerde yapıldığı gibi öncelikle ve neredeyse her zaman salt kural vererek değil çokça örnekten yola çıkarak kurala erişme yolunu dolayısıyla günümüzde de hâlen dil öğretiminde benimsenen metodu izlemiştir.
- Dil öğrenme sürecinde örnekler ile metinlerin önemini fark ederek örneklerini günlük hayattaki atasözleri ve şiiirlerden derlemiştir.
- Türkçeyi öğretirken aynı zamanda Türklerin kültürünü de tanıtmaya ve öğretme gayesi taşımış, bu hususa bilhassa ihtimam göstermiştir.
- Dil öğretiminde tekrarın öneminden dolayı daha önceden anlatılan bir kuralı gerektiği zaman tekrarlayarak hatırlanmasını sağlamıştır.
- Kullandığı yöntemleri buluncaya dek çok fazla çaba göstermiştir örneğin: eserini iki sene içerisinde üç kez yazmış ancak beğenmemiş, dördüncü kez yazarak nihayetlendirmiştir.

Kaşgarlı Mahmud'un bu eserinde Türk tarihine, edebiyatına, coğrafyasına, etnolojisine, kültürüne ve medeniyetine yönelik zengin bilgiler de yer almakta ve eserin pek çok kısmında atasözleri ve deyimler ile edebî ürünler bulunmaktadır. Kaşgarlı Mahmud, söz konusu eserinde salt Türkçe kelimeler öğretmeyi amaçlamamış bunun yanında çeşitli Türk topluluklarına dair gelenek ve inançları içeren bilgiler de sunmuştur (Biçer, 2012). Bu sebeple söz konusu eserin çok boyutlu, kapsamlı ve birden fazla amaç doğrultusunda hazırlandığı

söylenbilir. Dîvânu Lugâti't Türk, Türk milletinin yüceliğini ifade etmek, Türk dilinin Arap dilinden geri kalır yanı olmadığını göstermek, Araplara Türkçe öğretilip bu sayede Arapların Türkler ile iletişim kurmasını sağlamak amacıyla yazılmıştır. Bu eser, dil öğretimi açısından zengin bir kaynaktır ve Kaşgarlı Mahmud'un ardından dil öğretimini bu denli ayrıntılı ve ciddi biçimde ele alan bir çalışmaya henüz rastlanmamıştır (Mete, 2015).

Kıpçaklar Dönemi'nde Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Kıpçaklar Dönemi'nde Türkçenin yabancılarla öğretimi hususunda epey yol kat edilmiştir. 1250 ile 1517 seneleri arasında hüküm süren Memlûk Devleti'ndeki Türk sultanların devleti yönetmesinden dolayı Türk diline yönelik büyük bir ilgi oluşmuştur (Güzel, 2020).

Yabancılarla Türkçe öğretimiyle ilgili Codex Comanicus başta olmak üzere Kıpçak Dönemi'nde çeşitli eserler hazırlanmıştır ve bu eserlerin genel özellikleri şöyledir (Biçer, 2012):

- Eserlerde, Kıpçak Türkçesine ait ağız özelliklerinden ziyade o dönemdeki standart yazı dili olan Oğuz-Kıpçak karışımı bir dil kullanılmıştır.
- Eserler, Arapçadaki dil bilgisi yapısına uygun şekilde hazırlanmıştır.
- Arapça sözcüklerin yazımında genellikle harekeler kullanılmamış ancak Türkçe sözcüklerin yazımında harekelere yer verilmiştir.
- Arapça sözcüklerin yazımında siyah mürekkep kullanılırken Türkçe sözcükler yazımında kırmızı mürekkep kullanılmıştır.
- Eserlerdeki sözlük bölümünde yer alan kelimeler içeriğine göre tematik olarak sıralanmış böylece anlam açısından birbirine yakın sözcüklerin daha kolay şekilde öğretilmesi sağlanmıştır.
- Anlatılan dil bilgisi konularını pekiştirmek için örnekler kullanılmıştır.
- Sözlük kısımlarında farklı lehçelerden alınan kelimelerin hangi lehçeye ait olduğu ifade edilmiştir.
- Farklı milletlere mensup kişilerin günlük hayatta Türkler ile iletişim kurabilmesi adına gereken ticari, sosyal ve kültürel öğelerle ilgili kelimeler öğretilmeye çalışılmıştır.
- Eserlerde, Türkçe kabul edilen pek çok Arapça ve Farsça sözcük yer almıştır.
- Sözlük ve gramer kısımlarından meydana gelen eserlerde çoğunlukla dil bilgisi-çeviri metodu kullanılmıştır.

Kıpçaklar Dönemi'nde Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, 13. yüzyılın sonlarında ya da 14. yüzyılın başlarında yazıldığı bilinen Codex Cumanicus oldukça önemli bir yere sahiptir. Latince-Farsça-Kıpçak Türkçesi ile yazılan ve içerik açısından ticaretle, günlük hayata dair 2500 Türkçe sözcük

içeren bu sözlükte aynı zamanda İncil'den çeviriler, bazı Katolik ilahilerinden çeviriler, Kıpçakçaya ait dil bilgisi kuralları ve kırk yedi atasözü yer almıştır. Bu doğrultuda Codex Cumanicus'un farklı amaçlara yönelik Türkçe öğretimi için kullanılabilecek bir eser olarak yazıldığı söylenebilir (Bayraktar, 2003).

Selçuklu Dönemi'nde Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Selçuklu Dönemi'nde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için yazılmış eserlere rastlanılmamaktadır. Bu durum, Selçuklu Dönemi'nde Türkçenin bilim ve edebiyat dili olarak kullanılmaması ile açıklanabilir. Zira Selçuklu Dönemi'nde bilim dili Arapça iken resmî dil ve edebiyat dili Farsça olup Türkçeden ise yalnızca saray ve orduda iletişim dili ve konuşma dili olarak istifade edilmiştir (Biçer, 2012).

Çağatay Dönemi'nde Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Çağatayca, Türk dilinin doğu koluna yönelik nitelikler taşımakla birlikte Arapça ve bilhassa Farsça kelimelerin yoğunlukta olduğu eserlerin meydana getirildiği bir döneme aittir. Bu dönemdeki edebiyat dili Farsçadır (Bayraktar, 2003). Çağatay Dönemi'nde Türkçenin edebiyat dili olarak Farsça kadar yetkin bir dil olduğunu hatta yer yer Farsçadan daha üstün konumda olduğunu göstermek için Ali Şir Nevai tarafından yazılan Muhâkemetü'l-Lugateyn adlı eser, iki dil arasındaki kıyaslamaya dayalıdır ve eserde özellikle Türkçe'nin kelime dağarcığı açısından Farsçaya göre üstün olduğu vurgulanmıştır (Ölmez, 2007). Türkçenin Farsçadan üstünlüğünü savunduğu Muhakemetü'l-Lugateyn isimli eseriyle epey yankı uyandıran Ali Şir Nevai'nin pek çok örnek vasıtasıyla Türkçenin Farsçadan üstünlüğünü göstermesinin ardından edebî eserlerde Türkçe sözcükler çokça kullanılmaya başlanmıştır (Bayraktar, 2003). Farsçanın ve Türkçenin karşılaştırılmasına dayanan bu eser aynı zamanda Türkçedeki ilk ad bilim ve anlam bilim eseridir (Barın, 2004).

Osmanlı Dönemi'nde Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Osmanlı Dönemi'nde Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine yönelik çalışmalara, devşirme yolu ile Yeniçeri Ocağı'na alınan gayrimüslim çocuklara Türkçe öğretilmesiyle başlanmıştır (Karal, 2001). Söz konusu dönemde Avrupa'daki milletler siyasi ve ekonomik sebepler doğrultusunda Türkçeye büyük önem vermişlerdir. 1699 yılında Fransa, her üç senede bir 6-9 yaş aralığındaki çocuklardan birkaçını Türkçe öğrenmeleri için İstanbul'daki Katolik papazların yanına göndermiştir, bu çocuklar ise ileride Osmanlı Devleti'nde Fransa elçileri ve tercümanları olacaklardır. Fransa'nın Türkçeye karşı gösterdiği bu ilgiyi 18. yüzyıla gelindiğinde Hollanda, İngiltere, Avusturya ve Rusya gibi ülkeler de göstermiştir (Barın, 2004). Avrupa'daki devletlerin üç kıtaya yayılan Osmanlı İmparatorluğu ile elçilikler vasıtasıyla gerçekleştirdiği ticari ve diplomatik ilişkiler, bu elçiliklerdeki görevliler ve tercümanlar

tarafından Türkçenin öğrenilmesini gerekli kıldığından dolayı Osmanlı Devleti ile ticari ilişkilerini artırmak isteyen Avrupalı devletler Türkçenin yabancı dil olarak öğrenilmesi hususuna önem vermişlerdir (Timur Ağıldere, 2010).

Cumhuriyet Sonrası Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Balcı (2017) Cumhuriyet Dönemi'nin 1950'den önceki yıllarında; Türkiye'nin siyasi, ekonomik, eğitim, kültür ve diğer alanlarda yeniden yapılandığını ve yeni kurumlarıyla birlikte bu dönemin Cumhuriyet'in kuruluş yılları olduğunu ifade etmiştir. Bu sebeple de söz konusu süreçte Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik adımlar beklemenin devrin siyasi şartlarına uygun düşmeyebileceğini belirtmiştir.

1984'e dek yabancılara Türkçenin öğretimi az sayıda kuruluş ile veyahut çeşitli kişiler tarafından yapılmış olsa da salt bu amaçla faaliyet gösteren bir kurum mevcut değildir. 1984 yılında Ankara Üniversitesi TÖMER ile kurumsallaşmaya yönelik ilk adım atılmıştır. Bu yıllarda Türkçenin yabancılara öğretimi hususunda az sayıda ders kitabı mevcuttur ve konuya ilişkin akademik seviyede makale bulmak pek mümkün değildir. Türkiye'de yabancılara Türkçe öğretimi, Ankara Üniversitesi TÖMER ile kurumsal bir kimlik kazansa da onun öncesinde de yabancılara yönelik Türkçe öğretimi gerçekleştirilmiştir zira Boğaziçi Üniversitesine, İstanbul Üniversitesine ve Orta Doğu Teknik Üniversitesine öğrenim görmek amacı ile gelen uluslararası öğrencilere bu üniversitelerde Türkiye Türkçesi öğretilmiştir. 1958-1960 senelerinde Boğaziçi Üniversitesi, Robert Koleji Yüksekokulu olduğu esnada Türkçe öğretimine başlamıştır. Bu yüksekokul daha sonra Boğaziçi Üniversitesine dönüşmüştür ve üniversitenin Eğitim Fakültesi bünyesinde Türkçe öğretimine devam edilmiştir. Fakültenin aynı zamanda dekanı olan Hikmet Sebüktekin tarafından 1982 senesinde "Yabancılar için Türkçe: Dilbilgisel Bir Yaklaşım" isimli kitap yazılmıştır (Köse & Özsoy, 2020).

Geçmişten beri büyük öneme sahip olan Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi hususu, son zamanlarda belki de daha önce hiç olmadığı kadar hızlı bir ivmeyle gelişim göstermektedir zira günümüzde küreselleşmenin etkisiyle Türkçe öğrenmeye yönelik talepler artmış ve hâliyle söz konusu alana yönelik çalışmalar da bu durumdan etkilenmiştir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik çalışmaları sürdürebilmek amacıyla çeşitli adımlar atılmaktadır ve üniversitelerde bu alanda ilerleme sağlayabilmek adına çeşitli çalışmalara devam edilmektedir (Doğan Kahtalı & Günata, 2021).

Günümüzde; Millî Eğitim Bakanlığı, üniversitelerin bünyesinde yer alan Türkçe Öğretim Merkezleri (TÖMER'ler), Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye Maarif Vakfı, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye Diyanet Vakfı gibi kurum ve kuruluşlar Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine

yönelik faaliyetlerin yürütülmesi adına sorumluluk üstlenmektedir (Balcı & Melanlıoğlu, 2020). Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine katkıda bulunan kurum ve kuruluşlardan bazıları ve bunların faaliyetleri şöyledir:

Üniversitelerde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için faaliyet gösteren Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezleri'nin (TÖMER'lerin) kurulmasına 1984 yılında açılan Ankara Üniversitesi TÖMER öncülük etmiştir zira günümüzde Türkiye'deki tüm üniversiteler, kendi bünyelerinde öğrenim görmeyi isteyen uluslararası öğrencilere Türkçe öğretmektedirler (Köse & Özsoy, 2020). Ankara Üniversitesi TÖMER'in ardından kurulan diğer üniversitelere ait Türkçe öğretime yönelik merkezler de Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi hususunun son zamanlarda bu denli yaygınlaşmasında, bu alandaki öğretim ihtiyacının karşılanmasında ve dil öğretimi sürecinin sistemli bir şekilde yürütülmesinde önemli bir yere sahiptir (Balcı, 2017).

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı'nın (TİKA) kuruluşu 1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasından sonra Orta Asya'da ve Kafkasya'da bağımsızlıklarını kazanan Türk devletleri (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan) ile ortak bir dile tarih ve kültüre sahip olunması; ikili bölgesel ilişkilerin güçlenmesi ve yeni kurulan söz konusu ülkelerdeki soydaşlara yönelik ekonomik, sosyal ve kültürel alanda çalışmalar yapılması amacıyla gerçekleşmiştir. Başlangıçtaki yardımlar zaman içerisinde uzun soluklu projelere ve kalkınma merkezli iş birliği çalışmalarına dönüşmüştür. Bölgede gerçekleştirilecek faaliyetleri ve dış politikadaki öncelikleri uygulayarak bunların koordinasyonunu sağlayacak bir organizasyona ihtiyaç duyulması sebebiyle 1992 yılında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) kurulmuştur (TİKA, 2024). Söz konusu kuruluşun gerçekleştirdiği faaliyetler ile Türk dilinin ve kültürünün uluslararası alanda tanıtılmasını ve yaygınlaşmasını sağladığı söylenebilir.

Türk üniversitelerine uluslararası öğrencilerin kabul edilmesine yönelik yakın tarihli ilk atılım, doksanlı yılların başlangıcında Türk soylu öğrencilerin Türkiye'ye getirilmesini amaçlayan proje ile gerçekleşmiştir. 1992 senesinde başlatılan Büyük Öğrenci Projesi kapsamında Türkiye'deki üniversitelere kayda değer sayıda öğrenci gelmiştir ve bu durum Türkçenin ana dil dışındaki öğretimiyle ilgili akademik çalışmaların başlamasını sağlamıştır (Ülbeği & Çiftçi, 2023). Millî Eğitim Bakanlığının Büyük Öğrenci Projesi kapsamında Türk Cumhuriyetleri'nin ve topluluklarının yetişmiş insan gücüne duydukları ihtiyacın karşılanmasına yardım etmek, Türk dünyası ile kalıcı bir dostluk ve kardeşlik köprüsü kurulmasını sağlamak ve bu ülkelerin kendi aralarındaki ilişkilerin geliştirilmesi amaçlanarak 1992 yılında 5 ülke (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan) ile başlatılan Büyük Öğrenci Projesi (BÖP) daha sonraları 57 devletin ve topluluğun dâhil olduğu

geniş çaplı bir burs programı niteliğine dönüşmüştür. Zaman içerisinde ise BÖP; Türkiye Bursları adı altında birleştirilerek Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı kurulduktan sonra bütçesiyle birlikte MEB'den, adı geçen başkana devredilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2015; Akt: Balcı, 2017). Millî Eğitim Bakanlığı Türk Cumhuriyetleri dışında da dünyanın çok çeşitli bölgelerinde (Avrupa, Afrika, Balkanlar, Asya vb.) yer alan üniversitelerin Türkoloji bölümlerinde dersler verilmek üzere okutman ve öğretim üyesi görevlendirmesi yapmıştır ayrıca buralardaki bölümleri, öğretim araçları ve bina yönünden desteklemiştir. Bunun yanı sıra Millî Eğitim Bakanlığı Suriye'deki savaş sebebiyle Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin Türkçe öğrenmesi ve Türkiye'ye uyum sağlamaları adına da yoğun ve sistemli projeler üretmektedir. Suriyelilerin Türk Eğitim Müfredatına Entegrasyonu Projesi, bu proje kapsamında ayrıyeten istihdam edilen öğretmenler bu kapsamda değerlendirilebilir (Balcı, 2017). Bu bilgiler doğrultusunda Millî Eğitim Bakanlığının geçmişte olduğu gibi günümüzde de etkin bir şekilde Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine yönelik önemli sorumluluklar üstlendiği, çeşitli faaliyetlerde bulunduğu söylenebilir.

Yunus Emre Vakfı hem Türkiye'yi ve Türk dilini hem de Türk tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtarak bu husustaki bilgileri ve belgeleri dünyaya aktarmak; Türk diline, kültürüne ve sanatına yönelik eğitim almak isteyen kişilere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye'nin diğer ülkelerle kültürel alışverişte bulunmasını sağlamak ve kurduğu dostlukları geliştirmek amacıyla 05.05.2007 tarihinde 5653 sayılı kanun kapsamında kurulmuş bir kamu vakfıdır. Yunus Emre Enstitüsü ise söz konusu vakfa bağlı şekilde faaliyet sürdüren bir kuruluştur. Yunus Emre Enstitüsü, yurt dışında kurduğu merkezlerinde yabancılara Türkçe öğretimine yönelik çalışmalarına ilaveten Türkiye'nin tanıtımı adına kültürel ve sanatsal faaliyetler de yürütmektedir. Bunların yanı sıra bilimsel çalışmalara destek olmaktadır. 2009'da faaliyete başlayan bu enstitünün yurt dışında 80'den çok kültür merkezi mevcuttur. Söz konusu kültür merkezlerinde Türkçe eğitimine ilaveten farklı ülkelerdeki eğitim kurumları ile iş birliği yapılarak Türkoloji bölümleri ve Türkçe öğretimi desteklenmektedir. Kültür merkezleri vasıtasıyla Türk kültür ve sanatını tanıtmayı amaçlayan ulusal veya uluslararası pek çok etkinlik düzenlenmektedir (Yunus Emre Enstitüsü, 2024).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde önemli bir konuma sahip olan Türkiye Maarif Vakfı'nın resmî internet sitesinde söz konusu vakfın ülkemizin uluslararası eğitimde dünyaya açılan penceresi olduğu ifade edilmiştir. 17 Haziran 2016 tarihindeki 6721 sayılı kanunla kurulan Türkiye Maarif Vakfı, yurt dışında Türkiye Cumhuriyeti adına eğitim faaliyetleri yürütme yetkisine sahip bir kuruluş olup kamu yararına çalışmaktadır ve kâr amacı gütmemektedir. Yurt dışındaki eğitim merkezleri aracılığı ile okul öncesine, yükseköğretime, örgün

öğretime ve yaygın eğitime dair her türlü aktif çalışmayı gerçekleştirmektedir (Türkiye Maarif Vakfı, 2024).

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), 2010 senesinde yurt dışındaki Türklerle ilgili çalışmalar yapmak, onların sorunlarına çözüm üretmek; soydaş ve akraba toplulukları ile kültürel, ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirerek bu topluluklara yönelik faaliyetlerde bulunmak, kamu kurum ve kuruluşları tarafından Türkiye’de eğitim alması uygun görülen öğrenciler ile uluslararası anlaşmalar kapsamında Türkiye’ye gelen öğrencilerin eğitim süreçlerinin başarılı bir biçimde sonuçlandırılması için ilgili kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamak amacıyla kurulmuştur (Şahin, 2022).

Türkiye Diyanet Vakfı, resmî internet sitesinde söz konusu vakfın hem yurt içinde hem de yurt dışında eğitim faaliyetlerine öncelik vererek bu doğrultuda Kur’an kursu, hafızlık eğitimi, anaokulu, ilköğretim, imam hatip lisesi, üniversite, yüksek lisans, doktora gibi her kademedeki eğitime yönelik Türkiye’deki ve dünyanın 111 farklı ülkesinden gelen gençlere sağlam bir din eğitimi verilmesi için çalıştığı ifade edilmiştir (Türkiye Diyanet Vakfı, 2024). Buradan hareketle vakfın, uluslararası ölçekte eğitimin gelişmesine katkıda bulunurken aynı zamanda Türkçenin dünyanın her bir yanında bilinmesini sağladığı söylenebilir.

4.2. Cumhuriyet Dönemi’nde Dil Reformları ve Dil Öğretimi

Kökleri binlerce yıl evvele dayanan Türkçe, Türklerin tarih boyunca farklı kültürlerle yakın ilişkiler kurması sebebiyle birçok dille etkileşime girmiş ve bu dillerle sözcük alışverişinde bulunmuştur. Türkçenin bilim dili hâline gelmesine yönelik düşünce, Cumhuriyet Dönemi’nde gerçekleşmiş ve Türkçe üzerine yapılan bilimsel çalışmalar da yine Cumhuriyet Dönemi’nde yoğunlaşmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nde dilin bir devlet politikası hâline gelmesi ve bu alandaki ilerlemeler doğrultusunda Türkçe için yeni bir dönem başlamıştır. Senelerdir tartışılan konular ile çözüm bekleyen sorunlar, Cumhuriyet Dönemi’nde Atatürk’ün ilk olarak alfabe sonrasında ise dil alanında yaptığı devrimler sayesinde çözüme ulaşmıştır (Akalin, 2002).

Cumhuriyet’in ilan edilmesinden sonra pek çok alanda yenilikler hayata geçirilmiştir. Atatürk’e göre iyi eğitimli ve bilinçli bir toplumun oluşması için öncelikle okuma yazmanın kolay şekilde öğrenildiği bir alfabe gerekmektedir. Bu sebeple Atatürk’ün bir harf inkılabı yapılması gerektiğine yönelik düşüncesi epey eskiye hatta Cumhuriyet’ten önceki yıllara dayanmaktadır zira muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak, öncelikle eğitim vasıtasıyla milleti aydınlatmakla mümkündür. Dolayısıyla bu anlamdaki tüm işlerin başarıya ulaşabilmesi adına bir harf inkılabına ihtiyaç hasıl olduğundan Atatürk, 8 Ağustos 1928’de İstanbul Gülhane Parkı’nda halka açık düzenlenen Halk

Fırkası'nın kuruluş yıl dönümündeki baloda: "Arkadaşlar güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz. Bizim güzel, ahenkter, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir." demiştir ve hemen ardından 3 Kasım 1928 günü Yeni Türk Harfleri'nin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun Resmî Gazete'de yayınlanıp yürürlüğe girmiştir (Dönmez, 2011). Yeni alfabenin kabul edilmesi Türkçenin en önemli dönüm noktası olmuştur (Metem, 2015).

Harf İnkılabı sayesinde toplumsal, edebi, sanatsal, kültürel ve diğer pek çok alanda yenileşme sağlanmıştır. Böylece Cumhuriyet'in ilk yıllarında Atatürk, dil ve kültür alanındaki ilk büyük atılımını yazı devrimi ile gerçekleştirmiştir. Atatürk, millî hissiyat ile dil arasındaki bağın çok kuvvetli bir bağ olduğunu vurgulamıştır ve bu doğrultuda 12 Temmuz 1932 tarihinde ismi daha sonraları Türk Dil Kurumu olarak değiştirilen "Türk Dili Tetkik Cemiyeti" kurulmuştur. Türk Dil Kurumunun faaliyetleriyle beraber Atatürk'ün önderliğinde ülkede bir dil seferberliği başlatılmıştır zira Atatürk, uluslaşmanın dil birliği vasıtasıyla gerçekleşeceğini düşündüğü için ortak bir dile sahip olmayı da ulus olmanın gereği olarak görmüştür (Akalin, 2004). 26 Eylül 1932 tarihinde I. Türk Dil Kurultayı düzenlenerek Atatürk'ün isteği doğrultusunda Türkçenin saf bir hâle getirilip özleşmesi adına çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Günümüzde de 26 Eylül günü hâlâ Dil Bayramı olarak kutlanmaktadır (Metem, 2015).

Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleştirilen dil reformları ve dil öğretimi, modernleşme sürecinde kritik bir rol oynamıştır. Harf İnkılabı neticesinde, Arap alfabesinin yerine Latin alfabesinin kabul edilmesiyle birlikte okuryazarlığın artması hedeflenmiştir. Bu değişim, Atatürk'ün liderliğinde halkın geniş kesimlerine okuma yazma öğretmek için kapsamlı seferberliklerle desteklenmiştir. Türk Dil Kurumunun (TDK) kurulması ile Türkçeyi yabancı kelimelerden arındırmak ve sadeleştirmek için çalışmalar yapılmış, yabancı kökenli kelimelerin yerine Türkçe karşılıklarının kullanılması teşvik edilmiştir. Bu dönemde, eğitim sistemi de çağdaştırılmış, gerçekleştirilen reformlar Türk toplumunun millî ve kültürel gelişiminde mihenk taşı işlevi görmüştür ayrıca Türkçenin sadeleşmesi, zenginleşmesi ve geniş halk kitlelerine ulaşmasını sağlamıştır. Dil reformları, bunların yanı sıra Türkiye'nin dünya ile daha kolay entegre olmasına, bilim ve teknolojiye daha hızlı uyum sağlamasına olanak tanımıştır. Bu kapsamlı değişiklikler, Cumhuriyet'in ilanıyla başlayan toplumsal dönüşümün önemli bir parçası olmuştur ve dilin, kültürel ve ulusal kimliğin bir simgesi olarak güçlenmesini sağlamıştır.

Türk dilinin plan ve programa dayalı bir şekilde asıl öğretimine Cumhuriyet'ten sonra başlanmıştır. Bu kapsamda Cumhuriyet tarihindeki ilk öğretim programı 1924 senesinde II. Heyet-i İlmiye tarafından hazırlanmıştır (Uçgun, 2014). 1924 senesinden itibaren Türkçe öğretimi için programların

geliştirilmesi, Yazı Devrimi ve bununla birlikte okuma-yazma seferberliğinin başlatılması, Türk Dili Tetkik Cemiyetinin kurulması, Türk Dili Kurultaylarının tertip edilmesi, Türkçe öğretmenleri ile edebiyat öğretmenleri yetiştirmek adına okulların açılması, kaynak kitapların yazılması (Maden, 2017) Cumhuriyet Dönemi'nde Türkçeye ve Türkçe öğretimine verilen değeri göstermektedir. Başlangıçtaki öğretim programlarında görülen öğretmen merkezli yaklaşım daha sonraları yerini 2005 yılındaki değişikliklerle birlikte yapılandırmacı yaklaşıma dayalı ve öğrenci odaklı bir Türkçe öğretimine bırakmıştır (Maden & Kızıltaş, 2019).

Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleştirilen dil reformları, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi açısından da büyük öneme sahiptir zira dil reformlarının temelinde okuryazarlığın artırılması ve okuma yazmanın kolay bir şekilde öğrenilmesi gayesi yer almıştır. Bu durum, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine de sirayet etmiştir. Söz konusu dönemde Latin alfabesinin kabul edilmesinin yanı sıra Türkçe öğretimine yönelik materyallerin hazırlanması, Türkçe ve Türk dili öğretmenlerinin yetiştirilmesi, öğretim programlarının geliştirilmesi sistemli bir şekilde Türkçe öğretimine olanak tanımıştır. Bu sebeple Cumhuriyet Dönemi'ndeki dil reformları sayesinde yabancıların Türkçe öğrenme süreçlerinin kolaylaştığı söylenebilir.

Sonuç

Türkçenin tarihi seyrine bakıldığında Göktürk Dönemi'ndeki Orhun Yazıtları Türkçenin kullanımı ve öğretimi açısından büyük öneme sahiptir zira Onan (2017) bu hususta Orhun Yazıtları'nda dört temel dil becerisini içeren sözcüklerin ve hitap ifadelerin yer aldığını ifade etmiştir. Ayrıca kanıtların, bu dilin sistemli bir şekilde öğretildiğini ortaya koyduğunu ancak eğitimlerin hangi metotlar kullanılarak yapıldığına dair kesin bilgilere ulaşamadığını belirtmiştir. Biçer (2012) ise Orhun Yazıtları'nda yer alan bilgilerin Çin'de Türkçeyi bilen insanların mevcut olabileceğini gösterir nitelikte olduğunu belirtmiştir. Bu durum, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin oldukça köklü bir geçmişe dayandığını göstermektedir.

İslamiyet'in kabulü sonrasında Türk devletleri hem yeni bir yaşama ve toplumsal düzene geçiş yapmış hem de yazdıkları eserlerle Türkçenin kullanımına yönelik değişiklikler yapmışlardır. Bu hususta dikkat çeken çalışmalar; Kaşgarlı Mahmud'a ait *Dîvânu Lugâti't-Türk*, Yusuf Has Hâcib'e ait *Kutadgu Bilig* ve Ali Şîr Nevaî'ye ait *Muhakemetü'l Lugateyn* adlı eserlerdir. Söz konusu eserler, Türk dilinin en az mukayese edildiği diller kadar üstünlüğünü ele almaları sebebiyle Türkçe öğretimi açısından kayda değer nitelik taşımaktadır (Maden & Kızıltaş, 2019). Bu eserlerin, Türkçenin gücünü vurgulamalarının yanı sıra özgün içerik ve yapıları sayesinde de yabancıların

Türkçeye olan talep, merak ve ilgisini artırarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine katkıda bulunduğu söylenebilir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü yıllarda bilhassa Avrupa'daki milletler siyasi ve ekonomik sebeplerle Türkçeye büyük ilgi göstererek Türkçe öğrenmeye önem vermişlerdir. Tanzimat Dönemi'yle birlikte Batı ile kurulan ilişkilerin artması, sosyal ve kültürel yaşamdaki değişimler sonucu yeni kavramlara ve bu kavramları ifade etmek için kelimelere ihtiyaç olmuştur ancak dönemin bazı fikir adamları yenileşmek ve medenileşmek uğruna bütünüyle bir kültürün ve dilin Batı'ya yönelmesini doğru bulmamıştır. Bu bağlamda Namık Kemal, Şinasi, Ziya Paşa, Şemseddin Sami gibi dönemin aydınları; Türkçenin sadeleşmesi için çabalamışlardır. Tanzimat Dönemi'nin önde gelen isimleri, öncelikle Arapça ve Farsça tamlamaların çokça kullanılmasını gündeme getirerek dilin bu durumdan kurtulması gerektiğini savunmuşlardır bunun yanı sıra o esnada kullanılan alfabeyi de eleştirmişlerdir. Tanzimat Dönemi'nde Arap harflerine yapılan eleştirilerin temelini, bu harflerin öğrenilmesinde yaşanan zorluk ve harflerin Türk dilinin yapısına uymaması oluşturmuştur (Doğaner, 2005). Tanzimat Dönemi'nden önce Türk dili öğretimi medreselerde resmî bir planlama olmadan gerçekleştirilmiştir ancak Tanzimat Dönemi'nde bu sorunun çözümü amacıyla Türkçenin kendine ait dil bilgisi kuralları ile bir ders olarak okutulup öğretilmesi için çeşitli adımlar atılmıştır ve bu adımlar, sonraki yıllarda yapılacak olan düzenlemelerin de temelini oluşturmuştur. (Maden & Kızıldaş, 2019). Nitekim senelerdir tartışılan konular, çözüm bekleyen sorunlar Cumhuriyet Dönemi'ne gelindiğinde Atatürk'ün alfabe ve dil alanında yaptığı devrimler sayesinde çözüme ulaşmıştır (Akalın, 2002). Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleştirilen dil reformlarının tıpkı ana dil eğitiminde olduğu gibi Türkçenin yabancı dil olarak öğrenilmesi ve öğretilmesi sürecinde de önemli bir rol oynayarak bu sürecin daha kolay ve sistemli bir şekilde yürütülmesine katkı sağladığı söylenebilir.

Dil eğitimi, bireylerin iletişim becerilerini geliştirmekle kalmayıp aynı zamanda yaşam boyu öğrenmelerini de sağladığından dolayı dil öğretim sürecinin sistemli, planlı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu planlama sürecindeki en önemli unsurlardan biri de öğretim programlarıdır zira bütün öğretim faaliyetlerinde olduğu gibi dil becerilerinin geliştirilmesi de belirlenmiş hedefler ve programlar aracılığı ile yapılmak zorundadır. Programlar, bir öğretim alanının standartlara dayalı şekilde ve etkili bir süreç içerisinde gerçekleşmesinde önemli bir role sahiptir. (Temizyürek & Balcı, 2006). Nitekim Türkiye Maarif Vakfı'nın hazırlamış olduğu Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'nda, Avrupa Konseyi tarafından genel bir yol haritası mahiyetinde sunulan Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni (D-AOBM) esas alınmıştır (TYDÖP, 2020). Programda temel dil becerilerinin kazandırılması ve

sonrasında geliştirilmesi için dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerine odaklanılarak Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin hedef dilde anlama ve anlatma becerilerini etkin bir şekilde kullanabilmeleri amaçlanmıştır. Söz konusu program hedef dilde iletişim kurabilen, dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayabilen; duygularını, düşüncelerini, izlenimlerini ve hayallerini anlatabilen; yorum yapabilen bireylerin yetiştirilmesine yönelik yapılandırılmıştır. Günümüzde; Türkiye Maarif Vakfı'nın yanı sıra Yunus Emre Enstitüsü, Millî Eğitim Bakanlığı, üniversitelerin bünyesinde yer alan Türkçe Öğretim Merkezleri (TÖMER'ler), Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye Diyanet Vakfı gibi çeşitli kurum ve kuruluşlar da Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi hususunda sorumluluk üstlenerek yaptıkları çalışmalar ile Türkçe öğretimi sürecinin sistemli, etkin ve sürdürülebilir biçimde gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğrenilmesi ve öğretilmesi hususu, milattan önceki yıllara kadar uzanan oldukça köklü bir geçmişe sahiptir. Türkçe, tarihi seyri boyunca farklı milletten kişiler tarafından ilgi ile karşılanmış ve büyük rağbet görmüştür. Günümüzde ise iktisadi, siyasi ve ekonomik sebeplerin yanında küreselleşmenin ve bilgi teknolojilerindeki gelişmenin etkisiyle Türkçe öğrenmeyi isteyen yabancıların sayısı hızlı bir ivmeyle artmıştır. Bu talebe karşılık verebilmek için çeşitli kurum ve kuruluşlar sistemli bir şekilde Türkçenin öğretimine ve yaygınlaştırılmasına yönelik faaliyetlerini sürdürmektedir.

Kaynakça

- Acemoğlu, A. (2023). Geçmişten günümüze yabancılara Türkçe öğretimi. N. Akkaya (Ed.), *100 soruda yabancı dil olarak Türkçe öğretimi* içinde (s. 7-24). Ankara: Akademisyen Yayınevi.
- Açık, F. (2013). Dil politikaları bağlamında Türkçenin öğretimi. M. Durmuş ve A. Okur (Ed.), *Yabancılara Türkçe öğretimi el kitabı* içinde (s. 483-492). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Akalın, Ş. H. (2002). Atatürk Döneminde Türkçe ve Türk Dil Kurumu. *Türk Dili*, 607, 1-58.
- Akalın, Ş. H. (2004). Atatürk'ün dil politikası. *BAL-TAM Türklük Bilgisi*, (1), 28-32.
- Akyüz, Y. (2021). *Türk eğitim tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2021)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Balcı, M. (2016). Tarihî seyrinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi I: Cumhuriyet Dönemi öncesi Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi. H. Develi vd. (Ed.), *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yöntem ve uygulamalar-I* içinde (s.11-52). İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Balcı, M. (2017). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde temel kavramlar. H. Develi, C. Yıldız, M. Balcı, İ. Gültekin, D. Melanlıoğlu (Ed.), *Uygulamalı Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi el kitabı I. cilt* içinde (s. 43-133). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Balcı, M. ve Melanlıoğlu, D. (2020). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programı üzerine. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD)*, 10(2), 173-198.
- Barın, E. (2004). Yabancılara Türkçe öğretiminde ilkeler. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (1), 19-30.
- Bayraktar, N (2003). Yabancılara Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi. *Dil Dergisi* 119, 58-71.
- Biçer, N. (2012). Hunlardan günümüze Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(4), 107-133.
- Büyükkiz, K. K. (2011). *Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yazma becerileri ile öz yeterlilik algıları arasındaki ilişki üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğan Kahtalı, B. ve Günata, B. (2021). Türkiye'de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin geldiği son nokta. *Turkish Studies*, 16(3), 931-959.
- Doğaner, Y. (2005). Elifba'dan alfabeğe: yeni Türk harfleri. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 27-44.
- Dönmez, C. (2011). Atatürk ve Harf İnkılabı. *ATAM Dergisi*, 27(79), 37-70.
- Efe, G. ve Yangil, M. K. (2024). Yabancılarda Türkçe öğretimi A1 düzeyinde kullanılan otantik materyallerin öğrenme üzerindeki etkisi. *International Journal of Language Academy*, 12(2), 1-14.
- Erdem, D. ve Çelik, H. (2024). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür taşıyıcıları: renkler. *Aydın TÖMER Dil Dergisi*, 9(1), 1-37.
- Güzel, A. (2020). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi tarihi. H. Karatay (Edt.), *Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi el kitabı* içinde (s. 1-46). Ankara: Pegem Akademi.
- İşcan, A. (2018). Yabancı dil öğretimi ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin tarihçesi. A. Şahin (Ed.), *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi* içinde (s. 1-28) Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kahrıman, R., Dağtaş, A., Çapoğlu, E. ve Ateşal, Z. (2013). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kaynakçası. *Türük Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 80-132.
- Karal, E. Z. (2001). Osmanlı tarihinde Türk dili sorunu (tarih açısından bir açıklama). *Bilim kültür ve öğretim dili olarak Türkçe* içinde (s. 7-92). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kardaş, M.N. ve Kaya, M. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin tarihi. M. N. Kardaş (Ed.), *Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi* içinde (s. 1-25). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2010). Bir dünya dili olma açısından Türkçemiz üzerine genel bir değerlendirme. *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, 16-18 Aralık 2010, İzmir, s. 39-46.
- Köse, D. ve Özsoy, E. (2020). Türkiye'de Yabancılara Türkçe Öğretiminin Otuz Yılı: 1990-2020. *Turkophone*, 7(2), 27-54.
- Maden, S. (2017). 1938 ile 1957 yılları arasında Türkçe öğretimi. A. Güzel (Ed.), *başlangıçtan günümüze Türkçenin eğitim-öğretim tarihi araştırmaları* içinde (s. 382-409) Ankara: Akçağ Yayınları.
- Maden, S. ve Kızıltaş, M. (2019). Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimiyle ilgili bir kaynakça denemesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 5(3), 119-135.

- Mete, F. (2015). Dil ve yabancı/ikinci dil eğitimi kavramları. A. Sarıçoban (Ed.), *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi metodolojisi* içinde (s. 158-190). Ankara: Anı Yayınları.
- Mutlu, H. ve Bağcı Ayrancı, B. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde geçmişten günümüze süregelen problemler. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 3(2), 66-74.
- Onan, B. (2017). Başlangıçtan XIII. yüzyıla kadar Türkçenin öğretimiyle ilgili gelişmeler. (A. Güzel Ed.), *Başlangıçtan günümüze Türkçenin eğitim-öğretim tarihi araştırmaları* içinde (s. 43-79). Ankara: Akçağ Yayınları
- Ölmez, Z. (2007). Çağatay edebiyatı ve Çağatay edebiyatı üzerine araştırmalar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* (9), 173-220.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2008). Türkçe eğitiminde kelime hazinesinin önemi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 30-45.
- Şahin, M. M. (2022). Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının Türkçe öğretimi kapsamındaki faaliyetleri. *Turkophone*, 9(3), 97-110.
- Temizyürek, F. ve Balcı, A. (2006). *Cumhuriyet Dönemi ilköğretim okulları Türkçe programları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- TİKA (2024) <https://tika.gov.tr/kurumumuz/hakkimizda/> Erişim tarihi: 20.05 .2024
- Timur Ağıldere, S. (2010). XVIII. Yüzyıl Avrupa'sında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin önemi: Osmanlı İmparatorluğu'nda İstanbul Fransız Dil Öğölanları Okulu (1669-1873). *Turkish Studies*, 5(3), 693-704.
- Türkiye Diyanet Vakfı (2024). <https://tdv.org/tr-TR/kurumsal/#hakkimizda> Erişim Tarihi: 20.05.2024
- Türkiye Maarif Vakfı (2024) <https://turkiyemaarif.org/page/hakkimizda> Erişim Tarihi: 20.05.2024
- TYDÖP (2020). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretim Programı*. İstanbul: TMV Yayınları.
- Uçgun, D. (2014). Tarihi süreç içerisinde Türkçe öğretim programları ve Türkçe öğretmenlerinin yetiştirilmesi. A. Güzel ve H. Karatay (Ed.), *Türkçe öğretimi el kitabı* içinde (s.89-104). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ülbeği, H. ve Çiftçi, P. (2023). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde hazırlanmış makale ve bildiriler. *Bezgek Yabancılara Türkçe Öğretimi Dergisi*, 2(2), 113-126.
- Yunus Emre Enstitüsü (2024) <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu> Erişim Tarihi: 20.05.2024

5.BÖLÜM

DÜNYA DİLİ TÜRKÇE VIZYONU

Hamide Ay¹

*Güzel dil Türkçe bize,
Başka dil, gece bize.
İstanbul konuşması,
En saf, en ince bize.
Ziya GÖKALP*

Giriş

İnsanın varoluşundan beri dil, bireyler ve toplumlar arasında köprü görevi üstlenmiştir. Toplumun dini, kültürü, yapısı, siyasi karakteri, yerleşim yeri gibi çeşitli faktörlerinden etkilenerek güçlü ve dinamik bir yapı kazanıp iletişimin temelini meydana getiren dil, millet kavramını inşa eden en önemli olgudur. Dili olmayan toplum, kimliğini kaybetmiş insana benzemektedir. Bu nedenle toplumların dillerini korumaları önem teşkil etmektedir.

Hislerini, fikirlerini ve taleplerini aktarmak isteyen ve anlaşılma ihtiyacında bulunan, bunun yanında sosyal bir varlığa tekabül eden insan (Yangil & Şen, 2022), anlaşma aracı olan dili, kullanarak düşüncelerini ifade etme amacı gütmektedir. Başkan'ın (2003) ifadesiyle dil, bir toplulukta insanların birbirleri ile anlaşmalarına yarayan teknik iletişim düzeneğine karşılık gelmektedir. Sapir'in (1983) deyimiyle kasıtlı biçimde üretilen, semboller kullanarak düşünce, duygu ve isteklerin bildiriminde yer alan, içgüdüsel olmayan, kişiye has metodu sembolize etmektedir. Martinet (1985) dili, insan deneyimlerinin anlam birimlerine ayrıştırılmasını sağlayan bildirişim aracı olarak tanımlamaktadır. Dilaçar'ın (1968) söylemiyle; insanlık tarihinin herhangi bir döneminde, topluluğun içinde, kamunun kullanımıyla evrim geçirerek saymaca değer elde etmiş ve telaffuz edilerek boğumlu seslerden örülmüş anlatım ve anlaşma sistemi olarak insanın karşısına çıkmaktadır. Denilebilir ki duyan, düşünen bu duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşma ihtiyacında olan kişi, dil aracılığıyla kendini dışa vurmaktadır. Toplumsal yaşayışa bağlı olarak insanla doğal dil, insanla da değişime ve gelişime imza atmaktadır.

Aksan (2011), dilden söz ederken onu; insanın gözüne, beynine ve ruhuna

1 ORCID ID: 0000-0002-3261-0992, hamideayay@gmail.com

benzetmektedir. İnsan; beyni olmadan fikir üretememekte, fikri melekeleri olmadan ise diğer varlıklardan ayırlanamamaktadır. İnal'a göre (2012) iletişimin öncelikli elemanını dil oluşturmaktadır. Anlaşılıyor ki dil, sadece bilgi aktarmaya yarayan bir araç olmamakta duygu ve düşüncelerin paylaşılmasında da önemli bir role bürünmektedir.

İnsanlar, dilleri ile sosyal kimliklerinin farkına varmakta bunu geliştirip zenginleştirmektedirler. Dil, kişide bir kimlik ve şahsiyet yaratmaktadır. Millet olabilmek, diğer milletler içinde etkin varlık gösterebilmek için lisanın; ana dili, ikinci dil ve yabancı dil boyutuyla en iyi şekilde öğrenilmesini ve öğretilmesini sağlamak gerekmektedir (Gedik, 2022). Bir ülkenin dilinin öğrenilmesi ve diğer milletlere öğretilmesi; o ülkenin politikası, ekonomisi, ticari ilişkileriyle ilgili olduğu kadar uygulamış olduğu dil politikaları ve dil planlamalarını da kapsamaktadır.

Dil politikaları, ülkedeki milliyetçilik kavramıyla örtüşmektedir. Aktif kullanılan dillerin statü veya maddi ruhuna karışan dil politikaları, kimi özelliklere ayrılmakla beraber bir dili toplum içinde etkili hale getirilme çabası içerisinde bulunmaktadır (Orhan, 2017). Doğru dil politikaları üretmek ve bu politikaları uygulamak, aslında o dili doğrudan yaşatmak anlamına gelmektedir. Crystal (2007), bir dilin ölmesini, insanın hayatını yitirmesine benzetmektedir. Bugün dünya dillerinin birçoğu tehlike sinyalleri vermektedir. Crystal (2007), ortalama yüzyıl içinde dillerin %50'sinin yok olacağını gözler önüne sermektedir. Dillerin yok olmasının birçok sebebi olmakla birlikte belki de en önemli sebepleri arasında, devletlerin kendi dilleriyle ilgili doğru bir politika geliştirememesi yatmaktadır. Bu durumun bilincinde olan milletler, bir yandan ana diliyle ilgili politikaları yurt içinde ve yurt dışında geliştirmeye çalışırken diğer yandan da dilinin farklı coğrafyalarda yaygınlaştırılması için politikalar üretmektedirler. Bu politikalar bazen yıkıcı da olabilmektedir. Örneğin: Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği'nin ayrıştırmaya ve nihayetinde yok etmeye odaklı uygulamış oldukları dil politikaları, bunun en açık örneklerindedir. Sovyetler Birliği'nin parçalanmasıyla o dönemden bu yana dünyanın bambaşka bir boyuta evrilmesi, Türkçenin öğretiminde yeni bir görüş alanı yaratmaktadır. Anlaşılmaktadır ki dil aktarımı konusundaki başkalaşmalar; uluslararası, siyasi, ekonomik, sosyokültürel farklılık ve ilerleme ile doğrudan bağlantılıdır. Özkan (2015), tüm bunlardan hareketle dil üzerinde yürütülen politikalar ve planlamalarla aynı köke mensup insanların farklı milletler hâline gelebileceği gibi milletlerin aslı kimliklerinden uzaklaşıp yeni bir kimlik kazanabileceğini de ifade etmektedir.

7. yüzyıldan günümüze kadar sağlam yapıya bürünen Türkçe, dünyadaki en nadide dillerden birini temsil etmektedir. Yapısal ve anlamsal manada ileri konumda yer alan Türk dilinin en eski dillerden biri olduğunu söylemek

mümkündür (Ağca & Koç, 2019). Yerleştiği coğrafyalarda değişik kültürlerle iştigal eden Türkler, Türkçeyi dünyanın dört bir yanına götürerek birçok eserin ortaya çıkmasına vesile olmaktadır. Tanınırlık açısından dünyanın bir numaralı dillerinden birini yansıtan Türkçe, edebiyat ve kültür dili olmanın yanında bilim dili olma özelliğini de bünyesinde barındırmaktadır. Bilimsel çalışmalar incelediğinde, bugün Türkçeyi konuşan ve tercih eden insan sayısında bir artış olduğu görülmektedir.

5.1.Türkçenin Küresel Dil Olarak Potansiyeli

Yaşanan çağda bilgiyle hemhal olan teknolojilerde, beklenmedik gelişmeler yaşanmaktadır. Ortaya çıkan bu gelişmeler, tüm dünyada geniş yankı uyandırarak ekonomik ve sosyal başkalaşımına neden olmaktadır. İçinde bulunulan dönem, bu çerçevede biçimlenmektedir. Bilim bağlamındaki ilerlemelerin ivme elde etmesine vesile olan bilişim teknolojileri, onları en yüksek noktaya getiren toplumların dünya çapındaki fonksiyonlarının yükselmesine ışık yakan küreselleşme gidişatını hızlandırmaktadır.

Küreselleşme, teknolojik ilerlemelerin yanı sıra sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan evreni kontrolü altına almaktadır. Teknoloji ekseninde oluşan toplumsal ve kültürel başkalaşma, küreselleşmenin en mühim faktörlerinden birini meydana getirmektedir. Toplumunu pek çok yönden etkisi altına alan küreselleşme; mal, hizmet, fikir, bilgi ve teknolojisinin sınırsız biçimde oluşmasını kapsayan çok yönlü ve katmanlı bir silsile sunmaktadır. Bununla birlikte ülke ve milletler arasındaki etkileşimin kuvvetlenmesiyle gitgide artan birliği de çağırılmaktadır. Birçok araştırmacı, küreselleşmenin maddi boyutunu gündeme getirirse de Chomsky (2009), ana etkinin sosyal ve kültürel platformda meydana geldiği görüşündedir. Giddens (2004), küreselleşmenin büyük çapta batıya özenme; özelde ise Amerika'ya benzeme olduğunu paylaşmaktadır. Çünkü Amerika Birleşik Devletleri'nin başını çektiği batı taraftarları, küreselleşmeyi oluşturan ekonomik, kültürel ve askerî araçları tekellerinde barındırmaktadır. Bu yönüyle batılı güçlerin dünyaya kabulünü simgeleyen küreselleşme, dağılımcılığın ilginç bir boyutuyla tasnif edilmektedir.

Bir başka açıdan bakıldığında küreselleşmenin güç kazanmasıyla İngilizcenin sıkça tercih edilmesi arasında sağlam bir bağlantı olduğu görülmektedir. Teknolojideki gelişmeler ile İngilizce, küreselleşmenin en etkili unsurlarından biri haline gelmektedir. Küreselleşmenin Türkçe ile bağlantısı, sıklıkla dili İngilizce olan çalışmalarda görülmektedir. Birebir Türkiye'deki üniversitelerin dil seçeneklerini tespit etme amacı taşıyan sayıca az çalışmaya rastlanmaktadır (Arık & Arık, 2014). Bilim dili anlamında gün yüzüne çıkarılan yapıtlar ise çoğunlukla terim hedefli yürütülmektedir.

21. yüzyılın şüphesiz en mühim paradigmalarından biri olan küreselleşme mefhumu ile birlikte siyasal, sosyal, ekonomik birçok alanda köklü değişimler

yaşanarak farklı metotlar ortaya çıkarılmaktadır. Eski metotlar yapılandırılarak bambaşka bir anlayışla baş başa kalınmaktadır. Giddens'in (2004) dile getirişiyle küreselleşme, uzak yerleşimleri birbirine yaklaştırarak yerel oluşumları, uzaktaki olaylarla şekillendirip küresel çaptaki toplumsal ilişkileri yoğunlaştırmaktadır. Ortaya çıkan küresel çaptaki gelişmeler, Türkiye'yi birebir etkilemekte ve bu süreçte farklı ülkelerde yaşayan insanların Türkiye'yi güvenilir bir liman olarak gördüğü bilinmektedir.

2011 yılından bu yana Suriye iç savaşı sebebiyle Türkiye'ye gelen Suriyelilerin sayıca çoğalmas; farklı ülkelerden intikal eden insanlarla beraber 21. Yüzyıl Türkiye'sini taşınma mefhumunun sıkça yaşandığı ülke konumuna getirmektedir. Türkiye bir yandan bahsi geçen vatandaşların iâşe, yaşama, beslenme, sağlık vb. gereksinimlerini gidermekle birlikte yaşadıkları topluma uyum sağlamalarını basitleştirici sosyal ve kültürel çalışmalar yürütmektedir. Bunun yanında çok sayıda okul çağındaki bireyin, Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Projesiyle düzeylere hitap eden eğitim almalarına imkân tanınmaktadır. Bu sistemin sağlıklı yürütülmesi ise her anlamda iletişim kanallarının kullanılmasına, planlı Türkçe öğretimine bağlanmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2016 yılından beri yürüttüğü PIKTES Projesi de bu doğrultuda öne çıkarılan kapsamlı etkinliklerdendir. Sığınmacıları kapsayan Türkçe öğretimi bazlı projeler, yalnızca bununla sınırlı kalmayıp MEB'e bağlı Halk Eğitim Merkezlerinde, UNICEF iş birliği ile yürütülen Türkçe Yaygın Eğitim Programıyla, proje tabanlı özel kurslar vb. ile nitelikli şekilde sürdürülmektedir. MEB, TÖMER, YEE, TMV gibi kurum ve kuruluşlar gölgesinde varlık sürdüren, yurt dışı ve yurt içi Türkçe öğretimindeki mevcut durum ve gelişmeler; uluslararası düzeyde Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin kapsamını büyütürken, aynı zamanda dil öğretiminin uluslararası standartlara göre inşa edilmesini zorunlu hale getirmektedir. Hatta verilen bilgiler ışığında Türkiye Maarif Vakfı'nın liderliğinde alan uzmanları ve ilgili kurum temsilcilerinin dikkatli çalışmalarıyla bir seneyi konu alan zaman diliminde Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı da ortaya konulmuştur (turkiyemaarif.org).

Dünyanın en geniş coğrafyasında kullanılan dillerden biri olan Türkçe, geçmişte ve şimdi köken dili sıfatıyla Balkanlarda, Türkiye'de, Kıbrıs'ta, Suriye'de, Irak'ta, Azerbaycan'da, İran'da, Kafkaslarda, İdil Ural'da, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Karakalpakistan, Çuvaşistan, Yakutistan, Moğolistan, Doğu Türkistan, Tuva, Altay, Hakas, Şor gibi ülkelerde menşei Türk olanların kullandığı dili temsil etmektedir. Avrupa'ya, Amerika'ya, Avustralya'ya göçüp orada Türkçeyi tercih edenler haricinde, bugün Türkçenin yurdu, 12 milyon kilometrelik büyüklüğe sahiptir. Bu sınırlar, Türkiye'nin kat be kat üzerinde görünmektedir (Özkan 2015).

Elbette ki yayıldığı coğrafya kadar o bölgenin kültürüyle de iştilen eden Türkçe, etnik başkalaşma sürecine girmektedir.

Türkçe, dünyanın en eski yazı dillerinden birini temsil etmektedir. Türkçe ile Sümerce'nin birtakım ayrıntılara sahip olduğunu tespit eden rahmetli Prof. Dr. Osman Nedim Tuna (1990), 8500 yıllık geçmişiyle Türkçenin dünyanın en eski yazı dili olduğunu ifade etmektedir. Bilim adamları ise Türkçenin en az 4500 yıllık maziye sahip olduğunu tahmin etmektedirler. Bundan 1400 yıl önce Ötüken'de balballar üzerine duygular, düşünceler, felsefeler yazılırken İngiliz yazı dili ortada değildir. O, Türk yazı dilinden sekiz yüzyıl sonra peyda olmuştur. Buradan anlaşılmaktadır ki Türkçe, birçok dilin ortaya çıkışına şahit olmuş değerlerden birini oluşturmaktadır.

Özetleyecek olursak, küresel açıdan bakıldığında diller içinde iki çeşit insan topluluğu vardır: Bu topluluklardan ilki emperyalist nüfusa; ikincisi köken nüfusuna karşılık gelmektedir. Emperyalist nüfusa İngilizce, İspanyolca gibi diller örnek verilmektedir. Dünyada İngilizce konuşan İngiliz azken; yine onu konuşan fakat bu millettan sayılmayan insan sayısı yüksek meblağı işaret etmektedir. İngilizcenin bugünün dünyasında tanınır olması, ana dili yok edilen sömürge ülkelerle ve bugünkü Amerika'nın dünyaya hâkim oluşuyla ilgilidir. Türkçe konuşan nüfusun İngilizce konuşan nüfustan asgari durumda olması ise Türkçenin emperyalizmi desteklememesinden kaynaklanmaktadır. Türkçe hem bulunduğu bölge hem de nüfusuyla etnik niteliğe sahiptir. Köken bazlı nüfusta, dil nüfusuyla millet nüfusu benzerdir. Buradan anlaşılmaktadır ki dünyada Türkçeyi kullanan kişiler, etnik olarak büyük oranda Türk kökenli olanları içine almaktadır. Bahsi geçen durumlar, dilin içyapısını kapsamayan dış nesnel ölçütleri sunmaktadır. Bu bağlamda Türkçeye mukayeseli üstünlük yöntemiyle bakıldığında, dilin yalnızca dışsal değil; içsel üstünlükle de ön planda olduğu görülmektedir. Bu üstünlük, dilin gücünü ortaya koymaktadır (Aksan, 2011).

Sonuç itibariyle Doğu Avrupa'dan Çin'e, Saha ülkesine, Kuzeyde İdil Ural'a, Güneyde, Afganistan'a, Anadolu'ya, Mezopotamya'ya kadar 12 milyon kilometrelik bir bölgede 220 milyon insan tarafından seçilen Türkçe; ana dil karakteri, seslerin, eklerin matematiksel planı ve cümle kurmadaki kombinasyon gücüyle millî var oluşun ihtişamını gözler önüne sermektedir.

5.2. Dilin Yabancı Dil Olarak Yaygınlaştırılması

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, dilin-kültürün tanınırlığının artması, buradan hareketle de Türkçe ve Türk kültürünü tanıyanlar vasıtasıyla başka ülkelerle birçok alanda ilişkilerin gelişmesi için önem arz etmektedir. Türkçe öğrenmek; Türkiye'de yer alma, hayatını sürdürme, okuma, çalışma, araştırma yapma, arkadaşlık kurma, Türk kültürünü, yemeklerini sevme, yemeklere

yakınlık hissetme, Türk dizilerini idrak etme, Türkiye’de eğitim görme isteği gibi çeşitli nedenlere dayanmaktadır (Güner & Kartal, 2021). Günümüze dek Türkçenin yayılma sahasına kısaca bakılacak olursa:

Orhun kitabelerinde Türkçenin öğrenildiğine dair ipuçlarına denk gelinmektedir. En önce Çinliler olmak üzere Tibet, Soğd ve Bizans gibi Türklerin haşır neşir olduğu milletler arasında Türkçeyi öğrenen kişilerin bulunduğu saptanmaktadır. KökTürkler’in birçok devletle diplomatik ilişkilerde bulunması, Türkçeyi öğrenen kişilerin varlığını ispatlamaktadır. Kaşgarlı Mahmud’un Divan-ü Lügat-it Türk eseri, Türkçenin yabancılara öğretiminde öncü eser kabul edilmektedir (Bayraktar, 2003). Bu eser, o dönemde Türkçe öğrenme çabasında bulunan insanların var olduğunu kanıtlamaktadır.

Kıpçak döneminde bu amaç doğrultusunda büyük ilerlemeler görülmektedir. Belli düzene istinat eden, donanımlı Türkçe öğretim kaynakları, bahsedilen yılda meydana getirilmiştir. Memluk Devleti’nin lider ve asker kesiminin Türk olması, Türkçeye ve Türkçenin öğretimine hassasiyet gösterilmesi sonucunu doğurmuştur. Memlukler döneminde Türkçeye olan alakanın çoğalması, Arapların da Türkçeyi öğrenmelerine vesile olmuştur.

Selçuklular zamanında bu bağlamda yazılmış eserler bulunmamaktadır. Bu dönemde Türkçenin, bilim ve edebiyat dili olarak tercih edilmemesinden ötürü dil öğretimine önem verilmediği ve buna ihtiyaç duyulmadığı yordandığıdır. Selçuklular zamanında bilim dili Arapça, resmî dil ve edebiyat dili Farsça olarak belirlenmiştir. Türkçe yalnızca sarayda ve orduda konuşulmuştur. Bu dönemde, sözlü dil olarak kullanılan Türkçe hakkında herhangi bir çalışmanın varlığı, kayıtlarda geçmemektedir.

Timur zamanında Türkçe, Farsça karşısında büyük yol kat etmiştir. Bu dönemde Türkçe, yaygın edebî dil hâline gelerek müstakil bir hüviyete bürünmüştür.

Osmanlı döneminde Türkçe öğretimine yönelik çalışmalar devşirmeyle Yeniçeri Ocağına alınan Hristiyan çocukları üzerinde gerçekleşmiştir. Balkanlara geçildikten sonra savaşlarda esir alınan Hristiyanların çoğunun kendiliğinden Müslüman olarak Türkçe öğrendikleri tespit edilmektedir. Balkanlardaki vatandaşlardan Türkçe öğrenenlerin rakamsal verisi de düşük sayılmamaktadır. Osmanlıdaki gayrimüslimlerin bir bölümünde Türkçeye yönelik özel bir ilgi dikkat çekmektedir. Öyle tahmin edilmektedir ki mevcut konu, Babîali’nin devletin resmî dilini Türkçe kabul ettirmesini kolaylaştırmaktadır. Kumkapı Kilisesi’nin başpapazı, aynı zamanda Ermenice öğretmeni Erzurumlu Papaz Mesrop’un fikrinde, XIX. yüzyılın başlarında İstanbul’daki Ermeni cemaatine tabii okulların çoğunda Türkçe dersi okutulmuştur. 1830’lu yıllarda Hasköy’deki Nersesyan Mektebi’nde Türkçe de müfredatta bulunmuştur (Ergin,

1977). Türkçenin gayrimüslim okullarında okutulmasının gerekli kılınmadığı dönemde Yahudi okullarında Türkçe ders verme talebi yüksek görünmektedir. II. Abdülhamid, gayrimüslim okullarında Türkçe eğitim yapılması konusunda Osmanlı padişahları içerisinde en talepkâr devlet adamı vasfıyla karşımıza çıkmaktadır. “Devletin resmî dili Türkçedir.” hükmünün Kanun-ı Esasi’ye girerek resmileşmesi, tüm söylemleri ispatlamaktadır (Özcan, 2017).

Babıâli, Türkçe yayınları desteklemiştir fakat işin en zor kısmı, o dönemde yazımdır. Çünkü Arap alfabesinin Türkçeye uyarlanması bazı problemler doğurmuştur. Bu nedenle 1880’de bir komisyon kurularak Türkçe harflerin yazılı metinlerde ulamaya uğraması, ayrılması, okunması konuları ele alınmıştır. Tartışmalar sürerken devlet adamları, Latin harflerini kabul etme konusunda fikir sunmuşlardır. Bu fikir kabul edilmemiştir (Cevad, 2001).

Cumhuriyet devrinde Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuş, Türk diline atfedilen değer yükselmiş ve Türkçe eğitimleri artarak faal duruma getirilmiştir. Cumhuriyet zamanında yabancılara Türkçe öğretimi, türlü üniversitelerin başı çekmesiyle vukuu bulmuştur. Boğaziçi ve Ankara Üniversiteleri, mevcut etkinliklerin öncülerindedir. YTÖ’de lider olan bu kurumlar, aynı zamanda bu alanla alakalı birincil eserlerin peyda olmasına da katkıda bulunmuşlardır. Boğaziçi Üniversitesi’nden Hikmet Sebüktekin, Ankara Üniversitesi’nden Kenan Akyüz bu anlamda alana katkı sunan araştırmacılarıdır.

1984 yılına kadar Türkçe öğretimi çok düşük sayıda kurumca ya da kişilerce yapılmıştır. Ülkede mevzu bahis amacı güden kurum bulunmamaktadır. Fakat Ankara Üniversitesi TÖMER’in kurulması, kurumsallaşma adına ilk adımı oluşturmaktadır. Bu dönemde konuyla ilgili ders kitabı az miktarda yer almaktadır ve akademik düzeyde çalışmaya rastlanmamaktadır (Köse & Özsoy, 2020).

Türkiye’de Ankara Üniversitesi TÖMER, Ege Üniversitesi TÖMER, Gazi Üniversitesi TÖMER, Dokuz Eylül Üniversitesi DEDAM gibi üniversitelere bağlı yürürlükte bulunan dil öğretim merkezleri varlık sürdürmektedir. Merkezlerde yabancılara Türkçe eğitimi verilmekle beraber öğretimi basite indirgemek için projeler tasarlanmaktadır. İlave olarak bu merkezlerde burs alarak eğitilecek ve kendi rızalarıyla Türkçe öğrenen öğrenciler eğitim almaktadır (Kan vd., 2013). TİKA (Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı) tarafından da desteklenen TÖMER’ler yaz aylarını, sonbaharda gelecek öğrencilerin eğitimine hazırlık süreciyle geçirmektedirler (Köse & Özsoy, 2020).

Türkiye, TİKA’nın aracı olmasıyla son dönemde kamu diplomasisi etkinliği olarak değerlendirebilecek mühim girişimlerde bulunmaktadır. Başta Türkçe konuşan ülkeler, sonrasında komşu ülkeler olmak üzere ilerleme hedefinde bulunan ülkelerin çağdaş düzeye erişimine yardımcı olma, bu ülkelerle her

anlamda iş birliğini geliştirici projeler ve programlar gerçekleştirme amacı taşımaktadır (Özkan, 2012). TİKA, Balkanlarda gerçekleşen Türkçe öğretimi ve Türkoloji sempozyumunu destekleyerek Türk dilinin ve kültürünün yayılmasına katkıda bulunmaktadır.

Türkiye'nin kültürel değerlerinin, kültürünün gözdesi olan dili, 2007 yılında vücut bulan Yunus Emre Vakfı'yla da yaygınlaşma yoluna gitmektedir. Vakıf; Türk dilini, tarihini, sanatını, kültürünü dünyaya bildirmek ve ülkenin diğer ülkelerle kültürel etkileşimini artırmak amacıyla yapılanmaktadır. Yunus Emre Vakfı kanatları altında var olan YEE (Yunus Emre Enstitüsü) ise Türk kültürünün, tarihinin, dilinin ve edebiyatının nitelikli biçimde tanıtılmasını, öğretilmesini hedefleyerek araştırmalar gerçekleştirmeyi, farklı kurumlarla iş birliği içinde bilimsel çalışmalara destek vermeyi, sonuçları yayınlarla ilgililere duyurmayı amaçlamaktadır. YEE, ülke dışında açtığı temsilciliklerle de bu amacını gerçekleştirme yönünde hareket etmektedir. Yunus Emre Merkezlerinde bilimsel projeler, kültürel etkinlikler ve kurslar hem ülkenin reklamını yapmakta hem de diğer ülkeler arasındaki bağları pekiştirmektedir. YEE, Türkiye'nin kültürel değerlerinin, dilinin stratejik bir iletişim vasfı nispetinde değerlendirilmesi yolunda büyük adımı simgelemektedir. Alanda çalışmaların artırılması, yaygınlaştırılması ve kalıcı eserler ortaya konularak değerlerin baki kalması yolunda büyük kıymete sahip bulunmaktadır. Türk kültüründen haberdar, Türkçe konuşan toplumların ülkemizin politikalarını kabullenmesi, sağlamaştırması, kayda değer bir görüntü çizmektedir. Böyle bir kitleye; ülkeyi, değerleri ve politikaları anlatmak daha kolay ve inandırıcı olmaktadır.

YEE katkılarıyla temelleri atılan Yunus Emre Türkçe Eğitim ve Öğretim Merkezi (YETEM), dilin "dünya dili" sıfatıyla yurt dışında öğretilmesi anlamında girişimlerde bulunarak Türkçeyi Türkiye'yi gün yüzüne çıkarmaktadır. YEE'nin yürüttüğü "Türkoloji Projesi" de ülke vizyonu bağlamında gündemde olması gereken bir çalışmadır (yee.org.tr). Türkçenin her yörede tanınırlığının fazlaşmasıyla yabancıların dile yönelik ilgileri artmakta bu da öğretiminin ivme kazanmasına vesile olmaktadır.

5.3. Türkçe Öğretiminde Uluslararası İş Birliği ve Projeler

Soğuk Savaş'ın bitmesi sonucunda yumuşak güç kavramı ortaya çıkmış ve bunun neticesinde devletler zora başvurmadan taleplerini bu eksen etrafında dile getirmişlerdir. Bunu kuvvetlendiren mefhumlardan en kritiğini oluşturan kültür, ön plana çıkmaktadır. Keza devletler, kültürleriyle diğer toplumlar üzerindeki çekim gücünü kullanarak kültürlerini istedik noktaya ulaştırmanın seçeneklerini aramaktadırlar. Bilhassa ABD ve Batılı devletler, kültürün "yumuşak güç" kullanımını tasvip etmektedirler. Bu kavram ile kültürel öğelerin tercih edildiği yaklaşım olan kültürel diplomasi, kamu

diplomasinin bir başka boyutu olarak tasnif edilmektedir (Avşar & Şahin, 2022). Ülkemiz, 2000li yıllardan itibaren gerek kamu diplomasisi gerekse kamu diplomasisinin bir boyutu olan kültürel diplomasi ile yumuşak gücü aktif olarak kullanmaktadır. O zamanlı yılların Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, diplomasinin hayatın her yerinde bulunduğunu, kültürün de yumuşak gücün en mühim noktalarından birini meydana getirdiğini söyleyerek kültürel anlamda birçok tanıtım faaliyetinin gerçekleştirildiğini, bunların içinde dilimizin de bulunduğunu aktarmaktadır (Tok, 2023).

Türkiye'nin kurumsal olarak kamu diplomasisine 2000li yıllardan sonra adım attığı bilinmektedir (Sancar, 2015). Kamu diplomasisi başlığı altında ülkenin yumuşak gücü 2002'den bu zamana yürürlüğe girmiş, bu tarihten sonra da değerleri, gelecek tasavvuru ve kültürü dünyaya tanıtılmıştır. Sovyetler Birliği'nin parçalanması, 1990'lı yılların en kapsamlı haberlerinden birini oluşturmaktadır. O zaman, Turgut Özal başkanlığındaki Türkiye, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlığını kabul gören ilk ülke olmuş; bu ülkelerle birçok alanda birliktelik sağlanabilmesi adına stratejiler geliştirmiştir.

Tüm kamu kurumları ile eş güdümlü biçimde çalışmalar gerçekleştirmeyi hedefleyen İletişim Başkanlığı, ülkemizin diplomasi bağlamındaki aktörlerinden en etkili olanını meydana getirmektedir. Diğer başroller ise şunlardır: Dışişleri Bakanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Türkiye Maarif Vakfı (TMV), Türk Kızılay, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), Anadolu Ajansı (AA) ve Türk Hava Yolları (THY) (İletişim Başkanlığı, 2022).

Dil, kültürlerin karşılaşmasıyla uluslararası çevreyi yönetmek için kültürel diplomasinin yapı taşlarından en değerlisini gündeme getirmektedir. Çünkü dil, bir kültüre sinen araçlardan birini temsil etmektedir. Değişim programları, kültür merkezleri ve burslar da dil öğretiminden aktif olarak yararlanmaktadır. Bağlantılı olarak ülkelerin oluşturduğu kültür politikaları da bu akışa yön veren gücü ifade etmektedirler. Anlaşıyor ki yabancı dil olarak Türkçe öğretimi 2000'li yılların devamında kültürel diplomasi faaliyetlerine ivme kazandırmaktadır. Ülkenin kültürel diplomasi başrollerinden YTB' de bahsi geçen siyaset hizasında Türk dünyasına değer kazandıracak çalışmalarını sürdürme amacıyla 2010 yılında kurulmuş, Türkçe öğretimini bu politikalar çerçevesinde araç olarak kullanmıştır. Uzun sürecek akılvari planlarında dilimize ve kültürümüze has fikirlere ve ereklere yer açması, bahsi geçen durumu kanıtlar boyuttadır (Tok, 2023).

Bir başka diplomasi aracını ise burslar oluşturmaktadır. Burslar, kültür merkezleri tarafından verilebildiği gibi hükümet destekli olarak da

yürütülebilmektedir. Çeşitli burs programlarıyla ülke çekici hâle getirilerek öğrenci sayısında artış meydana getirmek hedeflenmektedir. Kültür merkezleri ülkenin bilimsel açıdan refaha ulaşmasına katkıda bulunmaktadır.

Berberinde değişim programları da kültürel diplomasi araçları arasındadır. Fakat değişim programları uzun bir süreç sonucunda nihai sonuca ulaşmaktadır. Bu nedenle bu programı yatırıma dayalı kültürel diplomasi aracı olarak değerlendirmek gerekmektedir. Uzun vadede sonuç alınabilecek projelerden olduğu söylenmektedir.

22. Dönem Yasama Meclisinde yurt dışında yaşayan Türk vatandaşların problemlerinin sorgulanması, bunların sonuca kavuşması adına araştırma birimlerinin kurulması kararlaştırılmıştır. Araştırma biriminin sunduğu raporla 30 kurum, temsilcisiyle beraber kısa, orta ve uzun süreli hedefler içeren plan evrakı hazırlamakla görevlendirilmiştir. Bu evrakla 66 proje ortaya çıkarılmış; bu projelerden Türk dünyasını temsil eden idari ve siyasi bir kurumun meydana getirilmesi düşüncesi YTB'nin oluşumunu hızlandırmıştır (Altınok, 2013).

YTB'nin yapılandığı senede; Türkiye'de eğitim alan ve eğitim almak için ülkemize intikal edecek yabancı öğrencilere dönük siyasi tabanı oluşturan “Yabancı Öğrenci Değerlendirme Kurulu” kurulmuştur. Onların yapacakları vazife içerisinde dilimizi öğrenme amacıyla ülkemize ayak basacak öğrencilerin amaçlarını saptamak da yer almaktadır. Plan Evrakı Hazırlık Komisyonunun ortaya koyduğu taslak “Yabancı Öğrenci Plan Evrakı”nın anlatımı yapılarak Kurulla paylaşılmıştır. Mevzu bahis evrakta, yabancı öğrenci canlılığının; kamu diplomasisi, kültürel tanıtım, dış politika ve ekonomi bölümlerine olumlu etkiler bırakacak sistemle aktarılması konuşulmuştur (YTB, 2010).

2010 senesinde taslak biçimde var olan Yabancı Öğrenci Plan Evrakı, 2011 yılında Kurulca kabul görmüştür. Çift dillilik, ana dilde eğitim ve eğitime yönelik araştırmalar minvalinde, Avustralya'nın milli programına Türk dilinin eklenmesi doğrultusunda söylemler ortaya atılmış ve Avustralya'nın ilgili kurumlarınca Türk dili, milli planda bulunacak yabancı diller kapsamına girmiştir. Almanya'nın birçok şehrinde Türk derneklerince yürütülen iki dilli (Almanca ve Türkçe) anaokulları tahlil edilerek eğitimsel çalışmalarından haberdar olunmuştur. YTB öncülüğünde Okul Öncesi Eğitimde Çift Dillilik-Çok Kültürlülük Çalıştayı gerçekleştirilmiştir. Yabancı öğrencilere ithafen kamu kaynakları ölçüsünde bağışlanan burslar “Türkiye Bursları” adıyla tekrar yapılandırılma yoluna gitmiştir (YTB, 2011).

Büyük Öğrenci Projesi (BÖP) kapsamında öğrenciler, Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Toplulukları Sınavı (TCS) aracılığıyla belirlenmektedir. Fakat bu sınav kaldırılarak yerine Türkiye Bursları isimli mülakat sistemini içeren tercih seçeneği meydana getirilmiştir. Türkiye Bursları Yönetmeliği oluşturularak

“yabancı öğrenci” ifadesi “uluslararası öğrenci” kavramı yerine kullanılmış, üniversite ve bölümler büyütülerek burs tutarlarında %50-%82 civarında artış sağlanmıştır. Ek olarak her şeyi içeren reklam faaliyeti gerçekleştirilmiştir. 2012’de düzenlenen Türkçe Yaz Okulu ile 62 ülkeden 1.200 başvuru alınarak başvuran öğrencilerden 440’ı Türkiye’ye kabul görmüşlerdir. Aynı sene; organizasyonlar, toplantılar ve ülkedaşlarla bir araya gelme programları düzenlenerek Hollanda ve Belçika’da Türkçe eğitim, anaokullarında çift dilli eğitim kapsamında yardımlar çerçevesinde reklam yapılmış; bazı çalıştaylarda bizzat bulunulmuştur. Basım-yayın faaliyetleri olarak ise Prof. Dr. Cemal Yıldız öncülüğünde meydana getirilen Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi (Almanya Örneği) kitabı ile ana dili öğretiminin gerekliliği vurgulanmıştır (YTB, 2012).

Türkiye Bursları ile uluslararası öğrenci rakamları, Türkçe öğretim merkezi varlığı vb. maddeler değerlendirilerek şehirler 49’dan 32’ye, üniversiteler ise 65’ten 48’e düşürülmüştür. Çin’de 3 Türkçe bölümüne, 1 Türkiye araştırmaları merkezine gidilmiş ve çalışmalarla ilgili görüşülmüştür. 2012-2013 yıllarında Türkçe eğitiminde muvaffakiyete sahip öğrenciler için YEE iş birliğinde 265 öğrenciye Türkçe Yaz Okulu programı gerçekleştirilmiştir. Bu öğrenciler faaliyet olarak Antalya’da 41 TÖMER şubesi temsilcisi, akademisyenler ve kamu kurumu yetkilileri iştirakiyle Uluslararası Öğrencilere Türkçe Öğretimi Çalıştayı yapılmış, 200 öğrenciye Ankara Türkçe Hazırlık Programı fikri sunulmuştur. Kültürel ve sosyal iş birliğinin daha iyi boyuta gelmesiyle tarihî yatırımın korunması minvalinde Kırgızistan, Kazakistan, Moğolistan, Tacikistan ve Pakistan’dan toplamda 185 öğrenciye 1 yıl süreyle ülkede dil ve kültür eğitimine başlanmıştır (YTB, 2013).

YEE ortaklığında sürdürülen Türkçe Yaz Okulu’na 3.437 kayıt alınarak 315 öğrencinin programa katılması desteklenmiştir. İstanbul’da MEB, YÖK ve YEE ile birlikte 38 TÖMER temsilcisinin katılımıyla yukarıda bahsedilen çalıştayın ikincisi düzenlenmiştir (YTB, 2014). Çalıştayın neticesinde (1) yabancılara Türkçe eğitiminin belli sistematığe dayandırılması, (2) materyaller ile merkezlerin olanakları, (3) ölçme-değerlendirmeye yönelik tavsiyeler, (4) dilimizin öğretimi alanında uzman tedariki, (5) eğitim merkezlerinin konumu maddeleriyle sunulan görüşler başlıklara dökülmüştür (YTB, 2015).

Aynı dönemde şu faaliyetlere imza atılmıştır: 16-22 yaşında ve ülkeden uzakta hayat süren kişilerin çocuklarının Türkiye ve Türkçe başlığı altında gezi projelerine katkıda bulunma amacıyla Gençlik Köprüleri programı ortaya çıkarılmıştır. Kültürel ve sosyal iş ortaklığının daha iyi noktaya ulaştırılması ve tarihî yatırımın himaye altına alınması çalışmaları etrafında, 2013-2014 akademik döneminde 806 Suriyeli öğrenciye katkıda bulunulmuş, Gaziantep TÖMER, UNICEF ve AFAD’ın da katkılarıyla Türkçe kursları planlanmış,

yaşama merkezlerinde hayat sürdüren Suriyeli öğrenciler adına yükseköğrenimi içine alan Türkçe eğitim programı 2.046 lise mezunuyla hayata geçirilmiştir (YTB, 2014). Birincisi tertip edilen Türkçe Atölyesi ile 75 soydaş öğretmene Edirne’de Türk diliyle ilgili eğitim verilmiştir.

2015 yılında 2000 Suriyeli burslu öğrenci olduğu tespit edilmiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile beraber düzenlenen DAFİ Burs Programı’yla 70 Suriyeli çocuğa burs olanağı tanınmıştır. Kültürel ve sosyal çalışmalar ile 2014 yılına benzer bu yılda, Suriyelilerin yaşadığı AFAD’a bağlı 10 il ve 21 kampta 2014-2015 İleri Düzey Türkçe Eğitim Programı tertip edilmiş ve bu kampa 1.300 öğrenci katılımı olmuştur. 3 yıldır yürütülen etkinlikten, toplam 4.448 öğrenci nasibini almıştır. Çift Dilli Eğitimi Destek Programı, Eğitim ve Akademik Destek Programı ve Kültürel Çalışmalar Destek Programlarıyla Türkçe eğitimini içeren farklı etkinlikler yapılmıştır. Edirne’de 2. Türkçe Atölyesi ile Yunanistan’dan 6, Bulgaristan’dan 40, Kosova’dan 14, Moldova’dan 18, Makedonya’dan 6 öğretmene Türkçe eğitimi düzenlenmiştir. 2015 Türkçe Yaz Okulu-Edirne programına 11 ülkeden 30 öğrenci katılmıştır. 275 öğrenciyle Bolu Yaz Kampı yapılmış ve 1000 Yılın Sesi Türkçe Bayramı kutlanmıştır (YTB, 2015).

Edirne 2016 programında YEE’nin iş birliğinde düzenlenen Yaz Okulu programına Yunanistan, Belçika, Hırvatistan, Hindistan, Arnavutluk, Polonya, Macaristan ve Küba’da eğitim alan öğrenciler katılmıştır. Türkiye Bursu elde eden tüm öğrencilere bursu kazandığı şehir ve üniversitede 1 yıl süreyle Türkçe eğitim hakkı tanınmıştır. Böylece 2016 yılında 48 üniversite ile Türkiye Burslusuz Öğrencilere Türkçe Hazırlık Eğitimi verilmesine yönelik anlaşma gerçekleştirilmiştir. Bu öğrenciler 32 şehir ve 48 TÖMER’de 960 saate yakın dil dersi görmüş, ardından normal sağılama amacıyla sınavın niteliğini artırmak amacıyla Türkçe Yeterlik Sınavı’na (TYS) tabii tutulmuşlardır. Uluslararası öğrencilerin eğitim alacakları bölümlere hazırlanmaları için 160 saat Akademik Türkçe kursu gerçekleştirilmiştir. 2015’te YEE ile imzalanan anlaşmaya dayanarak 2016 yılında da menşei ırkımızdan olmayan öğrencilerin ülkelerinde bulunan YEE’lerde A1 düzeyinde Türkçe öğrenmesini amaçlayan uyum sağılama etkinlikleri oluşturulmuştur. Yurt dışında bulunan Türk gençlerini kapsayan 50 kurum ile Türkiye Stajları Programı tasarlanmış, gençlere staj yapma olanağı sağılanmış, Türk gençlerinin Türkçe bilgilerini artırma hedefi güdülmüştür. Soydaş ve akraba topluluklara ithafen yapılan etkinliklerde ise farklı alanlarda düzenlenen 39 ülkeden 520 öğrencinin dil, din ve kültür eğitimini kapsayan eğitime tabii tutulmaları hedeflenmiştir (YTB, 2016).

Sakarya Üniversitesi ortaklığında yurt dışındaki Türk çocuklarına ana dili Türkçeyi öğretecek öğretmenleri yetiştirmek için Türkçe Öğretimi Tezsiz Yüksek Lisans Programı açılmış ve 17 öğrenciye burs imkânı sunulmuştur.

2017’de Suriyeli 40 öğrenciye akademik danışmanlık, Eğitim İşbirliği ve Kapasite Geliştirme Programıyla 1.716 Suriyeliye İleri Düzey Türkçe Eğitimi tanınmıştır. Türkçe eğitimini hedefleyerek 2017’de Türkçenin dünya dili olarak tercih edilen bir dil olmasını sağlamak amacıyla 2.300 bursiyerin Türkçe hazırlık programına katılmaları desteklenmiştir. Türkçe oyun grupları ve çift dilli anaokulu sınıflarının yaygınlaştırılmasını hedefleyerek Almanya, Hollanda ve Avusturya’dan sivil toplum kuruluşlarına katkı gelmiş, Türkçe eğitimi versinler diye 4 Senegalli öğretmene 9 aylık dil eğitimi aldırılmıştır. 13-16 yaşında 53 Bulgaristanlı öğrencinin iştirakiyle Türkçe derslerini kapsayan Bulgaristan Gençlik Eğitim ve Kültür Programı Projesi düzenlenmiştir. Artuklu’dan Irak’a Ortak Kültürün İzinde Projesi ile Iraklı birçok bireye çeşitli alanlarda çalışmalar yaptırılmıştır. Ortak konular kapsamında Bosna Hersek’te Türkçe Kardeşliği Projesi ile Türkçe konuşma dersleri verilmiştir (YTB, 2017).

Geçmiş yıllara benzer biçimde 2018 yılında da Suriyelilere İleri Düzey Türkçe Eğitimi verilerek Suriyeli çok sayıda kişinin eğitimlerden yararlanması sağlanmıştır (YTB, 2017). 2017’de Sakarya’da, 2018 yılında Antalya, Ankara, Konya, Sakarya ve İstanbul’da tezsiz ve tezli bölümler açılmıştır. Türkçe hazırlık etkinlikleri bu sene de devam etmiştir. Destekleyici Türkçe programları düzenlenerek çok sayıda öğrencinin programdan istifade etmesi sağlanmıştır. Kayseri’de Akademik Türkçe Çalıştayı gerçekleştirilerek Türkçe Ders Kitapları hazırlanması amacıyla üniversiteye katkı payı ödemesi yapılmıştır. Ek olarak Destekleyici Türkçe programları için hazırlanan Türkçeye Yolculuk-Musa Serisi kitaplarının çoğaltılması için ödenek ayrılmıştır. Yurt dışında yaşayan çocuk ve gençlere hitap eden Türkçe, tarih, dinî değerler eğitimi ve kültür sanat derslerinin düzenlendiği Anadolu Hafta Sonu Okulları Proje Destek Programı liderliğinde birçok proje desteklenmiş ve faaliyet gösteren STK’lere yüklü miktarda katkı payı ayrılmıştır. Bununla beraber ülke dışında varlığını sürdüren çocukların aktif ve pasif dillerinde yetkinlik edinmeleri namına okul öncesinde çift dilli eğitimin hayata geçirilmesi ve 0-3/3-6 yaş çocukların Türkçelerini nitelikli hale büründürmeleri niyetiyle oyun grupları oluşturularak Okul Öncesi Çift Dilli Eğitim Programı meydana getirilmiş ve bu kapsamda yine yüklü tutarda ödenek ayrılmıştır (YTB, 2018).

Ülke dışındaki bireylere yönelik okuma evleri oluşturulmuştur. Anadolu Okuma Evi, vatandaşların sıkça yaşadıkları yerlerde Türkçe kütüphaneler var etmek ve hali hazırdaki kütüphaneleri zenginleştirmektir. Bu doğrultuda çeşitli ülkelerde Anadolu Okuma Evleri açılmıştır. Okuma evleri, dilinden uzakta yaşayan bireylere pratik yapma imkânı sunma amacıyla kurulmuştur. Böylece vatandaşlar Türk diliyle yazılmış birçok yapıta rahat biçimde erişme olanağına nail olacaklardır. Okuma yapmayan kişiler, kelime öğrenememekte, bu noktada da dili yerli yerinde kullanamamaktadırlar.

Diğer projelere göz atılacak olursa: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'nce 4. Türk Dünyası Gençler Yaz Okulu; Balkanlar Kültür ve Yardımlaşma Derneği'nce ve Balkan Gençliği Eğitim ve Kültür Programı; Irak, Ürdün, Lübnan ve Filistin' den lise okuyan öğrencilerin iştirakleriyle Medeniyetin Gençleri Türkiye Buluşması gibi. Bununla birlikte çeşitli ülkelere materyal desteğinde bulunulmuştur (YTB, 2018). Tüm bu projeler dilimizin farklı coğrafyalara yayılması anlamında gerçekleşen büyük adımlardır. Birbirinden habersiz aynı millete tabii olan birçok gencin bir araya gelmesi dilin kullanılabilirliğini artıracaktır.

Yükseköğretim eğitimi olması gerektiği gibi yürütmesi istenilen Suriyeli gençlere harç katkısında bulunulmuştur. Dil kurslarına yönelik türlü burs imkânları tanımlanmıştır (YTB, 2019). 2019'da Suriyelilere yönelik Türkçe öğretimi programından birçok öğrenci mezun olmaya hak kazanmıştır (Türkiye Bursları, 2019). Türkçe anlatım, iletişim, diksiyon, yeteneklerin kuvvetlenmesi hedeflenerek gençlere yönelik girişimcilik ve iletişim dersleri alanlarında kurslar tertip edilmiştir. Kütüphaneler açılmıştır. Yüksek lisans programlarına bursiyerler seçilmiştir. Din görevlilerini kapsayan dil eğitim programları düzenlenmiştir. Türkçe Ödülleri Yarışması düzenlenerek dilimizi, dilimize ait edebiyatı sevdirmeye adına farklı türlerin kaleme alındığı yarışmada birçok çocuğa çeşitli ödüller takdim edilmiştir. Türk Edebiyatı Rotası kapsamında Rusya'da Türkçeye ve Türk kültürüne ilgi duyanlar için çeşitli etkinlikler yapılmıştır. Türkologlar buluşması tertip edilmiştir. Türkçe ve Kuran Kursu programları oluşturularak diğer ülkelerde yaşayan insanların dinlerinden ve dillerinden mahrum kalmamaları önlenmiştir (YTB, 2019).

Değişen dünyada hakikatten nispeten uzaklaşıp kendini çevrim içi ortam içinde bulan birey, dil öğretimi gibi sınırları belli olmayan ve zor bir alan için isteklenme unsurları yüksek bir öğrenme platformu ya da öğrenme vasıtalarına gereksinim duymaktadır (Çelik & Genç, 2019). Buradan hareketle 2020'de korona sebebiyle tüm dünyada çevrim içi birçok faaliyetin gerçekleştirildiğinden bahsetmek gerekmektedir (Türkiye Bursları, 2020). Çeşitli kültürel etkinlikler, Çevrim içi eğitim öğretim programları, Ödüllü yarışmalar, Okuma çalışmaları, Çift dilli eğitime destek veren faaliyetler, materyal katkıları dergiler, yaz okulları kapsamında dünyanın birçok bölgesinde ve şehrinde hareketlilik vukuu bulmuştur. Bu etkinliklere katılım sayıları oldukça fazladır. Bu seneyi kapsayan Türkiye bursuna kabul gören öğrenci oranı %81 olarak açıklamıştır (YTB, 2020). Korona'nın etkisiyle Türkçe eğitimi veren tüm kurumlar eğitimlerini çevrim içi olarak sürdürmüşlerdir. Bu durum başlangıçta negatif karşılanırsa da kursiyerlerin zamandan, maddiyattan tasarruf elde etmelerine imkân tanımıştır (YTB, 2020).

Türkçe minvalinde, ülke dışında yaşayanlar ve kardeş toplulukları içeren gençlik çalışmaları başlığı altında YTB Türkçe Ödülleri, Anadolu Okuma Evi, Çevrim İçi Türkiye Stajları; Türkçe ve eğitim çalışmaları başlığı altında Türkçe Saati Destek Programı, Okul Öncesi Çift Dilli Eğitimi Destek Programı, Yurt Dışındaki Çocuklar Adına Türkçe Eğitimi Sertifika Programı; akademik çalışmalar başlığı altında Kongreler, sempozyumlar, Belgrad Türkoloji'nin Yüz Yılı Projesi; eğitim çalışmaları başlığı altında Hafta Sonu Okulları; Türkçe eğitim ve yaz okulu başlığı altında mezun günleri, dil kursları, okuma faaliyetleri, uzaktan eğitimler; yurt içi ve dışı öğrenci akademileri başlığı altında öğretmenlere yönelik programlar, materyal temini çalışmaları gibi etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Türkçe eğitimlerine katılım sayısı bu yıl, bir önceki yıla göre artış göstermektedir (YTB, 2021).

Yumuşak güç ekseninde biçimlendirilen kültür ve eğitim diplomasisi, ülkedeki öğrenci sayısını artırarak çalışmalarını sürdürmeye devam etmektedir. Mezun buluşmaları, gezi çalışmaları, okuma saatleri düzenlenen 2022'de "Almanya Türk Diaspora Atlası", "Avrupa'da Yaşayan Türkler Araştırması" ve "Ottoman America" gibi mühim çalışmalar da meydana getirilmiştir. Yine, İnsan Hakları ve Hukuk Çalışmaları altında "Yurt dışındaki Türk Vatandaşları Hedef Alan Saldırı Raporu", "Yurtdışı Vatandaşlar Hak ve Özgürlükler Güncesi" gibi kayda değer raporlar düzenlenmiş; bu raporlar doğrultusunda, sorunları merkeze alan birçok çalıştay yapılmış ve o bölgelerde varlık sürdüren vatandaşlar için kamu hizmetlerinin geliştirilmesi adına birçok toplantı tertip edilmiştir. Bu yıl da müşterek tarihe ve kültüre sahip bireylerle, bu kültüre ve tarihe aşina olmak isteyen insanlara yönelik matuf çalışmalar istikrarlı bir şekilde sürdürülmüştür (YTB, 2022).

Refahı, barışı ve devamlılığı hedef alan dış politikada faaliyetler, gayret ve azimle varlığını devam ettirmektedir. Yürütülen etkinlikler, 2023 senesinde de artan bir hızla yürütülmüştür. Kardeş topluluklarla ekonomik, sosyal ve kültürel münasebetlerin kuvvetlendirilmesi için ortaya konan vizyon, her geçen gün daha da geliştirilmekte ve bu doğrultuda içerikler oluşturulmaktadır. Bu kapsamda, gönül coğrafyasının tümünü içine alan kültürel hareketlilik programları; kültürel miras ve sözlü tarih çalışmaları, akademik ve saha merkezli yayınlar; Türkçe eğitim programları, ders materyali destekleri; anma törenleri, davetler ve ön gösterim etkinlikleri faaliyet göstermektedir. Bu çalışmalara ek olarak Başkanlık, kardeş topluluklarının ihtiyacı olan kaliteli insan kaynağının yetiştirilmesi amacıyla birçok ülkede yerinde burslandırmalar yaparak soydaş ve akraba topluluklara mensup gençlerin eğitim süreçlerine önemli destekler sağlamıştır. Erişime açılan Türkiye Mezunları Portalı, kapsam ve işlevsellik açısından güçlendirilerek Potansiyel Mezun Çalışmaları gerçekleştirilmiş ve farklı ülkelerdeki Mezun Derneklerine proje ve kurumsallaşma destekleri

sağlanmışır (YTB, 2023).

İçinde bulunulan yıl için, stratejik plan yayımlanmıştır. Bu plan doğrultusunda, milletlerarası öğrenim gören talebelere yönelik çalışmaların sürdürüleceği ön görülmektedir. Millet varlığının, dil bilincinin, kimlik ve kültür muhafazasının, aidiyet bağlarının artırılacağı çalışmaların sıklık kazanarak ve başarıyla gerçekleştirileceği hedeflenmektedir. Türkiye Bursları ve Türkiye Mezunları projelerinde var olan kişi sayısı her geçen yıl artmaktadır. Bu yıl da hedeflenen, bir önceki yıldan daha fazla kişiye ulaşmaktır. İş birliği amacıyla kurulan köprülerin daha da sağlamlaşacağı bir yıl amaçlanmaktadır. Bu bağlamda 2024-2028 yıllarını kapsayan stratejik plan yayımlanmıştır (YTB, 2024).

Yabancılar Türkçe öğretme gayretinde bulunan kurumlardan biri de Türkiye Maarif Vakfı'dır. TMV, 2016 yılında kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır. Yurt dışında okul öncesinden üniversiteye örgün ve yaygın eğitim hizmeti vererek ülke dışında YEE gibi önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir. TMV; 43 ülke, biri üniversite olmak üzere 332 eğitim merkezinde çalışmalarına devam etmektedir. Bahsi geçen merkezler aracılığıyla 40 bine yaklaşan öğrenciye eğitim ve öğretim hizmeti sunmaktadır. Bu alanda özellikle yurt dışında eğitimler, kurumlar kurulmadan önce bazı gruplar tarafından suiistimal edilerek bireysel çıkarlar doğrultusunda kullanılmıştır. Kurumların ortaya çıkışı bu alanı güvence altına alarak korumuş, güvenilir boyuta taşımıştır. Hazır süreç sağlıklı yürürken kurum, kuruluş ve personel tercihi ve istihdamında liyakate gereken önem tahsis edilmelidir (Erdoğan, 2020). TMV, YEE gibi direkt Türkçenin öğretimi misyonunu şiar edinmemiş olsa da gerçekleştirdiği faaliyetler açısından alana kayda değer kıymetli katkılarda bulunmaktadır. TMV'nin hazırladığı Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı bunun gözle görülür örneğini bizlerle buluşturmaktadır. Bu program, TMV'nin YEE gibi bu alana dair vazife üstlendiğinin bir göstergesidir.

Sonuç

Dünya üzerindeki siyasi, ekonomik ve sosyal olguların seyri doğrultusunda devlet bünyesi altında yabancılar Türkçe öğretiminde kayda değer kurumlar kurulmuş ve çalışma alanları oluşturulmuş, literatürde daha önce benzerine rastlanmamış çalışmalara imza atılmıştır. Böylece Türkçe öğretimi hedeflenen noktaya ulaşmıştır. Fakat alanda yararlanılabilecek akademik kaynak eksikliği birtakım problemler doğurmaktadır. Her ne kadar bugüne yaklaşıldıkça alanda ortaya konulan eser sayısında artış yaşansa da alan yazına daha fazla katkıda bulunulması gerektiği açıktır. 90'lı yıllarda yabancılar Türkçe öğretmeyi amaçlayan sadece birkaç kuruluş bulunurken 2024 yılına gelindiğinde bu amaçla faaliyet gösteren kurum sayısının 100'ün üzerinde olduğunu söylemek ve görmek

mümkündür. Son yıllarda Türkçe öğretimi alanında atılım gerçekleşmektedir. Dil öğretimini amaçlayan kuruluşlarda artış yaşanırken akademik yayın sayısı 90'lı yıllara bakıldığında yalnızca iki iken 2024 yılı itibariyle sayıca çoğalarak artış göstermektedir. Lisans ve yüksek ihtisas bölümlerinin varlığıyla alana dair eserlerin işe yarar biçimde devam ederek gelişim göstereceğini tahmin etmek zor olmamaktadır. 90'lı yıllarda didaktik ve metodolojik yaklaşımlar yeterli gelmemekteydi. Program ve kaynak üretebilmek için gerekli altyapı bulunmamaktaydı. 2024 yılıyla beraber öğrencilere yol gösterecek programlar ortaya koyulmuştur. Bölüme konu alan bu başlık adı altında herhangi bir çalışma söz konusu olmazken son yıllarda dilin öğretimi adına çalışmalar gerçekleştirilmekte ve gerçekleştirilmeye de devam etmektedir. Yabancılara Türkçe öğretimi, alan uzmanlarına yeni bir ufuk açmaktadır.

Yıllardır süregelen kurum revizyonu incelendiğinde Ankara Üniversitesi TÖMER'in bu işin başını çektiği görülmektedir. Sonrasında bu amaçla açılan birçok kurum ve kuruluşun varlığı ve en son YEE, ardından Maarif Vakfı'nın faaliyete girmesi kayıtlara geçmiştir. Bu maddeler mevzu bahis alan adına hayati dönüm noktalarını işaret etmektedir. Kurumsallaşma süreci, alanda öğretici ihtiyacını doğurmakta ve yayınların artmasına katkıda bulunmaktadır. Kurumların varlığı ve çalışmaları, bu alanın sahipsiz kalmadığına işaret etmektedir.

Küreselleşen dünyada bilginin yayılması da silinmesi kadar kolaydır. Bu nedenle teknolojiyi de doğru ve etkin kullanarak Türkçenin dünyaca ünlü bir dil olarak çıkmış olduğu yolculuğuna eşlik etmek Türkçe öğrencilerinin vazifesidir. Geçmişten bugüne gerçekleşen projelerin bugünün dünyasında artarak devam etmesi gerekmektedir çünkü Türkçe dünyaca bilinmeye, öğrenilmeye ve benimsenmeye değer bir dildir.

Kaynakça

- Ağca, F. & Koç, A. (2019). *X. Uluslararası dünya dili Türkçe sempozyumu*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları.
- Aksan, D. (2011). *Türkçenin gücü*. Bilgi Yayınları.
- Altınok, M. (2013). Çözüm odaklı çalışıyoruz. *Artı* 90, 5, 12-15. Erişim Adresi: https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/dergiler_pdf/arti-05.pdf [Erişim Tarihi: 22.05.2024].
- Avşar, Z. & Şahin, M. (2022). Kültürel diplomasi ve yumuşak güç. Z. Avşar, M. Şahin, M. M. Küçükıymaz, S. Ökten ve M. P. Veske (Ed.), *Türkiye'nin Yumuşak Güç Enstrümanı Olarak Kültürel Diplomasi ve İletişim içinde* (s.43-65). İstanbul: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları.
- Başkan, Ö. (2003). *Bildirişim*. Multilingual Yayınları.
- Bayraktar, N. (2003). Yabancılara Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi. *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi*, 119, 58-71.
- Cevad, M. (2001). *Ma'ârif-i umûmiye nezâreti tarihçe-i teşkilât ve icra'âtı*. Yeni Türkiye Yayınları.
- Chomsky, N. (2009). *Bilgi sorunları ve dil Managua dersleri*. Bgst Yayınları.
- Crystal, D. (2007). *Dillerin katli*. Profil Yayıncılık.
- Çelik, H. & Genç, A. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bir motivasyon ve kültür aktarım aracı: Gezi-gözlem etkinlikleri. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi (ESTÜDAM) Eğitim Dergisi (ESTUDAM Journal of Education), 4(1), 42-53.
- Dilaçar, A. (1968). *Diller ve dilcilik*. TDK Yayıncılık.
- Edward, S. (1983). *20.yüzyıl dil bilimi*. TDK.
- Erdoğan, R. T. (2020). Türkiye Maarif Vakfı tanıtım kataloğu, <https://turkiyemaarif.org/uploads/TanitimKatalogu2018.pdf> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)
- Ergin, O. N. (1977). *Türkiye Maarif tarihi*. Eser Matbaası.
- Gedik, D. (2022). Cumhuriyetten günümüze Türkçe dil politikaları ve dil planlamaları [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Giddens, A. (2004). *Modernliğin sonuçları*. Ayrıntı Yayınları.
- Güner, F. & Kartal, E. (2021). Fransa'daki üniversite öğrencilerinin yabancı dil olarak Türkçe öğrenme nedenleri. *Litera: Journal of Language, Literature and Culture Studies*, 31(1), 371-394. https://turkiyemaarif.org/uploads/files/Turkcenin_Yabanci_Dil_Olarak_Ogretimi_Programi1.pdf (Erişim:27.05.2024)
- İnal, K. (2012). *Dil ve politika*. Ütopya Yayıncılık.
- Kan, M. O., Sülüsoğlu, B. & Demirel, Ö. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğretim programıyla ilgili okutman ve öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(24), 29-42.
- Köse, D. & Özsoy, Ö. (2020). Türkiye'de yabancılara Türkçe öğretiminin otuz yılı: 1990-2020. *Turkophone*, 7(2),2-27.
- Martinet, A. (1985). *İşlevsel genel dil bilim*. Multilingual Yayınları.
- Orhan, S. (2017). Dil politikaları ve dil hakları üzerine teorik çerçeve. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2), 331-362.
- Özcan, T. (2017). Osmanlı gayrimüslim okullarında Türkçenin yaygınlaştırılmasına yönelik faaliyetler (1876-1908). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 213-233.
- Özkan, A. (2012). Kamu diplomasisi İstanbul üniversitesi açık ve uzaktan eğitim fakültesi ders notları. İstanbul.
- Özkan, A. (2015). *21.yüzyılın stratejik vizyonu kamu diplomasisi ve Türkiye'nin kamu diplomasisi imkanları*. Tasam Yayınları.
- Sancar, G. A. (2015). Turkey's public diplomacy: Its actors, stakeholders and tools. B. S. Çevik ve P. Seib (Ed.), *Turkey's Public Diplomacy içinde* (s. 13-42). New York: Palgrave Macmillan.
- Temur, N. (2021). Dünya dili Türkçe. *TRT Akademi*, 180-189.
- Tok, A. (2023). Kültürel diplomasi aracı bağlamında yabancı dil olarak Türkçe öğretimi: YTB' nin 2010-2021 arasındaki faaliyetleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (36), 26-47.

- Tuna, O. N. (1990). *Sümer ve Türk dillerin tarihi ilgisi ile Türk dilinin yaşı meselesi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- www.yee.org.tr(Erişim: 19.05.2024)
- Yangil, M. K. & Şen, F. (2022). Teacher's opinions on the levels and development of secondary school students' speaking skills. *International Journal of Language Academy*, 10(1), 14-26.
- YTB. (2015). 2015 Faaliyet Raporu. Erişim Adresi: https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2015-faaliyetraporu.pdf [Erişim Tarihi: 22.05.2024].
- YTB.(2010). 2010 Faaliyet Raporu. Erişim Adresi: https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2010-faaliyetraporu.pdf [Erişim Tarihi: 19.05.2024].
- YTB.(2011). 2011 Faaliyet Raporu. Erişim Adresi: <https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/documents/2011-faaliyet-raporutest5d84d6fd521ab.pdf> [Erişim Tarihi: 19.05.2024].
- YTB.(2012). 2012 Faaliyet Raporu. Erişim Adresi: <https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/Files/2012-faaliyet-raporu.pdf> [Erişim Tarihi: 19.05.2024].
- YTB.(2013). 2013 Faaliyet Raporu. Erişim Adresi: https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2013-faaliyetraporu.pdf [Erişim Tarihi: 19.05.2024].
- YTB.(2016). 2016 Faaliyet Raporu. Erişim Adresi: https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2016-idare-faaliyetraporu.pdf [Erişim Tarihi: 22.05.2024].
- YTB.(2017). 2017 Faaliyet Raporu. Erişim Adresi: https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/documents/2017_FAAL_YET_RAPORU_Digital.pdf [Erişim Tarihi: 10.05.2024].
- YTB.(2018). 2018 Faaliyet Raporu. Erişim Adresi: <https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/documents/2018-yili-faaliyet-raporu15d82241b7d374.pdf> [Erişim Tarihi: 10.05.2024].
- YTB.(2019). 2019 Faaliyet Raporu. Erişim Adresi: https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2020/2020Raporlar/2019%20FAAL%C4%B0YET_%20RAPORU_WEB_-5e60b9bf7136e.pdf [Erişim Tarihi: 22.05.2024].
- YTB.(2019). Uluslararası Öğrenci Hareketliliği. Erişim Adresi: <https://web.archive.org/web/20190425162727/https://www.ytb.gov.tr/uluslararasiogrenciler/uluslararasi-ogrenci-hareketliliği> [Erişim Tarihi: 15.05.2024].
- YTB.(2020). 2020 Faaliyet Raporu. Erişim Adresi: <https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2021/BELGELER/2020%20FAAL%CC%87YET%20RAPORU-6046114fcd034.pdf> [Erişim Tarihi: 15.05.2024].
- YTB.(2021). 2021 Faaliyet Raporu. Erişim Adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2022/BELGELER/2021%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf> [Erişim Tarihi: 29.07.2024]
- YTB.(2022). 2022 Faaliyet Raporu. Erişim Adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://dkp.blob.core.windows.net/kurumsal-multimedia/2022%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf> [Erişim Tarihi: 29.07.2024]
- YTB.(2023). 2023 Faaliyet Raporu. Erişim Adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://dkp.blob.core.windows.net/kurumsal-multimedia/YTB%202023%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf> [Erişim Tarihi: 29.07.2024]
- YTB.(2024). 2024-2028 Faaliyet Raporu. Erişim Adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://dkp.blob.core.windows.net/kurumsal-multimedia/YTBStratejikPlan2024-2028.pdf> [Erişim Tarihi: 29.07.2024]

6.BÖLÜM

DİL VE KÜLTÜR İLİŞKİSİ

Bariş Zengin¹

Giriş

Dünya dilleri arasında Türk dili, köklü geçmişinin olması ve geniş coğrafyalara yayılım göstermesi münasebetiyle önemli bir konumdadır. Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan tarihi macerası boyunca Türkçe, diğer milletlerin kültürleriyle etkileşimde bulunmuş ve zengin kültürel mirasın taşınmasında aktif bir rol almıştır.

Dilbilimsel araştırmaların çatısı altında dilin kökenleri ve başka dillerle olan akrabalık ilişkileri değerlendirilirken Türkçenin zaman içerisindeki evrimi ve yapısal özellikleri, dilin kültürel etkileri ve durağan olmayan dinamik yapısı üzerinde anlamsal bir bağ kurulmasına yardımcı olmaktadır. Dilin tarihsel süreçteki evrimiyle Türkçenin sözdizimsel, ses bilgisel ve yapısal özellikleri birlikte ele alınmaktadır.

Türkçenin ifade biçimleri, kültürel yansımaları ve kültürel kodları aracılığıyla dil ve kültür arasındaki güçlü bağ ele alınmaktadır. Toplumsal ve kültürel bağlamda dilin işlevleri, edebiyattan toplumsal normlara ve günlük hayattan sanata kadar geniş bir yelpazede değerlendirilmektedir. Ayrıca dilin zengin kültürel mirası korumasında ve aktarmasındaki önemli rolü de Türk sanatı ve edebiyatı üzerinden ele alınmaktadır.

Dil öğreniminde ve öğretiminde kültürel farklılıkların etkisi, önemli bir husus olarak değerlendirilmektedir. Bu yüzden dil öğreniminde ve öğretiminde kültürel farklılıkların rolü ele alınırken dil öğrencilerinin ve dil öğreticilerinin kültürel farkındalık seviyeleri ve bunlara karşı duyarlılıkları önemlidir. Bunun yanında bu farklılıkların dil öğretimine etkisi de önemli bir konu olmaktadır.

Sonuç olarak Türk dilinin kültürel ve tarihi bağlamının incelenmesi, kültürel mirasın korunması ve nesilden nesle aktarımında dilin rolüne temas etmekte ve kültürel farklılıkların dil öğretimindeki önemini vurgulamaktadır.

¹ ORCID ID: 0000-0003-3350-8890, pessimistic_55li@hotmail.com

6.1.Türk Dilinin Kökenlerinin Kültürel Bağlamda Gelişiminin Değerlendirilmesi

Dil ve kültür arasındaki ilişki, bir toplumun dilsel yapılarının ve ifadelerinin, o toplumun kültürel değerleri, normları ve inançları tarafından şekillendirilerek, bu dilsel unsurların kültürel kimliği ve toplumsal yapıyı yeniden üretme sürecini ifade etmektedir (Aksan, 2000, Kaplan, 2010).

Türk dilinin kökenleri, binlerce yıl önce eski Türk topluluklarının olduğu Orta Asya'nın sonsuz bozkırlarına dayanmaktadır. Binicilik yetenekleriyle, sözlü ve canlı gelenekleriyle bilinen bu göçebe toplumlar, bugün bilinen modern Türkçenin temelini atmışlardır.

Dilbilimsel olarak Türk dilinin tarihi; bir göç, etkileşim ve uyarılma hikayesidir. Türk boyları Avrasya kıtası boyunca hareket ettikçe, dilleri Moğolca, Farsça ve Çince de dahil olmak üzere farklı dil ve kültürlerden etkilenip değişikliklere uğramıştır.

Türk dillerinin en eski yazılı kaynakları Orta Asya ve Sibiry'a'da bulunan yazıtlarla beraber 8. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Bütün bunlar Türk toplumlarının geçmiş dönemdeki kültürel uygulamaları ve dilsel nitelikleri hakkında kıymete değer bilgileri içermektedir. Zaman içerisinde Türk dili Selçuklu ve Osmanlı devletinin sınırlarının genişlemesine paralel olarak gelişim göstermeye devam etmiştir. Fars ve Arap medeniyetleriyle olan temas, kelime alışverişi ve dilsel etkilenmelerin benimsenmesine yol açıp Türkçenin kelime havuzunun ve söylem biçimlerinin zenginleşmesine neden olmuştur. "Filologlar arasında olan yaygın görüş birliğine göre Türkçe, Altay dil ailesi içinde mensup olan bir Güney-Batı Türk dilidir" (Uzun, 2012, s. 2).

Dillerin tarihi gelişim süreçlerine bakıldığında kesin çizgilerin olmadığı görülmektedir. Dilbilimsel ölçütlerle dil gelişim süreçlerini tespit etmek önemlidir. Ancak, tarihî dillerle, lehçe ve ağızlarla ilgili yeterli filolojik veriye sahip olmamak, dil süreçlerini belirlemenin tarihsel, siyasal, sosyal ve politik faktörlere dayalı hale gelmesini gerektirir. Türk dili tarihinde önemli bir yer tutan Türk yazı dilleri, lehçeleri ve ağızları, çeşitli dallanmalara sahip olmasına rağmen, sınırlı sayıdadır. Tarihî Türk yazı dilleri ile ilgili mevcut dil malzemesi oldukça kısıtlıdır. Dolayısıyla, Türkçe'nin tarihsel dönemlerinin belirlenmesinde, tarihî dönemler arasındaki geçişlerin ve dallanmaların tespitinde bu kısıtlı dil malzemesi genellikle yetersiz kalmaktadır. Bununla birlikte, başka tarihsel, siyasal ve sosyal faktörler, tarihsel dil süreçlerinin belirlenmesinde bir kıstas olarak kullanılmıştır (Demir & Yılmaz, 2003).

Çoğu bilim insanının kabulüne göre Türk Dilinin Tarihsel dönemlerini A. Melek Özyetgin şu şekilde aktarmaktadır:

“...Türkçe; Mançu-Tunguzca ve Moğolca, bunun ek olarak son zamanlarda dâhil edilen Japon ve Kore dilleri ile birlikte Altay dil ailesinin üyesidir” (Özyetgin, 2006, s.2).

Türk Dilinin Tarihsel Dönemleri

“Altay Dil Birliği Dönemi

İlk Türkçe Dönemi

Ana Türkçe Dönemi

Eski Türkçe Dönemi (6.-10.yy)

Orta Türkçe Dönemi (11.-16. yy)

Yeni Türkçe Dönemi (16. yy. ve sonrası)

Modern Türkçe dönemi (20. yy ve sonrası)” (A.g.e, s.3).

Türk dili Ural Altay dil ailesinin bir üyesi olmakla beraber Orta Asya’da konuşulan Türk dillerinin yanı sıra Moğolca ve Tunguzca gibi diğer dilleri de kapsamaktadır (Özyetgin, 2006). Altay dilleri tipik olarak, dildeki kelime köklerine birtakım ekler eklenerek yeni kelimelerin meydana getirildiği eklemeli bir yapıya sahiptir. Türkçe de bu ailenin diğer dil üyeleriyle dil bilgisi kuralları, kelimelerin yapıları ve kelime haznesindeki benzerlikler de dahil olmak üzere birçok özelliğe müşterektir. Bu durum da Türkçenin Ural Altay dil ailesine mensup diğer dillerle beraber güçlü bir akrabalık ilişkisi içerisinde olduğunu göstermektedir. Türkçenin diğer dillerle olan akrabalık ilişkisiyle ilgili olarak A. B. Ercilasun, “Türkçe, Nostratik büyük ailesi içindeki Altay dil ailesinin bir üyesidir. Yani Tunguzca ve Moğolca gibi Altay dilleriyle yakın akraba; Arapça, Gürcüce, Fince, İngilizce, Tamilce veya Eskimoca gibi dillerle de uzak akrabadır” (Ercilasun, 2013, s.18) şeklinde bilgi vermektedir. Buna ek olarak Türk dili çeşitli dillerle etkileşime girmiş ve birçok farklı dil ve kültürden gerek kelime gerek çeşitli durumları niteleyen ifadeleri bünyesine dahil etmiştir. İslami döneme baktığımızda Selçuklu ve Osmanlı imparatorluğunun tesiriyle beraber Arapça ve Farsça gibi dillerden çoğu kelime Türkçeye dahil olmuştur. Bu dahil olma durumu, kelime alışverişine zemin hazırlamıştır.

Türk dili zengin bir diyalekt çeşitliliğini içinde barındırır ve bu diyalektlerdeki çeşitlilik, Türk dilinin uzun bir zaman boyunca karşılaştığı etkileşim ve yaşadığı dönemlerden kaynaklıdır. Bu diyalekt çeşitliliğine coğrafi bölgelerin etkisi ve tarihte yaşanan olaylar neden olmaktadır. Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde birtakım farklı diyalektler gelişmiştir ve bunlar, o bölgelerin tarihsel, kültürel ve sosyal havasını yansıtmaktadır.

Konuya paralel olarak dil ve diyalekt coğrafyası üzerinde de durmak gerekmektedir. Dil coğrafyası, dil olgularının yayılma sınırlarını alanlar ve

sınırlar üzerine odaklanarak araştıran bir bilim dalıdır. Diyalekt coğrafyası ise, diyalektolojiden daha çok alanlar ve sınırlar üzerinde durarak, bölgelere özgü dil türlerini değerlendiren bir bilim dalıdır (Erdem, 2016).

Sonuç olarak Türk dili, akrabalık ilişkilerinin yanında çeşitli etkileşimler sonucunda birçok dilden kelimeleri hazinesine dahil ederek çeşitliliğini artırmış ve birçok kültürle girdiği temastan dolayı kendisini daha da zenginleştirerek dinamik bir yapıya bürünmüştür.

6.2. Dil ve Kültür Arasındaki İlişki

Dil ve kültür arasında olan ilişki karşılıklı, yani birbiriyle bağlantılıdır; her biri diğerini derin şekillerde etkilemekte ve şekillendirmektedir. Toplumun kültürel değerleri, normları ve hayat felsefesinin dil, aslında kodlanmış halidir. Bu kodlar aracılığıyla sahip olunan bütün bu değerler, nesilden nesle aktarılmakta ve korunmaktadır. Dilsel ifadelerin içine bakıldığında kültür görülmektedir, buradan da kültürün dile anlam yüklediğini söylenebilmektedir. Aynı zamanda dil, sadece fikirlerin iletiildiği bir mecra değildir; kültürel kimlikleri, sosyal statüleri ve kültürel değerlerin iletiildiği bir aktarım ortamıdır.

Selin Zeyrek, dil ve kültür arasındaki ilişkiyle ilgili olarak şu açıklamalarda bulunmaktadır: “Dil ve kültür arasındaki ilişki aslında kültürün insan tarafından oluşturulması aşamasında dilin üstlendiği rolde gizlidir. Dil hem kurulum hem de gelişim aşamasında kültürün en önemli unsurudur. Dil, kişiler arası iletişim sağlamasıyla insanları hem belirli bir toplumun hem de o kültürün üyesi haline getirir” (Zeyrek, 2020, s.173).

Türk dili, Türkiye'nin ve farklı milletlerin oldukça zengin içeriklere sahip olan kültürel mirasını taşımada bir vagon işlevine sahiptir. Türkçe, sağlam köklere sahip olan kültürel kuralları ve toplumun içinde barındırdığı değerleri yansıtmada bir ayna işlevi görmektedir. Önemli bir husus; yalnızca saygıyı ifade etmenin, bunun yanında belli bir düzendeki sosyal yapıları yansıtan toplum içerisinde varlığını dil ile sürdüren yardımlaşma, misafirperverlik gibi önemli kıymetlere vurgu yapan onur ve nezaket işaretlerinin Türkçede kullanılmasıdır. Bunların yanında Türkçe, atasözleri, deyimler ve halk deyişleriyle donatılmış olup ortak bir bilgelik ve kültürel kimlik hazinesi olma gibi bir işleve de sahiptir. Halk bilimi ve sözlü gelenekle birlikte harmanlanmış bu dile dayalı unsurlar, kültürün devamlılığını sağlama ve ortak kimlik duygusunu beslemek amacıyla kültürel mirası gelecek kuşaklara aktarmayı hedeflemeyi esas almaktadır. Buna ek olarak Türk geleneklerini, mutfak kültürünü, dini pratiklerini ve çeşitli sosyal içerikli ritüellerini yansıtan terimler ve ifadelerle dil iç içe geçmiştir.

Türk edebiyatı, müziği ve sanatına baktığımızda dilin şiirsel ritimleri ve sembollerinden ilham alarak Türk kültürel duyarlılıklarında yoğun bir etki hissettiren dayanıklılık, aşk ve kahramanlık gibi temaları yansıtmaktadır. Dil, Türkiye'nin zengin kültürel dokusunu canlı bir şekilde yansıtmaya hizmet

eden ve halkın bütün kültürel değerlerini şekillendiren bir konumdadır. Maddi manevi değerler bütününü oluşturan kültürle ilgili olarak bütün toplumlar yüzyıllar boyunca dil ve kültürü harmanlama yoluna gitmektedir. Bu sırada her coğrafyadan birtakım unsurları bünyesine dahil etmişlerdir (Kaplan, 2010). Bu sebeple dil ve kültürün basit parçaları gibi görünen ögeler, hayatın içinde yer aldıkça kültürün önemli bir unsuru haline gelmektedir ve ait oldukları toplumun simgesi olarak medeniyetin oluşumuna katkıda bulunmaktadır (Göçer, 2013).

Dil, toplumun sahip olduğu köklü kültürel mirası korumak, nesilden nesile aktarmak ve bunun ifade edilmesi gibi çeşitli rollere sahip olduğu görülmektedir. Dil, sadece olayları konu alan bilgileri değil, bunun yanında birtakım değerleri, inanç sistemleri, toplumsal kuralları ve duyguları da iletme görevi üstlenerek toplumu kimliksel olarak şekillendirmede görev almaktadır. Geleneklerin, tarihsel hikayelerin ve ritüellerin muhafazasında ve nesillere aktarımında dilin önemli bir rolü olduğu söylenebilir.

Kültürü, toplumların var olma sahnesine çıktıkları ilk günden şu ana kadar yaşadıkları ve geçmişi münasebiyle tren, dili de raylara benzetmek yerinde olacaktır. Raylar olmadan o trenin vagonlarının da taşınması imkansızdır (Göçer, 2012). Bu dil rayları aracılığıyla milletin geçmişine ait tüm değerler, yaşanmışlıklar, anılar ve deneyimler gelecek kuşaklara aktarılır (Göçer, 2012).

Kültürel aktarımla ilgili olarak dilin işlevine şunları da ekleyebilmekteyiz: Sözlü geleneğimize baktığımızda dil, hikâye anlatımı ve “bir milletin geleceğini sağlam temeller üzerinde kurmasında önemli bir araç” (Aday, 2017, s.217) olan folklor gibi çeşitli enstrümanlarla sahip olunan çoğu değerlerin aktarımında bir araç işlevi üstlenmekte ve bütün bunlara süreklilik arz ettirmeyi ve geçmişle ilişki kurmayı da teşvik etmektedir.

Dil, toplumun sahip olduğu değerleri, birtakım kuralları ve kimlikleri şekillendirmede görev üstlenmektedir. Aynı zamanda dil, insanlar arasında bilgi, fikir ve hatta duygu alışverişini kolaylaştırarak, toplumsal anlamda ilişkileri şekillendirerek sosyal gerçekliği inşa etmeye yönelik katkılar sunmaktadır.

Kültürel bilgi, inanç ve geleneklerin muhafazasında bir hazne işlevi gören dil, kültürel bağlamlara derinlemesine gömülü bulunmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi atasözleri ve deyimler gibi kültürel ifade biçimleri, dil içerisinde kodlanır ve sahip olduğu toplumun dünya görüşüne ışık tutmasının yanında o toplumların ortak tecrübelerini de yansıtmada bir ayna işlevi görmektedir.

Dilin kültürel değerleri nesilden nesile aktardığı düşünüldüğünde oldukça önemli bir merkezi konumda olduğunu anlaşılmaktadır. Bu yüzden dil, kültürel değerleri yansıtmakla kalmaz, birtakım kültürel pratiklerin devamında ve geliştirilmesinde oldukça etkili bir rol oynayarak toplum ve kültür arasında canlı bir etkileşimin sürdürülmesine yardımcı olmaktadır.

Dilin doğuşuna, toplumla iç içe yaşayan insanın başkalarıyla iletişim kurma isteği neden olmuştur. Dili sosyal bir kurum olarak nitelendirmek, toplumu meydana getiren bireylerin anlaşmada kullanmasından dolayıdır. Dil ve onu konuşan toplum arasındaki bağı Doğan Aksan, “Dil bir milletin düşünce şeklini, anlatım yollarını gösteren, onu millet yapan, insanın toplumla kuvvetli bağlarını oluşturan, onun bilinçaltına inen kültürün en güçlü bir ögesidir” (Aksan, 2000, s.92) şeklinde açıklayarak dilin güçlü yönüne işaret etmiştir. Muharrem Ergin, “insanları birbirine bağlamada ve yaklaştırmada dil, sosyal bir akrabalık bağı görevini üstlenir” diyerek açıklamalarda bulunmuştur (Ergin, 1986). Bireylerin dil gelişimini, sosyal, kültürel ve ekonomik sebepler etkilemektedir. Bireylerin sosyal bir kimlik kazanırken elde ettiği özellikler, kesinlikle dili doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir. Bu etkileşim biçimi; dil, toplum ve kültür etkileşiminin çok yönlü olduğunu göstermektedir.

Türkçe, kültürel kodlarla oldukça zengin olan bir dil mekanizmasını içerisinde barındırmaktadır. Bu kültürel kodları; toplumun değerleri, inanç sistemleri ve gelenekleri oluşturmaktadır. Mevcut bu kültürel kodlar; deyimler, atasözleri ve pratikler gibi çeşitli vasıtalarla dilin içerisinde muhafazasını korumaktadır.

İnsanlar doğayla bir nevi mücadele içerisinde ve bu mücadele sonucunda maddi ve manevi olarak birtakım kazanımlar elde etmektedir. Mücadele sonrası elde edilen kazanımlar toplumların kendisine ait kültürünün meydana gelmesinde zemin görevi üstlenmektedir. Kültürel bellek, dinamik, kolektif ve sistematik yapısı sayesinde toplumların bütün kültürel verilerini geçmişten bugüne kadar saklamaktadır. Mevcut bu kıymetli bilgileri aktarmak için dil bir araçtır. Dil, toplumların kültür belleğinde bulunan evrensel, ulusal ve kültürel değerleri dil göstergeleriyle kayıt altına alır. Hemen hemen her toplumun dilinde bu bilgileri şifreleyen ve çözen çeşitli kodlar bulunmaktadır. Bu kültürel bilgiler, farklı toplumların ve kültürlerin öğrenilmesi ve tanınması için önemli bir rol oynamaktadır (Saraç, 2019). “Bu ulusal ve evrensel değerlere genellikle ‘kod kültürleri’ veya ‘kültür kodları’ denilmektedir” (A.g.e., 2019, s.157).

Konuyla ilgili olarak Fadime Boztoprak şunları söylemektedir: “Dil, bir topluluğun kültür kodlarını üzerinde taşımaktadır. Öğretilen dilin sahip olduğu topluluğun fikir dünyası ve hayat biçimi, öğrenilecek dilin içinde gizlidir” (Boztoprak, 2019, s.65). Bu kültür kodları ilgili bir diğer görüş de Selçuk Kürşat Koca’ya aittir. Koca, “Bütün toplumların kültürü vardır ve her toplum bu kültür dairesinde hayata dair bir bakış açısı geliştirmektedir. Halkın kültür kodları üreterek, bu kodları sembolleştirdiği ve bu semboller vasıtasıyla kültürünü sonraki kuşaklara aktardıkları görülmektedir” (Koca, 2012, s.1) diyerek kültür kodlarının, kültürü dil aracılığı ile nesilden nesile taşıma aracı olduğuna değinmektedir.

Türkçe, bünyesinde barındırdığı ifade biçimlerini anlatmada ve aktarmada önemli bir görev üstlenir ve birtakım yollarla bu görevleri gerçekleştirmektedir. İçerisinde coşkuyu gösteren şiirsel bir dilden saygıyı gösteren ifadelere kadar dil; deyimler, atasözleri, mâni söyleme, hikâye anlatma gibi çeşitli anlatım tekniklerini kullanarak insanlara aktarım aracı olarak çeşitli iletişim araçları sunmaktadır. Aynı zamanda Türkçe, oldukça sağlam bir ifade yeteneğine sahip bir dildir. Bu gücü ona zamanla oluşan mantıksal yapısı vermiştir. Türkçe, insanın hayal dünyasını, düşüncelerini ve duygularını tüm detaylarıyla ifade etme kapasitesine sahip kavramları tasvir etmek için kelime üretmeye elverişlidir. Birçok bilimsel terim ve kavram Türkçede bulunabilir veya olmayanlar Türkçede türetilmektedir. Türkçede bir kavram bazen bir deyimle, belli bir sayıda kelime veya kelime grubu ile ifade edilebilmektedir (Karakuş, 2006).

Bu verilen bilgiler kültürel sembollerin, kültürümüzün bir mirası olmakla beraber bütün bunlar dilimizin ne kadar yaratıcı olduğunun da bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır

Kültür ve dil birbirinden bağımsız olan kavramlar değildir. Dolayısıyla ne kültür dilden ne de dil kültürden ayrı düşünülemez. Türk dili, kültürünün ifade edilmesi, muhafaza edilmesi ve nesilden nesile aktarılması için bir vasıta görevi üstlenmektedir. Bundan hareketle kültürün de dil vasıtasıyla kendisine aktarım ortamı bulduğu için dile ihtiyacı olduğu söylenebilir.

Dilin kapağı kaldırıldığında içerisinde sadece belirli seslerin çeşitli kurallar dahilinde bir araya gelip oluşturduğu kelime ve kelime gruplarını görmektedir. İçerisinde gelenekler, değerler, saygı, inanç sistemleri, pratikler ve toplumsal normlar gibi toplumu yansıtan kültürel miraslar bulunmaktadır. Bunlar, deyimler, atasözleri, şiirsel imgeler gibi çeşitli ifade biçimleri yoluyla karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar da dil vasıtasıyla kültürel miraslarını keşfetme yolculuğuna çıkarlar ve kendilerini bu mirasa ait hissettikten sonra kültürel değerleri ve gelenekleriyle olan ilişkilerini güçlendirme fırsatı bulmaktadırlar.

Kültürün dile etkisiyle ilgili olarak Elnaz Maleki, “Kültür, belirli bir toplum üyeleri için önemli olan ve o kültürde özel bir isme veya ulusal ve genel isme sahip olan öğeler vasıtasıyla dile etki etmektedir” (Maleki, 2013, s. 230) şeklinde bilgi aktarımında bulunmaktadır. Yukarıda yapılan açıklamalardan hareketle genel olarak şu söylenebilir ki dil ve kültür arasında olan ilişki karşılıklıdır yani dil ve kültür birbirini beslemektedir.

Dil, sadece kültürü şekillendirmekle kalmayıp bunun yanında Türk sanat ve edebiyatının muhtevasının değişmesinde de oldukça etkili olmaktadır. Klasik eserlerden günümüz eserlerine kadar edebi ifade biçimleri, anlatış tarzları ve dil yenilikleriyle Türk dilinin zengin olmasını göstermesinin yanında kendisinin

çok yönlü bir yapısına da işaret etmektedir. İslamiyet öncesi sav, sagu ve koşuklardan, Mevlâna ve Şeyh Galip'in şiirlerinden günümüz Orhan Pamuk'un modernist yazılarına kadar dil, sanatsal bir ifade aracı olarak edebiyatımızın içindeki temaları ve değişimleri keşfetmemize ve onları aktarmamıza bir olanak tanımaktadır. Örnek olarak "Karagöz metinlerinde, dostluk ve arkadaşlık üzerinde yoğun olarak durulur. Geçimsiz duran ancak çok iyi iki dost olan Karagöz ve Hacivat dostluklarıyla ve çekişmeleriyle saygı, sevgi, yardımseverlik, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, hoşgörü, misafirperverlik gibi birçok değerini aktarımını da yapmaktadır" (Demir & Özdemir, 2013, s.78).

Hatta görsel sanatlarda bile dil, mevcut yazı dilini, göze hoş gelen bir güzelliğe büründürmesinden dolayı kültür ve sanatsal ifade ediliş şekillerinin birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğunu gösteren kaligrafi ile de bir ilişkiye girerek dilin sanatın içinde olduğunu ve hatta sanatın da dil içerisinde olduğunu göstermektedir. Dilin edebiyat ve sanatla olan ilişkisiyle ilgili olarak bir diğer husus da sanat sohbetlerinin temel unsuru dil olduğuna göre, edebiyatın ustalıklı işlediği dil, tüm sanat eserlerinin kapısını açan anahtar olarak kabul edilebilmektedir. Öte yandan, bir ressamın bir şiirden esinlenerek tablo yapması, bir şairin bir resimden ilham alarak şiirler yazması, ya da bir müzisyenin yazılı bir eserden ilham alarak yeni bir müzik parçası oluşturması gibi durumlar sıkça görülmektedir (Akengin, 2012). Bu bilgilerden hareketle edebiyat, sanat ve dil etkileşiminin güçlü yönlerinin olduğunu söylenebilmektedir.

Dil ve kültür arasında olan ilişki karşılıklı yani birbiriyle bağlantılıdır; her biri diğerini derin şekillerde etkilemekte ve şekillendirmektedir. Toplumun kültürel değerleri, normları ve hayat felsefesinin dil, aslında kodlanmış halidir. Bu kodlar aracılığıyla sahip olunan bütün bu değerler, nesilden nesle aktarılmakta ve korunmaktadır. Dilsel ifadelerin içine bakıldığında kültür görülmektedir, buradan da kültürün dile anlam yüklediğini söylenebilmektedir. Aynı zamanda dil, sadece fikirlerin iletildiği bir mecra değildir; kültürel kimlikleri, sosyal statüleri ve kültürel değerlerin iletildiği bir aktarım ortamıdır.

Selin Zeyrek, dil ve kültür arasındaki ilişkiyle ilgili olarak şu açıklamalarda bulunmaktadır: "Dil ve kültür arasındaki ilişki aslında kültürün insan tarafından oluşturulması aşamasında dilin üstlendiği rolde gizlidir. Dil hem kurulum hem de gelişim aşamasında kültürün en önemli unsurudur. Dil, kişiler arası iletişim sağlamasıyla insanları hem belirli bir toplumun hem de o kültürün üyesi haline getirir" (Zeyrek, 2020, s.173).

Sonuç olarak şunu söylemek mümkündür: Dil ve kültür arasındaki ilişki karşılıklı bir ilişkiye dayalıdır; dil kültürde olanı yansıtır, sürdürür ve kültürel değişimlerde etkin bir güç olarak hizmetini devam ettirmektedir. Kültür de dil için adeta bir malzemedir, dilin aktarıcılığında ve şekillenmesinde ana malzeme kültürdür.

6.3.Kültürel Farklılıkların Dil Öğretimine Etkisi

Genel kabule göre kültürel farklılıklar, kişilerin veya toplumların sahip oldukları aynı zamanda benimsedikleri kültür öğelerinin birtakım farklılıklar göstermesidir.

Dil öğretimi aynı zamanda bir kültür aktarımıdır. Kültürel farklılıklar da dil öğretiminde kilit bir role sahiptir. Dil öğreticileri, öğrenmeyi kolaylaştırmak ve daha etkili bir hale getirmek için öncelikle dersine girdiği grubun farklı kültürel özelliklere sahip olduklarını bilmeli ve bu farklılıkları tanımalıdır. Öğrencilerin kültürel çeşitliliğine yönelik öğretmenler, farkındalık duygularını aktif etmelidir. Beraberinde empati, anlayış ve saygıyı da ekleyerek hoşgörülü bir ortam sağlanmakta ve bu durum da dil öğreticisinin öğrencilerini dil öğrenmeye teşvik etmesinde yararlı olmaktadır.

Yabancı dil öğretiminde öğrenim sürecini kültürel farklılıklar önemli bir şekilde etkilemektedir. Bütün diller toplumsal ölçüler ve özgü değerler taşımaktadır, bu durum duyguların ifade edilmesini sağlamaktadır. Farklı kültürlere aşina olmayan insanlar, iletişim kurmada sorunlar yaşarlar ve anlayamazlar. Bu yüzden iletişimde başarıyı sağlamada kültürel farklılıkların önemi kavranmalıdır (Alpar, 2013). Aynı zamanda bu farklılıklar öğretme yöntem ve tekniklerinin yanında süreci de büyük ölçüde etkilemektedir. Ayrıca dil öğreticilerinin öğrencilerin kültürel kimlikleriyle örtüşen öğretme stratejilerini uygulamalarını sağlamalarının yanında oldukça etkili bir öğrenme ortamının oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Sonuç olarak şunu söylemek mümkündür: Dil ve kültür arasındaki ilişki karşılıklı bir ilişkiye dayalıdır; dil kültürde olanı yansıtır, sürdürür ve kültürel değişimlerde etkin bir güç olarak hizmetini devam ettirmektedir. Kültür de dil için adeta bir malzemedir, dilin aktarıcılığında ve şekillenmesinde ana malzeme kültürdür.

6.3.1.Dil Öğretiminde Kültürün Yeri ve Önemi

Dil öğretmek bir nevi kültürü öğretmektir. Bir dili öğrenen kişi, öğrendiği dilin dil bilimsel yapısını, kelime yapısını ve cümle örgüsünü öğrenmekle kalmaz, kültürünü de öğrenmektedir. Bu bağlamda dil öğretimine kültürün dahil edilmesi öğrenmeyi kolaylaştırmanın yanında öğrenene deneyim zenginliği ve iletişimde yetkin olma becerisi de kazandırmaktadır. Bir dil, içinde kültürel bağlam, sosyal normlar ve kültürel değerler barındırdığından dolayı iletişim için temel bilgiler sağlamaktadır. Dil öğretimine kültürel muhtevanın dahil edilmesi öğrenciler üzerinde kültürel farklılıklara yönelik merak duygusunu aktif etmekte ve öğrenmeye olan güdülenmeyi sağlamaktadır. Aynı zamanda dil öğretimine kültürün dahil edilmesiyle birlikte öğrenciler hedef dilin kültürüne ait hayat tarzları hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Sosyal konum, sosyal sınıf ve cinsiyet

gibi değişkenlerin insanların davranış ve konuşmalarına yansımalarının ne şekilde olduğunu da kavramalarına yardımcı olmaktadır; kendi kültürlerindeki ve hedef kültürdeki benzer durumlarda ne şekilde tepki verilmesi gibi konularda kıyaslama yapabilmeyi öğrenmektedirler. Hedef dilde kullanılan kültürel ve dilsel öğelerin birbiriyle münasebetlerini kavrayabilmelerine yardım etmektedir. Ders içi ve ders dışında dil öğrencilerinin öğrenilecek dilin kültürü ve kendi kültürleri hakkında bilgilenmelerinde yardımcı olacak önemli bir etkinlik ise iki kültürü kıyaslamalarına yardımcı olacak karşılaştırmalı araştırma ve proje gibi çalışımlardır. İster proje ister grup çalışması olsun bu tür faaliyetler, öğrencide hedef kültürün araştırılmasını sağlamasının yanında kendi kültürünün de öğrenilmesini veya pekişmesini sağlamaktadır (Çakır, 2011). Ayrıca, edebiyat, müzik, sanat ve gelenekler gibi kültürel unsurlar, dil pratiği için orijinal kaynaklar olarak hizmet etmekte öğrencilerin dille anlamlı bir şekilde etkileşime girmelerini ve dil ediniminin pratiğine ya da pekiştirilmesine yönelik faydalar da sağlamaktadır. Bu bağlamda dil öğreticileri öğretimde kültürün rolünü dikkate alarak bir planlama yoluna giderlerse öğrencilerin ve kendisinin işi daha kolay bir hale gelecektir. Bu bağlamda öğrencilere kültürlerarası anlayışı teşvik etmek de önemlidir. Çünkü bu, öğrencilerin öğrenilen dille daha sıkı bir bağ kurmasını sağlamakta ve dil öğretimi kültür üzerinde daha da merkezileşeceği için öğretim kolaylaşmaktadır.

6.3.2. Dilin Kültürel İşlevleri ve Rolü

Dilin kültürel işlevleri ve rolü çok yönlüdür. Hem toplumların hem de bireylerin şekillenmesinde kilit bir rol oynamaktadır. Dil, geçmişten günümüze aktarılan gelenekler, inanç sistemleri ve anlatılar gibi kültürel değerlerin depolanması ve muhafazasında etkili olmaktadır. Toplum üyelerinin birbiri aralarında veya farklı toplumlar ile iletişim kurmasında, iş birliği yapmasında sosyal uyumu sağlamak için bir araç işlevi görmektedir. Dil bir ifade etme biçimidir. Bu biçimlerden en önemlisi kültürel kimliğin kendisidir. Dil insanlara bağlı oldukları kültürel kimliklerini tanıma, tanıtırma ve ifade etme imkânı vermektedir.

İnsanlar sadece kendi toplumunun içindeki bireylerle etkileşim içinde değildir, farklı kültürlerle de iletişim kurmaktadır ve bu da etkileşimi sağlamada dilin bir başka işlevini göstermektedir. Dilin kültürel işleviyle ilgili olarak Ali Göçer, “Dil içinde bulunduğu toplumun kültürel hazinelerinden yararlanır. ...Kültüre hareketlilik sağlayan ve etkileşimde önemli bir fonksiyona sahip olan dildir ve bu işlev bakımından etkileşimin önemli bir vasıtasıdır. Dil, kültürün taşıyıcısı; kültür de dilin özelliklerini sergileyen önemli bir pratik alanıdır” (Göçer, 2012, s.53-54) şeklinde bilgiler vererek konuyu daha da detaylandırmıştır.

6.3.3.Kültürün Dil Üzerindeki Etkileri

Dilin kültürü etkilediği gibi kültür de dili karşılıklı ilişkiye dayalı olarak etkilemektedir. Kültür, dildeki ifadelerle yapı, kullanım ve yorumlama olarak biçim vermektedir. Kültürel kurallar ve değerler, sahip olduğu dilin kelime haznesini, gramer ve ifade etme kalıplarını etkileyerek konuşulduğu sosyal yapı ve coğrafya hakkında ipucu vermektedir. Aynı zamanda kültür, toplumların kendilerine özgü kültürel muhtevasını, nezaket anlayışlarını ve hitap şekillerini etkileyerek sosyal ortama uygun dil kullanımını zorunlu kılmaktadır. Kültürün sahip olduğu değerler, inanç sistemleri ve hayat görüşleri, çeşitli dilsel istiarelerle, deyimler ve atasözleri gibi vasıtaların kullanımıyla kendini göstererek insanların çevresini nasıl kavramsallaştırdıklarını ve birlikte nasıl iletişim kurduklarını yansıtmaktadır. Kültür, dilin niteliklerini göstermeye yarayan önemli bir pratik sahası olmasından dolayı işlevsel bir boyut kazanmaktadır (Göçer, 2012). Kültürün güçlü olması kendisinin de gelişmesiyle birlikte bunu dile de yansıtmaktadır (Daslak, 2019). Aynı zamanda bir toplumun hayatında meydana gelen gelişmeler, farklılıklar ve birtakım değişiklikler, toplumun dili ve söz varlığı üzerinde doğrudan etkili olmaktadır (Boylu, 2014).

Genel olarak kültür, dil üzerinde yoğun bir etkiye sahip olmakta, dilin biçimini, işlevini ve anlamını şekillendirmekte ve insan iletişiminde dil ile kültür arasındaki karşılıklı etkiye yönelik bağlantıyı vurgulamaktadır. Bu kültürel etkilerin anlaşılması, etkili kültürler arası iletişim ve kültürler arası yetkinlik gelişimi için elzemdir.

6.3.4.Kültürel Normlar ve Dil Öğretimine Etkileri

Dil öğretimi için önemli bir yeri arz eden kültürel normlarla ilgili olarak Muhammet Memiş ve Rahime Şentürk: “Sosyal ve kültürel normlar, dil topluluğu tarafından örtük veya açık olarak kabul edilen kurallardır. Birey edim bilim dil kullanımlarını, hangi bağlamda nasıl ifade etmesi gerektiğini sosyal ve kültürel normlardan yola çıkarak biçimlendirir” (Memiş & Şentürk, 2023, 249) şeklinde bilgiler vermektedir.

Dil öğretiminde önemli bir role sahip olan kültürel normlar hem öğretimin muhtevasını hem de yöntem ve tekniklerini etkilemektedir. Öğrencilerde derin bir etki meydana getirmek ve kendilerine ait öğrenme tecrübeleri oluşturmak için kültürel normları anlamak ve öğretimle bunu bütünleştirmek gerekmektedir. Kültürlerin kendi kuralları, insanların hoşgörü anlayışlarını ve karşısındaki kişilere olan hitap şekillerini etkileyerek kendi sosyal ortamlarına uygun dil kullanımını belirlemektedir.

Dil öğreticileri geleneksel ve modern yöntemlerle öğrencileri gerçek sosyal hayattaki kültürel uygulamalara maruz bırakarak kültürel normların dil kullanımlarını öğrencilere gösterebilmektedirler. Bu sosyal ve kültürel normlar

“öğrencilerin öğrenim düzeylerine göre aşamalı bir yapıda öğretilir. Farklı öğretim düzeyindeki bireylerin edim bilim dil kullanımının yarışma, farkı bul, bilgi şöleni vb. etkinlikler düzenlenebilir. Sosyal ve kültürel normları içeren etkileşim anılarını anlatma, canlandırma, seslendirme vb. etkinliklerine yer verilebilir” (A.g.e., s.254-255). Ayrıca bu durum öğrencilerin farklı kültürler arasında seyahate çıkmasını sağlayarak, saygı, empati kurma, hoşgörü gibi farklı bakış açılarını deneyimleyerek kendilerinin kültürlerarası yetkinliğinin artmasına da yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla bu normların dil öğretimine dahil edilmesi, öğrenciler arasında kültürel bağlamda anlayışı geliştirmenin yanında onların iletişim becerilerini de geliştirmektedir.

6.4.Kültürel Farklılıkların Dil Öğrenimine Etkisi

Türkiye’de dil öğretim sınıflarında genel olarak tek bir yabancı ülkeden gelen öğrenciler bulunmamaktadır. Haliyle bir sınıfın içerisinde farklı milletlerden gelen öğrenciler olmaktadır. Bu öğrencilerin hepsinin kültürel muhtevaları birbirinden farklı olabilmektedir. Bunun bilincinde olan bir dil öğreticisinin, planlarını bu ölçüde yapması, dil öğretiminin daha da etkili bir şekilde olmasını sağlamaktadır.

Kültürel farklılıklar, dili öğrenmek isteyen öğrencilerin davranışları, iletişim tarzları ve motivasyonlarında etkili olduğu için bu durum dil öğrenimini de önemli ölçüde etkilemektedir.

Kültürel geçmiş olarak farklı coğrafyalardan gelen öğrenciler, yabancı dil öğrenme sürecine özgün tecrübeler ve farklı bakış açıları getirerek kendilerine has bir dil edinme tarzlarını oluşturmaktadırlar. Bireysel olmaya karşı ortaklaşa iş birliğine dayalı kültürel değerler, öğrencilerin tercihlerini etkilemektedir. Buna ek olarak iletişime ilişkin bazı kültürel kurallar; sessiz kalmak, dolaylı anlatmak, doğrudan anlatmak veya görgü kuralları, öğrencilerin dili yorumlama veya dil kullanım becerilerini etkilemede önemli noktalardır. Dil öğreticilerinin, bütün bu kültürel farklılıkları dil öğretiminde tanınması, etkili ve kapsamlı bir öğretme ortamı yaratma açısından çok önemlidir. Bunun için dil öğreticilerinin kültürlerarası iletişimi kolaylaştırma yolunda kültürel çeşitliliği öncelikle benimsemesi gerekmektedir. Bu, öğreticinin öncelik olarak kendisini derse hazırlama süreçlerinden biri olmaktadır. Daha sonra ortak duygu kavramları olan empati ve anlayış düzlemi üzerinde öğrencileri buna sevk edebilmektedir. Bunun sonucu olarak uygun ortam oluşmaya başlamakta ve dil öğretiminde öğrencilerin genel dil yeterlilikleri ve kültürler arası uyum yeterlilikleri gelişebilmektedir. Bu sebeple daha iyi bir destekleyici ve kapsayıcı öğrenme ortamı için kültürel farklılıkları kabul etmenin yanında bunlara uyum sağlamak da önemli olmaktadır.

6.4.1. Dil Öğretiminde Kültürel Farklılıkların Tanımı ve Önemi

Öğrenciler arasında daha etkili bir iletişim sağlamak isteyen dil öğreticileri kültürel farklılıkların ne olduğunu bilerek işe başlayabilir. Bu durum öğrencileri teşvik etmek için oldukça önemlidir. Bunun için dil öğreticileri öğrencilerine hedef dille bağlantılı çeşitli bakış açıları, kültürel değerler ve sosyal normlar hakkında farkındalık sağlayarak onların öğrenme deneyimini zenginleştirebilir. Dil öğreticilerinin kültürel malzemeyi dil eğitimine entegre etmeleri, öğrencilerin sadece dile yönelik algılarını değiştirmez, onların kültürlerarası yetkinliklerini de geliştirmektedir. Bu durum öğrencilerin güvenli bir şekilde dil öğrenerek kültürlerarası seyahat etmesini sağlamaktadır.

Konunun ehemmiyetiyle ilgili olarak her dilin kendine özgü yaşama dair bakış açısı, ölçütleri ve değerleri vardır. Bu toplumsal ölçütler ve değerler, heyecan, mutluluk, sevinç, korku, endişe ve inanç gibi çeşitli duyguların dilin özgün ifadeleriyle anlam kazanmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda, her iki dilde de toplumsal ve yaşamsal uygulamaların ne olduğunu bilmek son derece önem kazanmaktadır. Başka bir ifadeyle, her dilin kendine özgü bir değerler sistemi mevcuttur ve bu, o dile özgü kültürel ifadelerdeki farklılıklarla kendini göstermektedir. Birbirlerinin kültürlerini tanımayan bireylerin, iletişim kurmakta zorluk çekme olasılığı yüksek olmaktadır. Genellikle, kendi kültürel ve dil kurallarına göre ifadeleri iletmeye çalıştıklarında anlaşmazlıklar ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı, başarılı bir iletişim için kültürel değerlerin farklılığının çok önemli olduğunun farkında olunması gerekmektedir (Alpar, 2013).

Ayrıca, dil öğretiminde kültürel çeşitliliğin kabul edilmesi kapsayıcılığı teşvik etmekte, empatiyi desteklemekte ve farklı kültürel kimliklere saygı duygusunu geliştirmektedir. Kültürel farklılıkları kucaklamak, öğrencileri dil ve kültürle eleştirel bir şekilde ilgilenmeleri için güçlendirmekte ve giderek küreselleşen bir dünyada onların etkili iletişimciler olmalarını sağlamaktadır.

Sonuç olarak kültürel farklılıkların dili öğretmedeki önemi, dilsel kabiliyeti artırma, farklı kültürlerle birlikte yaşama, anlayışı teşvik etme ve öğrencileri kültürel etkileşimlere daha iyi hazırlamaktır.

6.5. Kültürel Farklılıkların Dil Öğrencilerine Etkileri

Yabancı dil öğrenenler üzerinde kültürel farklılıklar, onların tavır ve tutumları, motivasyonları ve öğrenme stratejileri üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Kültürel geçmişleri farklı olan öğrenciler, bu süreçte birbirinden farklı bakış açıları, tecrübeler ve beklentiler kazanarak dil edinmelerine dair yeni yaklaşımlarla başarılarını daha da artırabilmektedirler. Ayrıca kültürel normların etkileriyle de öğrencilerin dili kullanma ve yorumlama kabiliyetleri de artabilmektedir. Dil öğrenme sürecinde olan kişi “yalnızca dil öğrenmez,

dünyaya o dilin penceresinden bakmaya başlamakta ve o dilin bağlı olduğu kültür dairesine girmektedir. Yeni kültür ve kendi kültürü arasındaki farklı ve benzer tarafları öğrenir ve bu konudaki farkındalığı artmasının yanında dünyaya farklı açılardan bakar ve ufku açılır” (Kılıç, 2019).

Kültürel farklılıkların farkında olan dil öğreticileri de materyallerini etkili bir şekilde hazırlayarak, dil öğretim yöntemlerini planlayıp öğrencilerin kültürel geçmişleriyle ilişkilendirerek onlara sunması, teşvik açısından derse katılımı artırmanın yanında öğrencilerin başarılarına oldukça fazla etki etmektedir.

Öğrencilerin dil öğreniminde kültürel çeşitliliğe maruz bırakılmaları; kültürlerarası yetkinliği, bunları anlama yetisini ve saygıyı geliştirerek onları çok kültürlü bir ortama etkili bir iletişime hazırlamaktadır. Bundan dolayı bütün bu kültürel farklılıkları anlamak ve bunlara uyum sağlamak, çeşitli materyallerle desteklemek, kapsayıcı bir öğrenme ortamının yanında teşvik etme bakımından son derece önemlidir.

Bu nedenle kültürel farklılıkları tanımak ve bunlara uyum sağlamak, dil öğrenmede dönütleri en iyi hale getirmek, destekleyici ve kapsayıcı bir öğrenme ortamını teşvik etmek için gereklidir.

6.5.1. Dil Öğrencilerinin Kültürel Arka Planları ve Dil Öğrenme Süreci

Kültürel arka plan, bir bireyin kimliğini ve davranışlarını etkileyen tarih, dil, din ve toplumsal değerler bütününe denilmektedir. Bireylerin toplumsal aidiyetini belirleyen bu değerler, nesiller arası etkileşimle aktarılmaktadır. Bununla birlikte “her birey en az bir ana dilin konuşulduğu çevrede doğar ve doğduğu zamandan itibaren kendini bu dilin çevrelediği ve yönlendirdiği bir çemberin içinde bulur. Birey dili bir yandan edinirken bir yandan da dilin kendisine sunduğu imkânlardan faydalanır” (Yangil & Şen, 2022, s.16). Bu da kültürel arka planın oluşturan unsurlardan biridir.

Dil öğrenenlerin kültürel geçmişleri; algılarını, motivasyonlarını ve stratejilerini şekillendirerek dil öğrenme sürecini derinden etkilemektedir. Öğrenenlerin dil edinimine karşı yaklaşımlarını etkileyen kültürel geçmişler; dil yapıları, kelime haznesi, iletişim kuralları ve yetiştirilme tarzlarından kaynaklanan ön bilgiler dil öğrenme süreçleri üzerinde kolaylaştırıcı veya zorlaştırıcı bir etkiye sahip olabilmektedir. Ayrıca öğrenenlerin sahip oldukları inançlar ve normlar gibi kültürel değerleri, yabancı dil öğrenmeye yönelik yaklaşımlarını, tutumlarını, motivasyon düzeylerini ve öğrenilecek dille etkileşime girme isteklerini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Dil öğrenim sürecinin asıl hedefi, öğrenilecek dili ana dili olarak konuşan insanların dillerini öğrenmenin yanında onların kültürel arka plan bilgilerine de vakıf olmaktır (Durmuş, 2018). Öğrencilerin yabancı dilin konuşulduğu toplumun kültürleri ve iç dinamiği hakkında bilgi sahibi olmaması, hedef

dili tam anlamıyla öğrenmeyi zorlaştırabilir (Koçer, 2013). Buna yönelik dil öğreticileri burada devreye girmek zorundadır. Yukarıda belirtilen bütün bu durumların göz önüne alınıp, öğrencilerin de kültürel geçmişlerini tanıyarak ve bunlardan yararlanarak öğretim yöntem ve teknikleri, aynı zamanda kullanacağı materyalleri birbirleriyle anlamsal olarak bağlantılı ve teşviki artırmak maksadıyla ilgi çekici olarak tasarlanmalıdır. Dil öğreticileri, öğrencilerin kültürel çeşitliliklerini dil öğretim materyallerine entegre ederek, öğrenme sürecinde onların aidiyet ve sahiplenme duygusunu harekete geçirip onları öğrenmeye teşvik etmelidir.

İş sadece materyallerle de sınırlı değildir. Dil öğreticileri girdiği herhangi bir sınıftaki öğrencilerin kültürel arka planlarını içselleştirme yoluna giderek, önyargıya kapılmadan kabul etmesi gerekmektedir. Bu durum beraberinde öğrenenlere dil öğreticisinin kültürel farklılıklara saygı duyduğunu hissettirmekte ve onlar daha güvenli bir ortamda olduklarını hissettikleri zaman dil edinim süreci daha kolay bir şekilde ilerlemektedir.

6.5.2. Dil Öğrencilerinin Kültürel Farklılıklara Uyum Sağlama Yetenekleri

Adaptasyon dediğimiz süreç insanların kendisini daha güvenli ve huzurlu bir ortamda oldukları zaman ortaya çıkmaktadır. Dil öğrenme konusunda da durum değişmemektedir. Öğrenciler, dil öğretilen ortamlarda kendi kültürlerine duyulan saygıyı hissettiklerinde kendilerini güvende hissetmekte ve bu durum onların farklı kültürel seyahatlere çıkmasını sağlamanın yanında kolaylaştırmaktadır. Bu seyahatler dahilinde kültürel farklılıklarla karşılaşan öğrenciler huzurlu olduğu ortamdan dolayı ve dil öğreticisinin güdüleyici teşvikleri sebebiyle yeni öğrenmelere açık ve hevesli olmaktadır.

Yabancı dil öğrenen öğrencilerin kültürel farklılıklara uyum sağlama kabiliyetleri, dil edinim yolculuğunda önemli bir noktayı teşkil etmektedir. Farklılıklara uyum sağlama yetisinin geliştirilmesi, öğrenenlerin çeşitli sosyokültürel ve dilsel bağlamlarda aktif bir şekilde seyahat etmelerini sağlayarak onların iletişimsel becerilerini geliştirmekte ve onlara kültürlerarası bir hassasiyet kazandırmaktadır. Bütün bunların olması için de öğrencinin öncelikli olarak istekli olması temel şarttır. Bunun yanında öğrenciler öğrenmeye çalıştıkları dili konuşan topluluğun kültürel beklentilerine uyum sağlamak için dili kullanma ve davranış şekillerini ayarlama esnek davranmalıdırlar. Bu onların ilk defa karşılaştıkları bir dil ve kültürle etkileşim içinde olmaya uyum sağlamada oluşacak sorunlarını aza indirebilmektedir. Bu uyum süreciyle ilgili olarak, uyumu kolaylaştıran veya zorlaştıran faktörler üzerine yapılan araştırmalar, dil yeterliliği, iletişim becerisi, kültürel yakınlık ve o kültürde geçirilen sürenin sosyokültürel uyumu doğrudan etkilediğini ve uyum

sorunlarını azalttığını göstermektedir. Ayrıca, yerel halkla kurulan ilişkiler ve uzun süre o kültürde yaşamak, yeni toplumun kurallarını öğrenmeyi ve günlük yaşamda karşılaşılan zorlukları aşmayı kolaylaştırmaktadır (Konate, 2017, s.5).

6.5.3.Dil Öğretiminde Kültürel Farklılıkların Motivasyon ve Başarıya Etkisi

Kültürel farklılıklar, dil öğretiminde motivasyon ve başarı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Kültürel farklılıkların dil öğretimi sırasında kilit nokta olmasıyla ilgili olarak Melek Alpar, “Toplumların kültürel değerleri, dil öğretimi sırasında dikkate alınması gereken önemli bir konudur. ...İşte bu noktada eğitimcinin, öğrenci için değerli olan ve olmayanların farkında olması, eğitiminde hedeflenen başarı için vazgeçilmez olacaktır” (Alpar, 2013, s.101) şeklinde bilgiler vermektedir. Buna ek olarak “yabancı dil öğretiminde uygulanan çeşitli yaklaşım, yöntem ve tekniklerin yanında motivasyonu olumlu yönde etkileyecek uygulamalar, dil öğretimi için oldukça önemlidir (Çelik & Genç, 2019, s.43).

Dil öğretim materyallerinde öğrenciler, kendi kültürel geçmişlerine dair izlere rastladıklarında kendilerini motive etmek için bir sebep bulmaktadırlar. İlgili kültürel içeriğin dil öğretim materyallerine konulması, öğrenci nezdinde kendisinin kültürel kimliğinin kabul edildiğini göstermekte ve onlarda sahiplenme ve ait olma duygusunu harekete geçirmektedir. Aynı zamanda “güçlü bir yabancı dil eğitiminde, öğrencinin kültürel özelliklerinin yanında hedef dilin kültürünün de öğretilmesi, öğrencinin hedef dili daha iyi öğrenmesini sağlamakta ve öğrencinin herkes tarafından kabul edilen değerler imbiğinden geçen bir dünya görüşü elde etmesini” (Alpar, 2013) de beraberinde getirmektedir.

Kültürel farklılıkların anlaşılması ve bunlara gösterilecek olan saygının varlığı öğrencilerde kültürel yetkinlik derecesinde bir fark yaratacak ve farklı dilsel ve kültürel bağlamlarda daha rahat bir şekilde gezinmelerini sağlayacağı için motivasyon mevzusu, bu bağlamda dikkate değer bir husustur. Bunun tam tersinin düşünülmesi, yani dil öğretiminde kültürel farklılıkların dikkate alınmadığı bir eğitim modelinde öğrenciler arasında gevşemeye hatta kopukluğa sebebiyet vereceği için öğrencilerin motive olmaları konusunda birtakım sıkıntılar meydana getirmektedir.

6.6.Kültürel Farklılıkların Dil Öğretmenlerine Etkileri

Kültürel farklılıklar, öğrencileri etkilediği gibi dil öğreticilerini de doğrudan etkilemektedir. Bu yüzden çok kültürlü eğitimde en önemli rol dil öğreticisindedir. Çünkü eğitim programını uygulamak için uygun teknikleri, yöntemleri ve öğrenme araçlarını seçip çeşitlendirerek öğrenme ortamını oluşturan ve öğrenmeyi ölçüp değerlendiren kişi dil öğreticisidir. Bundan dolayı,

dil öğreticilerinin çok kültürlü bir kişiliğe sahip olmaları gerekmektedir (Polat, 2009). Dil öğreticileri, öğrencilerin kültürel farklılıklarına hassas olmalıdır. Yani kültürel farklılıkların farkında olmalıdırlar. Bu farkındalık, eğitim ortamına saygı ile girdiğinde öğrencinin dil öğreticilerine karşı olan güveni artmaktadır. Bu da öğretmendeki öğretim isteğini neredeyse iki katına çıkartmaktadır. Bu istek doğrultusunda öğretmen öğrencilerin kültürel farklılıklarına yönelik bir eğitim tasarlar ve eğitimde meydana gelebilecek sorunları en aza indirgeyeceği için kilit problemlerle mücadele etme gibi durumlarla fazla karşılaşmamaktadır.

Öğretmenlerin kültürel anlamda yeterli olma durumu, öğretmen-öğrenciler arasında empati ve anlayış düzleminde doğru bir bağlantı kurmasını sağlamaktadır. Bu kurulan bağlantı sonucunda öğretmen de kendini motive etme imkânı elde etmiş olmaktadır. Kültürel farklılıkları tanıyan bir öğretmen, öğretim yöntem-teknik ve materyallerini ona göre hazırlamakta ve derste aktif bir şekilde rol oynamaktadır.

6.6.1. Dil Öğretmenlerinin Kültürel Farkındalık ve Hassasiyeti

Farklı kültürlerden dil öğrenmek için ülkemize gelen öğrencilerin oluşturduğu ortam beraberinde çok kültürlü bir yapıyı da meydana getirmektedir. Çok kültürlülük ise “kültürlerin bir arada bulunmasıdır” (Çüçen, 2005, s.115). Dil öğrenmek için ülkemize gelen öğrencilerden dolayı öğretmen çok kültürlü bir yapı ile temas haline girmek zorunda kalmaktadır.

Etkili dil öğretiminin önemli yapıtaşlarından birisini, dil öğreticilerinin çok kültürlü ortamlara karşı hassas kültürel farkındalığı oluşturmaktadır. Bu farkındalığa sahip olan dil öğreticileri, öğrencilerle ilgili olarak onların geçmişlerini, kültürlerini, kültürel kimliklerini ve tecrübelerini tanımakta ve bunlara saygı duymaktadır. Bu durum sınıf ortamına öğrenciler nezdinde pozitif bir şekilde yansımaktadır.

Yüksek düzeyde kültürel farklılığa sahip olan dil öğreticileri daha donanımlıdır ve bu donanımını öğrencilerin motivasyonunu artırmada, kapsayıcı ve destekleyici uygulamalarını onların derse aktif katılımını sağlamada kullanarak onların dil edinimi konusundaki başarılarını da artırmaktadır.

Bu konuyla ilgili olarak çok kültürlülüğe hassas bir şekilde yaklaşan bir dil öğreticisi olmak, inanç ve yaklaşım tarzını dahil etmek üzere, kişinin zihin yapısını ve davranış şekillerini değiştirmesinin yanında kendisine güvenmesini de gerektirmektedir (Polat, 2009). Dil öğreticilerin kültürel farklılıklara karşı saygılı ve hoşgörülü olması bu değerleri, çözülmesi gereken birer sorun olarak görmemesi ve öğrenme ile öğretim süreçlerini bu anlayış düzleminde planlaması, çokkültürlü eğitim uygulamalarının başarısı açısından önem taşımaktadır (Yıldırım, 2016). Ayrıca sürekli mesleki gelişim ve yansıtıcı uygulama, dil öğreticilerinin kültürel farkındalıklarını ve duyarlılıklarını daha

da geliştirmelerine yardımcı olarak onların kùltùrlerarası anlayış ve iletişimi teşvik eden kapsayıcı ve destekleyici øđrenme ortamları yaratmaya devam etmelerini sağlayabilmektedir.

6.7.Kùltùrel Farklılıklara Duyarlı Dil øđretim Yùntemleri

Farklı kùltùrel çeşitliklere sahip olan øđrencilerin olduğu bir ortamda dil øđreticileri, eğitimde kùltùrel duyarlılık konusunda iletişimi ve karşılıklı anlayışı teşvik edecek birtakım uygulamalar yapmaktadır. Kùltùre duyarlı bu uygulamalar bütünü, øđrencilere dil becerilerini kazandırırken øđrencilerin kùltùrel kimliklerini ve değerlerini kabul edip ve bunlara saygı duymayı beraberinde getiren uygulamalardır. øđretmenin kùltùrel farklılıkları materyallere entegre etmesi, sınıf içine farklı bakış açılarını dahil etmesi ve øđrencilerin dil kullanımını yoluyla kùltùrel nüanslarda yolculuk yapmasını sağlamak gibi birtakım stratejilere başvurması, øđrenme ortamının zenginleştirilmesinde güven ve saygı yoluyla daima ilerlemesini sağlamaktadır. Aynı zamanda dil øđreticisi “özellikle øđrencinin değer verdiği konuları eğitim sürecinde kullanabilirse onu nihai hedefine biraz daha yaklaştıracaktır ...bunun için moda ve özel değerler kullanılıp øđrencinin derse karşı ilgisi kolaylıkla çekilebilir” (Alpar, 2013, s.101). Gençler arasında yaygın kullanılan “Facebook” ve “Instagram” gibi sosyal paylaşım sitelerinin dil øđretimi sürecinde aktif kullanımı, øđrencilerin derse ilgisini çekmesinin yanında başarılarına da etki etmektedir. Bütün bunların yanında dil øđreticileri, dil øđretiminde kùltùrel çeşitliliği benimseyerek øđrencileri, kùltùrler arası etkileşimlerde güven ve saygıyla yol almaları için güçlendirebilmektedirler.

Sonuç

Dilin evrimi ve kùltùrel mirasın iletişim vasıtası olarak nasıl Şekil değiştirdiğini göstermesi bakımından Türk dilinin tarihsel gelişimi ve kökenleri kilit bir noktada yer almaktadır. Türk dilinin sınırlarının ötesinde bir yerde olduğunu göstermesi bakımından, köken ve akrabalık bağları incelendiğinde dilin evrimi ve etkileşimi net bir Şekilde gör÷lmektedir. Buna ek olarak Türkçenin morfolojik özellikleri ve diyalektleri üzerine yapılan çalışmalar, dilin tarihsel süreçte nasıl Şekil değiştirdiğinin ve çeşitlilik gösterdiğinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Türkçenin kùltùrel rolü, işlevleri ve kùltùrel yansımaları, dil ve kùltür ilişkisi bakımından önemlidir. Türkçenin ifade biçimleri ve kùltùrel kodları, dilin kùltùrel ve toplumsal bağlamı içerisinde zengin kùltùrel mirasa olan katkısını göstermektedir.

Türk sanatı ve edebiyatı üzerinde dilin rolüne bakıldığı zaman Türk kùltürünün dil ile olan ilişkisi bağlamında dilin zengin kùltùrel mirası korumadaki işlevi açıkça ortaya çıkmaktadır. Ayrıca dilin yarımını belirleyen en

önemli unsurlardan birisini de çeşitli dil politikaları vasıtasıyla kültürel mirasın korunması oluşturmaktadır.

Dil ve kültür arasındaki karşılıklı alışverişe dayanan ilişkinin, kültürel farklılıkların tanımını ve öneminden hareketle dil öğretimine ve öğrenimine entegre edilmesi gerekmektedir. Bu sayede dil öğretiminde ve öğreniminde kültürel farklılıkların dikkate alınması oluşunun olumlu etkileri görülebilmektedir. Ayrıca dil öğretiminde ve öğreniminde dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli hususu da öğrencilerin kültürel arka planları ve dil öğrenme süreci oluşturmaktadır.

Sonuç olarak Türkçenin Türk kültürü için önemini ve zengin kültürel mirası koruyup nesilden nesle aktarmasındaki büyük rolünü, Türk dilinin kökenleri, tarihi gelişimi ve kültürel yansımaları göstermektedir. Dilin oldukça tesirli bir şekilde öğretilmesi ve öğrenilmesi için kültürel farklılıkların dikkate alınması önemli bir adımı teşkil etmektedir. Buradan hareketle dil öğretim sürecinin zenginleşmesi ve öğrencilerin motivasyonlarının yanında başarılarının da artması için dil öğretmenlerinin kültürel farkındalıkları ve hassasiyetleri önemli bir işleve sahip bulunmaktadır.

Kaynakça

- Aday, E. (2017). Bolvadin ilçesi Karabağ köyleri folklorunda eski Türk inançlarının izleri. *Kesit Akademi Dergisi*, (12), 217-239.
- Akengin, G. (2012). Sanat dalları arasında etkileşim ve dil. *Karadeniz Araştırmaları*, (33), 139-146.
- Aksan, D. (2000). *Her yönüyle dil-ana çizgileriyle dilbilim*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Alpar, M. (2013). Yabancı dil öğretiminde kültürel unsurların önemi. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 9(1), 95-106.
- Boylu, E. (2014). Dil-kültür ilişkisi ve İran'da Türkçe öğretimine etkisi. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(4), 19-28.
- Boztoprak, F. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde Dede Korkut'un 20. yüzyıldaki yansımaları Barış Manço tipi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 65-75.
- Çakır, İ. (2011). Yabancı dil öğrenme ortamlarında kültürün rolü. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(190), 248-255.
- Çelik, H. ve Genç, A. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bir motivasyon ve kültür aktarım aracı: Gezi-gözlem etkinlikleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Eğitim Dergisi*, 4(1), 42-53.
- Çüçen, A. K. (2005). Kültür, uygarlık, evrensellik ve çok-kültürlülük. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 4, 111-115.
- Daslak, İ. B. (2019). Kültürün yabancı dil eğitimi üzerindeki etkisi: Trabzon örneği. *İmgelem*, 3(4), 81-106.
- Demir, N. Ve Yılmaz, E. (2003). *Türk dili el kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Demir, T. ve Özdemir, B. (2013). Türkçe eğitiminde karagöz/gölge oyunları ile değer eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 57-89.
- Durmuş, M. (2018). Dil öğretiminin temel kavramları üzerine düşünceler: yabancılar Türkçe öğretimi mi, yabancı dil veya ikinci dil olarak Türkçe öğretimi mi? *Türk Bilig*, (35), 181-190.
- Ercilasun, A. B. (2013). Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri. *Dil Araştırmaları*, 12(12), 17-22.
- Erdem, M. (2016). Türk diyalekt coğrafyası araştırmalarında İran Türk ağız araştırmalarının yeri. *Çukurova Üniversitesi Türkojoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 11-30.
- Ergin, M. (1986). *Üniversiteler için Türk dili*. İstanbul Boğaziçi Yayınları.
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*, 729(1), 50-57.
- Göçer, A. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının dil kültür ilişkisi üzerine görüşleri: Fenomenolojik bir araştırma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 25-38.
- Kaplan, M. (2010). *Dil ve kültür*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karakuş, İ. (2006). Türkçenin gücü ve Atatürk. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 54(2006/1), 155-164.
- Kılıç, F. (2019). *Kültürel öğeler açısından yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kaynak incelemesi: Türkiye Yolculuk B1-B2 ve Altay Türkçe Öğreniyorum B1-B2 örnekleri* (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Koca, S. K. (2012). *Türk kültüründe sembollerin dili* (Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Koçer, Ö. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin hedef kültürle bütünleştirilmiş dersler sonrasında görüşlerinin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(2), 25-35.
- Konate, T. (2017). *Yabancı öğrencilerin kültürel uyumunda kültürel zekânın etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Maleki, E. (2013). Türk kültür ve dilinin fars kültür ve diliyle etkileşimi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 173(173), 129-150.
- Memiş, M. ve Şentürk, R. (2023). Edimbilimin dil öğretimine katkıları. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (Özel Sayı 1 (Cumhuriyetin 100. Yılına)), 239-265.
- Özyetgin, A. M. (2006). Tarihten bugüne Türk dili alanı. (?), 1-28.
- Polat, S. (2009). Öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime yönelik kişilik özellikleri. *International Online Journal of Educational Sciences*, 1(1), 154-164.

- Saraç, H. (2019). Bir milletin kültürel belleğinin şifreleri: Kod kültürleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 11(6), 157-169.
- Uzun, N. E. (2012). Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri üzerine. *Türkoloji Dergisi*, 19(2), 115-134.
- Yangil, M. K. ve Şen, F. (2022). Ortaokul öğrencilerinin konuşma becerisi düzeyleri ve geliştirilmesine yönelik öğretmen görüşleri. *International Journal of Language Academy*, 10(1).
- Yıldırım, S. (2016). Kosova'daki öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik bilgi, inanç, tutum ve özyeterliklerinin sınıf içi uygulamalarıyla ilişkisinin incelenmesi (Doktora Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Balıkesir.
- Zeyrek, S. (2020). Dil-kültür ilişkisi doğrultusunda yabancı dil öğretimi. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*, 3(2), 165-186.

7.BÖLÜM

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK GELECEĞİ

Ladin Şengül¹

Giriş

Dilin dünya sahnesinde ortaya çıktığı dönemden günümüze kadar gelen sürede ana dil olarak öğrenimi ve öğretiminin yanı sıra yabancı dil olarak öğrenimi ve öğretimi de söz konusu olmuştur. Savaşlar, göçler, sosyo-ekonomik durumlar, akrabalık, din vb. birçok nedenle kimi zaman zorunlu kimi zaman da isteğe bağlı olarak yabancı dil öğretimi olagelmıştır. İnsanların ana dillerinden başka bir dili öğrenme isteğinin ardında toplumsal ve uluslararası gelişmelerden etkilenen bireysel tercihler bulunmaktadır (Durmuş, 2013). Geçmişten günümüze kadar gelen sürede yabancı dil öğretimi daha çok bireysel ve informal bir öğrenme ve günlük iletişimi karşılamak için yapılan bir eylem iken gelişen ve küreselleşen dünya ile birlikte yabancı dil öğretimi sistematikleşmiş ve formal bir öğretim sürecine dönüşmüştür.

Dilin iletişimi ve etkileşimi sağlaması milletler arasında münasebetlerin artmasına ve toplumların birbirlerini tanımlarına olanak sağlamıştır (Erdem & Çelik, 2024). Gelişen ve değişen dünyada kültürlerarası etkileşimin hızlanması sonucunda insanlar arasında çıkan iletişim sorunu sebebiyle bazı diller hızla yayılmıştır (Özbay, 2010). Genellikle yabancı dil öğretimi üst kültürden alt kültürlere doğru gerçekleşmektedir (Biçer, 2012). Bu bağlamda bilim, ekonomi, coğrafya, tarih ve siyasi olarak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler diğer ülkelere göre bir cazibe kaynağı olarak görülmekte ve cazibe kaynağı olan ülkenin kültürüne ve diline yönelik ilgiler artmaktadır. Dünyada yaygın olarak konuşulan dillere bakıldığında bu dillerin konuşur sayısının fazlalığına neden olarak ekonomileri, sömürgecilik anlayışları, bilimsel faaliyetleri, küresel medyaya hâkimiyetleri gösterilebilmektedir. Diğer bir deyişle yaygın olarak kullanılan diller küresel ölçekte birçok alanda söz sahibi olan dillerdir. Bu noktada dünyada diller arasında büyük bir yarış bu yarışın içerisinde yer almayıp geride kalan diller için ise yaşam mücadelesi söz konusudur.

Türkçe tarih boyunca gerek ana dil gerekse yabancı dil olarak öğretilmiştir. Kaşgarlı Mahmut ile birlikte yazılı bir şekilde yabancı dil olarak öğretimi başlanan Türkçede bin yıllık süre içinde son otuz yıldaki kadar hızlı gelişme,

1 ORCID ID: 0000-0002-2717-3599, ladin.sengul97@gmail.com

ilerleme ve yaygınlaşma hiçbir dönemde görülmemiştir (Köse & Özsoy, 2021). Küresel dünya eğilimleriyle birlikte Türkiye'nin giderek siyasi, ekonomik ve bilimsel yenilikleri Türkçeye olan ilginin artmasına neden olmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı'na göre (2022) Türkçeye gösterilen bu ilginin Sovyetler Birliği'nin doksanlı yılların başında dağılmasıyla başlayan Büyük Öğrenci Hareketliliği Projesi ile yükselen ve 2000'li yıllarda zirveye ulaşan Türkiye'nin dünyaya açılma politikasıyla yakından ilişkilidir. Özellikle 2001 yılından itibaren Avrupa Konseyi eylem planları sonrası yabancı dil olarak Türkçe eğitim-öğretim faaliyetleri oldukça artmıştır (Efe & Yangil, 2024). Yabancı dil olarak Türkçeye yönelik artan ilgi beraberinde yabancı dil olarak Türkçenin geleceği ve bu geleceği etkileyen faktörleri, Türkçenin küresel ölçekteki rolü ve önemini, değişen dinamikleriyle ilgili konuları gündeme getirmektedir.

7.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Geleceği ve Değişen Dinamikler

Sosyal bir varlık olan insan yüzyıllardır birlikte yaşamış ve bu yaşamın gerekliliği olan iletişim kurma ihtiyaçlarını dil ile gidermişlerdir. Dil, insanların duygu, düşünce ve hayallerini paylaşabilmelerine imkân sağlarken birlikte yaşanan topraklarda aidiyetlik duygusunu oluşturmada, kültürel normların ve geleneklerin sistemleştirilmesinde ve gelecek kuşaklara aktarılmasında büyük bir öneme sahip olmuştur. Medeniyetin yapı taşı olan dil, milletlerin yegâne hazinesi ve yaşatıcısıdır. Dil sadece kültürlerin zamansal olarak aktarımı değil diğer kültürlerle ortaklığın kurulması ve kültürleşmenin oluşmasında da öneme sahiptir. İnsanlık tarihi ile birlikte var olan dil, kültürlerin geçmişten günümüze ulaşmasında bir köprü vazifesi olurken, kültürlerarası etkileşimlerin önemli bir unsuru olmuştur.

Türkçe köklü bir geçmişe sahip olmakla birlikte geniş coğrafyalara da yayılmış ve bunun sonucunda farklı kültürleri etkilemiş ve onlardan etkilenmiştir. En eski yazılı kaynakları M.S. 6-8.yüzyıllara ait (Kerimoğlu, 2013) olan ve tarihsel süreçte farklı millet, dil, din ve coğrafyaların da etkisiyle gelişerek zengin bir ifade gücü ve söz varlığına sahip olan (Kaplan, 2009) Türkçenin günümüzde farklı ağız ve lehçelerle birlikte 200 milyondan fazla konuşuru bulunmaktadır (Kaya & Demirel, 2023). Türkçe tarih içerisinde Sibirya'dan Doğu Avrupa'ya, Orta Asya'dan Orta Akdeniz'e kadar yaklaşık 11 milyon kilometrekarelik bir coğrafyaya yayılmıştır (Öztekten, 2004). Türkçe geniş bir coğrafyada farklı lehçeleri olan ve birçok dille etkileşime girerek sözcük alışverişi gerçekleştiren dünyanın en yaygın dilleri arasındadır (Ercilasun, 2013).

Dünya üzerinde 6000-7000 civarında dil olduğu bilinmektedir ve (Wunderlich, 2001, akt. Karaca, 2023; Ethnologue, 2022) ve bu dillerin %90'ını en fazla 5000 insan tarafından konuşulmaktadır (Karaca, 2023). Türkçe ise dünyada en çok konuşulan diller arasında ilk 20 dilin içerisinde yer almaktadır (Ehnologue,

2023). Uzun bir tarihsel geçmişe sahip ve geniş coğrafyalara yayılan Türkçe aynı zamanda medeniyetin, bilimin, sanatın ve ticaretin de dili olmuştur. Bu durum Türkçenin geniş coğrafyalarca çok uzun süre çeşitli amaçlarla öğrenildiğini ve öğretildiğini göstermektedir. Küreselleşmenin etkisiyle değişen sosyal ve siyasi dinamikler nedeniyle çoğu dil varlığını sürdürmemektedir. Bundan 100 yıl sonra 600 dilin konuşulacağı tahmin edilmektedir (Wunderlich, 1998; akt. Karaca, 2023). Bu noktada dillerin ve kültürlerin yaşam mücadelesi verdiği günümüzde Türkçe dünyada en çok konuşulan diller arasında yer almakta ve gün geçtikçe Türkçe konuşur sayısı artmaktadır.

Dünya sürekli olarak bitmeyen bir değişim içerisinde. Küreselleşmenin de etkisiyle dünya giderek küçülmeğe, başka bir ülkede yaşanan olay tüm dünyada etkili olabilmektedir. Dil de bu değişen dinamiklerden etkilenmekte ve bu dinamikleri etkilemektedir. Yabancı dil olarak Türkçe eğitimi günümüzde medya, teknoloji, eğitim, ekonomik vb. birçok değişkene bağlı olarak gelişmektedir. Birbirleriyle bağlantılı bu kavramlar Türkçeyi ve Türkçenin geleceğini etkilemekle beraber Türkçeden de etkilenmektedir. Akademik çalışmalar, ticari faaliyetler, diplomatik temaslar, Türklere olan sevgi, Avrupa Birliği'ne üyelik aşamasındaki bir Türkiye'yi tanıma vb. amaçlarla Türkçe öğrenilmek istenmektedir (Erdem, 2009). Bu durum Türkçeye yönelik artan ilgiye neden olarak gösterilebilmektedir.

İçinde yaşanan topraklar yüzyıllardır farklı kültürlerle ev sahipliği yapmış ve çeşitli göçlerle de diğer kültürlerle kucak açmıştır. Coğrafi yakınlık, ekonomik imkânlar, eğitim, kültürel ve dini yakınlık gibi çeşitli nedenler ülkeye yönelik göçü arttırmıştır. OECD'nin 2021 verilerine göre Türkiye'de yabancı uyruklu nüfus toplam nüfusun %3,7'sini oluşturmaktadır (OECD, 2022). Türkiye'de 200 binin üzerinde uluslararası öğrenci bulunmaktadır (YÖK, 2021). UNESCO (2021) verilerine göre 2019 yılında eğitim amaçlı göç eden uluslararası öğrenci sayısı 6 milyonun üzerine çıkmıştır (Akt. Tekin, 2022). Daha iyi eğitim ve hayat imkânları, ekonomik nedenler ve sosyo-kültürel uygunluk gibi nedenlerle Türkiye'deki uluslararası yabancı öğrenci sayısı da giderek artmaktadır. 2022 yılında 198 ülkeden gelen 300 binden fazla uluslararası öğrenciye sahip Türkiye, dünyadaki uluslararası öğrenci sayısının %2,9'una ev sahipliği yaparak öğrenci sayısındaki artış oranıyla ABD ve İngiltere gibi ülkelerin artış oranını üzerine çıkmıştır (Özvar, 2022). Bu bağlamda Türkiye her geçen gün daha fazla uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum Türkiye'nin giderek küresel ölçekte etkin bir rol oynadığını, Türkçenin ise eğitim ve bilim dili olarak dünya sahnesinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Günümüzde medya, kültürlerarası etkileşimin ve kültür aktarımının yeni ve güçlü bir aracıdır. Medya sayesinde dünyanın bir ucundaki kültürler birbirlerini tanıyabilmekte ve etkileşime geçebilmektedir. Türkiye, son yıllarda Türkçenin

ve Türk kültürünün yaygınlaştırılması ve tanıtılmasına yönelik oldukça önemli başarılar imza atmıştır. 170'ten fazla ülkede yayımlanmakta olan Türk dizi ve filmleri, dünyadaki dizi-film ihracatında ilk 5 ülke arasında yer almaktadır (AA, 2024). Ortadoğu, Balkanlar, Orta Asya, Güney Amerika başta olmak üzere birçok ülkede izleyicisi bulunan Türk dizi ve filmleri, Türk kültürünü tanıtmada ve Türkiye'ye yönelik algıları olumlu yönde etkilemede günümüzde önemli rol oynayan unsurlardan biri haline gelmiştir. Türk dizi ve filmlerini izleyenler Türk kültürünü tanımakta, Türkçeyle karşılaşmakta ve Türkiye'ye yönelik ilgi ve merakları artmaktadır. Türk dizi-filmleri sayesinde Türkiye'ye gelme ve Türkiye'de yaşam kurma istekleri artarken Türkçe öğrenmeye yönelik de büyük bir istek ve ilgi duymaktadırlar. Sürekli olarak Türk dizileri izleyen biri Türkçeye aşina olmakla beraber temel kavramları öğrenmekte ve bu durum Türkçe öğrenmeye yönelik motivasyonlarını arttırmaktadır. Bu noktada dizi ve filmler başta turizm olmak üzere ekonomiyi, politikayı ve Türkçenin geleceğini etkilemekte olduğu söylenebilmektedir.

Günümüzde yabancı dil, ekonomik avantaj olarak kabul edilmektedir. Bireylerin bildikleri dil sayısının fazlalığı iş dünyasında olumlu bir etki yaratırken uluslararası şirketler işbirliği yaptıkları ülkelerin dillerinde iletişim kurma gereksinimi duymaktadır. Küreselleşmenin bir sonucu olarak milyonlarca çalışan iş yerinde her gün yabancı bir dil kullanmakta ve bu uygulama hem yerel hem de uluslararası işletme faaliyetlerini birçok düzeyde etkilemektedir (Hadjichristidis, vd. 2017). Türkiye'nin ihracat gücü ve ticari etkileşimi beraberinde Türkçenin bir ticaret dili olarak önem kazanmasına sebep olmaktadır. Türkiye'de etkili bir işbirliği kurabilmek amacıyla Türkçe öğrenen sayısı giderek artmaktadır. Bu noktada Türkiye'nin ekonomik büyümesi beraberinde Türkçenin de yaygınlaşması anlamına gelmektedir. Türkçenin ekonomi etkisiyle büyümesi beraberinde Türkçe öğretimi, Türkçe öğretim merkezleri, yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenler olmak üzere çeşitli alanlarda iş ve ekonomik büyüme fırsatları oluşturmaktadır. Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ekonomik fayda sebebiyle her geçen gün Türkçe öğrenmek isteyenlerin artmasına sebep olurken bu durum aynı zamanda Türkiye ekonomisine katkı sağlamakta olduğu da görülmektedir.

Türkiye'nin gelişen ekonomisi ve dış politikası, eğitim imkânları, coğrafi konumu, dizi ve filmlerin artan izleyici kitlesiyle beraber Türk kültürünün geniş coğrafyalarda tanınmaya başlanması Türk turizmine yönelik ilgileri çoğalmaktadır. Dil ile içe içe geçen turizm hem ulusal hem de küresel bir ekonomik sektördür. Günümüzde kültürel, sağlık, spor vb. turizm alanlarıyla birlikte son zamanlarda sıkça rağbet gören alanlardan biri de eğitim turizmdir. Kültürel veya eğitim turizmi için gelen bireyler kendi ana dillerinde hitap edilmek istememekte, çoğu seyahat ederken gidilecek yerin dilini öğrenmek

istemektedir (Bosch & Schlak, 2013). Türkiye çeşitli amaçlara uygun farklı turizm imkânlarına sahiptir. Kültür, sağlık, eğitim olmak üzere çeşitli turizm sektörlerinden ziyaretçileri ağırlayan Türkiye, bu vesileyle Türkçe öğrenmeye yönelik ilgi ve motivasyonun artmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Ülkeye gelen turistler Türkçe duymakta, temel ihtiyaçlar düzeyinde kelime ve kalıpları öğrenmekte bu durum yabancı dil olarak Türkçeye yönelik ilgiyi arttırmaktadır.

Tüm bu unsurlar incelendiğinde yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenenlerin sayısı gün geçtikçe artmakta ve bu durum Türkçenin gelecek yıllarda küresel bir dil olma yolunda ilerlediğini göstermektedir. Bununla beraber Türkçenin yabancı dil olarak geleceğinde etkili olan, dönemin ihtiyaç ve ilgilerine göre değişen dinamikleri vardır. Dönemin değişen dinamiklerinin başında ise şüphesiz teknoloji gelmektedir.

Çağımızda teknoloji insan yaşamı için vazgeçilmez bir unsurdur. Dünya, bilgi birikimi ve buna bağlı olarak bilgiyi kullanma teknolojilerinin artmasıyla tüm tarihi etkileyecek ve değiştirecek dönemler geçirmiştir; ateşin bulunmasından, elektrikli araçların kullanımına kadar gelişen dünya İnternet teknolojileri ile bambaşka bir döneme geçiş yapmıştır. (Akkaya & Şengül, 2022). Teknolojinin hızla geliştiği ve hayatın büyük bir bölümünü kapladığı günümüzde birçok alan teknolojiye uyum sağlamak adına değişimler geçirmektedir. Bu noktada dil öğretimi de teknolojik gelişmelerden doğrudan etkilenmektedir. Günümüzde bireyler her yerde ve her zaman kullanabilecekleri, pratik dil uygulamalarına yönelmektedir. Bu noktada yeni nesil teknolojiyle uyumlu Türkçe içeriklerin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin geleceğini etkilemekle beraber Türkçe öğrenmeye yönelik ilgi ve motivasyonları da arttırdığı söylenebilmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde teknolojinin etkili ve verimli kullanılması büyük bir oranda dil politikalarıyla ilgilidir. Günümüzde bireyler akademik, ekonomik, kişisel vb. birçok nedenden dolayı birden fazla yabancı dil öğrenmektedir. Bireyler yabancı bir dili ihtiyaçlarını karşılamak için öğrenirken devletler de kendi dillerini öğretmek ve küresel dünyadaki güçlerini artırmak amacıyla çeşitli dil politikaları geliştirmektedirler (Arat, 2022). Dil politikaları dilin toplumsal geleceğinin takibi, gelecek planlaması, dilin kapsamının genişletilmesi, toplumlararası etkileşimin artırılması gibi noktalarda ülkelerin ihtiyaçlarına cevap vermede önemli bir yere sahiptir (Ulum, 2021). Bu noktada dil politikaları içerisinde yer alan öğrenci değişim programları, burslar gibi çeşitli imkânlar, değişen ve gelişen dil politikaları yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin geleceğini şekillendiren dinamiklerden biri olarak büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilmektedir.

Dünyanın dinamikleri sürekli ve hızlı bir şekilde değişmekte kültürler bu dinamikleri takip ederek bir değişim zorunluluğuna girmektedir. Ekonomi,

küreselleşme, siyaset, popüler kültür, dünyada artan göç ve beraberindeki demografik değişimler, kültürel etkileşimler, eğitim anlayışlarındaki değişiklik, değişen iş gücü ihtiyacı, teknoloji, tüm dünyayı etkileyen salgınlar, afetler vb. durumlar dünyanın değişen dinamikleri arasında yer almaktadır. Dünyadaki her bir olay birbirleriyle bağlantılı ve birini etkilemektedir. Bu dinamiklerden birinde gerçekleşen bir değişim beraberinde tüm dinamikleri etkilemektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin geleceği çeşitli dinamiklerle şekillenirken bu durum beraberinde Türkiye'nin ve Türkçenin küresel ölçekteki rolünü ve önemini de etkilemektedir.

7.2. Türkçenin Küresel Ölçekte Rolü

Küreselleşme eğilimleriyle birlikte dünyada uluslararası öğrencilere yönelik ilgi de giderek artmaktadır. Bilgi transferi, ekonomik getir, sosyal, siyasal ve kültürel sermaye temin etmenin ve yaymanın yolu olarak görülen uluslararası öğrenciler konusu, neredeyse tüm ülkelerin dikkatini çekmekte ve ülkeler bu küresel sermayeden pay elde etmek veya paylarını büyütme amacıyla çeşitli ve özendirici politikalarla daha fazla öğrenci çekmenin yollarını aramaktadırlar (Tekin, 2022, s.140). Uluslararası öğrencilere yönelik ilginin artmasını sadece ekonomik nedenlerle sınırlamak mümkün değildir. Uluslararası öğrenciler eğitim almak için geldikleri ülkelerin dillerini ve beraberinde kültürlerini de öğrenmektedirler. Bu durum uluslararası öğrencilerin göç ettikleri ülkelerle aynı zamanda kültürel bir bağ kurdukları anlamına gelmektedir.

Kendi ülkelerinin birer kültür elçisi olan yabancı öğrenciler iki ülke arasındaki kültürel ve siyasi ortaklıkların kurulmasında da rol oynamaktadırlar. Bu durum eğitim ve kültür diplomasisinin önemini vurgulamaktadır. Eğitim diplomasisi bir devletin kendi fikirlerini ve hissiyatını diğer ülkelere ve dünya kamuoyuna anlatmak ve cazibesini artırmak için belirli stratejik amaçlar doğrultusunda diğer politikalarla eş güdümlü bir şekilde yaptığı ve desteklediği faaliyetler (Akar & Gürkaynak, 2022, s.144) olarak tanımlanmaktadır. Bir ülkenin diğer ülke vatandaşları ile eğitim faaliyetleriyle iletişim kurarken yararlandığı araçlar olarak yurt dışında açılan okullar, burslar, dil öğretimi, enstitüler, değişim programları, üniversite kürsüleri ve eğitim müşavirlikleri kabul edilmektedir (İletişim Başkanlığı, 2022, s. 20). Dil bir kültürün taşıyıcısı olarak kamu ve eğitim diplomasisinde büyük bir öneme sahip olmaktadır. Örneğin Fransa'nın 1883 sonrasında itibarının artmasının en önemli nedeni dili ve edebiyatı aracılığıyla kendi kültürünü ihraç etmesidir (Nye, 2008). Bu noktada yabancı dil öğretimi ülkelerin kültür ihracatının en önemli aracı ve hedefidir. Ülkeye eğitim amaçlı gelen öğrenciler başta ülkenin dilini öğrenerek duygu, düşüncelerini ifade etmekte, temel iletişim ihtiyaçlarını o dilde karşılamakta ve çeşitli eğitim faaliyetlerinden yararlanarak verimli bir eğitim

hayatı geçirebilmektedirler. Uluslararası öğrencilerin kültürel ve diplomatik önemi şu şekilde açıklanabilmektedir:

“ Akademik değişim programıyla bir yıllığına ülkenize gelen 19 yaşındaki birini düşünün. 19 yaşındaki gencin iyi bir deneyim yaşayarak ve ülkeniz hakkında olumlu düşüncelerle evine döndüğünü; 30 yıl sonra da ülkesinin başbakanı olduğunu ve ülkenize yönelik politikasının, onun değişim programındaki deneyiminden olumlu yönde güçlü bir şekilde etkilendiğini varsayalım. Bu bir başarıdır lakin sonucun görülebilmesi için 30 yıl geçmesi gerekmektedir.” (Seib, 2016, akt. Tok, 2023, s.35)

Bu noktada Türkçe, bu uzun sürecin ilk ve en önemli basamağını oluşturmaktadır. Ülkeye gelen uluslararası öğrenciler ilk olarak Türkçe ile karşılaşmaktadır. Böylelikle Türkçe öğretiminin bu uzun sürecin tamamını etkileyebilecek kritik bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Türkiye’de kültür ve eğitim diplomasisini geliştirmek ve uygulamak amacıyla kurulan birçok kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Bunlar içerisinde en etkili ve aktif olanı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’dır (YTB). Türk kültürünü ve dilini dünyaya yayma ve diğer ülkelerle kültürel işbirlikleriyle Türkiye’nin küresel diplomasisindeki rolünü arttırmada öneme sahip YTB, uluslararası öğrencilere verdiği ”Türkiye Bursları” ile birlikte uluslararası alanda tanınırlığını arttırmaya çalışmış ayrıca yabancı dil olarak Türkçe öğretimiyle alakalı toplantı, sempozyum, kongre, kurs, basın yayın faaliyetleri, finansman desteği gibi farklı düzeylerde destekler ortaya koymuştur (Tok, 2023, s.43). “Dünyanın dört bir yanına dağılmış olan Türkiye Mezunlarının Türkiye ile irtibatını korumak, mezunların birbirlerinden haberdar olmalarını sağlamak, istihdam olanakları yaratmak, Türk dili ve kültürü ile bağlarını sürdürmelerini ve kendi ülkeleri ile Türkiye arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlamalarını temin etmek “ (YTB, 2023) amacıyla Türkiye Mezunlar Programını kurmuşlardır.” Türkiye’de uluslararası öğrenci ve burs imkânlarından faydalanarak ülkelerinde üst düzey görevlerde bulunmuş öğrencilerden birçoğuna örnek olarak 2014-2020 yılları arasında Tanzanya’da Savunma Bakanı olarak görev yapan ve şu an Devlet Başkanı olarak görev yapmakta olan Hüseyin Ali Mwinyi, Somali’nin Savunma Bakanı Abdulkadir Muhammed Nur, 2014 yıllarında Kosova Devlet Bakanı Furkan Çako, Libya eski Başbakanı Muhammed El Manguş, Kosova eski Başbakan Yardımcısı ve Adalet Bakanı Hajreddin Kuçi, Arnavutluk eski Adalet ve Dışişleri Bakanı Aldo Tonin Bumçi, Afganistan eski Dışişleri Bakanı Rangeen Dadfar Spanta, Azerbaycan Tarım Bakanı Yardımcısı İlhame Qedimova örnek gösterilebilir (Korkmaz, 2022, s.326-332). Bu noktada Türkiye’de eğitim almış ve Türkçe öğrenmiş öğrenciler ülkelerinde üst düzey görevlerde yer almakta ve Türkiye ile ülkeleri arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde kilit rol oynamakta

oldukları görülmektedir. Bu durum Türkiye'nin ve Türkçenin küresel ölçekte bir diplomasi dili olduğunu gösterirken gücünün ve etkisinin her geçen gün arttırdığını söylemek de mümkündür.

Dış politikada siyasi ve ekonomik hedefleri desteklemek için bir enstrüman olarak görülen (Bélanger, 1999) kültür öğelerinden olan dilin, kitapların, televizyonların, radyo programlarının, sanat sergilerinin ve konserlerin tanıtımı yapılarak yabancı ülkelerin o ülkeye dair kültür ve dil bağlamında tanışmaları ve o ülkede olumlu bakış açısı kazandırılması amaçlanmaktadır (Akıllı, 2014). Dil öğretimiyle doğrudan kültürün yaygınlaştırılması ve öğretilmesi desteklemektedir. Öğrenciler öğrendikleri dilde düşünebilmekte, öğrendikleri dilin kültürünü yakından tanıyarak bağ kurabilmektedir. Bu durum eğitim alınan ülkede değerli ve verimli bir eğitim süreci geçirebilmenin doğrudan dil öğretimiyle ilgili olduğunu göstermektedir. Türkçe öğretiminin Türk dilinin ve Türk kültürünün öğretilmesiyle beraber Türkiye'nin uluslararası diplomasisinde de büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Kültürel güç ve cazibe kaynağı olan dilin (Korkmaz, 2020) uluslararası diplomaside etkili olabilmenin yegâne koşullarından olduğu söylenebilmektedir. Bu noktada yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, Türkiye'nin dış politikasında ve uluslararası ilişkisinde belirleyici bir güç olmaktadır.

Tarih boyunca bir güç olarak kabul edilen dil, bulunduğu coğrafyadaki kültürel hâkimiyetlerin sembolü olmuştur. Bilim, ticaret, eğitim ve günümüzde medya gibi toplumu yönlendiren unsurların belirli dillerin hâkimiyetinde olması toplumlar üzerinde o ülkenin ve kültürünün gücünü göstermektedir. Türk kültürü tarih boyunca diğer kültürlerle etkileşim içerisinde olarak bulunduğu coğrafyaların etkin güçlerinden biri olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Türk kültürünün etkin güç olmasının en önemli sebebi bulunduğu topraklardaki barışçıl ve bütünleştirici kültürüyle ara bulucu bir rol izlemesi ve yol göstermesidir. Bu bağlamda Türkçenin, barışın ve yardımlaşmanın dili olarak dünya sahnesinde konuşulduğu söylenebilmektedir.

Türkiye coğrafi konumu sebebiyle stratejik bir öneme sahiptir. Akdeniz'i Karadeniz'e bağlayan, Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu'yu birleştiren bir köprü konumundadır (Kaya, 2017). Türkiye bulunduğu coğrafi konum itibarıyla yüzyıllar boyunca doğu ile batı arasındaki etkileşimin köprüsü olmuş; Avrupa ve Asya kıtasını sadece coğrafi olarak değil kültürel olarak da birbirine bağlayarak hem doğu hem de batı kültürünü sentezlemiştir. Böylelikle geniş bir kültür yelpazesine sahip olan Türkiye, bu çeşitliliği ve köprü vazifesini dile de yansıtmıştır. Dünya Adası'nın menteşesi üzerine vurulan kilit ve onun anahtarı niteliğinde olan (İlhan, 1989; akt. Kaya, 2017) Türkiye'nin anahtarı ise hiç şüphesiz Türkçedir. Bu noktada Türkiye'nin ve Türkçenin hem bölgesel hem de küresel olarak büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir.

170'ten fazla ülkede Türk dizi ve filmlerinin yayınlanıyor olması dünyanın dört bir tarafında Türkçe duyan-izleyen insanlar olduğu anlamına gelmektedir. Bu noktada giderek yaygınlaşan ve büyük bir izleyici kitlesine hitap eden Türk dizileri sayesinde Türkçe bölgesel bir dil olmaktan çıkıp giderek tüm dünyaya yayılan bir dil haline geldiği söylenebilmektedir. Türk dizi ve filmleriyle benzer zevkleri bulunan farklı kültürdeki insanlar Türkçede buluşmakta ve anlaşmaktadırlar. Bu bağlamda dizi ve filmlerin Türkçenin küresel ölçekteki hâkimiyetini arttırdığı söylenebilmektedir.

Türkiye'nin büyüyen ekonomisi ve yatırım fırsatları küresel ekonomide söz sahibi ülkelerden biri olmasına yardımcı olmaktadır. Türkiye inşaat, sanayi, tarım-hayvancılık, turizm, sağlık, eğitim vb. birçok sektörde uluslararası işbirliklerine ve şirketlere ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye ekonomisinin bu çeşitliliği birçok yabancı yatırımcının ilgisini çekmekte ve yeni iş fırsatlarına kapı açmaktadır. Bu durum beraberinde Türkçenin özellikle iş ve mesleki ihtiyaç sebebiyle öğrenimine yönelik ilgiyi arttırmaktadır. Gerek Türkiye'de gerekse yurt dışındaki firmalarda Türkçe yetkinliğine sahip bireyler önem kazanmakta ve iş dünyasında öncelikli olarak kabul edilmektedir. Bu durum Türkçenin bir ekonomi dili olarak da önem kazanmaya başladığının bir göstergesidir.

Sonuç olarak Türkçenin küresel ölçekteki rolü birçok değişkenden etkilenmekte ve gün geçtikçe daha kritik role sahip olmaktadır. Türkiye'nin komşu ülkeler başta olmak üzere diğer ülkelere yönelik barışçıl ve ara bulucu politikası Türkçenin bir diplomasi dili olarak kabul edilmesine sebep olmaktadır. Uluslararası öğrenciler Türkiye ile kendi ülkeleri arasında bir köprü vazifesi görürken aynı zamanda Türk kültürünü tanımakta ve Türkçe öğrenmektedirler. Bu durumu uzun süreçte Türkçenin küresel bir dil olma yolunda atılan ilk adımları olarak görmek mümkündür. Türkçe öğretimiyle birlikte Türk kültürü de öğretilmekte ve öğrenciler Türkçe düşünme becerileri kazanarak Türk kültürüne yönelik bir bağ kurmaktadırlar. Bu noktada bu bağ uzun bir süreçte giderek güçlenmekte ve bireysel bağı aşarak ülkeler arası bir bağ kurulmasına imkân tanımaktadır.

Küreselleşen dünya diller ve kültürler için birçok tehlikeyi beraberinde getirmenin yanı sıra farklı kültürleri buluşturmakta ve birbirleri hakkında bilgi alışverişinde bulunulmasına olanak tanımaktadır. Günümüzde özellikle medya, dünyayı adeta küçük bir köye çevirerek dört bir yandaki insanları ortak zevklerde buluşturabilmektedir. Türk dizi ve filmlerinin izleyici kitlesi gün geçtikçe artmakta, dizi ve filmler farklı kültürden insanları Türkçede buluşturmaktadır. Türkiye'nin büyüyen ekonomisi uluslararası iş birliklerine imkân tanımakta bu durum iş ve meslek nedeniyle Türkçe öğrenenlerin sayısını arttırmaktadır. Bu noktada Türkiye'nin gerek medya, kültür ve sanat faaliyetleri gerekse ekonomik faaliyetleri yabancı dil olarak Türkçe öğretimini etkilemekte

ve Türkçenin küresel bir dil olma yolundaki adımlarını sağlamlaştırmaktadır. Türkiye'nin coğrafi konumu, diplomatik ilişkileri, ekonomisi, kültür ve sanat etkinlikleri Türkçenin küresel ölçekteki rolünü ve önemini etkilemekle beraber Türkçe kullanımının yaygınlaşması Türkçenin bu unsurları üzerinde de etkili olduğunu göstermektedir.

7.3. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Geleceğini Şekillendiren Faktörler

Küreselleşme kıtaları ve kültürleri birbirlerine yaklaştırdığı gibi tek bir kültürün hâkimiyetini de desteklemekte bu durum tek kültürlü ve tek dilli bir dünya olma tehlikesini içermektedir. Yalnızca kültürün bir parçası değil, aynı zamanda diğer kültürel unsurların da önemli bir taşıyıcısı olan dil, küreselleşmenin diğer aktörleri tarafından değiştirilecek veya etkilenecek bununla beraber ekonomik, sosyal ve politik gibi diğer sosyal alanlardaki değişiklikleri de yansıtacaktır (Sun, 2013). Dil, sosyal alanlardaki değişikliklerden etkilendiği gibi bu alanları da şekillendirmektedir. Bu bağlamda Türkçenin geleceği küresel dünyaya ne ölçüde uyum sağlayabildiği ve küresel hâkimiyete sahip dillerden ne derece etkilenebildiğine bağlıdır. Türkçenin yabancı dil olarak geleceğini şekillendiren en önemli faktörler arasında dünyada sürekli ve hızla değişen ihtiyaçlara cevap verebilmesi, eğitim ve bilim dili olarak yaygınlaşması, günümüz dünyasına şekil veren medya dilinin Türkçe olması, yeni nesil teknolojilere uyumlu olabilmesi gösterilebilmektedir.

Bir dilin yaşayabilmesi için basit bir tanımla konuşurlarının olması daha geniş bir tanımla o dilin bilim, medya, eğitim, ticaret dili olması anlamına gelmektedir. Bir dilin eğitim, yazı ve medya dili olması, o dilin yaygınlaşmasını ve zenginleşmesini dolayısıyla konuşurlarının hızla artmasını sağlamaktadır (Bulak, 2020). Bu noktada dilin korunması, gelecek kuşaklara aktarılması, tanıtılması ve daha fazla konuşura ulaşabilmesi adına dil politikaları önem arz etmektedir. Türkiye'nin dil politikaları incelendiğinde özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Türkçe öğretimi ivme kazanmış, Millî Eğitim Bakanlığı yurt içinde Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PIKTES), yurt dışında Türkiye Maarif Vakfı örgün eğitim kurumları, yurt dışında Türkçe öğrenmek isteyenler için faaliyetlerini yürüten Yunus Emre Enstitüsü, soydaş ve Müslüman toplulukları niteleyen yürütürken Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenmesi ve Türkiye'de eğitim görmesi amacıyla faaliyet göstermektedir (MEB, 2022; Temur, 2022). Yabancı dil olarak Türkçeye yönelik ilginin artmasıyla birlikte yabancı dil veya ikinci dil Türkçe öğretimine yönelik uzman öğreticilerin yetiştirilmesi amacıyla yükseköğretim kurumlarında ilgili konuyla yönelik ayrı bölümler açılmıştır. Türkçe öğretmenliği bölümlerinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesiyle ilgili derslerle niteliğin ve niceliğin arttırılması planlanırken üniversiteler kendi

bünyelerinde yabancı dil olarak Türkçe öğretim merkezleri açarak bu alanda faaliyet göstermektedirler. Bu noktada yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik kurum ve kuruluşların faaliyetleri ve öğrencilerin yetiştirilmesi yabancı dil olarak Türkçenin niteliğini ve niceliğini etkileyen bir durumdur.

Türkçenin yaygınlaşması ve küresel bir dil olabilmesi doğrudan Türkçe öğretimiyle ilgilidir. Küresel olarak hâkimiyet kuran ve yabancı dil öğretiminden büyük bir sermaye elde eden ülkeler dillerinin yabancı dil olarak öğretimi konusuna odaklanmışlardır. Karababa ve Candaş'a göre (2009, s.268) bir dilin yabancı dil olarak öğretilmesi diğer kültürlerle iletişim kurması, tanınması ve sağlıklı biçimde öğretilmesi için o dilin daha çok gelişmesi, dil ve öğretimi üzerine daha çok araştırma yapılması anlamına gelmektedir. Bu noktada Türkçenin yabancı dil olarak yaygınlaşmasında Türkçe öğretim sürecinin çok büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle yabancı dil olarak Türkçenin yaygınlaşması dil öğretimini yaygınlaştırırken; etkili bir dil öğretiminin de yabancı dil olarak yaygınlaşmasında rol oynadığı söylenebilmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi dünyanın değişik coğrafyalarından gelen ve farklı kültürleri, deneyimleri olan ve Türk üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerin tarafsız, amaçlı, zaman içerisinde iyi yönetilen, nitel bağlamda değişim gösteren, iç dinamiklerle yaratıcı değişimlere olanak sunan ve kalite bağlamında geri dönülemez bir işlemdir (Tüm, 2022). Türkçeye ve Türk kültürüyle tanışılan ilk zaman Türkçe öğretimidir. Bu noktada Türkçe öğretim süreci öğrencilerin Türk kültürüne, Türkçeye karşı olan tutumlarını etkileyebilmekte ve bu durum telafisi zor bir duruma neden olabilmektedir. Bu durum beraberinde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin kalitesini ve geleceğini etkileyebilmektedir. Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde belirli bir standardın sağlanması, hedef ve stratejilerin belirlenmesi gerekmektedir. Temur (2022, s. 188) yabancı dil olarak Türkçe öğretimin için stratejilerin” tarihi ve kültürel görüş açısı, jeopolitik ve jeokültürel sınırlar, sosyopolitik, sosyokültürel hareketlikler; teknoloji ve iletişim; göç ve eğitim; ölçme-değerlendirme; kamu ve uluslararası diplomasi; kültürel diplomasi gibi ana başlıklar etrafında Türkoloji, uluslararası ilişkiler, kültürel antropoloji, iletişim, mühendislik gibi disiplinlerin bakış açılarıyla oluşturularak Türkçenin yabancı/ikinci dil olarak öğretiminin amaçlarının araçlarının ve işlevlerinin temel standartlar ekseninde “ belirlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin sistematik, planlı ve programlı olarak yürütülmesi, öğretim sürecinin kalitesini olumlu yönde etkileyecek yaklaşım, yöntem ve materyallerin kullanılması, öğrencilerin Türkçeye ve Türk kültürüne yönelik bilgi ve donanımları uzun süreçte Türkçe öğretiminin geleceğini belirlemede önemli bir role sahiptir.

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte dünya ve toplumların ihtiyaç duyduğu insan profili değişmektedir. İçinde bulunduğumuz dijital çağ ile birlikte dünyaya uyum sağlayabilecek ve sosyal hayat içerisinde etkin bir şekilde yer edinebilecek vatandaşların yetiştirilmesi için eğitim programları 21.yüzyıl becerilerine uygun olarak yenilenmektedir. Eğitim programlarının ihtiyaca ve dönemin özelliklerine göre yenilenmesi yabancı dil öğretimi için de oldukça önemlidir. Gelecekte yenilik kavramının önem kazanacağını belirten Tüm (2022) eğitimde yeniliği yaratıcı ve üretimsel öğrenme stratejileri, bireysel potansiyelin gerçekleştirilmesine yönelim, yaratıcı düşünme ve tüm düşünsel etkinlik türlerini belirtirken pedagojik yenilik, bilimsel ve yöntemsel yenilik, eğitim ve teknoloji yeniliği, yönetsel yenilik ve fikirsel yenilikleri de eklemektedir.

Pedagojik yenilik eğitim sisteminin ve sürecinin organize edilmesi, yöntem ve tekniklerde yapılan yenilikler, öğretmen-öğrenci etkileşimi gibi öğretim sürecinin düzenlenmesi, geliştirilmesi ve değiştirilmesidir (Stukalenko vd., 2016; Tüm, 2022). Bilimsel ve yöntemsel yenilik eğitim programlarının güncellenmesi, yöntem ve tekniklerin, ölçme ve değerlendirmenin, materyal kullanımının çeşitlendirilmesi, yenilenmesi ve güncellenmesidir. Yönetsel yenilik eğitim kurumlarının verimli ve etkili yönetilebilmesi için strateji belirleme, performans ve kalite yönetimi gibi uygulamalarla hedeflere ulaşılmasını kolaylaştırmakta ve kaliteyi arttırmaktadır. Fikirsel yenilik eğitimdeki disiplinlerarası iş birliğiyle yenilikçi etkinlikler yaratarak (Tüm, 2022) eğitimde yeniliği oluşturmada ve karşılaşılan sorunlara yaratıcı çözümler sunmaktadır. Eğitim ve teknoloji yeniliği eğitim-öğretim sürecinin her aşamasıyla teknolojinin uyumlu hale getirilmesiyle uygulama ve zaman kolaylığı ile birlikte etkili bir öğrenme sürecini desteklemektedir.

Hayatın her anında var olan ve yaşamın vazgeçilmez bir parçası olan teknoloji, eğitimin de gerekliliğindedir. Özellikle yabancı dil öğretiminin etkililiğini ve verimliliğini etkileyen, öğrenenler tarafından hedef dili öğrenmeye yönelik ilgi ve motivasyon arttıran en önemli etkenlerden biri teknolojidir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi farklı coğrafyalardan, farklı sosyo-ekonomik arka plana ve kültüre sahip çok kültürlü eğitim anlamına gelmektedir. Bu durum Türkçe öğretimi sürecinde çok uyaranlı ve çeşitli öğrenme ortamlarının gerekliliği anlamına gelmektedir. İçinde bulunduğumuz teknoloji çağındaki en önemli yetkinliklerden biri bireylerin bu teknolojik çağda var olabilmesi anlamına gelen dijital okuryazarlık becerisine sahip olmaktır. Bu durum beraberinde yabancı dil olarak da dijital okuryazarlığa sahip olmayı gerektirmektedir. Bireyler yeni bir yaşam alanı olan sosyal mecralarda üretim yapmaktadır. Bu noktada ana dilde olduğu kadar yabancı dilde dijital okuryazarlık önem kazanırken teknolojik araç ve gereçlerin dil öğretiminde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Yabancı

dil olarak Türkçe öğretiminde teknolojik araçlar bilginin keşfi, bilgiyi etkili bir şekilde sunmak, bilginin öğrenilme durumlarını değerlendirmek, bilgiyi paylaşmak ve öğretimdeki kalıcılığını arttırmak için kullanılan etkili bir yol olduğu belirtilmektedir (Yıldız & Ateşli, 2022). Her öğrenci Türkçeyi Türkiye’de öğrenememektedir. Son yıllarda dil öğrenenlerin çoğu uzaktan öğrenme yoluyla Türkçe öğrenmektedir. Bu noktada yurt dışında Türkçe öğrenen öğrencilerin öğrenmeye ayırdıkları zaman ve hedef dili öğrenmek için sahip oldukları güdüler farklı olduğundan bilişim teknolojilerine daha fazla ihtiyaç duydukları ve bu teknolojilerin öğrenmeleri üzerinde Türkiye’de öğrenenlere göre daha fazla fark yaratmaktadır (Gülengül Birinci, 2020). Bireyler kolay ulaşım, zaman ve mekân özgürlüğü, maliyet vb. çeşitli nedenlerden dolayı uzaktan eğitimi destekleyici öğrenme ortamlarını tercih etmektedirler. Yabancı dil öğretiminde Web 2.0 araçları, destekleyici internet sayfaları, son yıllarda gittikçe hayatımızın bir parçası haline gelen sohbet robotları gibi yapay zekâ uygulamaları, sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik uygulamaları, sanal içerikler dil öğretimindeki güncel eğilimleri oluşturmaktadır. Web 2.0 araçları daha aktif ve kalıcı bir sınıf ortamı oluştururken (Durmuş, 2015); eğitimsel sohbet robotları her zaman ve her yerde hedef dilde iletişim kurulabilmesi, geniş dil bilgilerini, çeşitli ifadeleri, soruları ve söz varlığını geliştirebilmesi ve sürekli tekrarlarla pratik yapma imkânı tanımaktadır (Huang vd., 2021). Sanal dünyalar, sosyal yapılandırmacı-öğrenme ortamları için gerekli olan zengin sosyal etkileşimleri ve problem çözme ve işbirlikli etkinlikleri içermekte ve böylelikle dil öğrenmeyi teşvik etmektedir (Wehner, Gump & Downey 2011). Dil öğretmenleri bu dijital odağın merkezinde olduğundan, öğrencilere yönelik dil öğrenme deneyim yelpazesini oluşturmak veya geliştirmek için mevcut ve yeni ortaya çıkan sosyal iletişim teknolojilerini geri bildirimde bulunmada kullanarak dijital hikâyeler, artırılmış ve sanal gerçeklik ortamları gibi anlamlı ve özgün dil uygulamalarıyla ilişkili sosyal medya destekli etkinliklere katılma fırsatı sağlayarak öğrencileri öğrenim sürecine dâhil etmelidir (Kessler, 2018). Bu noktada teknoloji destekli dil öğretiminin bir tercihten çok bir zorunluluk olduğu görülmektedir. Sürekli olarak değişen günümüz teknolojisinde Türkçenin hayatta kalabilmesi ve yabancı dil olarak konuşur sayısını arttırması Türkçenin bir teknoloji dili olmasıyla da yakından ilgilidir. Bu bağlamda yabancı dil olarak Türkçenin geleceği Türkçe ile teknoloji entegrasyonunun kurulmasından geçmektedir. Yeni nesil ile uyumlu teknolojilerin Türkçe öğretiminde kullanılması hem etkili bir Türkçe öğretimini desteklerken hem de ilgi çekici içeriklerle daha fazla kişinin Türkçeye merak duymasını sağlanabilmektedir.

Bireylerin günümüzde birden fazla dil öğrenmeleri çok dilli ve çok kültürlü bireylerin daha da geniş perspektifte da çok dilli ve çok kültürlü toplumların oluşmasına yol açmaktadır. Dil öğretimi bir kültür öğretimi ise

her bir dil öğretiminde çok kültürlü bireyler ve toplumlar oluşturulmasına kaynaklık ediliyor demektir. Çünkü yabancı dil öğretiminde sınıflarda farklı etnik kökenden, ülkeden, dilden, dinden, cinsiyetten ve sosyo-ekonomik yapıdan gelen öğrenciler bulunmakta bu durum çok kültürlü bir sınıf ortamı oluşturmaktadır. Çok kültürlü eğitimin amacı kültürel gruplar hakkında bilgi edindirerek farklı kültürel çevrelere uyum sağlayabilmeleri için gereken tutum, beceri ve yetenekleri geliştirmektir (Banks, 1979). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenmek isteyen öğrenciler kendi kültürlerini sınıfta yansıtırlarken aynı zamanda Türk kültürünü de öğrenmektedirler. Bu durum çok kültürlü eğitim anlayışında öğrencilerin bireysel ve kültürel farklılıklarına duyarlı bir öğretimin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Öğrenciler çok kültürü eğitim ile Türk kültürünü tanıırken ve kendi ülkelerini tanıtırken ülkeye uyum süreçleri hızlanmaktadır. Türkiye yüzyıllar boyunca geniş bir kültür yelpazesinde çok kültürlülük kavramının doğduğu bölgededir. Zaten çok kültürlü bir toplum olan Türkiye'nin sahip olduğu bu çeşitlilik fazlasıyla ilgi çekmektedir. Türkiye'nin birçok kültüre ev sahipliği yapması ve bu kültürleri harmanlayarak eşsiz kültür mozaikleri oluşturması hem bölgesel hem de küresel olarak eşine az rastlanan bir kültür hazinesini oluşturmaktadır. Bu durum Türkçeye yönelik ilgileri arttırırken farklı kültürlerden izler barındırmasından dolayı küresel ölçekte önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrencilerin bireysel ve kültürel farklılıklarını dikkate alan çok kültürlü eğitim programının oluşturulması etkili bir Türkçe öğretimi ve Türk kültürüne uyumun sağlanması için önem arz etmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi öğrencilere sadece Türkçe dil bilgisi kurallarını veya temel sözcükleri öğretmek değildir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimindeki esas amaç öğrencilere Türkçe iletişimsel yetinin kazandırılmasıdır. İletişimsel yeti bir dilde iletişim kurabilmek için gerekli olan bilgiler ve bunların kullanılması için gerekli olan becerileri değişik ortamlarda yerinde ve zamanında anlamlı olarak kullanılmasıdır (Aktaş, 2005). İletişimsel yeti kültürel özelliklere de dikkat ederek bağlama uygun olarak iletişim kurulabilmesidir. Öğrencilerin hangi durumlarda kime neyi nasıl söyleyeceğini bilmesi anlamına gelen iletişimsel yeti, hedef dilin kültürel özelliklerinin ve bu özelliklere uygun dil kullanımlarını öğretilmesidir. Nezaket kurallarından jest ve mimiklere, bağlama uygun sözcüklerin ve dil kurallarının öğretilmesini içeren iletişimsel yeti, yabancı dil olarak Türkçe öğrenmek isteyen öğrencilerin temel ihtiyaçlarını oluşturmaktadır. Bu noktada öğrencilerin iletişim kurma becerilerini içeren görev, senaryo tabanlı öğrenme ortamlarının sunulması öğrencilerin Türkçe iletişim kurma becerilerini geliştirmekte ve Türk kültürüne yönelik bilgilerinin uygun zamanlarda kullanma becerilerini geliştirmesi bakımından da önem arz etmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimini yeni fikirler ve yöntem-tekniklerle buluşturmak teknolojiyle uyumlu hale getirmek ve çok kültürlü bir eğitim anlayışını benimsemek ve iletişimsel yetiyi kazandırabilmek için öncelikli olan bu yenilikleri uygulayacak olan dil öğreticilerinin yetiştirilmesi gerekmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretecek olan öğretmenler dil öğretimi sürecini etkilemekte ve öğretmenin kullanacağı yöntem-teknikler, konuya ve Türk kültürüne olan hâkimiyetleri ve bilgileri Türkçenin yabancı dil olarak geleceğinde de belirleyici olmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğreticilerinin yetiştirilmesine yönelik Türkçe öğretmenliği bölümlerinde derslerin verilmesi, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi üzerine lisansüstü programlarının ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sertifika programlarının açılması bu konudaki eksikliği gidermek amacıyla yapılan faaliyetler olsa da yabancı dil olarak Türkçe öğretimi üzerine hizmet içi eğitimlerin verilmesi, üniversiteler ile birlikte çeşitli bakanlıkların işbirlikleri, disiplinlerarası eğitimlerle içeriğinin zenginleştirilmesi gerekmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ana dili Türkçe olan, Türkçenin dil özelliklerine ve Türk kültürüne yönelik bilgi birikimi olan ilgili alanlardan öğreticilerin seçilmesi, alan uzmanları tarafından ortak ve öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak programların hazırlanması ve uygulanması, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanarak standart bir eğitimin oluşturulması, öğretim sürecinde materyal çeşitliliğinin sağlanması, yeni nesil materyallerin uygulanabilmesi için gerekli altyapı ve donanımın sağlanması ve öğreticilere bu konularda bilgilendirmelerin yapılması etkili bir öğretim sürecinin gerçekleşebilmesi için öneme sahiptir. Bu uygulamalar yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin kalitesini arttırırken yabancı dil olarak Türkçe öğretim sürecini etkilemektedir.

Sonuç olarak yabancı dil olarak Türkçenin güncel durumunu ve geleceğini etkileyen faktörlerin başında Türk kültürünü yayma ve yabancı dil olarak Türkçe öğretmek amacıyla yapılan faaliyetler olan dil politikaları ve konuyla ilgili eğitimcilerin yetiştirilmesi gelmektedir. Farklı coğrafyalardan ve kültürlerden gelen öğrencilerin kültürel ve bireysel farklılıklarına duyarlı ve çok uyaranlı yöntem-tekniklerin kullanılması, çok kültürlü eğitim anlayışıyla birlikte yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sistematik bir sürecin ve standardın sağlanması Türkçe öğretiminin geleceğini etkilemektedir. Yeni ve değişen pedagojilerin öğretim süreçlerine uyarlanması, iletişim tabanlı öğretimin esas alınması 21.yüzyılın vazgeçilmezlerinden biri olan teknolojinin öğretim sürecinin her aşamasına dâhil edilmesi gibi faktörler Türkçenin geleceğini etkilemekte, yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik ilginin artması bu faktörlere yönelik değişimleri de zorunlu kılmaktadır.

Sonuç

Yabancı dil olarak Türkçe değişen birçok dinamikten etkilemekte bu dinamikler Türkçenin hem küresel ölçekte hem geleceğini belirlemede etkili olduğu görülmektedir. Dünyadaki her kavram birbirleriyle bağlantılıdır. Bu durumda dünyadaki dinamiklerden birinin değişmesi beraberinde diğer dinamikleri de etkilemekte ve bu durum sistematik olarak birçok alanı değiştirmektedir.

Günümüzde yaşanan deprem, savaş, ekonomik ve sosyal değişimler küresel ölçekte göç oranlarını arttırmıştır. Bireyler çeşitli nedenlerle göç etmekte ve bu durum dünyada göç ile birlikte toplumların göç ettikleri ülkeye uyum sağlayabilmeleri adına başta dil öğretimi olmak üzere eğitimde çeşitli uygulamaları ve politikaları gerekli kılmaktadır. Türkiye coğrafi yapısı, kültürel çeşitliliği, eğitim ve ekonomi fırsatları nedeniyle göç alan ülkelerin başında gelmektedir. Bu durum Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin gerekliliğini arttırırken geleceğini etkilemektedir. Türkiye dünyaya açılma ve küresel ölçekte söz sahibi olabilmek adına Türkçe ve Türk kültürünü tanıtmaya yönelik faaliyetleri Türkiye'ye ve Türkçeye olan ilgiyi arttırmaktadır. Bu durum Türkçe öğrenmenin bireyler açısından çeşitli faydalarını da beraberinde getirmektedir. Türkçenin yabancılar için oldukça avantajlı bir dil olduğunu belirten İşcan (2011, s.33) yabancı dil olarak Türkçe öğrenmenin faydaları olarak iş hayatında avantaj sağladığını, Türkçenin önemini ve geçerliliğinin arttığını, çok dilliliğin çağın gerekliliği olduğunu ve Türkçenin çoğu dile göre daha kolay öğrenilebildiğini belirtmiştir. Öğrencilerin yabancı dil tercihlerini etkileyen faktörlerin başında istihdam olanakları, ekonomik önem, seyahat etme arzusu, kültüre yakınlık (müzik, sanat, vb.), siyasi önem, hedef dilin konuşulduğu ülkeye yakınlık, öğrenme kolaylığı yer almaktadır (Grosse, vd. 1998, s.462). Bu bağlamda öğrencilerin dil öğrenmelerindeki en büyük etken ekonomik faydadır. Fayda teorisi her tüketicinin gelirini en fazla tatmini veya faydayı sağlayacak şekilde harcadığı düşüncesine dayanmaktadır (Baumol & Blinder, 1997). Bu durum yabancı dil öğretiminde öğrencilerin daha fazla iş olanaklarına sahip ve ekonomik olarak daha fazla fayda sağlayacak dilleri öğrenmeye yönelindikleri anlamına gelmektedir. Bu noktada Türkçe büyüyen ekonomisi, uluslararası firmaların gerek yurt dışında gerekse yurt içinde Türkçe bilen bireylere gereksinim duyması yabancı dil olarak Türkçenin öğrenme sayısını arttırırken geleceği ile de doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin ekonomik faaliyetleri ve iş imkânları küresel ölçekteki rolünden beslenirken, Türkiye'nin küresel olarak önemini de arttırmakta bu durum beraberinde Türkçenin önemini ve geleceğini belirlemektedir.

İçinde bulunduğumuz çağda her şeyin reklamı ve tanıtımı yapılmakta, bireylerin seçimlerinde reklamlar bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde etkili

olabilmektedir. Reklamlar ve tanıtımlar tüketilebilen ürünlerin haricinde turizm ve eğitim gibi hizmet tanıtımlarını da içerisine almaktadır. Türkiye dünyanın farklı bölgelerinden uluslararası öğrenci çekse de ağırlıklı olarak kendisiyle dil, din, kültür ve coğrafik yakınlığı bulunan Suriye, Azerbaycan, Türkmenistan, Irak, İran, Afganistan ve Somali gibi ülkelerden öğrenci almaktadır (Arkalı Olcay & Nasır, 2016; Tekin, 2022). Bu durum kültürel ve tarihi yakınlığın önemini gösterirken coğrafi olarak Türkçe konuşulan topraklara yakınlığın öğrencilerin dil tercihleri üzerindeki etkili olduğunu da göstermektedir. Bu kültürel yakınlıkla beraber Türkiye'nin diğer ülkelerdeki öğrencilerin de dikkatini çekebilmesi için Türkiye'nin ve Türkçenin kültürel tanıtımlarına gereksinim duyulduğu söylenebilmektedir. Türk kültürünü tanıtıcı içerikler uluslararası öğrencilerin ilgisini çekmekte, ülkeye karşı merak duygusunu uyandırırken hem turizm hem de Türkçenin yabancı dil olarak geleceğinin şekillenmesinde rol oynadığı söylenebilmektedir.

Günümüzde en yaygın tanıtım faaliyetleri arasında dizi ve film sektörü yer almaktadır. Türk dizi ve filmlerine yönelik artan ilgi farklı coğrafyalardaki kitleleri Türk kültürüne ve Türkçeye yakınlaştırmaktadır. Dizi ve filmler sayesinde kilometrelerce uzakta bile olsalar Türk kültürüne yönelik aşinalık kazanan bireyler kendilerini Türk kültürüne yakın hissetmekte bu durum yabancı dil olarak Türkçe öğrenmeye yönelik motivasyon kaynağı oluşturmaktadır. Televizyon öğrencilere özgün dilin ilgi çekici örneklerini sunmakta, özgüvenlerini güçlendirmekte ve dil yeterliliklerini arttırmaktadır (Vanderplank 1988). Medya teknolojileri yalnızca kasıtlı dil öğrenimi için değil aynı zamanda tesadüfi dil edinimi için de faydalıdır (Kuppens, 2010). Bu bağlamda medya yapımları formal ve informal bir öğrenme ortamı sunarak hem sözcükleri geliştirmede hem de Türkçe sesletime yönelik aşinalıklarına katkı sağlamaktadır. Sonuç olarak Türk dizi ve filmlerin uluslararası ölçekteki rolü ekonomik, kültür-sanat ve tanıtım, eğitim gibi birçok alanı etkilediği söylenebilmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin etkililiğini ve verimliliğini arttırmak, geleceğine yön çizmek bu alanla ilgili yapılan araştırmalar ve faaliyetler ile ilgilidir. Türkiye'nin dünyada söz sahibi olan ülkelerden biri olabilmesi yabancı dil olarak Türkçenin öğretimine yönelik eğitim ve dil politikalarına bağlıdır. Bu nedenle farklı ülkelerle kültürel bağ kurulabilmesinde Türk kültürünü dünyaya yayma amacıyla dil politikalarıyla birlikte harmanlanan kültür politikaları önem arz etmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik ilgili kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, Türk kültürünü tanıtmaya yönelik çeşitli alanlarla dil öğretimi arasındaki işbirliğinin sağlanarak ortak bir programın hazırlanması konuyla ilgili bir standardın ve kalitenin sağlanması hususunda büyük bir öneme sahiptir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde

standardın ve kalitenin sağlanması etkili bir dil öğretim sürecini, etkili bir dil öğretim süreci de daha fazla öğrencinin yabancı dil olarak Türkçe öğrenmeyi tercih etmesine imkân sağladığı söylenebilir.

Dijital dünyada teknoloji kullanımı bir zorunluluk olarak görülmektedir. Dijital dünyadan sanal dünyalara evrilmeye başlayan günümüzde bireylerin ilgi alanları, motivasyonları ve tercihleri teknolojiden yana değişmektedir. Anlık olarak değişen bilgi çağında bireyler öğrenim faaliyetlerini çok uyaranlı, bireyselleştirilmiş ve uzaktan öğrenmelerden yana kullanmaktadır. Dil öğrenimi dijital gelişmelerden doğrudan ve dolaylı olarak etkilendiğinden, insanları çevrimiçi topluluklara çeken nedenler, öğrenmeyi daha verimli, zevkli ve kişiye özel hale getirdiğinden 21.yüzyıldaki dünya dil öğretmenleri bu dijital alanların potansiyellerinin farkında olmalıdır (Kessler, 2018). Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçe öğretimini teknolojik yeniliklerle buluşturmak 21.yüzyıl becerileri ile uyumlu biri eğitimin sağlanabilmesi, yeni ve gelecek kuşaklara ulaşılabilmesi ve Türkçeye yönelik ilginin ve eğitim kalitesinin arttırabilmenin yolu olarak görülmektedir. Bireyler anlık ve kolay ulaşabildikleri eğitim uygulamalarıyla her yerde ve her zaman dil öğrenimini gerçekleştirebilmeleri yabancı dil olarak Türkçe öğretimine kolaylık sağlarken öğrencilerin Türkçeye yönelik motivasyonlarını arttırarak Türkçeye öğrenmeye yönelik olumlu duygular geliştirmelerine de yardımcı olacağı söylenebilmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sadece Türkçenin geleceğiyle ilgili bir durum değil, Türkiye'nin geleceği ile de ilgili bir önemli bir olgu olduğu söylenebilmektedir. Yabancı dil olarak Türkçenin yaygınlaşması Türkiye'nin gelişmesi, Türkiye'nin gelişmesi yabancı dil olarak Türkçenin yaygınlaşması anlamına gelmektedir. Bu noktada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin geleceği farklı alanların gelişmişliği ve disiplinlerarası işbirliği ile mümkün olmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, Türk kültürünün öğretilmesi, uluslararası alanda Türk kültürüne yönelik algıların olumlu yönde etkilenmesi ve Türkiye'nin küresel ölçekte önemli bir yere sahip olması anlamına gelmektedir. Türkiye kıtaları birbirine bağlayan bir ülke ise Türkçe de kültürleri birbirlerine bağlayan bir köprü görevi görmektedir. Bu nedenle küresel diplomasinin dili olabilecek potansiyele sahip olan Türkçenin bilim, sanat, edebiyat, siyaset, ekonomi dili olabilmesi için yabancı dil olarak Türkçeye yönelik araştırmaların, eğitimlerin ve imkânların geliştirilmesi büyük bir öneme sahiptir.

Kaynakça

- Akar, E., Gürkaynak, M. (2022). Ülke markalama bağlamında Türkiye'nin eğitim diplomasisine yönelik bir değerlendirme. *İletişim ve Diplomasi, 7(Kamu Diplomasisi ve Ülke Markalama Özel Sayısı)*, 137-164.
- Akıllı, E. (2014). Türk dış politikasında kültürel diplomasi. İçinde İ. Demir (ed.), *Türkiye'nin Dış Politikası* (ss.1-18). Bursa: Dora Yayınları.
- Akkaya, N., Şengül, L. (2022). Metaverse ve dil eğitimi. *Journal of Education and New Approaches, 5(2)*, 314-326. <https://doi.org/10.52974/jena.1194504>
- Aktaş, T. (2005). Yabancı dil öğretiminde iletişimsel yeti. *Journal of Language Linguistic Studies, 1(1)*, s.89-100.
- Anadolu Ajansı. (2024, Mayıs 9). *170 ülkeye ihraç edilen Türk dizilerinin yeni hedefi dünyanın en kalabalık ülkesi Çin. Erişim Adresi: https://www.aa.com.tr/tr/kultur/170-ulkeye-ihrac-edilen-turk-dizilerinin-yeni-hedefi-dunyanin-en-kalabalik-ulkesi-cin/3169292*
- Arat, E. (2022). "Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil politikası, kültür, yöntem ve teknoloji üzerine güncel yaklaşımlar" isimli kitabının değerlendirmesi. *Türkiyat Mecmuası-Journal of Turkology, 32 (2)*, s. 771-780.
- Arkalı Olcay, G., Nasır, V. A. (2016). Yükseköğretimde uluslararasılaşma: En çok öğrenci alan ülkeler ve Türkiye perspektifinden 1999-2013 yıllarına bakış. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 6(3)*, s.288-297.
- Banks, J. (1979). Shaping the future of multicultural education. *The Journal of Negro Education, 48(3)*, s.237-252.
- Baumol, W. J., Blinder, A. S. (1997). *Microeconomics.principles and policy* . Fort Worth, TX: TheDryden Press, Harcourt Brace Publishers.
- Bélanger, L. (1999). Redefining cultural diplomacy: cultural security and foreign policy in Canada. *Political Psychology, 20(4)*, 677-679.
- Biçer, N. (2012). Hunlardan günümüze yabancılara Türkçe öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 1(4)*, s.107-133.
- Bosch, G., Schlak, T. (Eds.) (2013). *Teaching Foreign Languages for Tourism: Research and Practice*. Bern: Peter Lang.
- Bulak, Ş. (2020). Dünyada ve Türkiye'de yaşa(yama)yan diller üzerine. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 13(71)*, s.34-42.
- Durmuş, A. (2015). Web Araçları ve Eğitsel Uygulamalar. İçinde Akkoyunlu, B., İşman, A. ve Odabaşı, F. (Ed). *Eğitim Teknolojileri Okumaları 2015 (ss.109-127)*. Ankara: TOJET, Sakarya Üniversitesi.
- Durmuş, M. (2013). Türkçenin yabancılara öğretimi: sorunlar, çözüm önerileri ve yabancılara Türkçe öğretiminin geleceğiyle ilgili görüşler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (11)*, 207-228. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.488>
- Efe, G., Yangil, M. K. (2024). Yabancılarda Türkçe öğretimi A1 düzeyinde kullanılan otantik materyallerin öğrenme üzerindeki etkisi. *International Journal of Language Academy, 12 (2)*, 1-14.
- Ercilasun, A. B. (2013). Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri. *Dil Araştırmaları 12(12)*, 17-22.
- Erdem, İlhan (2009). Yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili bir kaynakça denemesi. *Turkish Studies, 4(3)*, s.888-937.
- Erdem, D., Çelik, H. (2024). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür taşıyıcıları: renkler. *Aydın TÖMER Dil Dergisi, 9(1)*, 1-37
- Ethnologue (22.05.2022). How many languages are there in the world? Erişim adresi: <https://www.ethnologue.com/insights/how-many-languages/>
- Ethnologue (22.05.2022).What are the top 200 most spoken languages? Erişim adresi: <https://www.ethnologue.com/insights/ethnologue200/>
- Grosse, C.U., Tuman, W.V., Critz, M.A. (1998). The economic utility of foreign language study. *The Modern Language Journal, 82*, s. 457-472.
- Günelgöl Birinci, F. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan bilişim teknolojileri üzerine bir inceleme. *Sakarya University Journal Of Education, 10(2)*, s.350-371.
- Güneş, F. (2010). Türkçemizin gücü ve geleceği. *Yenises Dergisi, 169*, s. 20-21.

- Hadjichristidis, C., Geipel, J., Surian, L. (2016). How foreign language affects decisions: Rethinking the brain-drain model. *Journal of International Business Studies*, 48, s.645-651.
- Huang, W., Hew, K. F., Fryer, L. K. (2022). Chatbots for language learning—are they really useful? A systematic review of chatbot-supported language learning. *Journal of Computer Assisted Learning*, 38(1), 237–257.
- İletişim Başkanlığı (2022). *Kamu diplomasisi nedir?*. İstanbul: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları.
- İşcan, A. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak önemi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), s.29-36.
- Kaplan, M. (2009). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karababa, Z., Candaş, C. (2009). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ve karşılaşılan sorunlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(2), s. 265-277.
- Karaca, İ.(2023). Dil-düşünce-kimlik ilişkisi üzerine bir değerlendirme. İçinde Köse, D. (Ed.) *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar- 2 (ss.280-292)*, Ankara: Platanus Publishing.
- Kaya, F. (2017). Coğrafi potansiyelleri temelinde Türkiye jeopolitiği ve dünya siyasetindeki yeri. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 1-14.
- Kaya, M. ve Demirel, O. (2023). Türkçenin konuşur sayısı ve dünya dilleri arasındaki sıralamasının analizi. *Aydın TÖMER Dil Dergisi*, 8(2), 295-330.
- Kerimoğlu, C. (2013). Tarihi ve Çağdaş Türk Dili.
- Kessler G (2018). Technology and the future of language teaching. *Foreign Language Annals*, 51, s. 205–218. <https://doi.org/10.1111/flan.12318>
- Korkmaz, C.B. (2020). Yumuşak güç kaynağı bağlamında yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), s.74-95.
- Korkmaz, S. (2022). Bir yumuşak güç unsuru olarak YTB: Türkiye mezunu üst düzey bürokratlar. *Tetik*, 2, s. 319-335.
- Köse, D., Özsoy, E. (2021). Türkiye’de yabancılarla Türkçe öğretiminin otuz yılı: 1990-2020. *Turkophone*, 8(1), 30-54.
- Kuppens, A.H.(2010) Incidental foreign language acquisition from media exposure. *Learning, Media and Technology*, 35(1), s. 65-85.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2022). *Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı Sonuç Raporu*. Ankara.
- Nye, J. S.(2008).Public diplomacy and soft power. *The Annals of The American Academy of Political and Social Science*, 616, s.94-109.
- OECD (2022), *International Migration Outlook 2022*. OECD Publishing, Erişim adresi: <https://www.oecd.org/migration/international-migration-outlook-1999124x.htm> Erişim Tarihi: 16.03.2023.
- Özbay, M. (2010). *Türkçe Öğretimi Yazıları*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özteken, Ö. (2004). *Türkçenin dünya dillerine etkisine genel bir bakış*. V.Lefke Edebiyat BuLUŞMASI-Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi. Ankara
- Özvar, Erol. (2022, Kasım 28). *Yükseköğretimde Uluslararasılaşma ve Türkiye’deki Üniversitelerin Uluslararası Görünürlüğü Çalıştayı Düzenlendi*. <https://www.dunya.com/egitim/yok-baskani-ozvar-duyurdu-universiteler-uluslararasi-yerleske-acabilecek-haberi-689057>
- Stukalenko, N. M., Zhakhina, B. B., Kukubaeva, A. K., Smagulova, N. K., Kazhibaeva, G. K. (2016). Studying innovation technologies in modern education. *International Journal of Environmental and Science Education*, 11(14), s.6612-6617.
- Sun, J. (2013). Globalization and language teaching and learning in China. *International Journal on Integrating Technology in Education (IJITE)*, 2(4), s. 35-42.
- Tekin, M.K. (2022). Dünyada ve Türkiye’de uluslararası öğrenci hareketliliğinin mekansal perspektiften incelenmesi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 31(1), s.139-164.
- Temur, N. (2022). Dil politikaları çerçevesinde Türkçenin yabancı/ikinci dil olarak öğretiminin dünü, bugünü ve yarını. *TRT Akademi*, s.180-189.

- Tok, A. (2023). Kültürel diplomasi aracı bağlamında yabancı dil olarak Türkçe öğretimi: YTB'nin 2010-2021 arasındaki faaliyetleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (36), 26-47. DOI: 10.29000/rumelide.1369053.
- Tüm, G. (2022). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde gücü ve geleceği*. Ankara: Sınırsız Eğitim ve Araştırma Derneği Yayınları.
- Türkiye Mezunları Portalı. (19.05.2024). *Hakkımızda*. Erişim adresi: <https://turkiyemezunlari.gov.tr/hakkimizda>
- Ulum, Ö. G. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde politikalar. İçinde Köksal, D., Ulum, Ö.G., Duruk, E. (ed.) *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Dil Politikası-Kültür-Yöntem-Teknoloji* (ss. 157-178) . Ankara: Nobel, 2021
- Vanderplank, R. (1988). The value of teletext sub-titles in language learning. *ELT Journal*, 42, s.272–81
- Wehner, A. K., Gump, A. W., Downey, S. (2011). The effects of Second Life on the motivation of undergraduate students learning a foreign language. *Computer Assisted Language Learning*, 24(3), 277–289.
- Yıldız, D., Ateşli, A. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde web 2.0 araçlarıyla bloom taksonomisine uygun etkinlik örnekleri. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*, 5(1), 4-25.
- Yükseköğretim Kurulu. (2022, Aralık 23). Yükseköğretimde Uluslararasılaşma ve Türkiye'deki Üniversitelerin Uluslararası Görünürlüğünü Artırma Çalıştayı. Erişim Adresi: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2022/yuksekogretimde-uluslararasılaşma-ve-türkiye-deki-universitelerin-uluslararası-gorunurlugunu-artirma-calistayi.aspx>.